

МВС України
Харківський національний університет внутрішніх справ
Кафедра адміністративного права і процесу факультету № 3

Сучасні проблеми адміністративного права та процесу

Тези доповідей учасників
Всеукраїнської науково-практичної конференції

(м. Харків, 30 червня 2017 року)

Харків 2017

УДК 351.74
ББК 67.401
С89

Редакційна колегія:

- Сокурєнко Валерій Васильович** – ректор Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент (голова);
- Швець Дмитро Володимирович** – перший проректор Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент (заступник голови);
- Салманова Олена Юрійвна** – завідувач кафедри адміністративного права і процесу Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;
- Гусаров Сергій Миколайович** – професор кафедри адміністративного права і процесу Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;
- Комзюк Анатолій Трохимович** – професор кафедри адміністративного права і процесу Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;
- Музичук Олександр Миколайович** – декан факультету №1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;
- Бевзенко Володимир Михайлович** – завідувач кафедри адміністративного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор;
- Завальний Михайло Володимирович** – доцент кафедри адміністративного права і процесу Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Друкується відповідно до доручення Харківського національного університету внутрішніх справ від 19.05.2017 № 83.

Сучасні проблеми адміністративного права та процесу : тези
С89 доп. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 черв. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, каф. адмін. права і процесу ф-ту № 3. – Харків, 2017. – 295 с.

Матеріали збірника викладені в авторській редакції з незначними коректорськими правками. Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори. Електронна копія збірника безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті Харківського національного університету внутрішніх справ (<http://www.univd.edu.ua>) у розділі «Видавнича діяльність. Матеріали науково-практичних конференцій, семінарів тощо», а також у репозиторії ХНУВС (<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/>).

**УДК 351.74
ББК 67.401**

ЗМІСТ

Сокурєнко В.В. Деякі проблеми формування та розвитку законодавчих засад процесу децентралізації виконавчої влади в Україні	9
Гусаров С.М. Зміст і значення реалізації правових норм у контексті правозастосовної діяльності органів публічної адміністрації.....	12
Комзюк А.Т. Публічне адміністрування і сучасна доктрина адміністративного права	15
Салманова О.Ю. Щодо сутності адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції	18
Гаращук В.М. Питання відшкодування шкоди, завданої органами публічного адміністрування	22
Настюк В.Я. Актуальні проблеми адміністративного процесу	24
Музичук О.М. Поняття та особливості самоврядного контролю за діяльністю правоохоронних органів в Україні.....	27
Бєвзенко В.М. Особливості оскарження рішення, дій, бездіяльності суб'єкта публічної адміністрації щодо реєстрації знаків для товарів і послуг в адміністративному судочинстві	30
Пронєвич О.С. Транспонування європейських правових принципів охорони здоров'я у вітчизняне законодавство: до постановки проблеми	33
Бєзпалова О.І. Створення вищого антикорупційного суду як важливий крок у напрямі здійснення судової реформи в Україні	36
Зозуля І.В. Поняття влади в адміністративному праві.....	39
Коваленко Л.П. Деякі проблеми адміністративного права як галузі права	41
Петков С.В. Систематизація – перший крок в реформуванні українського законодавства	44
Макаренко О.Ю. Проблемні аспекти практики розгляду справ щодо вчинення адміністративних правопорушень водіями автотранспортних засобів (на прикладі міста Кривий Ріг)	46
Попова С.М. Адміністративна відповідальність за правопорушення у податковій сфері	49
Стародубцев А.А. Щодо виконання судових рішень адміністративних судів.....	52
Стукаленко О.В. Механізм правового регулювання: сучасні погляди	54

Шевчук О.М. Стадії контрольного провадження у сфері обігу наркотиків: науково-термінологічний пошук.....	57
Ємець Л.О. Принципи взаємодії суб'єктів управління у сфері забезпечення екологічної безпеки держави	61
Швець Д.В. Актуальні проблеми вдосконалення контрольної діяльності у сфері виконавчої влади	64
Баранов С.О. Проблеми взаємодії дільничного офіцера поліції з громадськістю при проведенні заходів індивідуальної профілактики правопорушень	67
Білик В.М. Правомірність звернень Національного антикорупційного бюро України до органів державної влади (на прикладі Центральної виборчої комісії)	71
Джафарова М.В. Апеляційне оскарження як форма перегляду судових рішень в адміністративному судочинстві України	74
Завальний М.В. Теоретичні передумови недержавної правоохоронної діяльності в Україні	76
Казанчук І.Д. Перспективи формування в Україні адміністративно- правової системи управління природними ресурсами та забезпечення екологічної безпеки в умовах євроінтеграційних процесів	79
Корнута Л.М. Щодо питання удосконалення законодавства про державну службу в частині дисциплінарної відповідальності	82
Коропатов О.М. Напрямки та значення взаємодії з громадськістю у реалізації завдань і функцій керівника територіального органу поліції	85
Крижна В.В. Аналіз механізму надання адміністративних послуг в Україні	88
Легеза Є.О. Зміст системи публічних послуг в Україні	90
Небрат О.О. Адміністративно-правовий механізм забезпечення прав і свобод людини в діяльності Національної поліції	93
Пабат О.В. Принципи побудови податкової системи України	97
Панова І.В. Забезпечення реалізації та захисту права громадян на інформацію у сфері публічного управління	99
Прокопенко О.Ю. До питання щодо принципів діяльності регіональних органів Національної поліції України	101

Руколайніна І.Є. Взаємодія членів громадських формувань з органами Національної поліції щодо несення служби із забезпечення охорони публічного порядку та безпеки.....	104
Стрельченко О.Г., Стрельченко А.М. Природа адміністративних правопорушень військовослужбовців як спеціальних суб'єктів	106
Шпенюв Д.Ю. Кваліфікація та компетентність суддів в Україні	108
Яценко В.П. Щодо врегулювання питання про тримання собак і котів у вітчизняному законодавстві.....	112
Галинська К.Ю. Адміністративно-правові заходи забезпечення інформаційного правопорядку	114
Жбанчик А.В. Особливості взаємодії Національної поліції та Національної гвардії України у сфері охорони громадського порядку під час проведення Євробачення-2017	117
Зливко С.В. Керівник у сфері виконання покарань як суб'єкт адміністративно-правових відносин	119
Ільницький В.О. Проблеми правового регулювання адміністративно-процесуальної діяльності Національної поліції України	122
Кириченко О.Ю. Адміністративно-правові засади функціонування територіальних органів Національної поліції України.....	124
Кобзева Т.А. Фінансування та кредитування як методи управління фінансовою системою	126
Кобко Є.В. Окремі питання забезпечення законності при накладенні адміністративних стягнень	128
Коломоєць Н.В. Забезпечення прав дитини в контексті реалізації правоохоронної діяльності органами Національної поліції України	132
Комзюк М.А., Цебинога В.Ю. Інститут адміністративної відповідальності – проблеми та шляхи їх вирішення в Україні.....	135
Коптев П.Б. Окремі питання забезпечення законності при накладенні адміністративних стягнень	137
Коробцова Д.В. Перспективи розвитку інституту адміністративної відповідальності.....	141
Крупнова Л.В. Процедура відкриття виконавчого провадження як елемент механізму примусового виконання рішень	143

Липій Є.А. Сутність адміністративно-правової охорони екологічних прав громадян.....	146
Невядовський В.О. Особливості реалізації окремих адміністративно-правових норм у діяльності Національної поліції.....	148
Пампура М.В. Види трансформаційних процесів у сучасній державі.....	151
Пастернак І.М. Окремі принципи взаємодії ДПСУ з правоохоронними органами.....	154
Попова Л.М. Адміністративно-правові заходи боротьби з тіньовою зайнятістю в Україні.....	157
Почанська О.С. Адміністративно-правове забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні: сучасний стан та шляхи розвитку	160
Пчелін В.Б. Щодо стану матеріально-фінансового забезпечення органів судової влади	163
Селюков В.С. Завдання післядипломної освіти працівників Національної поліції України.....	165
Чумак В.В. Принцип пропорційності у діяльності поліції Грузії.....	167
Шустрова К.В. Адміністративно-правове регулювання діяльності засобів масової інформації в Україні.....	170
Агапова О.В. Міжнародне співробітництво як чинник удосконалення діяльності Національної гвардії України	173
Бела К.О. Адміністративно-правове регулювання нотаріальної діяльності в Україні	175
Білик Л.Л. До питання реформи надання адміністративних послуг	178
Божок С.Г., Божок Д.Г. Особливості сучасного стану та перспективи розвитку адміністративного права та процесу	181
Больбіт Ю.Л. Форми державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів.....	184
Будь О.А. Адміністративна відповідальність як засіб забезпечення поліцією публічної безпеки та порядку.....	187
Бурбика В.О. Взаємодія органів місцевого самоврядування з правоохоронними органами.....	190
Важинський О.С. Особливості інформаційного забезпечення діяльності Державної фіскальної служби України.....	194
Волков В.А. Сучасний підхід до з'ясування змісту компетенції Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками.....	197

Голуб В.О. До дискусії про співвідношення процедурних та процесуальних норм у надзвичайному адміністративному законодавстві України	199
Даниляк А.В. Форми взаємодії органів досудового розслідування України з правоохоронними органами зарубіжних держав	202
Карпенко К.К. Адміністративно-правова сутність правовідносин у сфері страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів в Україні	206
Комзюк А.В. Актуальні проблеми забезпечення взаємодії правоохоронних органів з громадськими об'єднаннями	209
Кущенко В.О., Сергієнко Д.В. Деякі питання використання зарубіжного досвіду для удосконалення процедури реєстрації транспортних засобів в Україні	212
Лазарєв Д.В. Поняття організованої злочинності як об'єкта міжнародної взаємодії	215
Левін В.І. Організація та процедури проведення обшуку	218
Легка О.В. Етимологія та генезис поняття «відповідальність» як соціально-правового явища	221
Лубенцов А.В. Організація та проведення автотехнічної експертизи	223
Льозний О.А. Предмет доказування у процесуальному праві	226
Медведенко С.В. Деякі аспекти взаємодії керівника територіального підрозділу з громадськістю	228
Михальський О.О. Інтелектуальна власність як специфічний об'єкт адміністративно-правової протидії	232
Нагорний П.І. Аналіз міжнародного досвіду здійснення нормотворчої діяльності місцевих органів виконавчої влади	235
Настенко М.О. Діяльність суб'єктів господарювання як об'єкт фінансового контролю	237
Нікуліна А.Г. До питання вдосконалення адміністративно-правових засад діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України	240
Носач А.В. Особливості взаємодії Служби безпеки України з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму	243
Околович М.Є. Проблеми формування окремих елементів понятійного апарату у правовому регулюванні містобудівної діяльності	247

Остапенко І.О. Особливості провадження у справах про військові адміністративні правопорушення	251
Пінчук П.А. До проблеми визначення поняття «провадження у справах про адміністративні правопорушення»	254
Сірко В.С. Деякі питання правового забезпечення волонтерської діяльності в Україні.	256
Файнгольд І.Д. Класифікація принципів контролю за адвокатською діяльністю	260
Шевченко Т.В. Актуальність забезпечення особистої безпеки в Національній поліції України	264
Шорохова Г.М. Визначення суб'єктів інформаційного забезпечення діяльності органів і підрозділів Національної поліції України.....	265
Шорський П.О. Особливості правового регулювання забезпечення виборчих прав громадян в Україні.....	268
Долинна Я.А. Щодо організації охорони публічного порядку під час проведення масових заходів	272
Єрмакова К.С. Здійснення відомчого фінансового контролю в системі МВС України.....	274
Наумкін О.О. Відповідальність професійних суддів згідно з новим законодавством та правове функціонування Громадської Ради Добросовісності як елемента громадського контролю....	276
Пихтін О.О. Проблемні питання презумпції правоти поліцейського в Україні.....	279
Подріз В.В. Адміністративно-правові засади координації правоохоронної діяльності.....	281
Саннікова Л.О. Особливості діяльності екстреної медичної допомоги в умовах реформування.....	284
Сечанцина Д.О. Щодо реформування Національної поліції України	286
Стрельченко К.А. Основні завдання та функції діяльності екстреної медичної допомоги	288
Фещенко Я.І. Проблеми законодавчого визначення умов та меж застосування фізичної сили органами Національної поліції України	290
Цебинога О.Ю. Реформування та перспективи удосконалення діяльності органів публічної адміністрації	292

УДК 349.2

Валерій Васильович СОКУРЕНКО,

*доктор юридичних наук, доцент, ректор Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8923-5639>*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗАСАД ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Враховуючи значний перелік умов, які підлягають виконанню Україною для вступу до Європейського Союзу, важливо окреслити одну з найважливіших – децентралізацію державної влади. Необхідність існування цього суспільно-політичного явища зумовлена також позицією громадян України, які вимагають зменшення тиску з «центру» та зосередження влади на місцях, оскільки нещодавні події, які отримали назву «Революція гідності», дали змогу зрозуміти, що концентрація влади в руках однієї людини або в руках обмеженого кола осіб може призвести до зловживання нею та використання повноважень у незаконний спосіб.

Нині триваючий процес децентралізації, який відбувається в Україні в межах проведення адміністративно-територіальної реформи, потребує значних і тривалих зусиль та заходів з боку центральних і місцевих органів влади, враховуючи європейські прагнення нашої країни. Цей шлях, поза сумнівом, є важливим і невідкладним. Рух України до цих змін, які мають відбутись на рівні територіальних одиниць, вимагає виваженої інституціональної політики децентралізації – системи заходів держави у правовій, економічній та ідеологічній сферах, що регулюються багатьма державними інститутами.

Варто зазначити, що сучасне адміністративне законодавство у сфері децентралізації державної влади не повністю відповідає потребам сьогодення і підлягає відповідному вдосконаленню шляхом проведення його систематизації, зокрема кодифікації, з огляду на теперішні реалії.

Законодавча основа децентралізації виконавчої влади в Україні має формуватися на трьох рівнях: а) конституційно-правовому, який стосується положень чинної Конституції, проектів змін і доповнень до неї в частині територіальної організації державної влади. Необхідно внести зміни, які передбачали б створення моделі місцевого самоврядування, що відповідала б європейським стандартам [1]. Комплексна реформа державної влади, в тому числі місцевого рівня, має вирішити проблеми щодо регулювання роботи органів публічної адміністрації та формування системи органів влади на місцях; б) законодавчо-спеціалізованому, на якому передбачається прийняття пакета законопроектів про самоврядування громади в межах району та

області. Прийняття систематизованого та узгодженого пакета нормативно-правових актів, спрямованих на децентралізацію, забезпечить відкритість і демократичність публічного управління; в) законодавчо-галузевому, на якому мають врегульовуватися окремі аспекти реформування місцевого самоврядування у сферах бюджетної, податкової, земельної політики, охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення [2]. Це свідчить про те, що адміністративна децентралізація означає розширення компетенції місцевих адміністративних органів, які діють у межах цієї компетенції самостійно і певною мірою незалежно від центральної влади.

Законодавчо закріплений процес децентралізації має сприяти самостійному розвитку місцевого самоврядування, бути орієнтованим на підвищення якості життя громадян завдяки поліпшеному адміністративно-територіальному поділу. При цьому держава має здійснювати контроль за законністю дій суб'єктів влади на місцях, що є чинником функціонування всієї системи публічного управління.

Внесення змін до Конституції має створити правову основу для прийняття низки законодавчих актів, спрямованих на реалізацію реформи децентралізації та передбачення розподілу повноважень між органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування.

Зміни, які потрібно внести до Основного Закону, передбачають низку комплексних складових, а саме: а) закріплення принципу децентралізації у здійсненні державної влади та створення умов для розвитку адміністративно-територіальних одиниць; б) запровадження трирівневої системи адміністративно-територіального устрою – область, район (повіт), громада з широким самоврядуванням; в) врегулювання статусу адміністративно-територіальної одиниці, що іменується громадою та включає населені пункти, з передачею функцій виконавчої влади органам відповідного рівня; г) розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування за принципом субсидіарності і наділення громад максимально широким колом повноважень; г) забезпечення фінансовими ресурсами для виконання повноважень органів місцевого самоврядування, включаючи сплату загальнодержавних податків; ліквідація державних адміністрацій і створення замість них державних представництв, позбавлених виконавчих функцій, наділення державних представництв контрольно-наглядовими та координаційними повноваженнями [3, с. 15].

Не викликає сумнівів, що закріплення правових норм щодо децентралізованої моделі державної влади в національному законодавстві потребує формування досконалого механізму для здійснення результативних реформ. Децентралізація включає в себе ряд переваг, спрямованих на прозорість та відкритість процесу прийняття рішень, та передбачає розвиток стратегічного планування у питанні використання видатків бюджету в межах територіальних одиниць.

Враховуючи запропоновані Президентом України зміни до Основного Закону, нагального прийняття потребують проекти таких законів України, як: 1) «Про місцеве самоврядування в Україні» (нова редакція), який

УДК [351:340.132.6](477)

Сергій Миколайович ГУСАРОВ,

*доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений юрист України, професор кафедри адміністративного права і процесу факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8136-0694>*

ЗМІСТ І ЗНАЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВИХ НОРМ У КОНТЕКСТІ ПРАВОЗАСТОСОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Реалізація норм права являє собою фінальну стадію механізму правового регулювання, в рамках якої відбувається перетворення передбачених нормативно-правовими актами ідеальних моделей поведінки у життя, тобто досягається певний соціальний результат. Значний науковий інтерес становить питання співвідношення понять «реалізація правових норм» і «застосування норм права» як споріднених категорій в діяльності органів публічної адміністрації. Так, інколи спостерігаються спроби ототожнення процесів застосування і реалізації норм права. Натомість деякі науковці наполягають на тому, що вказані поняття мають відокремлене одне від одного значення. Приміром, В. І. Червонюк вказує, що застосування норм права є самостійним інститутом, що не залежить від реалізації права та спрямований на сприяння суб'єктам права у здійсненні їх прав та виконанні ними обов'язків шляхом прийняття уповноваженими особами індивідуальних актів [1, с. 513]. Дещо іншої думки дотримуються В. Л. Ортинський та В. К. Гришук, які розглядають правозастосування як форму реалізації правових норм, тобто це організаційно-владна діяльність компетентних органів держави з реалізації правових норм щодо конкретних життєвих обставин та персоніфікованих суб'єктів [2]. На продовження зазначеного твердження А. М. Перепелюк підкреслює важливість управлінського характеру правозастосування як важливої форми правореалізації. На думку автора, правозастосування спрямоване на забезпечення управління шляхом прийняття рішень індивідуального характеру, практичної організації управління, оформлення прийнятих рішень та організації їх виконання [3, с. 75].

На нашу думку, не варто ні ототожнювати, ні роз'єднувати процеси правореалізації та правозастосування в діяльності органів публічної адміністрації, оскільки вони є взаємопов'язаними. Так, правозастосовна діяльність являє собою складний механізм матеріально-правових, процесуальних, організаційних, технічних, психологічних та інших зв'язків і відносин. Її вихідними елементами є два феномени: юридична норма та соціальна ситуація, якої вона безпосередньо стосується. Наявність і специфіка цих компонентів викликають ланцюжок дій і рішень, які модифікуються залежно від багатьох факторів, у тому числі від того, чиї інтереси знайдуть відображення

і будуть реалізовуватися при застосуванні відповідних норм: громадянина, державного органу, соціальної групи або суспільства в цілому. Цим пояснюється і відмінність засобів, які використовуються державою для ефектвної дії цих норм: стимулювання, правове забезпечення, примус, загроза покарання чи його застосування тощо [4, с. 32–33].

Досліджуючи зміст і сутність застосування права як особливої форми його реалізації, необхідно враховувати і те, що воно полягає не лише в сприянні втіленню в життя норм, звернених до інших суб'єктів права. Створюючи додаткові умови для реалізації права певного суб'єкта, правозастосовний орган (орган публічної адміністрації) одночасно виконує свої обов'язки, використовує свої права і дотримується всіх існуючих заборон, оскільки правозастосування ґрунтується на законі і не може розходитися з чітко визначеними правовими вимогами. Таким чином, у правозастосовній діяльності системно поєднуються використання, виконання і дотримання норм права, що регламентують роботу суб'єктів, наділених владними повноваженнями [5, с. 364].

Чинне законодавство надає суб'єктам правозастосування широкий спектр можливостей, спрямованих на забезпечення законності, обґрунтованості, справедливості прийнятих ними рішень. Це і право витребування у громадян, підприємств, установ, організацій необхідних документів, і можливість призначення різних експертиз, і накладення арешту на банківські рахунки, рухоме і нерухоме майно, виконання адміністративного стягнення тощо. Досить яскраво використання права у правозастосуванні виявляється у можливості реалізації розсуду суб'єктами публічної адміністрації, які уповноважені застосовувати юридичні норми [6, с. 397]. Підставами розсуду можуть бути різні фактори, зокрема необхідність у ньому пояснюється наявністю в системі права відносно визначених правових норм.

Під виконанням норм права у правозастосовній діяльності, у свою чергу, варто розуміти активні дії суб'єкта застосування права щодо здійснення зобов'язуючої юридичної норми. Виконання характеризується такими особливостями: по-перше, суб'єкт зобов'язаний виконати правовий припис незалежно від особистого ставлення до нього (реєстрацію вогнепальної зброї, сплату податку тощо); по-друге, виконання здійснюється активними діями суб'єктів реалізації права; по-третє, виконання права впливає з його обов'язкового державно-вольового характеру; по-четверте, виконання права, як правило, вимагає прийняття певного документа.

Виконання правової норми вимагає найбільшої активності у випадках, коли здійснення позитивного обов'язку має бути виражене в юридично оформлених діях. Важливість виконання юридичних приписів у правозастосуванні підтверджується тим фактом, що в його межах виокремлюють правовиконавчу діяльність як його самостійний напрям. У загальному вигляді правовиконавча діяльність спрямована на доведення до суб'єкта змісту і смислу правових приписів, стимулювання правомірної поведінки, попередження протиправної поведінки. При цьому важливими вимогами виконання

норм права є обґрунтованість, своєчасність і законність рішення суб'єкта правозастосовної діяльності.

Необхідно також звернути увагу на специфіку реалізації норм права у правозастосовній діяльності в умовах правомірної та неправомірної поведінки суб'єктів правовідносин. Розгляд і вирішення індивідуально-конкретних справ за правомірної поведінки суб'єктів права і в разі виникнення правових конфліктів відрізняються за своїми цілями, завданнями, місцем у механізмі правового регулювання та службовою роллю в системі державно-правових засобів впливу на поведінку учасників суспільних відносин. Різними є також і правові норми, які застосовуються у «позитивній» правозастосовній діяльності, з одного боку, і в юрисдикційній – з іншого. Якщо в першому випадку реалізуються норми, що встановлюють суб'єктивні права і юридичні обов'язки суб'єктів права, то в другому – норми, що визначають вид і розмір юридичної відповідальності, порядок і розмір відшкодування шкоди, заподіяної правопорушенням, тощо. У першому випадку компетентні органи і посадові особи організовують реалізацію правових норм для інших суб'єктів права, у другому – усувають аномалії, що виникли у процесі реалізації права [5, с. 367–368].

Особливої уваги потребують питання реалізації процесуальних норм у правозастосовній діяльності органів публічної адміністрації. Як відомо, норми процесуального права визначають оптимальні засоби і порядок діяльності щодо здійснення та захисту норм матеріального права, тобто процесуальне право складають правові норми, що регламентують процедуру, форми і методи реалізації юридично закріплених прав та обов'язків. Необхідність і вагомість процесуальних норм у механізмі правового регулювання не викликають сумнівів, однак між спеціалістами в галузі юридичного процесу й теоретиками права існують розбіжності стосовно визначення природи їх реалізації.

Отже, є об'єктивні причини наявності неоднозначних оцінок особливостей реалізації норм права у процесі правозастосовної діяльності органів публічної адміністрації. Існує значна кількість різноманітних норм права, форм правозастосування, життєвих ситуацій, що накладають свій відбиток на практичну реалізацію прав і обов'язків, заборон і дозволів, заохочень і покарань. Норми права, що застосовуються державними органами до інших суб'єктів правовідносин, підлягають безпосередній реалізації в діяльності останніх. У процесі одиничного правозастосування конкретних норм матеріального права суб'єкти – учасники правозастосовного процесу – дотримуються правових заборон, виконують юридичні обов'язки і здійснюють свої суб'єктивні права. До того ж, якщо діяльність суб'єктів, наділених владними повноваженнями, стосовно даної юридичної норми є застосуванням норми, то діяльність громадян відносно цієї ж норми виступає вже як реалізація.

Таким чином, можна зробити висновок, що правозастосовна діяльність характеризується комплексністю свого правореалізаційного змісту,

оскільки вона об'єднує в собі всі інші форми реалізації права. Практично кожне прийняте компетентним суб'єктом рішення, що фіксується в акті правозастосування, у процесі свого розвитку «обростає» цілим комплексом супровідних і обслуговуючих його правових відносин з дотримання, виконання і використання права. Все це серед іншого підкреслює провідну роль застосування права в системі інших форм правореалізації.

Список бібліографічних посилань

1. Червонюк В. И. Теория государства и права. М.: Инфра-М, 2006. 704 с.
2. Основи держави і права України: підручник/за ред. В. Л. Ортинського, В. К. Грищука, М. А. Мацька. Київ: Знання, 2008. 583 с.
3. Перепелюк А. М. Механізм застосування права: структура та критерії ефективності (загальнотеоретичний аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2016. 224 с.
4. Киреева Е. А. Социально-политические факторы применения норм права. *Вестник Челябинского университета. Серия 9 «Право»*. 2003. № 2. С. 31–39.
5. Гусаров С. М. Правозастосовна діяльність в Україні: монографія. Харків: Золота миля, 2015. 416 с.
6. Загальне адміністративне право: підручник/за заг. ред. І. С. Гриценка. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 568 с.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.9

Анатолій Трохимович КОМЗЮК,

*доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри адміністративного права і процесу факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7377-9241>*

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ І СУЧАСНА ДОКТРИНА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Адміністративно-правова наука в останні роки була зосереджена на проблемах формування нової доктрини, напрацюванні її концептуальних засад. До найголовніших з них належить визначення предмета адміністративного права, окреслення меж адміністративно-правового регулювання суспільних відносин. В цьому аспекті особливо варто відзначити підвищену увагу багатьох адміністративістів до аналізу публічного адміністрування. При цьому викликає багато запитань потреба у запровадженні зазначеного терміна для визначення предмета адміністративного права.

Варто нагадати, що пошук нових підходів до визначення соціального призначення цієї правової галузі розпочався ще в кінці минулого століття, коли науковою спільнотою було усвідомлено, що радянська правова доктрина, державоцентристська за своєю суттю, має бути переглянута. Сучасна

доктрина адміністративного права будується на людиноцентристських засадах. Відтак докорінного перегляду потребують всі складові теорії адміністративного права і в першу чергу – визначення його предмета.

Не викликає сумнівів, що від використання терміна «державне управління» як узагальнюючого необхідно відмовитись, оскільки сучасне адміністративне право не обмежується регулюванням лише цих відносин. Про це вже багато років твердить кожен, хто хоч щось писав про адміністративне право та його предмет. Що ж має замінити державне управління? Визначення кола суспільних відносин, які охоплюються цим предметом, досі залишається дискусійним. Не заглиблюючись в дискусію щодо його розуміння, зазначимо, що адміністративне право завжди було пов'язано з виконавчою діяльністю держави, раніше її здійснювали органи, які так і називались – «органи державного управління», відповідно до чинної Конституції України виконавчу діяльність здійснюють органи виконавчої влади, а також інші суб'єкти, серед яких провідне місце належить органам місцевого самоврядування. Відтак логічно поширити регулюючий вплив норм адміністративного права на діяльність всіх таких суб'єктів – як державних, так і недержавних. Тоді доцільно для управління (а це саме управління, організуюча владна діяльність), яке здійснюють зазначені суб'єкти, використати об'єднавчий термін – публічне управління. Саме відносини публічного управління узагальнено і становлять предмет сучасного адміністративного права. Цей факт визнається переважною більшістю адміністративістів, на цьому формується його сучасна доктрина [3, с. 165; 4, с. 67].

Разом з тим останнім часом все частіше увага науковців зосереджується на проблемах публічного адміністрування, яке, на думку деяких з них, і має прийти на зміну державному управлінню. Проте доцільність і обґрунтованість такої зміни викликає чимало сумнівів, на чому варто зупинитись детальніше.

Термін «публічне адміністрування» не є новим, його вже багато років використовують в економічній теорії і в теорії управління для позначення специфічного типу державного управління, яке відзначається найбільшим ступенем жорсткості, репресивності, бюрократизму.

В літературі, присвяченій цьому явищу, зазначається, що більшість авторів, які досліджують проблеми публічного адміністрування, визнають той факт, що воно є складовою управління. Публічне адміністрування як аспект управлінської діяльності існує стільки, скільки функціонують політичні системи та скільки вони намагаються досягти мети програм, поставлених політиками. Публічне адміністрування є одним з аспектів більш широкого поняття – управління, зміст якого було визначено як певна дія для досягнення конкретної мети» [3, с. 9].

Публічне адміністрування часто ототожнюється з публічним управлінням (фактично жодний новий зміст в нього ніхто не вкладає), розглядається як складова, вид, тип бюрократичного управління, як бюрократичний метод управління [4].

Одним із головних формальних аргументів на користь використання терміна «публічне адміністрування» є необхідність використання світового досвіду і поширеного за кордоном терміна «public administration», який нібито перекладається саме як «публічне адміністрування». При цьому незрозуміло, чому переклад англійського терміна українською мовою здійснюється з використанням неукраїнських слів? До того ж, варто навести думку фахівців, які з цього приводу наводять досить переконливі аргументи: «у словнику Організації Об'єднаних Націй подано переклад категорії «public administration» шістьма мовами. Українська серед них відсутня, російською це позначено як «государственное управление». В енциклопедичному словнику з державного управління 2010 р. зміст цього поняття розглядається як «теорія та практика державного управління»» [3, с. 5–6].

Отже, напрашується однозначний висновок: використання терміна «публічне адміністрування» не дає жодних переваг порівняно з терміном «публічне управління», більше того, він за значенням програє останньому, оскільки є непрозорим, має негативні конотації, адже традиційно визнавався бюрократичним, жорстким, командним типом управління, тому в умовах демократизації, лібералізації, гуманізації влади найменше підходить для позначення сфери виконавчої діяльності держави.

Для юристів термін «публічне адміністрування» становить інтерес насамперед як об'єкт і предмет правового впливу. Тому цікавим є його використання в реальному правовому регулюванні, тобто в чинних нормах адміністративного права. Проведений аналіз положень Конституції України, багатьох базових законів дозволяє зробити висновок, що в адміністративному законодавстві, за рідкими винятками, цей термін практично не використовується. Хоча ми й говоримо про те, що наука має досліджувати певні явища, які об'єктивно існують, незалежно від того, як ці явища названо в законах, проте в даному випадку законодавство оперує терміном «управління», яке саме і є об'єктивною реальністю. Чи зможе «адміністрування» його витіснити, сказати важко. Відтак наукові пошуки, присвячені визначенню шляхів розвитку зазначених об'єктивних явищ, мають базуватись на них.

Нарешті, варто звернути увагу і на викладання дисциплін адміністративно-правового профілю в юридичних вищих навчальних закладах. Останнім часом у ВНЗ юридичного профілю запроваджується викладання дисципліни «Публічне адміністрування». Такий підхід важко зрозуміти, адже ця дисципліна не належить до юридичних. Ніколи раніше, наприклад, «Державне управління» для юристів не викладалось. Ще можна було б зрозуміти існування дисципліни «Публічна адміністрація», яка могла б замінити «Державне будівництво», але «Публічне адміністрування», як і «Державне управління» чи «Публічне управління», – це міжгалузева дисципліна, і юристам мали б викладатись правові засади його здійснення. А це можуть бути і конституційно-правові, і адміністративно-правові, і фінансово-правові й інші правові засади. Тому досить дивним є такий підвищений інтерес саме адміністративістів до цього явища. Замість того, щоб досліджувати проблеми адміністративно-правового регулювання різних управлінських

явищ, увага відволікається на публічне адміністрування, яке й до предмета адміністративного права мало хто відносить. Як результат, з'явилося чимало праць адміністративістів, присвячених адмініструванню в різних галузях. При цьому особлива частина адміністративного права (чи особливе адміністративне право) виглядає як набір видів адміністрування залежно від цих галузей. Цьому термін «право» там навіть цей не використовується. То чи можна це вважати правовими дослідженнями? Особлива частина адміністративного права вже давно потребує форматування у вигляді підгалузей права – адміністративно-господарського, транспортного (комунікаційного), будівельного, адміністративно-ресурсного, освітнього, медичного, військового, поліцейського тощо. Саме це має стати одним із головних завдань формування сучасної доктрини адміністративного права.

Список бібліографічних посилань

1. Правова доктрина України: у 5 т. Т. 2: Публічно-правова доктрина України / Ю. П. Битяк, Ю. Г. Барабаш, М. П. Кучерявенко та ін.; за заг. ред. Ю. П. Битяка. Харків: Право, 2013. 864 с.
2. Загальне адміністративне право : підручник/Гриценко І. С., Мельник Р. С., Пухтецька А. А. та ін.; за заг. ред. І. С. Гриценка. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 568 с.
3. Публічне адміністрування в Україні: навч. посіб./В. Б. Дзюндзюк, О. Б. Коротич, Н. М. Мельтюхова та ін.; за заг. ред. В. В. Корженка, Н. М. Мельтюхової. Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2012. 256 с.
4. Колесникова К. О. Публічне адміністрування в Україні: огляд літературних джерел. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2013-3/doc/1/16.pdf> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 351.74

Олена Юріївна САЛМАНОВА,

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного права і процесу факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6376-1160>

ЩОДО СУТНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Національна поліція України як центральний орган виконавчої влади наділена широким спектром адміністративно-юрисдикційних повноважень: її діяльність поширюється на значне коло охоронюваних суспільних відносин; має великий обсяг прав щодо вирішення адміністративно-правових спорів (конфліктів), щодо накладання адміністративних стягнень порівняно з іншими суб'єктами адміністративної юрисдикції (крім суду); визначена нормативно-правовими актами підвідомчість щодо розгляду адміністративних

справ; надано право здійснювати спрощене провадження в справах про адміністративні правопорушення (накладати адміністративні стягнення на місці вчинення правопорушення). Крім того, віднесення науковцями проваджень із розгляду скарг громадян та дисциплінарного провадження до адміністративно-юрисдикційних дозволяє визначати застосування дисциплінарних санкцій до поліцейських за дисциплінарні проступки та, як наслідок, розгляд скарги громадянина як адміністративно-юрисдикційну діяльність, а накази про накладення дисциплінарних стягнень – як (дещо умовно) адміністративно-юрисдикційні акти.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції, на жаль, як вид адміністративної діяльності не називається такою у Законі України «Про Національну поліцію», а тільки розуміється через перелік повноважень щодо здійснення провадження в у справах про адміністративні правопорушення. Більш того, вказаний закон взагалі не закріплює поняття «адміністративна діяльність поліції» (і в цьому є його певний недолік), хоча ст. 23 закону розмежовує види діяльності поліції на превентивну, профілактичну, охоронну, оперативно-розшукову; а ст. 25 закону – адміністративно-аналітичну (щодо створення баз даних) [1].

На думку С. М. Гусарова, особлива роль адміністративної діяльності полягає у можливості «безпосередньо втручатися в ситуацію, припиняти небезпечні дії суб'єкта, усувати причини й умови, що можуть призвести до тяжких наслідків, захищати належним чином права громадян та держави» [4, с. 74].

Аналіз відповідних положень Кодексу України про адміністративні правопорушення, Закону України «Про Національну поліцію», Дисциплінарного статуту ОВС, відомчих нормативно-правових актів НПУ та МВС України, невеликого кола наукових досліджень адміністративної діяльності поліцейських дозволяє виокремити такі особливості їх адміністративно-юрисдикційної діяльності:

- адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції здійснюється на виконання завдань і функцій, покладених відповідними нормативно-правовими актами;

- адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції, як і будь-яка інша її діяльність, є підзаконною, здійснюється на основі і на виконання Закону. Уповноважені посадові особи поліції мають діяти суворо у «правовому полі», недотримання вимог законності спричиняє визнання адміністративно-юрисдикційного акта нікчемним і, як наслідок, спричиняє його скасування;

- адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції є офіційною, тобто здійснюється від імені держави;

- адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції здійснюється спеціально уповноваженими структурними підрозділами НПУ та їх посадовими особами (наприклад, патрульна поліція, дільничні офіцери поліції);

– адміністративно-юрисдикційна діяльність НПУ завжди має виключно державно-владний характер і здійснюється тільки за спеціально визначеною процедурою. Національна поліція є одним з основних суб'єктів правозастосовчої діяльності щодо реалізації норм законодавства про адміністративні правопорушення;

– під час здійснення юрисдикційних повноважень Національна поліція України в особі уповноважених структурних підрозділів і посадових осіб виконує завдання поліції відповідно до ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію»: надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Вказані суспільні відносини є об'єктом адміністративно-правової охорони поліції, їх захист забезпечується здійсненням підрозділами НПУ (зокрема, підрозділами патрульної поліції, відділами превентивної діяльності) поліцейських заходів;

– адміністративно-юрисдикційні повноваження щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та винесення відповідних постанов здійснюються одноособово уповноваженими працівниками органів та підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання відповідно до покладених на них повноважень (ст. 222 КУпАП) [3].

Що стосується юрисдикційних повноважень Національної поліції щодо накладення дисциплінарних стягнень, то, на жаль, до теперішнього часу Дисциплінарний статут Національної поліції [2], заявлений у 3У «Про Національну поліцію» як вже існуючий (ст. 19), з моменту відкликання його проекту у квітні 2016 року більше у Верховній Раді не реєструвався, адже вказана стаття 19 3У «Про Національну поліцію», яка наголошує, що «підстави та порядок притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності, а також застосування до поліцейських заохочень визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України, що затверджується законом», не працює. Замість неї продовжена дія Дисциплінарного статуту ОВС, який на тепер є чинним, але останні зміни до нього вносилися у 2013 році, і про Національну поліцію у ньому навіть не згадується [6, с. 201].

Таким чином, адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України зумовлена та визначається завданнями, функціями і характером юрисдикційної діяльності Національної поліції та МВС України і є частиною їх виконавчо-розпорядчої діяльності; спирається на суворе дотримання чинного законодавства, а отже, є підзаконною; виражається в одноособовій формі адміністративної юрисдикції. Ця діяльність дуже складна і різноманітна, її правоохоронний потенціал спрямований на охорону прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидію злочинності, забезпечення законності, надання визначених законом послуг з допомоги особам, які потребують такої допомоги [5, с. 332]. У ході цієї діяльності відбувається реалізація адміністративного законодавства, зокрема, законодавства про

адміністративні правопорушення, відомчих нормативно-правових актів НПУ та МВС України. Крім того, потенціал адміністративно-юрисдикційної діяльності використовується органами поліції при забезпеченні публічної безпеки та порядку. Адміністративно-юрисдикційна діяльність дозволяє поліції у встановленій процесуальній формі вирішувати конфліктні ситуації, що виникають, наприклад, під час розгляду скарг громадян. Також цей вид діяльності дає можливість поліцейським в межах їх компетенції застосовувати (за наявності відповідних підстав) різні заходи адміністративного примусу щодо фізичних, у тому числі посадових, а також юридичних осіб.

Після ретельного аналізу норм чинного законодавства та наукових поглядів щодо сутності та ознак адміністративно-юрисдикційної діяльності можемо розмежувати адміністративно-юрисдикційну діяльність поліції у «вузькому» та «широкому» розумінні.

У «широкому» розумінні адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції включає діяльність щодо здійснення провадження з розгляду скарг громадян, дисциплінарного провадження та провадження в справах про адміністративні правопорушення.

У «вузькому розумінні», тобто «безпосередньо» адміністративно-юрисдикційна діяльність – це врегульована нормами законодавства про адміністративні правопорушення специфічна діяльність відповідних структурних підрозділів Національної поліції України щодо виявлення адміністративних правопорушень, їх документування (з можливістю застосування превентивних та примусових поліцейських заходів), розгляду підвідомчих справ, винесення постанов за справою та їх виконання. Поліція застосовує чинні норми до конкретних життєвих ситуацій шляхом прийняття правозастосовного акта, тобто мова йде саме про правозастосовну діяльність [6, с. 203].

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 02.06.2017).
2. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: проект Закону України від 01.02.2016 реєстр. № 3857 // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58005 (дата звернення 02.06.2017).
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X в ред. від 04.04.2016 р.] // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/> (дата звернення 02.06.2017).
4. Гусаров С. М. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів внутрішніх справ: дис. ... док-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2009. 462 с.
5. Салманова О. Ю. Особливості та класифікація управлінських юрисдикційних процедур у судах // Форум права. 2013. № 4. С. 330–333. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_4_57.pdf (дата звернення 02.06.2017).
6. Салманова О. Ю. Правові акти в управлінській діяльності Національної поліції України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2016. 455 с.

Одержано 12.06.2017

УДК 347.56:351

Володимир Миколайович ГАРАЩУК,

*доктор юридичних наук, професор, завідуючий кафедрою адміністративного права
Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого, м. Харків*

ПИТАННЯ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Інститут публічно-правової відповідальності держави перед громадянами є відносно новим. Більшість держав до кінця XIX – початку XX ст. визнавали відповідальність держави лише у відносинах, де вона виступала як суб'єкт приватного права і, відповідно, несла відповідальність лише за своїми зобов'язаннями. Принцип відповідальності в публічно-правових відносинах почав поступово знаходити своє закріплення з кінця XIX ст. спочатку як виняток, а в подальшому набув загальнопоширеного значення, ставши невід'ємною складовою устрою демократичних країн.

Сьогодні держава, здійснюючи публічні функції (нормотворчість, управління, правосуддя тощо), в особі органів публічного адміністрування, є відповідальною за свою діяльність. Правову основу такого різновиду соціальної відповідальності держави закладає ст. 3 Основного Закону: «Держава відповідає перед людиною за свою діяльність» та ст. 56: «Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень» [1]. Відповідні норми є об'єктивним продовженням взятих нашою країною зобов'язань за міжнародними договорами та задекларовані в ст. 1 Конституції, де Україна визначена як правова демократична держава.

Свою деталізацію вищезазначені конституційні приписи отримали в статтях 1173–1177 Цивільного кодексу України, в законах України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду», «Про місцеве самоврядування в Україні» та в деяких інших нормативно-правових актах.

Загальною підставою виникнення відповідальності держави або органу місцевого самоврядування є наявність шкоди, завданої відповідним органом публічного адміністрування чи службовою особою такого органу. При чому така відповідальність виникає не в результаті реалізації власне адміністративної діяльності органом публічного адміністрування як правомірного процесу реалізації владних повноважень, а в результаті вчинення протиправних (умисних або в разі помилки) діянь службовими особами таких органів, що тільки опосередковано нагадують реалізацію легітимної адміністративної діяльності. Проте це правило не є абсолютним. Ряд європейських

країн запровадили у своє законодавство положення «Рекомендації № R(84)15 Комітету міністрів державам-членам стосовно публічно-правової відповідальності за спричинену шкоду», відповідно до яких: «...держава повинна: забезпечити гарантії відшкодування шкоди у випадках недотримання органом влади норм та стандартів діяльності, а також, коли особа зазнала шкоди внаслідок акта, який відповідає загальним інтересам; не обмежувати права на судове оскарження вимогою попереднього оскарження в адміністративному порядку дій службовця; сприяти тому, щоб адміністративна процедура примирення не перешкоджала доступу до судового розгляду» [2]. Отже, відшкодування шкоди можливо і в разі «законного» заходу (діяльності) адміністративних органів, тоді застосовується спеціальний режим відшкодування шкоди, визначений національним законодавством держави (в Україні такого різновиду відшкодування шкоди, завданої органами публічного адміністрування, немає).

Процедура притягнення до відповідальності органів публічного адміністрування має подвійну форму і може виражатися в активних та пасивних діях потерпілого. Перша форма, активна, передбачає безпосереднє звернення потерпілого за захистом своїх прав у передбачений законом спосіб. Згідно з другою формою, пасивною, орган публічного адміністрування, посадова або службова особа притягуються до відповідальності за ініціативою уповноваженого органу, без ініціативи з боку постраждалої особи, наприклад, під час здійснення перевірок з боку контролюючих органів. Застосування таких процедур у діяльності контролюючих та інспекційних органів виступає своєрідною гарантією того, що держава виконує всі покладені на неї обов'язки.

Відповідно до чинного законодавства України відшкодування шкоди, завданої органами державної влади, їх посадовими та (або) службовими особами можливе лише на підставі судового рішення. Законодавством не передбачено механізмів відшкодування шкоди з використанням адміністративного порядку. Світова практика йде іншим шляхом, широко використовуючи позасудовий порядок звернення. У ряді країн досудове врегулювання спору навіть є обов'язковим. Наприклад, в США у 1990 р. було прийнято Закон «Про врегулювання адміністративних спорів», який встановлює процедурні правила застосування альтернативних способів вирішення конфліктів: переговори, медіація, арбітраж тощо. Відповідно до цього Закону кожен орган виконавчої влади повинен прийняти нормативний акт, який врегулює процедурні правила застосування альтернативних способів вирішення спорів [3, с. 44–45].

Відсутність в Україні адміністративного порядку відшкодування шкоди, завданої публічною адміністрацією, породжує значну кількість проблем на практиці. Так, відомі випадки, коли орган, що завдав шкоду, визнає вину і готовий відшкодувати її потерпілій особі, але відсутність законодавчо закріпленого механізму позасудового врегулювання спору фактично зводить нанівець усі намагання суб'єктів правовідносин врегулювати спір

самостійно. Таким чином, ми маємо ситуацію, коли суд повинен розглядати «безспірні» справи.

На нашу думку, адміністративний порядок відшкодування шкоди, завданої органами публічного адміністрування, має ряд переваг, порівняно із судовим, – дозволяє зекономити час, ресурси суду, встановлює спрощену процедуру вирішення спору, більш зрозумілу і сприятливу для потерпілого, має безкоштовний характер тощо.

Вважаємо, що запровадження адміністративного порядку відшкодування шкоди, завданої органами публічного адміністрування, слід закріпити й на законодавчому рівні. Він може стати достатньо дієвим механізмом реалізації прав громадян.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України: закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Рекомендації № R(84)15 Комітету міністрів державам-членам стосовно публічно-правової відповідальності за спричинену шкоду // Council of Europe. URL: <https://wcd.coe.int/> (дата звернення 02.06.2017).
3. Демкова М. С., Коба С. С., Лавриненко І. О., Український Д. Я. Відшкодування в позасудовому порядку шкоди, завданої державою або органами влади. Київ: Конус-Ю, 2007. 260 с.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.9.03

Василь Якович НАСТЮК,

доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, завідувач кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

Управлінська, виконавча діяльність здійснюється в певній послідовності. Ця послідовність здійснення управлінських дій і операцій і становить процес управління. Інакше кажучи, управлінський процес – рух, стадії розвитку дій і відносин, пов'язаних з ним. Порядок здійснення управлінських дій регламентується нормами права і в зв'язку з цим він набуває юридичний характер.

Керуючі процесуальні дії регулюються адміністративно-процесуальними нормами. Отже, адміністративний процес – це врегульована адміністративно-процесуальними нормами діяльність по вирішенню індивідуальних, конкретних справ у сфері державного управління уповноваженими на те суб'єктами адміністративно-процесуальних відносин. Адміністративний процес спрямований на забезпечення правильної реалізації матеріальних адміністративно-правових та інших норм права, які невіддільні від адміністративно-

процесуальних норм в тому сенсі, що процес є форма реалізації, втілення в життя приписів, що містяться в нормах матеріального права.

Норми адміністративного матеріального права своїм регулюванням охоплюють надзвичайно широкий і різноманітний коло питань державного управління і стосуються великого числа суб'єктів права. Тому адміністративний процес має величезне значення для дотримання законності в управлінні, оскільки її можна забезпечити лише тоді, коли реалізація норм адміністративного матеріального права здійснюється з дотриманням юридичних приписів, що визначають порядок здійснення правореалізаційних дій.

Діючі адміністративно-процесуальні норми містяться в законах та інших нормативних актах. Ці норми встановлюють порядок прийняття і видання правозастосовних та інших правореалізаційних актів, права і обов'язки учасників адміністративного процесу тощо. Специфічною рисою адміністративного процесу, що відрізняє його від інших видів процесу (кримінального, цивільного), є те, що адміністративний процес – це послідовно здійснюються дії щодо здійснення управлінської діяльності. Він є формою реалізації норм матеріального адміністративного та деяких інших галузей права, специфічної юридичною формою управлінської діяльності. Змістом адміністративного процесу є управлінські процесуальні відносини, що виникають між суб'єктами процесу, що здійснюються в певній послідовності дії і операції суб'єктів адміністративного права, які здійснюють свої повноваження і обов'язки в сфері управління.

Далі, характерною особливістю адміністративного процесу, що відрізняє його від інших видів процесу (кримінального, цивільного), є те, що він охоплює більш широке коло суспільних відносин, має більш складну структуру виробництв, регламентовану численними адміністративно-процесуальними нормами. Особливість адміністративного процесу становить і те, що сфера його вживання не вичерпується реалізацією норм адміністративного матеріального права і захистом адміністративно-правових відносин. Сьогодні докорінних змін зазнає оновлення законодавства про адміністративне судочинство.

Кодекс адміністративного судочинства України, закріпив судовий порядок вирішення публічно-правових спорів спеціалізованими судами. З одного боку, КАСУ є новаторським, прогресивним законодавчим актом, який закріплює найбільш ефективний, доведений світовою практикою судовий спосіб вирішення спорів у формі позовного провадження.

З другого – передбачає застосування термінів, недостатньо опрацьованих адміністративно-правовою доктриною (наприклад, термін «адміністративний договір»), а також узагалі не апробованих судовою практикою (наприклад, такі терміни, як «суб'єкт владних повноважень», «публічна служба» тощо). Сьогодні у правовій доктрині дискусійними є положення щодо спільних та відмінних рис процесуального законодавства. У наукових публікаціях порушуються питання доцільності формування науки про судовий процес. Остання проблематика вельми перспективна, і її наявність свідчить про значний потенціал розвитку відносин у сфері судової юрисдикції.

Сучасна правозастосовна діяльність адміністративних судів свідчить про наявність проблем, вирішення яких потребує якнайшвидшого вдосконалення доктринальних положень теорії адміністративного права і процесу. Існують проблеми розмежування судової юрисдикції між адміністративними і господарськими судами. Серед особливих рис адміністративно-правових норм слід виділити положення про предмет регулювання та мету впливу. Предмет становлять суспільні відносини у сфері функціонування управлінських інститутів публічної влади. Відповідно мета полягає у забезпеченні організації та впорядкованості дій суб'єктів управлінської діяльності, створенні умов для реалізації і захисту прав і свобод громадян, щодо яких така управлінська діяльність здійснюється. Загальними рисами методу адміністративно-правового регулювання вважаються його реалізація шляхом використання приписів (установлення зобов'язань), установлення заборон, надання дозволів. Компетенція адміністративних судів поширюється тільки на ті спори, які виникли внаслідок прийняття управлінськими інститутами публічної влади, їх посадовими і службовими особами імперативних рішень, пов'язаних із реалізацією їх компетенції, що має організаційно-розпорядчу сутність. Наступною проблемою, вирішення якої значиме для розвитку доктрини адміністративного права і процесу, є проблема визначення змісту та характеристики правової природи адміністративних договорів. Норми чинного законодавства, якими визначено зміст категорії «адміністративний договір», правовий режим її використання, містяться тільки в КАСУ. Застосування ж норм цього процесуального закону здійснюється відносно широкого кола питань, пов'язаних із захистом прав та законних інтересів у публічно-правовій сфері суспільних відносин. Законодавство, норми якого регулюють відносини у сфері укладання договорів за участі управлінських інститутів публічної влади, їх посадових і службових осіб, сформувалось ще до набуття чинності КАСУ. Убачається, джерело існуючої невизначеності на доктринальному рівні полягає у недостатньому врахуванні усталених тенденцій регулювання договірних відносин за участі органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб у новелах адміністративного процесуального законодавства. Очевидно, що проблема вдосконалення позовного порядку захисту прав, свобод, законних інтересів в адміністративних судах не може бути вирішена без розвитку доктринальних основ адміністративного права і процесу. Причому такий розвиток не повинен бути спрямований на ліквідацію певної правової норми. Необхідно виробити принципово новий підхід до визначення таких категорій, як «адміністративний договір», «адміністративний процес», «судова адміністративна юрисдикція». Доречними також будуть наукові дискусії стосовно уніфікації процедур позовного провадження.

Одержано 12.06.2017

УДК [342.95+351.74](477)

Олександр Миколайович МУЗИЧУК,

*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, декан факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8367-2504>*

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ САМОВРЯДНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ

Самоврядний контроль у державному управлінні в цілому та за діяльністю правоохоронних органів в Україні, зокрема є найменш дослідженим у науковій літературі. У переважній більшості наукових праць, присвячених проблематиці контролю він розглядається як різновид або соціального, або державного або громадського контролю. Якщо з розглядом самоврядного контролю як одного із різновидів соціального контролю погодитись можна, оскільки останній об'єднує собою усі види контролю в суспільстві (державний, міжнародний, недержавний) та їх різновиди (контроль у сфері державного управління, контроль за діяльністю правоохоронних органів тощо), то із розглядом самоврядного контролю як різновиду державного чи громадського контролю погодитись не можемо.

Суб'єктами самоврядного контролю є органи місцевого самоврядування, поняття якого сформульоване у ст. 2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Як у чинному законодавстві, так і у науковій літературі органи місцевого самоврядування називаються представницькими або самоврядними. На мою думку, більш доцільним є використання терміну самоврядні органи, основою якого є органи місцевого самоврядування. Відповідно і контроль який вони здійснюють у сфері державного управління у цілому та за діяльністю правоохоронних органів, зокрема пропонуємо називати самоврядним, що є логічним продовженням переліку таких загальновизнаних науковцями та закріплених у законодавстві термінів, як: «парламентський контроль», «президентський контроль», «урядовий контроль», «судовий контроль» та «громадський контроль», в основі назв яких є суб'єкти, що їх здійснюють.

Необхідною умовою реалізації органами місцевого самоврядування самоврядної та представницької функцій є наявність у них контрольних повноважень, які спрямовані на захист прав та законних інтересів громадян – членів певної територіальної громади. Така діяльність становить основу контрольної функції цих органів, які й створені саме з метою вирішення питань місцевого значення.

У ст. 25 та 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначені загальні та виключні повноваження сільських, селищних,

міських рад, серед яких є контрольні, що стосуються діяльності деяких правоохоронних органів. Приміром, п. 40 ст. 25 цього Закону передбачено право «заслуховування інформації прокурорів та керівників органів Національної поліції про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території». Проте, не можемо погодитись із змістом цього пункту, оскільки у ньому передбачено право заслуховування інформації радами про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності лише двох правоохоронних органів (Національної поліції та прокуратури). На мою думку, цей пункт необхідно доповнити й іншими правоохоронними органами.

До інших загальних повноважень рад, які можна розглядати як контрольні щодо правоохоронних органів варто віднести такі: 1) утворення і ліквідація постійних та інших комісій ради, зокрема контрольних, які обираються з числа депутатів для здійснення контролю з конкретно визначених радою питань, наприклад, з питань що пов'язані із розглядом фактів неправомірних дій правоохоронних органів; 2) визначення чисельності виконавчого комітету ради, затвердження персонального складу, зокрема і органів по взаємодії з правоохоронними органами; 3) затвердження правоохоронних програм чи програм профілактики правопорушень; 4) регулювання земельних відносин учасниками, яких є правоохоронні органи; 5) встановлення правил з питань благоустрою території населеного пункту, забезпечення в ньому чистоти і порядку, торгівлі на ринках, додержання тиші в громадських місцях, за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність і контроль за виконанням яких покладено на органи Національної поліції; 6) визначення територій, на яких можуть проводитися потенційно небезпечні заходи в умовах присутності цивільного населення за участю особового складу правоохоронних органів з використанням озброєння і військової техніки.

Значною кількістю повноважень, зокрема і контрольних, об'єктом яких можуть бути правоохоронні органи наділені виконавчі комітети рад, які у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» поділені на дві групи: власні (самоврядні) та делеговані.

Суб'єктів самоврядного контролю можна об'єднати у дві групи: 1) колективні, серед яких: ради, виконавчі комітети рад, постійні комісії рад, контрольні комісії, будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення; 2) індивідуальні, серед яких депутати, голови рад, секретарі рад, голови виконавчих комітетів, керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, голови комісій та керівники депутатських фракцій.

Завершуючи характеристику самоврядного контролю за діяльністю правоохоронних органів в Україні, до його особливостей пропонуємо віднести такі:

1. Його суб'єктами є територіальна громада, ради різного рівня та їх голови; виконавчі органи таких рад (крім районних та обласних); органи самоорганізації населення.

2. Здійснюючи контроль за роботою правоохоронних органів, органи місцевого самоврядування не втручаються в їх оперативно-розшукову, слідчу, кримінально-процесуальну та адміністративну діяльність.

3. Виконують установчі та погоджувальні функції з питань діяльності окремих правоохоронних органів.

4. Здійснюють контроль за дотриманням правоохоронними органами розташованих на підвідомчій їм території земельного, будівельного, податкового, господарського, трудового, житлового законодавства та законодавства з питань охорони довкілля, тобто є комплексними суб'єктами контролю, відповідні повноваження яких, на відміну від органів державного контролю, зосереджені в одному органі – радах та їх виконавчих комітетах.

5. Виконують як власні (самоврядні), так і делеговані контрольні повноваження перелік яких визначений чинним законодавством, а останні з яких характерні для органів державної влади. Варто погодитись з тезою про те, що «всебічні контрольні повноваження з боку рад та їх виконавчих органів обумовлено широким колом делегованих їм державою повноважень і питань, розв'язання яких покладено на ці представницькі органи».

6. Управлінські рішення нормативного характеру, зокрема і ті в яких реалізуються контрольні повноваження рад та їх виконавчих комітетів, є обов'язковими для виконання всіма розташованими на відповідній території органами виконавчої влади, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями, посадовими особами, а також громадянами, що постійно або тимчасово проживають на відповідній території.

Беручи до уваги вищенаведені особливості самоврядного контролю за діяльністю правоохоронних органів в Україні пропонуємо визначити його як діяльність органів місцевого самоврядування із перевірки дотримання правоохоронними органами на підвідомчій їм території земельного, будівельного, податкового, господарського, трудового, житлового законодавства та законодавства з питань охорони довкілля під час якої вони не втручаються в їх оперативно-розшукову, слідчу, кримінально-процесуальну та адміністративну діяльність.

Одержано 12.06.2017

УДК 347.998.855(477)

Володимир Михайлович БЕВЗЕНКО,

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ОСКАРЖЕННЯ РІШЕННЯ, ДІЙ, БЕЗДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ ЩОДО РЕЄСТРАЦІЇ ЗНАКІВ ДЛЯ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Висновок про природу правовідносин щодо державної реєстрації знаків для товарів і послуг та можливість їх оскарження в адміністративному судочинстві, ми можемо зробити, проаналізувавши критерії адміністративної юрисдикції (або інакше кажучи, – ознаки правовідносин). Ці критерії та їх аналіз є одними із передумов успішного захисту суб'єктивних прав, свобод, інтересів в адміністративному суді. Відсутність принаймні одного із критеріїв обумовлюватиме неможливість такого захисту в адміністративному судочинстві або, у кращому випадку, ускладнення проходження адміністративної справи в суді.

Пропонується визнавати існування адміністративно-правових відносин за сукупної наявності *таких критеріїв (ознак)*:

1) Присутність у спірних правовідносинах *суб'єкта владних повноважень* (суб'єкта публічної адміністрації), який, щоправда, лише у загальному вигляді описаний у ст. 3, 48, 171-183⁷ Кодексу адміністративного судочинства України, ст. 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Обґрунтовуючи природу цих суб'єктів як учасників адміністративно-правових відносин, мусимо звернути увагу на дві особливості.

По-перше, слід пам'ятати, що будь-який суб'єкт владних повноважень наділений повноваженнями різної галузевої належності. Тож оцінюючи рішення, (дій, бездіяльності), маємо однозначно визначати, які саме повноваження цей суб'єкт владних повноважень здійснював у спірних правовідносинах. Якщо були реалізовані адміністративні повноваження – такі рішення мають оскаржуватися й розглядатися за правилами Кодексу адміністративного судочинства України. У випадку здійснення суб'єктом владних повноважень цивільних повноважень – його рішення (дії, бездіяльність) мають оскаржуватися і розглядатися за правилами Цивільного процесуального кодексу України.

По-друге, поняття «суб'єкт владних повноважень», з огляду на національне законодавство, практику реалізації адміністративного законодавства, судову практику, – є відносним, оскільки постійно збагачується новими утвореннями (суб'єктами), які принципово його (тобто це поняття) розширюють.

По-третє, варто враховувати, що суб'єкт владних повноважень може застосовувати різні інструменти діяльності (нормативні акти, адміністративні акти, адміністративні договори, акти-планування, акти-дії, приватно-правові інструменти діяльності). Такі інструменти діяльності слід відрізняти від вчинення цим суб'єктом юридично нейтральних дій (наприклад, надсилання листів, надання рекомендацій чи роз'яснень), які не можуть бути предметом оскарження та розгляду в адміністративному суді.

По-четверте, для функціонування суб'єктів владних повноважень притаманне явище публічного правонаступництва, яке хоча й не є перманентним для цих суб'єктів, але час від часу може статися з деякими суб'єктами владних повноважень. Саме таке правонаступництво нещодавно відбулося із Державною службою інтелектуальної власності, яке було ліквідоване, а його повноваження – успадковані Міністерством економічного розвитку та торгівлі України.

2) Наявність саме адміністративно-правових відносин. Про такі правовідносини ми можемо говорити у разі, якщо вони відповідають таким ознакам: 1) виникають на підставі, у зв'язку та на виконання норм адміністративного права; 2) виникають за участю суб'єкта владних повноважень; 3) мета виникнення таких правовідносин – реалізація, забезпечення або досягнення суспільно-публічного інтересу; 4) у межах таких правовідносин застосовуються інструменти діяльності публічної адміністрації (нормативні акти, адміністративні акти, адміністративні договори, акти-планування, акти-дії, приватно-правові інструменти діяльності).

Приблизний перелік адміністративно-правових відносин хоча й міститься у ч. 2 ст. 17 Кодексу адміністративного судочинства України, однак об'єктивно ці відносини не завжди можливо однозначно й беззаперечно співвіднести (порівняти) із тими правовідносинами, які формуються в практичній діяльності суб'єктів публічної адміністрації.

3) Здійснення у спірних правовідносинах суб'єктом публічної адміністрації одного із видів адміністративної діяльності, а саме:

– здійснення державного управління (виконання функцій державного управління);

– укладання та виконання адміністративних договорів, поняття яких визначено у п. 14 ч. 1 ст. 3 Кодексу адміністративного судочинства України;

– надання адміністративних послуг (зокрема, державна реєстрація знаків для товарів і послуг);

– вчинення загально-організаційних дій та операцій (наприклад, приймання та реєстрація поданих заявок щодо державної реєстрації знаків для товарів і послуг тощо).

4) Застосування у спірних правовідносинах норми (норм) адміністративного права (ці норми, зокрема, містяться у Законі України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг») та реалізація суб'єктом права (прав) у сфері публічного адміністрування. Подаючи заявку про реєстрацію знаків для товарів і послуг, особа звертається до суб'єкта публічної адміністрації,

який уповноважений на здійснення публічного адміністрування, тобто реалізацію адміністративної компетенції для забезпечення здійснення суб'єктивних прав, свобод та інтересів.

Отже оскарження рішення, (дій, бездіяльності) суб'єкта публічної адміністрації щодо реєстрації знаків для товарів і послуг в адміністративному судочинстві у процесуальному вимірі не потребує застосування надзусиль та надзвичайного аналізу норм адміністративного процесуального права.

Як ми могли переконатися, успішність оскарження рішення щодо реєстрації знаків для товарів і послуг в адміністративному судочинстві криється саме в аналізі спірних правовідносин, правильному визначенні їх галузевої природи, вмінні відмежувати адміністративно-правові відносини від інших публічно-правових або приватно-правових відносин.

Усвідомлення адміністративно-правової природи рішення, (дій, бездіяльності) суб'єкта публічної адміністрації щодо реєстрації знаків для товарів і послуг, знання положень Загального адміністративного права та вміння співвіднести їх із фактичними обставинами – є запорукою успішного захисту суб'єктивних прав, свобод, інтересів в адміністративному судочинстві від рішення, дій, бездіяльності щодо реєстрації знаків для товарів і послуг.

Втручання адміністративного суду в розсуд, який здійснює державну реєстрацію знаків для товарів і послуг – ще одна об'єктивно існуюча масштабна складність, яка перешкоджає якісному та повноцінному оскарженню рішення, (дій, бездіяльності) щодо реєстрації знаків для товарів і послуг та захисту у зв'язку із цим оскарженням прав, свобод, інтересів.

Із втручанням в адміністративний розсуд адміністративного суду пов'язано декілька обставин.

По-перше, належної оцінки і сторонами, і адміністративним судом потребує адміністративний розсуд (розсуд суб'єкта публічної адміністрації).

По-друге, адміністративний розсуд слід відповідно співвіднести із розсудом адміністративного суду (процесуальним розсудом).

По-третє, слід встановити наскільки далеко адміністративний суд може зайти, застосовуючи процесуальний розсуд щодо розсуду адміністративного (розсуду суб'єкта владних повноважень).

Відповіді на ці питання лежать у площині як науки Загального адміністративного права так і Адміністративного процесуального права.

Список бібліографічних посилань

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35—36, № 37. Ст. 446.
2. Про доступ до публічної інформації: закон України 13 січня 2011 року № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 32. Ст. 314.
3. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: закон України від 15 грудня 1993 року № 3689-XII // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 7. Ст. 36.

Одержано 12.06.2017

УДК [342.951:61.253.8](477)

Олексій Станіславович ПРОНЕВИЧ,

доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник центру вивчення проблем адаптації законодавства України до законодавства ЄС юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ

ТРАНСПОНУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАВОВИХ ПРИНЦИПІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У ВІТЧИЗНЯНЕ ЗАКОНОДАВСТВО: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Один з безумовних пріоритетів соціальної держави є охорона здоров'я, що об'єктивно зумовлено прагненням до збереження генофонду нації і створення належних умов для безперешкодної реалізації права кожної людини на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Фахівцями Всесвітньої організації охорони здоров'я при формуванні стратегії «здоров'я для усіх у XXI столітті» виокремлено низку соціально акцептованих і науково обґрунтованих індикаторів людиноцентристської спрямованості діяльності сучасної держави у сфері охорони здоров'я, а саме: відсоток валового внутрішнього продукту для потреб охорони здоров'я; доступність первинної медико-санітарної допомоги; забезпеченість населення якісним водопостачанням; кількість охоплених імунізацією від інфекційних хвороб осіб; стан харчування дітей; рівень дитячої смертності та середньої тривалості життя; рівень грамотності дорослого населення.

Конституцією України найвищою соціальною цінністю визнано людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку [1]. Натомість вражаюча негативна демографічна динаміка останнього часу свідчить про існування екзистенційної проблеми національного масштабу. Значною мірою вона детермінована системною кризою вітчизняної системи охорони здоров'я, характерними ознаками якої є хронічне недофінансування медичної галузі, надмірна централізація управління мережею закладів охорони здоров'я, переважна зосередженість на лікуванні наслідків захворювань, недооцінка профілактичного компоненту охорони здоров'я, непропорційність і незбалансованість медичної інфраструктури, фінансування медичної інфраструктури (ліжко-місць) без урахування якості надання конкретної медичної послуги, відсутність гарантій і відповідальності за результати лікування пацієнта, недосконалість системи підготовки медичних і фармацевтичних кадрів, високий рівень корумпованості медичної галузі.

Започаткована реформа охорони здоров'я розглядається як невід'ємна складова адміністративної реформи і важливий чинник забезпечення національної безпеки. Особлива значущість реформи та апріорна резонансність пропонованих інноваційних управлінських рішень зумовлена всеосяжністю соціальних детермінант здоров'я і комплексним тлумаченням конституційного права на охорону здоров'я. Відповідно до статті 6 Закону України

«Основи законодавства України про охорону здоров'я» право на охорону здоров'я передбачає: життєвий рівень, необхідний для підтримання здоров'я людини; безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище; санітарно-епідемічне благополуччя території і населеного пункту; безпечні й здорові умови праці, навчання, побуту та відпочинку; кваліфіковану медичну допомогу; достовірну та своєчасну інформацію про стан свого здоров'я і здоров'я населення; участь в обговоренні проектів законодавчих актів і внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері охорони здоров'я; участь в управлінні охороною здоров'я та проведенні громадської експертизи з цих питань; можливість об'єднання в громадські організації з метою сприяння охороні здоров'я; правовий захист від будь-яких пов'язаних із станом здоров'я форм дискримінації; відшкодування заподіяної здоров'ю шкоди; оскарження неправомірних рішень і дій працівників, закладів та органів охорони здоров'я; можливість проведення незалежної медичної експертизи тощо.

Особливого значення для реформування медичної галузі набуває новелізація правових принципів охорони здоров'я, артикульованих і законодавчо закріплених під впливом архаїчної радянської «моделі охорони здоров'я Семашко». На нашу думку, окремі принципи охорони здоров'я сформульовано декларативно та/або абстрактно (так, дещо контроверсійно сприймаються правові постулати щодо «забезпечення пріоритету загальнолюдських цінностей над класовими, національними, груповими або індивідуальними інтересами», поєднання принципу рівноправності громадян з підвищенням медико-соціальним захистом найбільш вразливих верств населення, демократизму медичної допомоги та інших послуг у сфері охорони здоров'я, відповідності завданням і рівню соціально-економічного та культурного розвитку суспільства, «поєднання державних гарантій з демонополізацією та заохоченням підприємництва і конкуренції») [2].

Перспектива новелізації вітчизняного медичного законодавства полягає в імплементації/транспонуванні правових принципів охорони здоров'я, виокремлених у програмі Європейського регіонального бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я «Здоров'я-2020»: основи Європейської політики на підтримку дій держави та суспільства в інтересах здоров'я і благополуччя» [3], а саме: загального права на здоров'я та інтегровану медико-санітарну допомогу; поєднання державного лідерства та участі усього суспільства у зміцненні здоров'я і благополуччя; децентралізації управління системою охорони здоров'я; подолання нерівності у доступі до медичної допомоги за ознакою раси, кольору шкіри, мови, релігії, національного та соціального походження, віку, статі або іншого статусу, включаючи й статус людей, які страждають від хронічних або інфекційних захворювань; урахування інтересів здоров'я у всіх стратегіях; забезпечення наступності і безперервності при наданні медичної допомоги; міжсекторального співробітництва і солідарної відповідальності; поєднання ієрархічного і партнерського підходів у стратегічному плануванні та керівництві в інтересах здоров'я і благополуччя; перманентного моніторингу реальних і потенційних

загроз для громадського здоров'я та оперативного вжиття заходів у сфері охорони здоров'я при виникненні надзвичайних ситуацій; забезпечення реалізації інформаційно-роз'яснювальних заходів (адвокації), комунікації та соціальної мобілізації інтересах здоров'я; впливу на соціальні детермінанти здоров'я; державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я; регіональної інтеграції та координації на основі стратегії охорони здоров'я Європейського Союзу.

Законодавче закріплення зазначених правових принципів сприятиме створенню підґрунтя для поступового наближення законодавства до окремих європейських стандартів в сфері охорони здоров'я. У главі 22 «Громадське здоров'я» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС наголошено на необхідності підвищення рівня захисту здоров'я людини «як передумови сталого розвитку та економічного зростання». Відповідно до частини 2 статті 427 Угоди про асоціацію закріплено стратегічний курс «поступової інтеграції України до європейських мереж охорони здоров'я», а статтею 428 Угоди окреслено перспективу поступового наближення вітчизняного законодавства та практики до «принципів *acquis* ЄС, зокрема у сфері інфекційних хвороб, служб крові, трансплантації тканин і клітин, а також тютюну». Передбачено, що співробітництво охоплює такі сфери: зміцнення системи охорони здоров'я України та її потенціалу, зокрема шляхом впровадження реформ, подальшого розвитку первинної медико-санітарної допомоги та навчання персоналу; попередження і контроль за інфекційними хворобами, такими як ВІЛ/СНІД і туберкульоз, підвищення готовності до ризику спалахів високопатогенних хвороб та імплементацію Міжнародних медико-санітарних правил; попередження та контроль за неінфекційними хворобами шляхом обміну інформацією та найкращими практиками, пропагування здорового способу життя, визначення основних детермінант здоров'я та проблем у галузі охорони здоров'я, наприклад здоров'я матері і дитини, психічне здоров'я, алкогольна, наркотична та тютюнова залежність, зокрема імплементацію Рамкової конвенції з контролю над тютюном 2003 року; якість та безпечність субстанцій людського походження, наприклад, крові, тканини та клітин; інформація та знання в галузі охорони здоров'я, у тому числі керуючись підходом «охорона здоров'я у всіх політиках держави» [4].

Резюмуючи, зазначимо, що медична допомога та здоровий спосіб життя є важливими чинниками розбудови продуктивного та високоорганізованого суспільства. Забезпечення системного впливу на соціальні детермінанти здоров'я неможливо без вжиття заходів, ґрунтованих на апробованих європейських правових принципах охорони здоров'я, які мають сприяти ствердженню базових компонентів права на здоров'я (доступності, рівності, прийнятності, участі та охоплення всіх громадян).

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року (зі змінами та доповненнями) // База даних (БД) «Законодавство

України»/Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 02.06.2017).

2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-ХІІ // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> № (дата звернення 02.06.2017).

3. Здоровье-2020: основы европейской политики в поддержку действий всего государства и общества в интересах здоровья и благополучия. Копенгаген: Европ. регион. бюро ВООЗ, 2013. 16 с.

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27 червня 2014 року (ратифікована із заявою Законом України № 1678-VII від 16.09.2014) // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 351.9:343.35(477)

Ольга Ігорівна БЕЗПАЛОВА,

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2886-695X>

СТВОРЕННЯ ВИЩОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ ЯК ВАЖЛИВИЙ КРОК У НАПРЯМІ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Корупція в Україні поширює свій негативний вплив на всі сфери суспільного життя, все глибше укорінюючись у повсякденному житті як основний, швидкий та найбільш дієвий протиправний засіб вирішення питань і досягнення певних цілей. Масштаби поширення корупції загрожують національній безпеці України. Такий стан справ потребує негайного вжиття системних та послідовних заходів, що мають комплексний характер. В умовах соціально-економічних реформ, які наразі здійснюються в державі, пріоритетними напрямками антикорупційної політики мають стати виявлення причин та усунення умов, що сприяють або можуть сприяти виникненню корупції, а також запобігання спробам їх створити.

Необхідно зазначити, що багато питань, які стосуються запобігання та протидії корупції, потребують законодавчого врегулювання. Поряд із низкою вжитих заходів, реформування вітчизняного антикорупційного законодавства є незавершеним, що є однією з причин неефективного реагування держави та суспільства на загрозу корупції, рівень якої зростає протягом останніх років. У зв'язку із цим розв'язання проблеми корупції є одним із пріоритетів для українського суспільства на сьогоднішньому етапі розвитку держави.

Одним із вкрай необхідних кроків у цьому напрямі є побудова професійної та незалежної судової системи, яка б гарантувала належне застосування законів та забезпечувала невідворотність покарання для правопорушників. На жаль, в Україні суди традиційно фігурують у списках найбільш корумпованих державних інституцій, що підтверджується низкою соціологічних досліджень. За таких обставин найбільш оптимальним є утворення нової судової інституції, сформованої на принципах незалежності та професіоналізму, яка зможе стати еталоном для органів судової влади.

Мова йде про створення Вищого антикорупційного суду як одного із вищих спеціалізованих судів – судів першої інстанції з розгляду окремих категорій справ. Цей суд повинен здійснювати правосуддя як суд першої інстанції у справах, визначених процесуальним законом, а також вивчати і узагальнювати судову практику у відповідних категоріях справ.

Запровадження в Україні спеціалізованих антикорупційних судів чи окремих суддів було однією з рекомендацій Організації Економічного Співробітництва і Розвитку у контексті аналізу антикорупційних реформ в країні. Окрім цього, утворення спеціалізованого антикорупційного суду через прозору і справедливу процедуру відбору, до якої повинні бути залучені спеціалісти з міжнародним досвідом, є однією з вимог надання Україні чергового траншу фінансової допомоги від МФВ.

Створення в Україні Вищого антикорупційного суду, як спеціалізованого суду, не є новелою для більшості європейських країн, де створення зазначених судів було зумовлено побоюваннями, що злочинні організації зможуть шантажувати чи підкуповувати суддів загальних судів, наявністю значного рівня впливу політичних та бізнес-еліт на суди загальної юрисдикції, а також високим загальним рівнем корумпованості судової системи. Зі схожими проблемами сьогодні зіткнулася і наша держава. Саме це і зумовлює доцільність врахування позитивного досвіду європейських країн як в частині зниження рівня корумпованості суддів, так і щодо застосування новітніх підходів до організації роботи судів та створення необхідних умов для швидкого та оперативного розгляду справ, віднесених до юрисдикції антикорупційного суду.

Основними моментами, які необхідно врегулювати на рівні відповідних законодавчих актів, є:

- 1) вироблення прозорої та неупередженої процедури відбору суддів, наприклад, з числа юристів, адвокатів та правозахисників (наприклад, конкретизація переліку вимог до кандидатів на посаду судді Вищого антикорупційного суду; уточнення процедури оцінювання кандидатів, зокрема за такими критеріями як доброчесність, професіоналізм та незалежність; недопущення надмірного розширення повноважень Вищої кваліфікаційної комісії суддів та Вищої ради правосуддя; усунення оціночних понять, що дають потенційну можливість зловживань з боку тих осіб, які оцінюватимуть кандидатів на посаду суддів);

- 2) запровадження якісно нового підходу до обрання членів конкурсних комісій (можливо за квотним принципом: від Президента, Парламенту

та Європейських інституцій за погодженням з Міністерством юстиції України), недопущення застосування адміністративного ресурсу з метою впливу на процес прийняття рішень членами конкурсних комісій;

3) надання Вищому антикорупційному суду виключних судових повноважень з урахуванням положень Кримінального процесуального кодексу України;

4) чітке визначення переліку випадків, розслідування яких належить до юрисдикції Вищого антикорупційного суду (у тому числі переліку суб'єктів таких правопорушень та мінімальних сум отриманої вигоди чи вартості предмета злочинного посягання); як наслідок – це дозволить виключити можливі спори про підсудність та чітко визначити спеціалізацію антикорупційних судів;

5) вироблення дієвого механізму виконання рішень Вищого антикорупційного суду та недопущення їх блокування або оскарження за виключенням вищих європейських інституцій;

6) запровадження дієвої системи громадського контролю за діяльністю Вищого антикорупційного суду із залученням громадських правозахисних організацій, експертів з міжнародним досвідом (одним із кроків у цьому напрямі може стати проходження судовими рішеннями додаткової громадської експертизи);

7) вироблення дієвої системи юридичних гарантій діяльності суддів Вищого антикорупційного суду, зокрема їх незалежності та професійності;

8) передбачити можливість створення антикорупційних судів першої інстанції, юрисдикція яких поширюватиметься на усі без винятку корупційні злочини, підслідні як НАБУ, так і Державного бюро розслідувань); для таких судів Вищий антикорупційний суд буде апеляційною інстанцією. Це сприятиме недопущенню виникнення практичних труднощів в реалізації слідчими територіальних управлінь Національного антикорупційного бюро України своїх повноважень;

9) вироблення чіткої функціональної моделі взаємодії антикорупційних судів з іншими правоохоронними органами у сфері запобігання та протидії корупції, зокрема з органами антикорупційної прокуратури та Національним антикорупційним бюро (це зумовлено тим, що ефективність спеціалізованого антикорупційного суду значною мірою залежить від ефективності органу або органів, які мають право передавати справи до цього суду);

10) недопущення застосування Вищого антикорупційного суду як засобу тиску на політичних опонентів;

11) недопущення відвернення ресурсів, виділених на створення та функціонування Вищого антикорупційного суду від уже існуючих контрольних органів та інших сфер, що потребують перетворень.

Одним із кроків у напрямі вирішення поставлених вище питань є розробка та прийняття закону України «Про Вищий антикорупційний суд». Сьогодні у Верховній Раді України зареєстровано проект закону України «Про антикорупційні суду» (№ 6011 від 01.02.2017), але не всі питання створення та забезпечення ефективного функціонування антикорупційних

судів знайшли у ньому своє відображення. Особливої уваги потребує вироблення шляхів усунення конкретних проблем, які може спричинити спеціалізація, а також врахування інших аспектів політичного, правового й інституційного середовища в країні, які можуть накласти обмеження чи іншим чином вплинути на роботу Вищого антикорупційного суду.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.951

Ігор Вікторович ЗОЗУЛЯ,

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри загальноправових дисциплін факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3507-0012>*

ПОНЯТТЯ ВЛАДИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ

В останні часи нового значення набули дослідження, пов'язані зі значенням та місцем влади в державному механізмі. Подальшої актуальності це питання отримало у зв'язку з вимогою до розміщення відповідної статті в багатотомному виданні Великої української юридичної енциклопедії. Тому вважаємо за можливе надати певні міркування з цього приводу.

Влада, це багатогранне суспільно-політичне і правове поняття (Ю. С. Шемшученко); організована і регулятивно-контролююча основа політики, одне з важливіших і найстародавніших політичних знань управління суспільством, культурною діяльністю, конкретним життям людини; сукупність владних відносин, система влади, основою якої виступає волевиявлення народу, або певної соціальної структури, соціальної спільності, певної соціальної верстви та ін. (М. І. Горлач, В. Г. Кремень [1]); вольові відносини: індивіда до самого себе (влада над собою), між індивідами, групами, класами в суспільстві, між громадянином і державою, між посадовою особою і підлеглим, між державами (О. Ф. Скакун [2]); здатність певного суб'єкта (індивіда, колективу, організації) підпорядковувати собі волю і поведінку іншого суб'єкта у своїх власних інтересах чи інтересах інших осіб (Ю. А. Ведерніков, А. В. Папірна [3]); сила, яка з допомогою авторитету, заохочення та примусу, має здатність зі своєї волі впливати на інших; цілеспрямований вплив класу, групи або людини (носіїв влади) за допомогою певних засобів (знарядь влади) на підвладних (класи, групи, особу), внаслідок чого підвладна сторона змушена виконувати волю носія влади (М. Бажан).

Джерелом влади є волевиявлення, а сама влада здатна, не вдаючись до організації власної волі, безпосередньо приймати владні рішення, що стають нормою для всіх учасників вольового акту.

Основними компонентами влади є її суб'єкт – особа або орган, наділені правом розпорядження; об'єкт – особа або орган, до яких звернене

розпорядження та які зобов'язані його виконувати; правові умови і засоби взаємодії суб'єктів та об'єктів; процес взаємодії суб'єктів і об'єктів влади.

В залежності від суб'єктів, влада ділиться на *державну* (здійснюється тільки державою та її органами і характеризується суверенністю, універсальністю та здатністю владно-примусового впливу на поведінку всіх людей та їх організацій, що забезпечується державно-правовими методами), *політичну* (супроводжується виробленням і запровадженням у життя політичних програм усіма суб'єктами політичної системи, а також різними неформальними угрупованнями; домінуванням або прагненням до домінування інтересів одних верств над усіма іншими), *соціальну* (визначає положення статусу, посад, пільг і привілеїв в соціальній структурі суспільства), *примусову* (здійснюється над людьми за допомогою застосування або загрози застосування фізичної сили), *економічну* (об'єктивно зумовлені матеріальними потребами життя суспільства відносини, в яких власник засобів виробництва підпорядковує своїй волі волю інших учасників процесу виробництва), *публічну, дискреційну, місцеву, владу громадських організацій та трудових колективів, владу засобів масової інформації, духовно-інформаційну, профспілкову, партійну, сімейну, народну* та ін.

За способами взаємодії суб'єкта і об'єкта (режимом правління) влада розподіляється на демократичну, авторитарну, ліберальну, тоталітарну, бюрократичну та інші. За часом здійснення розрізняють владу постійну і тимчасову; за територією здійснення – владу загальнодержавну, регіональну і місцеву; за соціально-політичною природою – монархічна, республіканська; за способом організації – інституційна, неінституційна; за методом – насилля, господарювання, авторитету; за організаційним впливом – винагородження, примушування, ресурсів, зв'язків; за особистим впливом – традиційна, харизматична, легальна (законна), експертна, інформаційна.

За функціями влада поділяється на *законодавчу, виконавчу* і судову.

Законодавча влада виступає системою державних закладів, що мають право приймати закони, обов'язкові для всіх громадян та їх об'єднань, а також для інших державних органів.

Виконавча влада – це сукупність державних органів та установ, що здійснюють владно-політичні та владно-адміністративні функції. Це своєрідна система, де кількісно домінують органи й установи, що діють у сфері вузько визначеного державного управління.

Судова влада є однією з гілок державної влади, основним завданням якої є здійснення правосуддя, щоб шляхом розгляду та вирішення прав, спорів забезпечити баланс свободи в суспільстві з обов'язком виконання законів. Покликана запобігти можливості змови або протистояння двох інших гілок влади, створювати перепони виникненню диктатури у її тоталітарній або авторитарній формах.

До засобів (ресурсів) влади відносять все, що може бути використано для впливу на інших. Структурними засобами влади є закони, суд, державний апарат, загони примусу (міліція, поліція), партійна дисципліна, авторитет

політичного лідера, центральна і регіональні структури, страх, інтерес, переконання.

Засоби влади поділяють на утилітарні (матеріальні та соціальні блага, зв'язані з повсякденними інтересами людей), примусові (адміністративного покарання) і нормативні (впливу на свідомість і поведінку людей).

Стосовно до сфер життєдіяльності суспільства засоби влади переломлюються на економічні (матеріальні цінності, необхідні для суспільного виробництва і споживання), соціальні (здатність підвищення або зниження соціального статусу або рангу, місця в соціальній стратифікації), політичні і культурно-інформаційні (знання та інформація а також способи їх одержання та поширення). Силовими засобами влади є зброя та апарат фізичного примусу, спеціально підготовлені люди.

Владарювання, обґрунтоване переконанням щодо виконання, здійснюється за допомогою наказів, розпоряджень, вказівок, рекомендацій, що регламентують ті чи інші дії під загрозою певних санкцій, та упорядковується й регулюється спеціальним механізмом влади – системою організацій, об'єднань людей і норм їх устрою і діяльності – державними органами, правом, політичною системою, політичним режимом тощо (М. І. Горлач, В. Г. Кремень).

Влада визначається панівним в країні соціально-політичним устроєм.

Список бібліографічних посилань

1. Горлач М. І., Кремень В. Г. Політологія: наука про політику. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 840 с.
2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник/пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.
3. Ведерніков Ю. А., Папірна А. В. Теорія держави і права: навч. посіб. Київ, 2008. 333 с.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.9

Лариса Павлівна КОВАЛЕНКО,

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ЯК ГАЛУЗІ ПРАВА

Адміністративне право є фундаментальною (базовою) галуззю права. Воно є юридично первісним, формує правові режими інших галузей права, містить правовий матеріал, який використовується при формуванні методів правового регулювання інших галузей права.

Крім того адміністративне право, об'єднує в собі сукупність великої кількості інститутів, підгалузей, а також регулює відносини матеріальними і процесуальними нормами адміністративного права.

Тому не вирішення проблемних питань адміністративного права негативно впливає не тільки на становлення та розвиток сфери, яка регулюється адміністративним правом, але й на сфери регулювання інших галузей українського права, на реформування державно-правової діяльності, пріоритетом якої є забезпечення прав, свобод, інтересів громадян України, ускладнюється правозастосовна практика суб'єктів владних повноважень

На нашу думку, основними проблемами адміністративного права як галузі права є:

- не чітко визначений предмет і об'єкт адміністративного права;
- не впорядкований механізм адміністративно-правового регулювання. Необхідно усі елементи механізму адміністративно-правового регулювання: адміністративно-правові норми, адміністративно-правові відносини, акти державного управління впорядкувати. Тільки взаємодія між елементами, налагодженість в функціонуванні кожного із них, призводить до ефективної роботи в цілому механізмі адміністративно-правового регулювання. Так норми адміністративного права визначають форми і методи державного управління, визначають статус суб'єктів адміністративного права. Крім того, традиційно ми називали ознакою адміністративно-правових відносин їх імперативний характер, влади і підлеглості. Але розвиток нового інституту адміністративних послуг спростовує це ствердження, бо виникають відносини іншого характеру, де імперативний метод не працює. В сучасний період потребується кодифікація адміністративно-правових норм, наприклад впровадження Адміністративно-процесуального кодексу України, Поліцейського кодексу України. Щодо до адміністративно-правових відносин необхідно визначити межі дії матеріальних і процесуальних відносин. Такі відносини займають центральне місце в предметі адміністративного права, крім того, конституційне, фінансове, інформаційне право теж не може ефективно функціонувати без налагодженості цих відносин. А також необхідно впорядкувати акти державного управління. Вони є вектором для правозастосовної діяльності суб'єктів владних повноважень, укріплення законності і дисципліни в державі;
- відсутність визначень на законодавчому рівні деяких юридичних категорій важливих для оптимізації функціонування адміністративного права, діяльності суб'єктів владних повноважень. Наприклад, «державне управління», «публічне управління», «публічне адміністрування», «адміністративна відповідальність», «дисциплінарна відповідальність за адміністративним правом», «адміністративна юрисдикція», «адміністративний акт», «акт державного управління», «адміністративний розсуд», «адміністративна процедура», «адміністративний процес», «адміністративні провадження», «адміністративний регламент» і інші;
- необхідність розмежування визначень «законність» і «адміністративний розсуд». Іноді мають місце порушення законності при застосуванні

адміністративного розсуду суб'єктами владних повноважень. Вони підміняють своє право на такий розсуд дозвільним вирішенням того чи іншого питання, що призводить до вчинення корупційних дій. Адже застосування адміністративного розсуду надається спеціально уповноваженим суб'єктам, щоб діяти оперативно, самостійно, а не для порушення законності. На нашу думку, необхідно вдосконалювати законодавство щодо звернень громадян;

– вирішення дискусійного питання щодо процесу в адміністративному праві. На нашу думку процес в адміністративному праві повинний бути один – адміністративне судочинство. Не має сумніву позиція, що необхідно вдосконалювати адміністративно-процесуальну форму, її механізми, тобто вдосконалювати законодавство про адміністративне судочинство. Ми не підтримуємо думку тих вчених, які стверджують про універсальність цивільно-процесуальної форми, тобто що будь-який правовий спір можливо вирішити за рахунок цивільно-процесуальної форми. Їх думка протирічить поділу права на публічне і приватне, конституційним принципам поділу влади, поглядам про наявність суб'єктивних публічних прав людини і громадянина, взаємовідносин між суб'єктами владних повноважень і громадянами. Але на нашу думку, пробілом є відсутність в Україні закону «Про адміністративні процедури». Прийняття ж закону про адміністративну процедуру дозволить: забезпечити право особи бути вислуханою перед прийняттям несприятливого адміністративного акта; запровадити категорію «заінтересовані особи» в адміністративній процедурі та виписати механізми захисту прав та законних інтересів цієї особи; визначити особливості адміністративного провадження у справах з великою кількістю осіб; встановити обов'язок адміністративних органів мотивувати свої рішення та зазначати порядок їх оскарження (це забезпечить законність схвалюваних рішень, покращить умови правового захисту громадян і бізнесу); встановити правила щодо неупередженості посадових осіб адміністративних органів та порядку їх відводу/самовідводу; встановити правило «мовчазної згоди» при отриманні погоджень і висновків від інших адміністративних органів; встановити правило про набрання чинності адміністративним актом з моменту доведення його до відома особи (осіб) і визначення порядку такого доведення; створити умови для ефективного оскарження адміністративних актів в адміністративному порядку (цей механізм поверне довіру населення до досудових механізмів оскарження, зніме проблему перевантаженості адміністративних судів); врегулювати питання відкликання (визнання недійсними) адміністративних актів (це дозволить захистити як публічні інтереси – в разі потреби у відкликанні чинних рішень адміністративних органів, так і приватних осіб – від свавілля цих органів); врегулювати питання примусового виконання адміністративних актів (насамперед, для ефективної діяльності публічної адміністрації).

– модернізація адміністративно-правового регулювання надання державних послуг в електронній формі. Законодавство надає можливість отримання послуг в електронній формі, але сучасні інформаційні ресурси не можуть забезпечити такою послугою в повному обсязі, причиною є проблеми в

діяльності суб'єктів владних повноважень. На нашу думку вдосконалення Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» і прийняття єдиного регламенту щодо надання таких послуг суб'єктами владних повноважень сприяло б вирішенню такої проблеми.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.951:351.82

Сергій Валерійович ПЕТКОВ,

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри спеціальних дисциплін та адміністративної діяльності Донецького юридичного інституту МВС України, м. Кривий Ріг

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ – ПЕРШИЙ КРОК В РЕФОРМУВАННІ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Юриспруденція — наука, наука точна, наука складна, наука яка базується на логіці. Аксиоми права, теореми правовідносин необхідно вивчати, доводити, перевіряти, а вже потім запроваджувати. Нині українське право перетворилось на словоблуддя. Нехтування правом, нехтування наукою, призводить до руйнації суспільства як в середині - зростання злочинності, зубожіння народу, так і зовні (війна, втрата територій).

В ст. 1. Конституції України проголошено: «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава». Відповідно до ст. 22. «Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод».

Правопорушення (делікти) за певними ознаками можна об'єднати (поділити) на певні групи: за об'єктами посягань, за суб'єктами, за розповсюдженням, за ознаками об'єктивної і суб'єктивної сторони, а також за процедурами їх розгляду. Окрім основного поділу за ступенем суспільної небезпеки на злочини і проступки, правопорушення класифікуються за: матеріальною складовою – завдають значну матеріальну шкоду або незначну; за колом осіб — вчинені одноособово чи групою осіб, тощо. Всі ці елементи і стають класифікуючими ознаками.

Що має відбутись на етапі внесення змін до нормативних актів. Слід терміново здійснити трансфер норм про відповідальність у відповідних сферах до базових кодексів, які регулюють правовідносини у певних сферах. Таким чином можна уникнути відсильних норм та конкретизації правовідносин. Це дозволить впорядкувати цілі сфери економіки та соціальних відносин.

По-перше, внести зміни до Кримінального процесуального кодексу України. Він повинен містити чіткі процедури за якими, в разі встановлення,

що діяння (внесене в ЄРДР) не має ознак злочину, а є проступком передається для провадження до відповідних органів.

По-друге, з КУпАП треба виокремити процедурну частину, щодо розгляду справ про проступки в окремий нормативний акт – Кодекс провадження про проступки. [1] Який має бути основою для дій, посадових осіб та комісій які розглядають такі справи. Це досвід всіх європейських країн. Дрібні протиправні дії, дрібні ДТП внаслідок незначних порушень не повинні розглядати в суді. Це невиправдане завантаження судової системи.

По-третє, норми про відповідальність за проступки мають міститись у базових кодексах. Так само як відбувся трансфер норм з КУпАП до Митного кодексу, норми щодо земельних проступків мають бути в у Земельному кодексі України, проступків проти надр в Кодексі України про Надра, тощо. [2] Як приклад - Митний кодекс до якого вже перенесені ст. 208, 209, 234 (порушення митних правил) КУпАП та відповідним чином деталізовано.

По-четверте, особливо актуальним, в часи розгулу бандитизму, проведення антитерористичної операції, окупації регіонів, є створення Кодексу України про громадський порядок. [3]

По-п'яте, мають бути кодифіковані норми про відповідальність за порушення в усіх сферах суспільно-економічного життя Медичний кодекс [4], Дорожньо-транспортний кодекс [5], тощо.

По-шосте, норми про відповідальність посадових осіб органів державної влади мають міститись в оновленому та звільненому від нашарувань Адміністративному кодексі України.

Звісно це велика і кропітка робота, і ніхто не застрахований від помилок на цьому шляху, але лише за такого підходу, який базується на теорії права та елементарній логіці є можливість виправити той правовий покруч, який залишився нам у спадок від радянської системи права. І головне - виконати базові принципи верховенства права та людиноцентризму, закладені в Конституцію України.

Список бібліографічних посилань

1. Петков С. В. Проступки та відповідальність за їх вчинення: актуальні питання та інноваційні ідеї. Київ: КНТ, 2016. 88 с.
2. Адміністративно-правова реформа в Україні/С. В. Петков, Н. О. Армаш, Є. Ю. Соболю; за заг. ред. С. В. Петкова. Київ : КНТ, 2016. 112 с.
3. Безпека дорожнього руху в Україні: навч. посіб. для ВНЗ/за ред. Петкова В. П. Київ: КНТ, 2012. 488 с.
4. Адміністративне право: актуальні питання та інноваційні ідеї: навч. посіб. / С. В. Петков, Н. О. Армаш, Є. Ю. Соболю та ін; за заг. ред. С. В. Петкова. Київ: КНТ, 2015. 147 с.
5. Петков С. В., Манжула А. А. Охорона громадського порядку. Вид. 2-ге допов. і перероб. Київ: КНТ, 2013. 119 с.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.9

Олександр Юрійович МАКАРЕНКО,

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративно-правових дисциплін Донецького юридичного інституту МВС України, м. Кривий Ріг

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАКТИКИ РОЗГЛЯДУ СПРАВ
ЩОДО ВЧИНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ
ВОДІЯМИ АВТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ
(НА ПРИКЛАДІ МІСТА КРИВИЙ РІГ)**

Враховуючи реалізацію в державі окремих реформ, пов'язаних з реорганізацією системи правоохоронних органів, значну кількість дорожньо-транспортних пригод, у тому числі з загибеллю пішоходів, та специфіку розгляду окремих адміністративних справ місцевими судами міста Кривого Рогу, вважаємо за доцільне розглянути на прикладі реальної справи найпоширенішу практику здійснення лінії захисту для водіїв, учасників ДТП та намагання уникнути адміністративної відповідальності.

Так пропонуємо взяти за приклад справу, що знаходиться в провадженні Саксаганського районного суду м. Кривого Рогу № 214/1403/17 (провадження № 3/214/893/17) за протоколом про адміністративне правопорушення серії БР № 152526 складеного інспектором УПП в м. Кривому Розі, ст. лейтенантом поліції Коваленком А.В., про притягнення Гуріна Сергія Анатолійовича 09.01.1966 р.н. до адміністративної відповідальності передбаченої ст. 124 КУпАП.

Виходячи з вищезазначеного протоколу, 06.02.2017р. о 13:30 год. водій Гурін С. А. керуючи автомобілем Ssang Yong модель Kyron н.з. АЕ 7100 НС по вул. Волгоградській у м. Кривому Розі в районі електроопори № 471, не врахував дорожню обстановку, не обрав безпечної швидкості руху, своєчасно не вжив заходів для зменшення швидкості аж до зупинки транспортного засобу, втратив керування зазначеним автомобілем Ssang Yong модель Kyron н.з. АЕ 7100 НС, здійснив виїзд на смугу зустрічного руху в результаті чого допустив зіткнення з автомобілем Toyota модель Hilux н.з. АЕ 3444 ІА під керуванням водія Кахадзе Дмитра Іраклійовича. Внаслідок ДТП зазначені автомобілі отримали механічні пошкодження, водій Гурін С. А. самотравмувався.

Згідно висновку щодо результатів медичного огляду водія Кахадзе Дмитра Іраклійовича з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння від 06.02.2017р., у Кахадзе Д.І. ознак сп'яніння не виявлено. Відповідно до протоколу про адміністративне правопорушення серії БР № 152526, своїми діями водій Гурін С.А. порушив вимоги п.п. 10.1., 12.1., 12.3. Правил дорожнього руху України, за що відповідальність передбачена ст. 124 КУпАП.

У відповідності до положень ст. 269 КУпАП, потерпілим є особа, якій адміністративним правопорушенням заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду. Автомобіль Toyota модель Hilux н.з. АЕ 3444 ІА відповідно до свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу серії СХО № 912852 від 20.12.2016 р., на праві приватної власності належить Кахадзе Світлані Володимирівні, яка є дружиною водія Кахадзе Дмитра Іраклійовича.

Відповідно до висновку експертного автотоварознавчого дослідження № 39/17 з визначення матеріальної шкоди від 22.02.2017 р., виконаного експертом-автотоварознавцем Рейнюком Олександром Віталійовичем (сві-во. про присвоєння кваліфікації судового експерта № 543), сума матеріальної шкоди, причиненої власнику автомобіля Toyota модель Hilux н.з. АЕ 3444 ІА, складає 781 729,12 грн. (сімсот вісімдесят одна тисяча сімсот двадцять дев'ять гривень, 12 копійок).

У відповідності до ст. 251 КУпАП, доказами в справі про адміністративне правопорушення, є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення. Доказами, що підтверджують вину Гуріна С. А. є протокол про адміністративне правопорушення серії БР № 152526, схема до протоколу місця огляду ДТП, пояснення водія Кахадзе Д.І.

Згідно з частиною другою статті 61 Конституції України, юридична відповідальність особи має індивідуальний характер. Необхідність індивідуалізації адміністративної відповідальності передбачена частиною другою статті 33 КУпАП, якою визначено, що при накладенні стягнення враховується характер вчиненого правопорушення, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність. В КУпАП конкретизовано й інші конституційні принципи, зокрема принцип рівності громадян перед законом (стаття 248).

Орган (посадова особа) при розгляді справи, зокрема, зобов'язаний з'ясувати: чи було вчинено адміністративне правопорушення, чи винна дана особа в його вчиненні, чи підлягає вона адміністративній відповідальності, а також інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи, характер вчиненого правопорушення, особу порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність; повинен своєчасно, всебічно, повно і об'єктивно з'ясувати обставини справи, вирішити її в точній відповідності до закону тощо (ст. 245, 280 КУпАП).

Слід звернути увагу на те, що за змістом ст. 247, 280 КУпАП закриття провадження в справі у зв'язку із закінченням строків накладення адміністративного стягнення може мати місце лише тоді, коли у справі з'ясовано чи було вчинено адміністративне правопорушення, чи винна особа, яка притягається до відповідальності у вчиненні правопорушення, чи підлягає вона адміністративній відповідальності, тобто чи немає підстав для закриття провадження у справі, передбачених п. 1–6 ст. 247 КУпАП.

У випадку закінчення строків накладення адміністративного стягнення, передбачених ст. 38 КУпАП, справа підлягає закриттю на підставі

відповідної частини ст. 38 та п. 7 ст. 247 КУпАП. При цьому, в постанові про закриття справи про адміністративне правопорушення має бути встановлено винність особи у вчиненні адміністративного правопорушення та строк, що пройшов із часу вчинення (виявлення) адміністративного правопорушення, а бо ж дату прийняття рішення про закриття провадження у випадку закриття справи відповідно до ч. 4 ст. 38 КУпАП.

Кахадзе Світлана Володимирівна є потерпілою в розумінні п. 1.3 ст. 1 ЗУ «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», так як в результаті вищезазначеної ДТП її власності - автомобілю Toyota моделі Hilux н.з. АЕ 3444 ІА було завдано значних механічних пошкоджень. Проте адвокат водія Гуріна С. А., використовуючи прогалини в законодавстві, навмисно затягнув розгляд адміністративного протоколу понад тримісячний строк.

Враховуючи викладене, доцільно зробити висновок, що потребує удосконалення система підготовки патрульних поліцейських, особливо з числа тих, що не мають базової юридичної освіти. Доцільно здійснювати посилену правову підготовку (підвищення кваліфікації) на базі профільних вищих навчальних закладів системи МВС України.

Разом з тим, неоднозначна судова практика розгляду відповідних адміністративних протоколів, особливо в частині того, що певне коло суддів не бажає витрачати власний час для встановлення всіх обставин правопорушення, та направляють адміністративні протоколи на доопрацювання, закривають провадження у зв'язку із закінченням строків притягнення винних водіїв до адміністративної відповідальності, не встановлюючи наявності чи відсутності вини, що прямо не заборонено діючим законодавством але фактично є проявом небажання здійснювати безпосередні функції судді. На наш погляд, законодавець має усунути правові колізії а новий Верховний суд України, сформований після конкурсного відбору чітко врегулювати питання однакового застосування норм закону судами на території України, судді місцевих судів у будь якому разі мають встановлювати наявність чи відсутність вини в діях водія, оскільки саме після встановлення вини за складеним адміністративним протоколом потерпілий має реальну можливість компенсувати отримані збитки, як через страхові виплати так і через пред'явлення цивільного позову.

Одержано 12.06.2017

УДК [342.9.03:351.713](477)

Світлана Миколаївна ПОПОВА,

*доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри загальноправових дисциплін факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3958-4133>*

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У ПОДАТКОВІЙ СФЕРІ

Останнім часом правопорушення у податковій сфері зросли до загрозливих масштабів, злочини у цій сфері набули масового характеру, а схеми приховування доходів стали поширеним явищем. Серед актуальних загроз національній безпеці України визнано економічну кризу, виснаження фінансових ресурсів держави, зниження рівня життя населення. Однією з причин виникнення такої загрози є високий рівень «тінізації» та криміналізації національної економіки... [1]

Податки – обов’язковий атрибут будь-якої держави. У сучасній Україні обов’язок сплати податків регламентовано у статті 67 Конституції України. Невиконання цього обов’язку тягне за собою встановлену законом відповідальність. У статті 109 Податкового кодексу України зазначено, що податковими правопорушеннями є протиправні діяння (дія чи бездіяльність) платників податків, податкових агентів, та/або їх посадових осіб, а також посадових осіб контролюючих органів, що призвели до невиконання або неналежного виконання вимог, установлених цим Кодексом та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [2].

Сьогодні методи ухилення від сплати податків є досить різноманітними, а податкові правопорушення, як правило, носять інтелектуальний характер. Загалом сучасні податкові правопорушення мають такі риси:

- вони здійснюються у більшості випадків у процесі професійної господарської діяльності з використанням комп’ютерних технологій та електронних засобів зв’язку;

- маскуються різноманітними прийомами та засобами приховування порушень під виглядом «невдалої» підприємницької діяльності;

- здійснюються особами, які мають вищу освіту, добре підготовлені в економічному та організаційному планах, значна частина з них пройшла підвищення кваліфікації за кордоном, раніше конфліктів з правоохоронними органами не мала;

- завдають значної економічної шкоди інтересам держави, більшості юридичних і фізичних осіб.

Основними видами порушень податкового законодавства, визначених Податковим кодексом України, є:

- порушення встановленого порядку взяття на облік (реєстрації) в податкових органах України;

- порушення строку та порядку подання інформації про відкриття або закриття банківських рахунків;
- неподання або порушення порядку подання платником податків інформації для ведення Державного реєстру фізичних осіб – платників податків;
- неподання або несвоєчасне подання податкової звітності або невиконання вимог щодо внесення змін до податкової звітності;
- порушення встановлених законодавством строків зберігання документів з питань обчислення і сплати податків та зборів, а також документів, пов'язаних із виконанням вимог іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на податкові органи;
- порушення правил застосування спрощеної системи оподаткування фізичною особою – підприємцем;
- відчуження майна, яке перебуває в податковій заставі, без згоди податкового органу;
- порушення правил нарахування, утримання та сплати (перерахування) податків у джерела виплати;
- неподання або подання з порушенням строку банками чи іншими фінансовими установами податкової інформації податковим органам України [2].

За порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, застосовуються такі види юридичної відповідальності: фінансова, адміністративна, кримінальна та дисциплінарна [3, с. 272].

Адміністративна відповідальність є засобом адміністративного впливу на порушників податкового законодавства із застосуванням адміністративно-правових норм. Підставою для адміністративної відповідальності за порушення податкового законодавства є наявність складу адміністративного правопорушення – винної або необережної дії чи бездіяльності, що посягає на захищені законом суспільні відносини, за яку і законодавством передбачена адміністративна відповідальність.

Особливостями адміністративних стягнень є:

- застосування до фізичних осіб та посадовців, винних у податкових правопорушеннях;
- адміністративні санкції не тягнуть за собою судимості;
- застосування у відношенні до найменш значних податкових правопорушень (проступків), які за своїм характером відповідно до закону не тягнуть кримінальної відповідальності;
- відсутність тяжких правових наслідків.

Діяння, за які передбачена адміністративна відповідальність за порушення податкового законодавства, зазначені у статтях Кодексу України про адміністративні правопорушення (ст. 163-2, 163-3, 164-1, 164-5 та ін.) [4], а також у деяких статтях Податкового кодексу України та Митного Кодексу України.

Наприклад, частина статті 164-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення [4] зазначає, що неподання громадянами декларації про

доходи чи включення до декларацій перекручених даних, неведення обліку або неналежне ведення обліку доходів і витрат, для яких законами України встановлено обов'язкову форму обліку, – тягне за собою попередження або накладання штрафу від трьох до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

З усіх видів стягнень, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення, податковим органам надано право застосовувати лише адміністративні штрафи. Розмір їх визначається в межах, встановлених за скоєння відповідних правопорушень в сумах, або кратних певному показнику (неоподаткованому мінімуму доходів, мінімальному розміру заробітної плати), або в фіксованих сумах в національній грошовій одиниці (гривнях). Податковий кодекс України при здійсненні податкових правопорушень (наприклад, при ухиленні від сплати податків) передбачає персональну адміністративну та кримінальну відповідальність певних осіб [3, с. 277 – 278].

Таким чином, слід зауважити, що податкові правовідносини не залишаються незмінними, удосконалюються способи і механізм скоєння податкових правопорушень. Тому, на нашу думку, необхідно розширити адміністративну відповідальність за правопорушення у податковій сфері. При цьому слід вивчити та проаналізувати нормативні акти, які регулюють правове становище платника податків, його статус, права та обов'язки, порядок, умови та режим сплати ним податків, ухилення від яких ставиться йому в провину. Також для виявлення податкових правопорушень необхідно залучати фахівців, експертів, спеціальні пізнання яких допоможуть розібратися в сучасних податкових махінаціях.

Список бібліографічних посилань

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015 // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення 02.06.2017).
2. Податковий кодекс України: Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 02.06.2017).
3. Попова С. М. Адміністративно-правовий статус податкових органів України : монографія / за заг. ред. д-ра юрид. наук, професора, заслуженого юриста України, академіка НАПрН України О. М. Бандурки. Харків: Золота миля, 2012. 386 с.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс від 07.12.1984 № 8073-X. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 347.454

Андрій Андрійович СТАРОДУБЦЕВ,

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, м Харків

ЩОДО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ

Судове рішення – це основа для встановлення законності та демонстрації верховенства права у відносинах, де присутній спір або виникає необхідність визнання певного правового явища з боку держави. Але ефективність судової системи полягає не тільки у винесенні якісного судового рішення, а і у його реалізації, втіленні в життя його правових приписів. Незважаючи на закріплення в Конституції України принципу, згідно з яким кожне судове рішення підлягає обов'язковому виконанню, дієвих механізмів гарантування виконання судових рішень державою забезпечено не було. Це призвело до негативних наслідків в системі організації примусового виконання зобов'язань.

Відомо, що винесення рішення суду завершає процес розгляду будь-якої справи. Судове рішення вступає в силу, стає чинним, як правило, після спливу строку на його оскарження та відсутності факту оскарження за цей час. Коли рішення суду набуло законної сили, воно має бути виконаним. Разом з тим судова влада, яка ухвалює правосудні рішення, є безсилою порівняно з виконавчою владою, якщо її рішення не будуть утілюватися у життя. При цьому виконання судових рішень в адміністративних справах ускладнюється тим, що воно покладається на органи виконавчої влади, котрі найчастіше є відповідачами у процесі.

Отже, недостатньо просто визначити принцип обов'язковості судових рішень адміністративних судів. Нагальною є необхідність передбачити надійний механізм, який гарантував би неухильне виконання судових рішень адміністративних судів. Оскільки реальне виконання судових рішень суб'єктом владних повноважень є завершальним етапом захисту прав, свобод і повинно сприяти втіленню законів у життя та зміцненню авторитету держави в цілому [1, с. 167]. Разом з тим, варто зазначити, що виконання судового рішення не можна розглядати як інститут виключно однієї з галузей права, оскільки воно є заключною стадією діяльності судів різної юрисдикції. Тому можна говорити про самостійність даного провадження.

Продовжуючи далі, зазначимо, що судові рішення в адміністративній справі є обов'язковими до виконання на всій території України з моменту набрання ними законної сили або їх належить виконати негайно з метою забезпечення прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів

юридичних осіб, а також забезпечення адміністративного позову. Якщо судові рішення є незрозумілим, суд, який його ухвалив, за заявою осіб, які беруть участь у справі, або державного виконавця своєю ухвалою, відповідно до ст. 170 КАС України, роз'яснює рішення, не змінюючи при цьому його змісту. У разі поновлення судом апеляційної інстанції строку апеляційного оскарження автоматично продовжується строк набрання судовим рішенням законної сили до закінчення апеляційного розгляду справи. В такому випадку одночасно вирішується питання про зупинення виконання судових рішень на час апеляційного розгляду справи (ст. 257 КАСУ) [2].

Крім того, в адміністративному судочинстві процедура виконання судових рішень має свої особливості, до яких можна віднести:

- 1) має початок в судових органах, а продовжується в органах виконавчої влади;
- 2) має різний термін виконання – подовжена в часі до трьох років;
- 3) регламентується одночасно двома нормативними актами – КАС України та Законом України «Про виконавче провадження»;
- 4) відсутність дієвої системи контролю суду за станом реалізації судового рішення, оскільки дискреційні владні рішення та дії перебувають за межами адміністративно-судового контролю;
- 5) може закінчуватись примиренням;
- 6) наявність добровільного та примусового порядку виконання судового рішення;
- 7) відсутність дієвого механізму добровільного виконання судового рішення [3, с. 193].

Зауважимо, що виконання судових рішень покладено на ряд органів – це функція суду, суб'єктів владних повноважень, їх посадових осіб, здійснення якої потребує реалізації відповідних процесуальних дій. При цьому головна роль у виконанні судових рішень відводиться суду. Оскільки саме суддя адміністративного суду одноособово вирішує питання, пов'язані з виконанням судових рішень (ч. 5 ст. 257 КАСУ), крім питання про поворот виконання судового рішення, якщо воно вирішується судом апеляційної чи касаційної інстанції (ч. 1 ст. 265 КАСУ).

Крім того, на прийнятті судового рішення діяльність адміністративного суду не завершується. Так, після проголошення судового рішення в адміністративній справі суд уповноважений вирішити цілу низку процесуальних питань, пов'язаних з його виконанням. Переважно ці питання розглядає і вирішує суддя відповідного адміністративного суду одноособово. Це питання пов'язані із: видачею виконавчого листа; виправленням помилки у виконавчому листі; визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню; стягненням зі стягувача на користь боржника безпідставно одержаного за виконавчим листом; видачею дубліката втраченого виконавчого листа; поновленням пропущеного строку для пред'явлення виконавчого листа до виконання; визнанням мирової угоди сторін виконавчого провадження або прийняття відмови стягувача від

примусового виконання; відстроченням і розстроченням виконання, зміною чи встановленням способу і порядку виконання судового рішення; зміною сторони виконавчого провадження; із поворотом виконання судового рішення, якщо це питання не було вирішено одночасно зі зміною чи скасуванням судового рішення. При цьому необхідно пам'ятати, що всі перелічені процесуальні питання вирішуються під час процедури виконання судового рішення в адміністративній справі. Однак існує потреба в чіткому дотриманні вимог щодо ухвалення судового рішення. Особливо це стосується регулятивної частини судового рішення, яка має бути прописана чітко й зрозуміло. Це значно збільшить точність виконання судового рішення в адміністративній справі, оскільки у переважній більшості предмет спору і спосіб виконання рішення визначаються судом саме в цій частині при його ухваленні. Крім того, потреба виконання судового рішення в адміністративній справі передбачає безумовну вимогу, однозначну поведінку всіх його суб'єктів, при цьому не виключаючи його добровільного виконання.

Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що, незважаючи на збереження судового контролю за ходом виконання судового рішення, провадження у справі вважається завершеним з моменту ухвалення судового рішення, після чого справа направляється суддею до архіву. Проте справу до архіву необхідно направляти лише за наявності в ньому виконавчого документа із позначенням про фактичне виконання судового рішення.

Список бібліографічних посилань

1. Демський Е. Ф. Адміністративно-процесуальне право України : навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 400.
2. Кодекс адміністративного судочинства України // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 02.06.2017).
3. Джафарова О. В., Синицька Я. П. Судові рішення в адміністративному судочинстві: питання теорії та практики: монографія. Харків: Вид-во ХНУВС, 2014. 260 с.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.9

Ольга Володимирівна СТУКАЛЕНКО,

доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного та господарського права економіко-правового факультету Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова, м. Одеса

МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ: СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ

У теорії адміністративного права відсутня єдина точка зору на розуміння та визначення поняття «механізм правового регулювання».

Зазначена категорія постійно трансформується під впливом постійної зміни суспільних відносин. Тому, науковці по-різному визначають механізм адміністративно-правового регулювання, як сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється вплив на відносини, що виникають у процесі виконавчо-розпорядчої діяльності держави [1, с. 55]; як механізм імперативно-нормативного впорядкування організації та діяльності суб'єктів і об'єктів управління і формування стійкого правового порядку їх функціонування [2, с. 289]; як сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративного права [3, с. 64]; як засіб здійснення державно-владних повноважень під час адміністративно-правового регулювання суспільних відносин, які виникають у відповідній сфері, що здійснюється уповноваженими на це державними органами з метою забезпечення функцій держави [4, с. 580].

В умовах проведення 62 реформ та програм розвитку в Україні істотно змінюються і суспільні відносини та уявлення про них [5, с. 103].

Поняття механізму правового регулювання дозволяє систематизувати юридичні засоби правового впливу на суспільні відносини, визначити місце і роль того чи іншого юридичного засобу у правовому житті суспільства [6, с. 122]. І все це, на фоні відсутності законодавчого закріплення поняття механізму правового регулювання, а отже, провідним чинником його розуміння є доктринальні положення вчених, що розглядали в своїх наукових працях зазначену проблематику. Саме тому, ґрунтовне дослідження такого юридичної категорії, як механізм правового регулювання зараз є досить доцільним і доречним.

Уперше дефініцію «механізм правового регулювання» визначив С. С. Алексєєв. Під механізмом правового регулювання науковець розумів, сукупність юридичних засобів, які забезпечують правовий вплив на суспільні відносини [7, с. 24].

Інші дослідники, беручи за основу визначення, наведене С. С. Алексєєвим, характеризують поняття «механізм правового регулювання» відповідно до його мети: з метою оптимізації суспільних відносин, забезпечення суспільного і правового порядку на основі режиму законності [8, с. 354–356]; з метою подолання перешкод на шляху задоволення інтересів суб'єктів права [9, с. 625]. Наприклад, О. Ф. Скакун визначає механізм правового регулювання, як процес переходу нормативності права в упорядкованість суспільних відносин, який здійснюється суб'єктами правового регулювання за допомогою системи правових засобів, способів і форм з метою задоволення суспільних і приватних інтересів учасників суспільних відносин, забезпечення правопорядку [10, с. 262].

Як процес перетворення нормативності права в упорядкованість суспільних відносин характеризують механізм правового регулювання В. М. Горшенєв, С. А. Комаров, Л. М. Шестопалова та інші науковці.

Т. П. Мінка зазначає, що механізм правового регулювання – юридична категорія, що показує, як здійснюється правове регулювання і є загальним порядком, процесом дії та реалізації права [11].

В. Я. Кикоть зауважує, що механізм показує, як саме здійснюється правове опосередкування (нормування, регулювання, охорона та захист) суспільних відносин, як суспільні відносини, зокрема й ті, що складаються в адміністративно-публічній сфері, стають правовідносинами [12, с. 57].

Отже, механізм адміністративно-правового регулювання характеризує діяльнісний бік процесу перетворення нормативності права на впорядкованість суспільних відносин [13, с. 384].

Не зважаючи на різноманітність думок з приводу поняття «механізм правового регулювання» безперечною є теза, що як будь-яке складне явище, воно потребує наукового переосмислення.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок про те, що під механізмом правового регулювання прийнято розуміти взяті в єдності та взаємодії правові засоби, які беруть участь у правовому регулюванні суспільних відносин.

Список бібліографічних посилань

1. Веремеєнко І. І. Механізм адміністративно-правового регулювання в сфері охорони общественного порядка. М.: Изд-во ВНИИ МВД СССР, 1981. 350 с.
2. Тихомиров Ю. А. Административное право и процесс: Полный курс. М.: Издательство Ю. А. Тихомирова, 2001. 652 с.
3. Стеценко С. Г. Адміністративне право України: навч. посіб. Київ: Атіка, 2007. 624 с.
4. Шестак В. С. Механізм адміністративно-правового забезпечення реалізації культурної функції держави // Форум права. 2010. № 2. С. 578–585. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-2/10svckfd.pdf> (дата звернення 02.06.2017).
5. Петков С. В., Армаш Н. О., Соболев Є. Ю. Адміністративно-правова реформа в Україні/під заг. ред. С. В. Петкова. Київ, 2016. 112с.
6. Теорія держави і права: навч. посіб. / авт. упоряд. В. В. Галушко, В. К. Шкарупа; за заг. ред. В. К. Шкарупи. Херсон: ХЮІ ХНУВС, 2007. 280 с.
7. Алексеев С. С. Общая теория права : в 2 т. М.: Юр. лит., 1982. Т. 2. 360 с.
8. Крестовская Н. Н., Матвеева Л. Г. Теория государства и права: элементарный курс. Х. : Одиссей, 2007. 384 с.
9. Матузов Н. И., Малько А.В. Теория государства и права: курс лекций. М. : Юрист, 1999. 672 с.
10. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків: Консум, 2008. 656 с.
11. Мінка Т. П. Онтологічна характеристика правового режиму. URL: <http://www.ua.z-pdf.ru/7yuridicheskie/964450-2-administrativne-pravo-administrativna-diyalnist-minka-doktor-yuridichnih-nauk-docent-dnipropetrovskiy-derzhavniy-univers.php> (дата звернення 02.06.2017).
12. Административное право России: учеб. для студ. вузов, обучающихся по спец. «Юриспруденция»/под ред. В. Я. Кикотя, П. И. Кононова, И.Ш. Килясханова. 5-е изд., перераб. и доп. М.: Юнити-Дана; Закон и право, 2012. 759 с.
13. Ярмачі Х. П. Механізм правового регулювання//Південноукраїнський правничий часопис. 2013. № 2. С. 81–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2013_2_30 (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 351.761

Олександр Михайлович ШЕВЧУК,

доктор юридичних наук, доцент кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків

СТАДІЇ КОНТРОЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИКІВ: НАУКОВО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ПОШУК

Державний контроль у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовини і прекурсорів передбачає дотримання нормативно визначеної процесуальної форми діяльності органів держави. Контрольне провадження у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів це урегульована нормами адміністративного права діяльність уповноважених законом суб'єктів, спрямовану на визначення факту дотримання (чи недотримання) норм, якими встановлено правовий режим організації державного контролю, і правил законного обігу таких засобів, речовин і прекурсорів.

З'ясування особливостей контрольного провадження у досліджуваній сфері неможливо без визначення поняття його стадій. У науці адміністративного права поняття «стадії провадження» визначають як відносно відмежовану, виділену в часі й логічно пов'язану сукупність процесуальних дій (процедур), що відрізняються колом суб'єктів і закріплюються відповідними процесуальними актами [1, с. 488]. У словнику термін «стадія» розкривається як певна ступінь (період, етап) у розвитку чогось, що має свої якісні особливості [2, с. 332]. Стадії контрольного провадження, що здійснюються суб'єктами державного контролю у сфері виконавчої влади, варто тлумачити як сукупність відносно самостійних груп однорідних дій, які суб'єкти державного контролю здійснюють на підставах і в порядку, визначеному чинним законодавством, у межах яких реалізуються власні завдання кожної стадії, але в межах загального завдання усього провадження – визначення наявності (або відсутності) факту порушення чинного законодавства та прийняття рішення про застосування відповідних заходів [3, с. 24]. Узявши за основу позицію В. Б. Авер'янова щодо категорії «стадії контрольного провадження» [1, с. 488], пропонуємо сформулювати і конструкцію «стадія контрольного провадження в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» як відносно відмежовану, виділену в часі й логічно пов'язану сукупність процесуальних дій (процедур), що вирізняються колом суб'єктів, а також закріплюються відповідними процесуальними актами у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Слід зазначити, що питання виділення переліку стадій контрольної діяльності в літературних юридичних джерелах характеризується відсутністю єдності думок дослідників із цього приводу. У правовій науковій літературі

переважно виділяють від 2-х до 6-ти стадій. Тому спочатку проаналізуємо думки науковців щодо визначення стадій контрольного провадження. Так, В. М. Артеменко вирізняє в контрольній діяльності 2 основні стадії [4, с. 4]: (а) перевірка додержання відповідними суб'єктами тих чи інших вимог з метою виявлення наявних недоліків, а також причин та умов, що їм сприяли; (б) вжиття всіх необхідних заходів, спрямованих на виправлення, коригування неналежного стану справ на даний час і на майбутнє.

На думку Д. М. Бахраха, існують такі стадії: (1) аналіз ситуації (в різних провадженнях вона може називатися по-різному: адміністративне розслідування, перевірка скарги, обговорення правового акта та ін.), у перебігу якої збирається і вивчається інформація про фактичний стан справ, реальні факти й існуючі проблеми. Ця інформація фіксується на матеріальних носіях у вигляді протоколів, довідок, схем, звітів і служить підґрунтям управлінських рішень; (2) ухвалення рішення (наказу, постанови, інструкції), в якому фіксується воля суб'єкта влади; (3) виконання рішення. [5, с.155].

О. Ф. Андрійко до основних стадій контрольного провадження зараховує: (а) вибір об'єкта, визначення мети і прийомів контролю; (б) окреслення кола контролюючих суб'єктів, які будуть брати участь у здійсненні перевірки, й узгодження їх дій; (в) прийняття рішення про проведення контролю з остаточним визначенням органів, що будуть задіяні при проведенні контрольних перевірок; (г) ознайомлення з інформацією про об'єкт контролю, його повідомлення про час проведення перевірки; (д) прийняття рішення за результатами контролю, інформування про фактичний стан об'єкта контролю відповідних органів, підготовка пропозицій та рекомендацій; (е) виконання рішень[6, с. 99].

В. М. Горшеньов та І. Б. Шахов при розгляді контрольно-процесуальних стадій виділили: по-перше, стадії логічної послідовності в контрольному процесі: (а) установлення фактичних обставин справи, до якої належать операції, пов'язані з аналізом фактичних даних, доказом їх повноти й вірогідності; (б) вибір та аналіз норм у випадках, коли операції пов'язані з дослідженням юридичних норм, установленням їх юридичної сили та ін.; (в) вирішення справи, виражене в акті застосування права; по-друге, стадії функціонального характеру: (а) організаційно-підготовчу; (б) установлення фактичних обставин справи та аналіз фактів; (в) стадія розробки та прийняття рішення, рекомендацій або інформування компетентних органів про свої висновки і приписи з удосконалення діяльності підконтрольних об'єктів; (г) перевірка виконання рішення, прийнятого за результатами контролю[7, с. 162].

Стадії контрольного провадження у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів можуть бути виділені на підставі наукових здобутків Д. М. Бахраха, В. М. Горшеньова, І. Б. Шахова, В. М. Гаращука з врахуванням специфіки здійснення контрольних заходів в окресленій царині. Адже їх підхід ґрунтується на системному характері останніх, що

дозволяє адаптувати його до конкретного правового явища. Законодавство з питань державного контролю за обігом розглядуваних засобів, речовин і прекурсорів не виокремлює стадій контрольного провадження, хоча аналіз змісту їх правового регулювання надає підстави для цього [7; 8].

Розглянемо стадії контрольного провадження у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на прикладі здійснення Держлікслужбою України перевірок щодо дотримання Ліцензійних умов суб'єктів господарювання, діяльність яких пов'язана із обігом цих засобів, речовин і прекурсорів. Проведення позапланових перевірок здійснюється Держлікслужбою України та її міжрегіональними відділами [8]: (1) на підставі звернень юридичних і фізичних осіб про порушення ліцензіатами вимог чинного законодавства, які надходять на адресу Держлікслужби України, (2) з метою перевірки виконання ліцензіатом розпоряджень про усунення порушень Ліцензійних умов, виданих за результатами проведення планових перевірок, (3) через неподання ліцензіатом у встановлений строк органу ліцензування звітності без поважних причин, які унеможливають її подання і настання яких не залежить від волі ліцензіата, і повідомлення про них органу ліцензування.

Для здійснення позапланової перевірки Держлікслужба України своїм наказом затверджує склад комісії з проведення такої перевірки щодо дотримання суб'єктом господарювання Ліцензійних умов і встановлює строки її проведення. Суб'єктові господарювання видається посвідчення на перевірку, що фіксується в журналі обліку посвідчень на останню [8]. Про проведення позапланового контролю ліцензіат повідомляється в день перевірки. За результатами її здійснення комісія складає акт(и), які наступного дня після перевірки надсилаються до Держлікслужби України. Після опрацювання матеріалів перевірок Держлікслужба України приймає рішення (розпорядження) упродовж 5-ти робочих днів усунути порушення Ліцензійних умов ліцензіатом (ст. 19) [9].

Планові перевірки мають місце відповідно до квартальних планів, затверджуваних Держлікслужбою України до 25 числа останнього місяця кварталу, що передує плановому кварталу. Інформація про їх проведення оприлюднюється на офіційному веб-сайті Держлікслужби України й направляється в порядку інформування до Держпідприємництва України. Держлікслужба України і її міжрегіональні відділи провадять планову перевірку за умови письмового повідомлення юридичній особі про здійснення цього планового заходу не пізніше як за 10 днів до дня його проведення. Повідомлення надсилається рекомендованим листом або телефонограмою за рахунок коштів органу державного контролю або вручається особисто керівникові чи уповноваженій особі ліцензіата під розписку. Юридична особа має право не допускати посадову особу органу державного контролю до здійснення цього планового заходу в разі неодержання такого повідомлення [8].

Відповідно до положень ч. 2 ст. 5 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 р., № 877-V залежно від ступеня ризику органом державного нагляду (контролю) визначаються періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) й переліки питань для здійснення планових заходів, які затверджуються його наказом. Критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від здійснення господарської діяльності і періодичність проведення планових перевірок, затверджуються КМ України за поданням органу державного нагляду (контролю) [8].

Підсумувавши наведене, вважаємо за доцільне виділити такі стадії контрольного провадження у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: (1) підготовчу, на якій учиняються такі дії, як відбір об'єктів, стосовно яких буде провадитися перевірка, предмета і часу перевірки, підготовка супровідних документів і планів її проведення, доведення необхідної інформації до відома ліцензіатів як підконтрольних об'єктів; (2) інформаційно-аналітичну, що має на меті збирання відомостей про окремі аспекти діяльності підконтрольного об'єкта; (3) стадія прийняття й оформлення відповідного рішення; (4) стадія видання правозастосовного акта; (5) контролюючу – перевірка за виконанням рішення; (6) факультативну, на якій можливим є оскарження чи опротестування рішення, прийнятого за наслідками проведення розглянутих контрольних заходів.

Список бібліографічних посилань

1. Адміністративне право України: підручник: у 2 т. Т. 1 / редкол.: В. Б. Авер'янов (голова)]. Київ: Юрид. думка, 2004. 584 с.
2. Великий тлумачний словник української мови / упоряд. Т. В. Ковальова. Харків: Фоліо, 2005. 767 с.
3. Присяжнюк А. Стадії контрольного провадження, що здійснюється суб'єктами державного контролю у сфері виконавчої влади // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. 2012. № 90. С. 24–26.
4. Артеменко В. М. Надзор и контроль за соблюдением законодательства о труде: автореф. дис канд. юрид. наук. М., 1975. 20 с.
5. Бахрах Д. Н. Административное право России : учеб. для вузов. М.: Норма, 2002. 640 с.
6. Андрійко О. Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади: монографія Київ: Наук. думка, 2004. 300 с.
7. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15.02.1995 р. № 60/95 ВР // Відом. Верхов. Ради України. 1995. № 10. Ст. 60.
8. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: закон України від 05.04.2007 р. № 877-V // Відомості Верховної Ради України. 2007. № 29. Ст. 389.
9. Про ліцензування видів господарської діяльності: закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 23. Ст. 158.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.9+349.4

Леонід Олександрович СМЕЦЬ,

кандидат юридичних наук, доцент, народний депутат України, Верховна Рада України, м. Київ

ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Належний порядок забезпечення екологічної безпеки України вимагає від усіх суб'єктів управління у цій сфері цілеспрямованих та спільних дій, що будуть відповідати загальній стратегії охорони навколишнього природного середовища, недопущення погіршення екологічної обстановки, запобігання виникненню надзвичайних екологічних ситуацій. Такі спільні дії, що мають відповідну мету, отримали у адміністративно-правовій літературі назву «взаємодія». Основними ознаками взаємодії суб'єктів управління у сфері забезпечення екологічної безпеки України можна визначити:

- наявність декількох суб'єктів взаємодії (2-х або більше);
- здійснюється для досягнення спільної мети - забезпечення такого стану навколишнього природного середовища, при якому відбувається попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей;
- здійснюється за допомогою відповідних форм та методів взаємодії;
- погодженість дій суб'єктів взаємодії;
- здійснюється суб'єктами в межах власних повноважень і індивідуалізацією відповідальності.

Як і будь-яка діяльність взаємодія щодо забезпечення екологічної безпеки повинна здійснюватися на основі відповідних правил, закономірностей та ідей. Ці поняття у науковій літературі отримали узагальнену назву «принципи». Термін «принцип» широко досліджувався фахівцями з різних галузей правових наук та науки державного управління, зокрема. Як зазначає Виноградова Н. Л. «принципи – це закономірності..., що визначають зміст, організаційну структуру та життєдіяльність компонентів державного управління; «провідна ідея, правило, покладене в основу якоїсь діяльності» [1].

У словниковій літературі з державного управління принцип визначається як прояв закономірностей, які відображені у вигляді певного наукового положення, що застосовується в теоретичній і практичній діяльності людей у сфері державного управління [2, с. 561]. Нижник Н. Р. говорить, що під принципами державного управління слід розуміти об'єктивні закономірності й відносини, що визначають зміст, структуру та життєдіяльність компонентів державного управління [3, с. 17].

Отже принципи взаємодії суб'єктів управління у сфері забезпечення екологічної безпеки – це закріплені у нормативно-правових актах або

зумовлені об'єктивними особливостями управлінських процесів загальні положення, провідні ідеї, керівні начала, правила, що можуть мати силу обов'язкових вимог, забезпечуватися примусовою силою держави та визначають структуру, зміст і особливості здійснення такої діяльності. Наступним виділимо основні принципи взаємодії суб'єктів управління у сфері забезпечення екологічної безпеки.

Принцип законності. Відповідно до нього цього принципу взаємодія та суб'єктів управління у сфері екологічної безпеки має базуватися, в т.ч. на нормах права і переслідувати мету забезпечення екологічної безпеки України та дотримання та захист екологічних прав і свобод громадян. Дотримання цього принципу передбачає запровадження спільних погоджених заходів або здійснення спільних дій чи розподіл напрямів діяльності з урахуванням положень чинного законодавства: базових законів, кодексів, положень про відповідні органи державної влади та ін.

Крім того принцип законності передбачає, що усі рішення прийняті в рамках такої взаємодії мають відповідати положенням чинного законодавства щодо їх змісту, форми, строків прийняття тощо.

Принцип гласності здійснення взаємодії. Відповідно до цього принципу передбачається, що порядок взаємодії є гласним – тобто відкритим, як для громадськості, так і для самих учасників цього процесу. Проявами принципу гласності в даному випадку є:

- відкритість і прозорість здійснення спільних заходів усіх суб'єктів управління у цій сфері;
- участь засобів масової інформації в оприлюдненні такої взаємодії;
- відкритість та доступність інформації про взаємодію та управлінські заходи у сфері забезпечення екологічної безпеки держави.

Так у відкритому доступі на сайтах Міністерства екології та природних ресурсів, державної екологічної інспекції, Державного агентства водних ресурсів, обласних та районних державних адміністрацій оприлюднюються нормативно-правові акти, державні програми, спільні накази щодо забезпечення екологічної безпеки, публікуються відповідні новини про сумісну діяльність, прес-релізи тощо.

Принцип участі громадськості та здійснення громадського контролю. Представники громадськості та окремі громадяни мають право брати участь у спільних заходах, що здійснюються суб'єктами управління у сфері забезпечення екологічної безпеки, направляти їм колективні та індивідуальні звернення, приймати участь в обговоренні та розробці відповідних екологічних програм, планів дій. На сайтах усіх суб'єктів взаємодії є окремий розділ, що призначений для громадян, з якого вони можуть дізнатися про результати роботи цих органів, подати звернення, скарги, прийняти участь в обговоренні нормативних документів та ін.

Принцип безперервності (систематичності). Він означає те, що взаємодія має здійснюватися постійно (систематично). Забезпечення екологічної

безпеки держави є обов'язком і основним напрямом діяльності багатьох органів, тобто вона має відбуватися повсякденно. Взаємодія не може бути епізодичною, адже сама екологічна безпека потребує постійного контролю та забезпечення.

Принцип плановості та гнучкості. Застосування цього принципу передбачає здійснення взаємодії на підставі спеціально складених планів, в яких здійснюється розподіл повноважень суб'єктів взаємодії, строки виконання заходів, мета взаємодії, очікувані результати тощо. Гнучкість означає здатність взаємодії змінювати напрями, організаційні форми та методи в залежності від певних умов.

Принцип науковості. Він означає, що взаємодія має відбуватися з урахуванням досягнень різних наук, зокрема теорії управління, адміністративного права, економічної теорії та ін. Тобто процеси взаємодії повинні містити під собою певне наукове підґрунтя.

Принцип забезпеченості. Він передбачає, що взаємодія суб'єктів має бути забезпечена відповідними інформаційними, кадровими, фінансовими та матеріально-технічними ресурсами.

Принцип оптимальності. Взаємодія передбачає погоджену діяльність відповідних суб'єктів і тому передбачає оптимальне використання їх можливостей. Реалізація означеного принципу передбачає взаємний аналіз суб'єктами взаємодії можливостей один одного, повноважень, відповідальності, кадрового потенціалу тощо. Належне дотримання означеного принципу дозволяє ефективно планувати проведення спільних дій в галузі забезпечення екологічної безпеки держави.

Принцип розмежування компетенції. Незважаючи на спільність завдань у сфері забезпечення екологічної безпеки, охорони навколишнього природного середовища усі суб'єкти взаємодії наділені специфічними чітко визначеними повноваженнями, мають власні територіальні межі діяльності і тому повинні діяти виключно у межах своєї компетенції.

Принцип системності. Цей принцип означає, що суб'єкти взаємодії повинні виступати як взаємопов'язані елементи, наділені своїм місцем та роллю у ході здійснення заходів щодо запобігання та протидії корупції, а їх дії повинні спрямовуватися на досягнення єдиної мети.

Принцип комплексності. Це принцип взаємодії проявляється в тому, що відповідними суб'єктами здійснюються різноманітні короткострокові, довгострокові, заходи політичного, економічного, технічного, організаційного та іншого характеру, спрямовані на забезпечення екологічної безпеки України. Цей принцип також передбачає вибір найбільш ефективних форм та методів вирішення проблемних питань, використання оптимальних кадрових, фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів.

Список бібліографічних посилань

1. Виноградова Н. Л. Сучасні підходи до систематизації принципів у теорії державного управління в контексті змістовного аналізу поняття «принцип» // Державне

будівництво. 2008. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2008_1_21 (дата звернення 02.06.2017).

2. Енциклопедичний словник з державного управління/уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ: НАДУ. 2010. 820 с.

3. Нижник Н. Р. Проблеми сьогодення державного управління в Україні // Університетські наукові записки. 2007. № 3 (23). С. 14–19.

Одержано 12.06.2017

УДК 351:35.078.3

Дмитро Володимирович ШВЕЦЬ,

кандидат педагогічних наук, перший проректор Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

На сучасному етапі розвитку державності, зі зміною характеру економічних відносин, становленням правової держави незмірно зросло значення функцій державного контролю, який виступає неодмінним атрибутом усієї системи публічного управління й важливим напрямком державної політики.

Проблеми розвитку й удосконалювання державного контролю в Україні є вкрай актуальними в період реформування всієї системи влади. Адміністративна реформа, яка здійснюється в нашій країні, вносить якісні зміни в порядок здійснення державного контролю, створюючи цілу систему органів виконавчої влади, наділених цими повноваженнями.

В той же час, аналіз стану законності дає підстави для висновку про недостатню ефективність контролю у фінансовій, бюджетній, податковій сферах, в управлінні й розпорядженні державним майном. Тому контрольна діяльність у зазначених сферах потребує суттєвого вдосконалення й коригування. Зокрема матеріали контролюючих органів свідчать про те, що в їхній роботі мають місце недоліки під час збору інформації, аналізу, реалізації інформації про правопорушення. Рівень інформаційного обміну даними між різними перевіряючими органами про стан законності в сферах їх компетенції є також вкрай низьким. Функції численних державних контролюючих органів нерідко дублюються. Ними часом здійснюється велика кількість перевірок тих самих підприємств і організацій. Зазвичай під час перевірок документуються порушення вимог законодавства, які вже були виявлені попередньою перевіркою, проведеною іншим державним контролюючим органом. Як результат – намічені цілі й завдання не досягаються, а недоліки так і залишаються неусунутими. Тим самим дискредитується сама ідея державного контролю, а в організаціях, що перевіряються, створюється атмосфера нервозності й напруженості.

Проблема підвищення ефективності державного контролю у сфері виконавчої влади вимагає вирішення двох груп питань: визначення критеріїв його ефективності та визначення на основі даних критеріїв основних напрямків підвищення ефективності контролю.

Ефективність контролю у сфері виконавчої влади може оцінюватися на основі таких критеріїв.

1. Для забезпечення ефективності контролю важливе значення набуває якість і повнота, достовірність інформації, що надходить до контролюючих органів. Для вирішення цього завдання все частіше використовуються сучасні автоматизовані інформаційні системи, нові інформаційні технології, що забезпечують збір, обробку, зберігання й оперативне надання необхідної інформації. Інформація повинна висвітлювати насамперед юридичні аспекти контролю виконання законів, інших нормативно-правових актів, законність прийняття рішень, їх доцільність, відповідність методів їх вирішення поставленим цілям тощо.

2. Повинна забезпечуватися своєчасність контролю. Контроль є ефективним лише тоді, коли у контролюючого органу ще є можливість втрутитися в хід виконання, коли ще є час для усунення помилок і коригування дій.

3. Контроль повинен бути регулярним. Епізодичний контроль не дозволяє контролюючому органу визначити тенденції в роботі підконтрольного об'єкта, дати обґрунтовані рекомендації щодо виправлення існуючого стану, розкрити основні причини порушень.

4. Контроль повинен бути об'єктивним. Він має бути спрямований не на пошуки формальних причин невиконання певних рішень, а на об'єктивну оцінку фактичних причин невиконання.

5. Система контролю не повинна бути громіздкою й не породжувати дублювання функцій контрольних органів.

6. Контроль повинен бути оперативним і гласним. Під час оперативних перевірок, збору й аналізу інформації має забезпечуватися прийняття своєчасних заходів реагування. Гласність контролю досягається за допомогою громадських організацій і засобів масової інформації.

На підставі визначення критеріїв ефективності державного контролю у сфері виконавчої влади можна визначити основні напрямки підвищення цієї ефективності. Підвищення ефективності контрольної діяльності у сфері виконавчої влади вимагає оптимізації функцій і повноважень органів, що здійснюють такий контроль: уточнення конкретних повноважень даних органів, що дозволяє також установлювати відповідальність підконтрольних органів за виконання рішень, а також зміцнення фінансової й організаційної бази контрольних органів виконавчої влади для ефективного виконання контрольних функцій.

Без підвищення ефективності взаємодії контрольних органів не можна буде вирішити таке найважливіше завдання державної політики як боротьба з корупцією. Це стає особливо актуальним саме зараз, коли взятий курс на профілактику й припинення корупційних проявів, забезпечення прозорості

відносин посадових осіб органів виконавчої влади з бізнесом і громадянами. У зв'язку з цим гострою залишається проблема кадрового забезпечення контролюючих органів. Для роботи в цих органах потрібні професійні державні службовці – некорумповані, які усвідомлюють важливість дотримання державних інтересів.

Посиленню взаємодії контрольних органів у сфері виконавчої влади перешкоджає нерозвиненість правового й методичного блоків системи даного контролю. Для розвитку правового блоку необхідне прийняття вдосконаленого нормативного правового акта щодо закріплення основних принципів контролю у сфері виконавчої влади.

Методичний блок повинен бути представлений сучасними стандартизованими й алгоритмізованими методичними рекомендаціями щодо проведення контролю у сфері виконавчої влади й оформлення його результатів, оцінки діяльності контрольних органів.

Розвиток правового й методичного блоків системи державного контролю у сфері виконавчої влади вимагає також розвитку інформаційного, інституціонального й комунікативного блоків системи даного контролю: інформаційного – за рахунок можливості уніфікації вихідної й кінцевої інформації під час стандартизації й алгоритмізації методичних рекомендацій; інституціонального – за рахунок законодавчого закріплення інститутів контролю; комунікативного – за рахунок розвитку всіх інших блоків.

Фактором забезпечення системності взаємодії контрольних органів у сфері виконавчої влади є стандартизація, яка створює організаційно-методичну основу їх спеціалізації й кооперування, надає їхній системі власності самоорганізації.

Загальні стандарти державного контролю у сфері виконавчої влади повинні містити в собі стандарти контрольних заходів, проведених контрольними органами, і процедур, необхідних для здійснення контрольної діяльності. Загальні стандарти даного контролю слід об'єднати в групи: планування й підготовки контрольних заходів; взаємовідносин суб'єктів та об'єктів контролю; проведення контрольних заходів; оформлення результатів і реалізації матеріалів контрольних заходів; оцінки діяльності контрольних органів.

На основі територіального й галузевого принципів повинні бути розроблені загальні й відомчі стандарти контролю діяльності органів виконавчої влади. Загальні стандарти даного контролю – це стандарти, що забезпечують створення однакових вимог до організації й здійсненню контролю; діяльності всіх органів виконавчої влади. Відомчі стандарти контролю – це стандарти, що деталізують і регламентуючі єдині загальні процедурні стандарти контролю відповідно до специфіки кожного конкретного контролюючого органу.

Одержано 12.06.2017

УДК 351.741:343.85

Сергій Олексійович БАРАНОВ,

кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративного права та адміністративного процесу Одеського державного університету внутрішніх справ, м. Одеса

ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ДІЛЬНИЧНОГО ОФІЦЕРА ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ЗАХОДІВ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ

В ході історичного розвитку людське суспільство використовувало два основних способи протидії злочинності: покарання за скоєні правопорушення і попередження правопорушень

Однак, незважаючи на необхідність справедливого, своєчасного і невідворотного покарання правопорушника, для стримування злочинності та забезпечення громадського порядку, у міру розвитку людської цивілізації все більше зміцнювалася думка про те, що саме попередження правопорушень є найбільш перспективним способом протидії цьому негативному явищу.

Перш, ніж перейти до основних питань досліджуваної проблеми, доцільно з'ясувати значення термінів «попередження», «профілактика».

У кримінологічній літературі використовується ряд термінів – «попередження», «профілактика», «превенція», «припинення», «запобігання» та інші. Лексичне тлумачення слова «профілактика» представляється як сукупність заходів, які попереджають від чого-небудь або запобігають ніж - або [1, с. 995], а слова «превентивний» - якимось, що попереджає що-небудь, що-небудь запобігає [1, с. 910].

Деякі з учених, вважають за необхідне розмежовувати зазначені терміни, пов'язуючи їх з різними рівнями, напрямками і видами зазначеної діяльності. Наприклад, В. В. Голіна, Б. М. Головкін пропонують всі форми і заходи превентивного характеру об'єднати терміном «попередження», а «профілактикою» називати заходи щодо усунення або нейтралізації криміногенних факторів [2, с. 154–156]. Очевидно, що ці категорії повинні використовуватися як синоніми, а різне розуміння рівнів і напрямків попереджувальної діяльності має бути пов'язано перш за все з їх різним смисловим наповненням.

Особливе місце в системі попередження злочинів відводиться державним правоохоронним органам, до числа яких відносяться органи поліції. Попередження злочинів органами поліції є діяльність служб, підрозділів та співробітників органів поліції, здійснювана в межах їх компетенції, спрямована на недопущення злочинів шляхом виявлення, усунення або нейтралізації причин, умов і обставин, що сприяють їх вчиненню, надання профілактичного впливу на осіб з протиправною поведінкою.

В системі підрозділів Національної поліції України, в роботі по забезпеченню громадського порядку та протидії злочинності, важливе місце займає превентивна діяльність дільничних офіцерів поліції.

Дільничні офіцери на території адміністративної дільниці, що обслуговується в місті або сільській місцевості, виконують основний обсяг профілактичних та правоохоронних функцій, покладених законом на поліцію.

Визнання дільничних офіцерів поліції в якості однієї з найбільш важливих ланок в превентивній діяльності системи Національної поліції України, на сучасному етапі обумовлено низкою факторів, а саме: 1) специфічними умовами праці дільничного офіцера (є представником поліції серед населення, щодня спілкується з громадянами, особисто «формує» громадську думку про роботу поліції); 2) дільничний офіцер – організатор взаємодії різних служб поліції і представників інших державних органів та громадських формувань з охорони правопорядку, профілактики, розкриття злочинів на території обслуговування; 3) дільничний є ключовим фактором, реально впливає на стан злочинності та публічного порядку на території обслуговування.

У Положенні про службу дільничних інспекторів міліції в системі МВС України, який був затверджений наказом № 550 від 11.11.2010 р, визначено такі основні завдання дільничних офіцерів поліції: 1) проведення індивідуально-профілактичної роботи з особами, схильними до скоєння правопорушень; 2) охорона громадського порядку та забезпечення громадської безпеки; 3) робота з населенням і громадськими формуваннями на адміністративній дільниці з охорони громадського порядку та громадської безпеки; 4) попередження злочинів і адміністративних правопорушень; 5) участь в розкритті злочинів, скоєних на території адміністративного ділянки [3].

Правоохоронна практика незмінно підтверджує, що важливою запорукою ефективної боротьби з правопорушеннями, є участь в цій справі широких верств населення.

Провідне місце в превентивній діяльності, на думку вчених, займає загальна та індивідуальна профілактика правопорушень. Профілактика правопорушень (грец. *Prophylaktikos* – заходи) – це широкий комплекс взаємопов'язаних заходів, що здійснюються державними органами та громадськістю, з метою викорінення причин злочинних проявів, усунення та нейтралізації передумов скоєння правопорушень.

В реаліях сьогоденної дійсності, завдяки взаємодії індивідуальних заходів профілактики та заходів загального характеру, можна досягти оптимального результату в профілактичній роботі.

Індивідуальна профілактика – це заходи щодо попередження правопорушень на рівні окремих осіб і мікрогруп. Вона проявляється в застосуванні загальних і спеціальних кримінологічних заходів щодо певної особи або конкретної мікрогрупи [3, с. 156].

Індивідуальні засоби профілактики, є найбільш ефективним напрямком попереджувальної діяльності, оскільки не вимагають безпосереднього вирішення значних соціально-економічних чи інших проблем життя суспільства. Вони охоплюють комплекс заходів, спрямованих головним чином, на усунення або нейтралізацію криміногенних факторів, які сприяють формуванню анти суспільної орієнтації людини або її протиправної поведінки; призводять до формування асоціальних потреб, інтересів, поглядів, прагнень і схильностей людини.

Індивідуальна профілактика правопорушень здійснюється у двох формах – безпосередньої і ранньої. Основними критеріями розмежування профілактики на ранню і безпосередню виступають, по-перше, час, який «віддає» особу з моменту можливого вчинення злочину; по-друге, ступінь «соціальної зіпсованості» людини.

Сигналом для початку ранніх профілактичних заходів можуть бути профілактичні заходи які є засобом реагування на антигромадський вчинок особи: порушення ним правил соціального гуртожитку або іншої соціальної поведінки, а також негативний вплив на людину з боку іншої особи чи групи осіб.

Об'єктом індивідуальної профілактики є конкретна особа з її неповторною єдністю соціальних і психофізіологічних властивостей. Метою індивідуальної профілактики є зміна антигромадської поведінки або припинення такої поведінки і створення умов для зміни криміногенних тенденцій в поведінці особи. Завдання індивідуальної профілактики може вважатися виконаним, якщо провідними елементами системи внутрішнього контролю особистості стануть моральні, правові приписи суспільства.

Вирішенню більшості сучасних проблем індивідуальної профілактики правопорушень, не сприяє наявність процесу соціалізації особистості, формування її антигромадської спрямованості під тиском зовнішніх факторів, у вигляді різних за характером і ступенем тяжкості відхилень від нормальної поведінки (безробіття, соціальна невизначеність, порушення трудової дисципліни, правил соціального гуртожитку, конфлікти в родині, вчинення адміністративних правопорушень і та ін.).

З урахуванням вищенаведеного, індивідуально-профілактична діяльність, здійснювана в процесі взаємодії дільничним офіцером поліції і представниками громадськості може бути розділена на наступні основні стадії: 1) виявлення осіб з антигромадською поведінкою; 2) визначення наявності у них ступеня розвитку анти суспільних поглядів, прагнень, звичок; 3) сприяння в постановці на профілактичний облік осіб, антисуспільна спрямованість поведінки яких становить реальну загрозу вчинення правопорушення (або визначення недоцільності такого обліку); 4) прогнозування можливості виявлення антигромадської спрямованості особи в певному типі злочинної поведінки і планування відповідних індивідуально-профілактичних заходів; 5) проведення індивідуально-профілактичних заходів, зокрема, безпосередньо впливає на антигромадські погляди, бажання, звички

особи, щодо якої вживаються профілактичні заходи; 6) встановлення критеріїв оцінки результатів заходів індивідуальної профілактики і визначення термінів їхньої дії [4, с. 92]

При проведенні індивідуальних бесід, дільничний офіцер поліції, який застосовує превентивну діяльність, визначає коло суб'єктів, які вимагають спеціального адміністративного нагляду (осіб схильних до вчинення злочинів, осіб, звільнених з місць позбавлення волі, неповнолітніх, асоціальних елементів, осіб, що вживають наркотики і зловживають алкоголем і ін.), а також осіб, які бажають сприяти роботі поліції (це пенсіонери – колишні співробітники правоохоронних органів, ветерани праці, активісти громадських організацій та ін.).

Дільничний офіцер поліції, який здійснює профілактичну діяльність безпосередньо впливає на громадян з певним рівнем криміногенного поведінки і їх навколишнє середовище, як правило, шляхом реалізації заходів превентивного характеру. Наприклад, під час профілактичного обходу адміністративної дільниці офіцер поліції безпосередньо здійснює виявлення осіб перерахованих вище категорій, а також встановлює довірчі відносини з громадянами з метою отримання інформації, що сприяє попередженню правопорушень, в т.ч. про осіб, від яких, судячи з їхньої поведінки, можна очікувати скоєння правопорушень.

На наш погляд, важливим в проведенні профілактичної діяльності дільничного офіцера поліції, є вміння збирати необхідну інформацію, особливо за умови, коли ситуація вимагає від нього відповідного невідкладного реагування. Для проведення ефективних заходів індивідуальної профілактики дільничний повинен мати глибокі професійні знання, відповідний практичний досвід, володіти високими діловими якостями, користуватися повагою у населення.

Для підвищення рівня ефективності індивідуальної профілактики, які проводяться дільничними офіцерами поліції, на наш погляд, є необхідним проведення наступних організаційно-правових заходів:

- прийняти нову інструкцію «Про організацію роботи дільничних офіцерів поліції», яка дозволить привести їх діяльність у відповідність до сучасних вимог суспільства і існуючою системою правового забезпечення роботи органів поліції України;

- привести у відповідність з науково обґрунтованими нормами розміри адміністративних дільниць та нормативи службового навантаження на кожного дільничного офіцера поліції;

- при департаментах (відділах) оборонної, мобілізаційної роботи та взаємодії з правоохоронними органами місцевих адміністрацій, створити сектор із координації взаємодії з відділами превентивної діяльності Національної поліції.

Список бібліографічних посилань

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2003. 1440 с.

2. Голіна В. В., Головкін Б. М. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: навч. посіб. Харків: Право, 2014. 513 с.

3. Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі МВС України: Наказ МВС України від 11.11.2010 № 550 // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 02.06.2017).

4. Джужа О. М., Василевич В. В., Гіда О. Ф. Профілактика злочинів. Київ: Атіка, 2011. 720 с.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.951:351.82

Вадим Миколайович БІЛИК,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративної діяльності Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ПРАВОМІРНІСТЬ ЗВЕРНЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ ДО ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ (НА ПРИКЛАДІ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ВИБОРЧОЇ КОМІСІЇ)

Упродовж 2016–2017 років до Центральної виборчої комісії (ЦВК) систематично надходять численні звернення Національного антикорупційного бюро України (НАБУ), надіслані у зв'язку з розслідуванням кримінальних проваджень, відповіді на які передбачають надання великого обсягу копій документів, відомостей, пошук інформації та її узагальнення, що потребує значних витрат обсягу робочого часу працівників Комісії та коштів на копіювання відповідних документів.

Так, протягом 2016 року до ЦВК надійшло 10 звернень НАБУ щодо надання документів та інформації. Водночас протягом січня – березня 2017 року ЦВК отримала 15 таких звернень.

З метою забезпечення надання на них відповідей до їх опрацювання залучалася значна кількість працівників Центральної виборчої комісії. Крім того, здійснювалося копіювання документів обсягом понад 270 сторінок.

Так, за відповідними підрахунками, тільки відповідь на одну вимогу [1], потребувало узагальнення значного обсягу інформації та копіювання документів обсягом приблизно 500 сторінок.

Згідно зі ст. 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права [2]. Основний Закон України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Статтею 19 Конституції України встановлено, що правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [2].

Пунктом 3 частини першої статті 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» встановлено, що НАБУ та його працівникам для виконання покладених на них обов'язків надається право витребувати за рішенням керівника структурного підрозділу НАБУ та одержувати в установленому законом порядку у вказаному в запиті вигляді та формі від інших правоохоронних та державних органів, органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для виконання обов'язків НАБУ, у тому числі відомості про майно, доходи, видатки, фінансові зобов'язання осіб, які ними декларуються у встановленому законом порядку, відомості про використання коштів Державного бюджету України, розпорядження державним або комунальним майном [3].

Разом з тим, рішенням Конституційного Суду України від 23 травня 2001 року в справі № 6-рп/2001 визначено, що кримінальне судочинство – це врегульований нормами Кримінального процесуального кодексу України порядок діяльності органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду (судді) щодо порушення, розслідування, розгляду і вирішення кримінальних справ, а також діяльність інших учасників кримінального процесу – підозрюваних, обвинувачених, підсудних, потерпілих, цивільних позивачів і відповідачів, їх представників та інших осіб з метою захисту своїх конституційних прав, свобод та законних інтересів [4].

Частиною першою статті 9 КПК України встановлено, що під час кримінального провадження суд, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади зобов'язані неухильно додержуватися вимог Конституції України, КПК України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства [5].

Водночас КПК України містить засоби правового захисту від довільного зазіхання з боку органів влади, включаючи, крім іншого, і заборону вилучення будь-яких документів і речей, що безпосередньо не стосуються справи, яка розслідується.

Відповідно до ч. 1 ст. 93 КПК України збирання доказів здійснюється сторонами кримінального провадження, потерпілим, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, у порядку, передбаченому КПК України [5].

Згідно з частиною другою вказаної статті сторона обвинувачення здійснює збирання доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, проведення інших процесуальних дій, передбачених КПК України.

Порядок тимчасового доступу до документів під час досудового розслідування врегульовано главою 15 розділу II КПК України, за змістом якої стороні кримінального провадження надається право тимчасового доступу до документів ухвалою слідчого судді, суду [5].

Крім того, ст. 163 КПК України також закріплено обов'язок сторони кримінального провадження довести зв'язок між кримінальним провадженням та витребуваними документами і суттєвість значення цих документів для встановлення важливих обставин у кримінальному провадженні [5].

Таким чином, законодавство України встановлює чіткі правові механізми для надання стороні провадження тимчасового доступу до документів особою, у володінні якої вони перебувають.

Список бібліографічних посилань

1. Про вимогу старшого детектива – заступника керівника Третього відділу детективів Другого підрозділу детективів Головного підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України Р. Єгізарова від 5 квітня 2017 року № 0423-102/12467: постанова Центральної виборчої комісії від 07.04.2017 № 77 // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0077359-17/conv> (дата звернення 02.06.2017).

2. Конституція України від 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради України*. 23.07.1996. № 30. ст. 141.

3. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 р. *Голос України*. 25.10.2014. № 206.

4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців третього, четвертого, п'ятого статті 248-3 Цивільного процесуального кодексу України та за конституційними зверненнями громадян Будинської Світлани Олександрівни і Ковриги Сергія Володимировича щодо офіційного тлумачення положення абзацу четвертого статті 248-3 Цивільного процесуального кодексу України (справа щодо конституційності статті 248-3 ЦПК України) : рішення Конституційного Суду України від 23.05.2001. № 6-рп/2001. *Офіційний вісник України*. 15.06.2001. № 22. С. 89. Ст. 1004.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. *Голос України*. 19.05.2012. № 90–91.

Одержано 12.06.2017

УДК 347.454

Марина Вячеславівна ДЖАФАРОВА,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6203-0027>*

АПЕЛЯЦІЙНЕ ОСКАРЖЕННЯ ЯК ФОРМА ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Забезпечення апеляційного оскарження рішення суду є однією з основних засад судочинства (п. 8 ст. 129 Конституції України), хоча в адміністративному судочинстві його було впроваджено з прийняттям у 2005 році Кодексу адміністративного судочинства (надалі – КАС) України.

Процесуальний порядок розгляду адміністративних справ судом апеляційної інстанції побудований на тих же засадах, які діють у суді першої інстанції. Водночас апеляційне провадження має свої цілі, предмет судового розгляду, частини, що відрізняють його від інших проваджень та потребують детального дослідження.

Як вірно відмічає Ю. Л. Шеренін, кожен із видів проваджень, які здійснюються межах судового адміністративного процесу - провадження у суді першої інстанції, апеляційне провадження, касаційне провадження, провадження з перегляду рішень Верховним Судом України та провадження за нововиявленими обставинами – має власну, чітко визначену мету і завдання, що реалізуються у межах загальних мети і завдань усього процесу (адміністративного судочинства) На думку Ю. Л. Шереніна, мета апеляційного та касаційного провадження впливає з їх призначення як додаткових гарантій законності. Сутність апеляції у судовому адміністративному провадженні полягає у новому (повторному) розгляді й перевирішенні справи судом апеляційної інстанції [1, с. 10–11].

Р. П. Кайдашев наводить наступні ознаки, які притаманні апеляційному провадженню в адміністративному судочинстві: 1) складається з сукупності процесуальних дій адміністративного суду апеляційної інстанції, які є чітко регламентованими нормами КАС України; 2) кожна з таких процесуальних дій виконує проміжні цілі судового розгляду апеляційної скарги; 3) кожна зі складових апеляційного провадження розв'язує визначене коло питань; 4) кожна зі складових апеляційного провадження має самостійне завдання; 5) всі процесуальні дії та складові апеляційного провадження здійснюються послідовно як судом, так і учасниками адміністративного судового процесу [2, с. 114].

Аналіз положень КАС України, якими визначено інститут апеляційного провадження, дозволяє окреслити ознаки апеляції в адміністративному судочинстві: 1) апеляція виступає формою оскарження рішення адміністративного суду першої інстанції (постанови, ухвали), яке не вступило в

законну силу; 2) обумовленість подачі апеляції неправильністю рішення суду першої інстанції, що пояснюється, на думку особи, яка подає апеляційну скаргу, або неправильним установленням фактичних обставин справи або неправильним застосуванням закону; 4) вирішення при перегляді справи в апеляційному порядку як питання факту, так і питання права, що означає право перевірки апеляційним адміністративним судом як юридичної, так і фактичної сторони справи у тому обсязі, що й судом першої інстанції; 5) повторність розгляду справи (перевирішення) з можливістю встановлення нових фактів, дослідження нових доказів, а також доказів, що досліджувалися судом першої інстанції з порушенням встановленого порядку; 6) наявність права суду апеляційної інстанції скасувати постанову суду першої інстанції та повернути справу на новий розгляд; 7) наявність права суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги своєю постановою змінити постанову суду першої інстанції або прийняти нову постанову, якими суд апеляційної інстанції задовольняє або не задовольняє позовні вимоги; 8) наявність права апеляційного адміністративного суду постановити окрему ухвалу, предмет якої стосується виявлення порушення закону під час розгляду справи з правовими наслідками для адресатів припису окремої ухвали; 9) зупинення виконання рішення, яке оскаржено в апеляційному порядку (крім випадків негайного виконання рішення); 10) обмеження повноважень апеляційного суду при перегляді справи доводами апеляційної скарги і предметом рішення суду першої інстанції. Нові вимоги, які не були предметом рішення суду першої інстанції, не можуть бути пред'явленими в апеляційному провадженні; 11) допущення апеляції у справі тільки один раз; 12) наявність особливостей апеляційного провадження по окремих категоріях справ адміністративної юрисдикції.

Порівняльно-правовий аналіз засад адміністративного і цивільного процесів, положень доктрини цивільного процесу, а також врахування специфіки судової адміністративної юрисдикції дозволяє стверджувати, що апеляція у судовому адміністративному процесі означає форму оскарження судових рішень (постанов, ухвал) адміністративного суду першої інстанції (загального суду як адміністративного та окружного адміністративного суду) з метою забезпечення їх законності та обґрунтованості, захисту прав, свобод та інтересів особи (осіб), які беруть участь у судовому адміністративному провадженні, а також забезпечення однакового застосування адміністративними судами першої інстанції норм матеріального і процесуального права.

Таким чином, апеляційне провадження виконує контрольну, превентивно охоронну, стимулюючу та виховну функції.

Охоронна функція проявляється у тому, що апеляційні суди здійснюють захист прав, свобод та інтересів фізичних, юридичних осіб, держави, виступають гарантом виправлення судових помилок.

Стимулююча функція полягає у тому, що апеляційне провадження сприяє прийняттю законних та обґрунтованих судових рішень, формуванню однакових підходів до застосування законодавства судами, заявленню об-

грунтованих позовних вимог та заперечень, їх доведенню в суді першої інстанції.

Виховна функція виявляється як вплив на духовну сферу учасників адміністративного судочинства, виховання поваги до права, підвищення авторитету суду.

Список бібліографічних посилань

1. Шеренін Ю. Л. Процесуальні форми перегляду судових рішень адміністративними судами України повноважень: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2012. 23 с.

2. Кайдашев Р. П. Юридична природа апеляційного провадження в адміністративному процесі України // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2015. № 17, т. 1. С. 112–114.

Одержано 12.06.2017

УДК 340.01

Михайло Володимирович ЗАВАЛЬНИЙ,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4191-061X>

ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ НЕДЕРЖАВНОЇ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Дієвість держави визначається спроможністю забезпечити реальний захист прав і свобод окремих громадян і безпеку всього суспільства. Забезпечення такого захисту з боку держави та її органів, стимулювання розвитку інститутів громадянського суспільства, протидія злочинності та адміністративним деліктам повинні бути основними завданнями реформування вітчизняної правової системи.

На превеликий жаль, мусимо констатувати, що сучасна Українська держава не відповідає ідеальним уявленням про правову державу, яка забезпечує та гарантує дотримання прав і свобод особистості належним чином. Однак, у будь-якому разі, наявність здорових взаємовідносин громадян із різними державними органами, контроль за дотриманням прав і свобод громадян є обов'язковою умовою існування демократичного суспільства. Існуюча недовіра громадян щодо правоохоронних структур, правовий нігілізм значно ускладнюють реальну ситуацію в зазначеній сфері.

Забезпечення прав і свобод людини визначаються Конституцією України головним обов'язком держави. У той же час конституційні положення не повною мірою відображають такі фундаментальні цінності, як загальне благо, суспільний інтерес, соціальна солідарність, громадянський обов'язок тощо. Лише конституційного закріплення обов'язку всіх

суб'єктів права дотримуватися правових норм, а держави – забезпечувати їхнє дотримання, не є запорукою законності в країні. Задля забезпечення реального змісту цих принципів необхідним є створення надійної системи охорони права. Вирішення цього завдання можливе лише за умови реалізації конкретних державних заходів шляхом їхньої реалізації правоохоронними органами.

Вирішення проблеми протидії злочинності та адміністративним деліктам є неможливим лише за допомогою державних інститутів. Вимогою часу є суттєва державна підтримка боротьби з правопорушеннями самим суспільством та його представниками. Діяльність правоохоронних органів не можна розглядати лише з позиції боротьби зі злочинністю (хоча ця думка є найпоширенішою в юридичній літературі). Нині правозахисні функції часто є справою рук інших (недержавних) суб'єктів. Необхідно визнати, що виконання функцій правоохорони недержавними суб'єктами не є чимось неприйнятним та недопустимим для нашого суспільства. Тим паче, в умовах побудови громадянського суспільства, це явище є нагальною вимогою та потребою. В той же час важливо дотримати баланс між державним та недержавним секторами правоохорони щодо спрямування правоохоронної діяльності.

Для чіткого розуміння сутності державної та недержавної правоохоронної діяльності необхідно визначити саме поняття правоохоронної діяльності. Відсутність чіткого та загальновизнаного визначення даного терміну в юридичній літературі, єдиного підходу до віднесення тих чи інших суб'єктів до правоохоронних обумовлене тим, що він має багатогалузевий характер (охоплює конституційне, кримінальне, адміністративне та інші галузі права). Незважаючи на те, що в численних нормативно-правових актах використовуються поняття «правоохоронна діяльність», «правоохоронні органи», єдиного розуміння щодо зазначених понять ще не сформовано. Зокрема, визначення правоохоронних органів в Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» зводиться лише до перерахування органів, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції (до речі, перелік фактично є відкритим). В різних правових актах ці поняття тлумачаться по-різному, а нерідко, навіть, суперечать одне одному. Незавершеність процесу теоретичного та організаційно-правового переосмислення цих понять не сприяють створенню злагодженого правового механізму регулювання діяльності суб'єктів правоохорони і, врешті-решт, впливає на ефективність забезпечення прав і свобод суб'єктів правовідносин.

Більшість авторів пов'язують поняття «правоохоронна діяльність» суто з діяльністю державних органів, відзначаючи, що правоохоронна діяльність є одним із видів державної діяльності. Під такою діяльністю розуміється владна діяльність держави в особі її органів, яка спрямована на забезпеченні законності та правопорядку. Але в даному випадку виникає аргументоване запитання: чи можна віднести до правоохорони діяльність індивідуальних чи колективних суб'єктів, яка спрямована на захист порушеного

права? Адже є дуже поширеною ситуація, коли дії громадянина або представника громадського формування спрямовані на попередження чи припинення протиправних діянь, захисту прав і свобод людини. Громадяни України відповідно до Конституції України мають право створювати в установленому цим Законом порядку громадські об'єднання для участі в охороні громадського порядку і державного кордону, для запобігання та припинення адміністративних правопорушень і злочинів, захисту життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також для рятування людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин (ст. 1 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»).

Відповідь на поставлене питання є можливою лише після аналізу внутрішнього змісту та зовнішнє функціональне вираження правоохоронної діяльності як в теоретичному, так і практичному площинах, що дозволить сформулювати теоретичні передумови даного правового явища.

Зазвичай правоохоронні органи (органи правопорядку) розглядаються в якості елемента держави, частини її виконавчих структур, інструменту силового впливу на частину суспільства, що порушує закон. Однак таке розуміння занадто звужує істинне призначення правоохоронних органів та правоохоронної діяльності. Ці органи покликані не припиняти правопорушення, а й формувати правовий порядок, захищати права особи й суспільства.

Втрата довіри громадян до державних органів, в тому числі й до правоохоронних, уможливорює, додатково стимулює виникнення інститутів самоорганізації громадянського суспільства і постає передумовою недержавної правоохоронної діяльності.

Правова та соціальна складові правоохоронної діяльності й обумовлюють її сутність та призначення. Правова складова правоохоронної діяльності визначає легітимність та здатність реалізувати таку діяльність передбаченими законом формами та методами. Соціальна складова дозволяє визначити ступінь суспільного схвалення та здатності забезпечити належний захист особистості, суспільства та держави від злочинних та протиправних посягань.

Таким чином, серед теоретичних передумов недержавної правоохоронної діяльності, які визначають потребу суспільства та створюють реальні можливості її реалізації, доцільно виділити соціальні, політичні, ідеологічні та економічні. Соціальні передумови недержавної правоохоронної діяльності обумовлені відносинами в суспільстві щодо саморегуляції та самозахисту суспільства, вирішенням протиріч між різними соціальними прошарками із урахуванням суспільних інтересів. Політичні передумови обумовлені існуванням держави та її органів, розвитком інститутів демократії, створенням громадянського суспільства та політичного плюралізму. Ідеологічні передумови будуються на правовій культурі, правосвідомості, визнанні індивідуальних прав і свобод тощо. Економічні ж передумови відображають рівень економічного розвитку суспільства та держави, достатку

кожної людини. Саме різниця в економічному стані між членами суспільства породжує необхідність суспільства в правоохороні.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.951:[351.74:349.6](477)

Ірина Дмитрівна КАЗАНЧУК,

кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративної діяльності поліції факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4269-2749>

**ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ
ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

У світлі реалізації рішень Всесвітнього саміту «Ріо+20» та положень Угоди «Україна – ЄС» акцентовано увагу на питаннях активізації участі місцевих природних активів у забезпеченні сталого управління природними ресурсами, впровадження європейських стандартів зміцнення екологічної безпеки в системі державного і регіонального управління й місцевого самоврядування [1, с. 8–9]. В цьому аспекті важливим стає удосконалення адміністративно-правової системи управління природокористуванням в нашій країні. На думку фахівців-екологів та сучасних вчених-адміністративістів стан екологічної безпеки в Україні погіршується, адже потенційно небезпечні об'єкти атомного, енергетичного, хімічного, транспортного, машинобудівного та інших комплексів створювалися та продовжують експлуатуватися без належного врахування всіх складників екологічної й технічної безпеки. Крім того, введення мораторію на проведення перевірок екоінспекцією (урядом – у серпні 2014 року, а пізніше – Законом України «Про Державний бюджет України») і відсутність контролю в сфері навколишнього середовища боляче вдарило по довірчю України.

І розв'язання цих проблем можливе у випадку, коли діяльність органів виконавчої влади буде спрямована на правильне природокористування та забезпечення екологічної безпеки в державі і регіонах, успішного захисту прав громадян на сприятливе навколишнє середовище, удосконалення державного контролю за використанням природними ресурсами.

Слід зазначити, що як самостійне явище екологічна безпека охоплює як складові частини такі різновиди: санітарно-екологічну безпеку, радіаційно-екологічну безпеку, екологічну безпеку окремих природних ресурсів і їх компонентів, територій тощо [2, с. 64]. Як ми бачимо, ключовим для усіх видів є наявність дефініції «безпека». У загальному вигляді безпека визна-

чається як відсутність небезпеки чи загроз. Залежно від суб'єктів вона характеризується як стан захищеності життєво важливих інтересів людини, населення, держави та суспільства, а також: сприятливого для них середовища від внутрішніх і зовнішніх несприятливих факторів. З цього випливає, що екологічна безпека пов'язана як з безпекою людини, так і з безпекою країни. Можна сказати, що екологічна безпека є складовою частиною загальної національної безпеки країни. Формування системи екологічної безпеки України тісно пов'язане із розвитком всеосяжної системи міжнародної безпеки, які ґрунтуються на принципах та загальновизнаних вимогах в екологічній, економічній, адміністративній та інших сферах [3, с. 12]. У загальному значенні концепція безпеки – це система вихідних положень, принципів та ідей по забезпеченню безпечних для країни і всіх існуючих в її кордонах суб'єктів (держави, суспільства, населення, природних об'єктів, оточуючого людину навколишнього та виробничого середовища), а також дій як внутрішньодержавного, так і зовнішньодержавного характеру. Із цього випливає, що екологічна безпека тісно пов'язана з безпекою держави та суспільства, і від її забезпечення залежить лівова частка загальної безпеки людей [4, с. 194–195]. У зв'язку з цим є очевидним, що екологічна безпека поряд із збереженням миру – друга важлива передумова збереження життя людей.

При аналізі системи природокористування та екологічної безпеки слід виходити з того, що існує два основних джерела небезпеки: стихійні явища (землетруси, паводки, засухи, пожежі); виробнича діяльність людини [2, с. 39]. Перше місце за рівнем забруднювання навколишнього середовища займає нафтопромислові підприємства. Як приклад негативного впливу на екологію країни є проблеми, що пов'язані із функціонуванням нафтогазового комплексу Прикарпаття (Надвірнянський, Долинський і Бориславський нафтопромислові райони). Крім того, значним забруднювачем довкілля є транспортна галузь: автомобілі, тепловози, що використовують як пальне різні види нафтопродуктів, а також стаціонарні об'єкти матеріально-технічного забезпечення (склади пально-мастильних матеріалів, заправні станції).

Як вірно зазначає В. Б. Авер'янов, право як загальний регулятор суспільних відносин складає один з основних масивів інформації, яка має бути пристосована до нових умов [5, с. 38]. Останнім часом в природоохоронній галузі є позитивні зрушення. Так, прийнята концепція екологічної безпеки, визначено в законодавчому порядку правові основи прогнозування, запобігання впливу та ліквідації можливих негативних наслідків у разі їх виникнення, прийнято закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [6], тощо. Вважаємо, що цілеспрямоване впровадження науково-технічних досягнень, удосконалення чинних та розробка нових нормативно-правових актів, які б відповідали вимогам сучасності – це важливі напрямки розвитку екологічної складової національної безпеки.

Таким чином, у вирішенні проблем оптимізації адміністративно-правової системи управління природокористуванням у взаємозв'язку з системою забезпечення екологічної безпеки, що є основою національної безпеки України, слід враховувати наступні основні напрями екологічної стратегії.

По-перше, необхідною є розробка теоретичних і практичних підходів до в системі державного управління та місцевого самоврядування відповідно до вимог європейської інтеграції, створення інноваційних, організаційних, правових та фінансових механізмів управління природними ресурсами на засадах належного врядування в контексті децентралізації влади.

По-друге, система екологічної безпеки України повинна виходити з необхідності радикальної зміни характеру природокористування і господарської діяльності, які належить проводити тільки з урахуванням екологічних вимог і висновків екологічної експертизи проєктів та інших екологічно важливих рішень.

По-третє, особливе значення слід надавати оптимізації системи оперативного реагування на звернення громадян з приводу порушення їх прав на чисте довкілля та безпечне для життя навколишнє середовище.

По-четверте, розробка теоретико-правових підходів до забезпечення можливостей інноваційного електронного врядування в територіальних громадах. Першим регіоном, де було апробовано інтерактивну систему електронного врядування та належного реагування на виклики і загрози, що відповідає європейським стандартам, стала Кіровоградщина та місто Кропивницький. Звісно створення такої системи можливе за ініціативою місцевих громад.

По-п'яте, формування системи забезпечення екологічної безпеки населення на всіх рівнях – від об'єктів з джерелами забруднення до глобального масштабу, – що дасть змогу значною мірою сприяти оздоровленню природного і виробничого середовища, скласти більш безпечні умови для проживання людини, підтримання рівноваги і збалансованості в існуванні та розвитку екосистем.

По-шосте, повинні розроблятися заходи щодо захисту і збереження природи від нераціональної діяльності людини, які охоплюють як створення природоохоронних зон і заповідних територій, так і обмеження забруднення навколишнього середовища та використання природних ресурсів.

По-сьоме, стратегічно важливим для України є впровадження методології збалансованого розвитку та зеленої економіки. Необхідне проведення подальшого аналізу кожного політичного «рецепту» з точки зору його наслідків для розвитку, соціального впливу та розподілу, а також додаткових заходів, в тому числі і в міжнародних рамках [7, с. 11], необхідних для інтеграції економічних, екологічних, адміністративних та соціальних цілей, що варто проводити в національних і регіональних контекстах.

І восьмим напрямком розвитку еколого-правової стратегії має стати забезпечення і ліквідація небезпеки техносфери: кумулятивний ефект негативних екологічних наслідків діяльності виробничих об'єктів і технологій. Урахування названих напрямів діяльності у державній програмі екологічної

безпеки України дасть змогу здійснювати послідовну політику в екологічній сфері як на законодавчому рівні, так і в державному управлінні.

Список бібліографічних посилань

1. Бондар О. І. «Ріо+20» – шлях до сталого розвитку: оцінки та перспективи // Екологічні науки. 2012. № 1. С. 6–14.
2. Антонов А. Л. Державне регулювання відносин власності на природні ресурси : дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Запоріжжя, 2008. 172 с.
3. Богачов В. Необхідність підвищення екологічної безпеки в Україні // Економіст. 2008. № 9. С. 12–14.
4. Ліпкан В.А. Адміністративно-правове регулювання національної безпеки України : монографія. Київ. нац. ун-т внутр. справ. Київ: Текст, 2008. 440 с.
5. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право / Авер'янов В. Б., Дерещ В. А., Школик А. М. та ін.; за заг. ред. Авер'янова В. Б. Київ: Юстиніан, 2007. 288 с.
6. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: закон України від 21.12.2010 р. № 2818-VI // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 26. Ст. 218.
7. Гаврилюк Р., Мовчан Н., Мовчан Я., Тарасова О., Гусев О. Сценарії розвитку України: варіант застосування екоімперативу // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Екологічна безпека як основа сталого розвитку суспільства. Європейський досвід і перспективи». Львів: ЛДУ БЖД, 2015. С. 10–12.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.98

Людмила Михайлівна КОРНУТА,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного і фінансового права Національного університету «Одеська юридична академія», м. Одеса

**ЩОДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА
ПРО ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ В ЧАСТИНІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**

Розвиток суспільних та публічно-правових відносин в державі, а також євроінтеграційні процеси України вимагають активного реформування доктрини адміністративного права в цілому, та інституту державної служби зокрема. Тому, удосконалення чинного законодавства з питань державної служби має бути одним із основних завдань адміністративно-правових досліджень та одним із першочергових завдань законодавця. Слід констатувати, що із прийняттям нового Закону «Про державну службу» 2015 р., інститут державної служби України почав свій шлях євроінтеграційного становлення та розвитку. Але, не дивлячись на активні законодавчі перетворення, на сьогодні є цілий ряд питань, які залишаються не вирішеними та спірними. Серед першочергових проблем державної служби, які потребують

вирішення є питання дисциплінарної відповідальності, зокрема щодо реалізації дисциплінарного провадження та реалізації повноважень дисциплінарної комісії.

Так, ст. 69 Закону «Про державну службу» визначає, що для здійснення дисциплінарного провадження з метою визначення ступеня вини, характеру і тяжкості вчиненого дисциплінарного проступку утворюється дисциплінарна комісія з розгляду дисциплінарних справ [1]. При цьому, дисциплінарною комісією стосовно державних службовців, які займають посади державної служби категорії «А» є Комісія з питань вищого корпусу державної служби. З метою забезпечення виконання Комісією з питань вищого корпусу державної служби своїх повноважень щодо здійснення дисциплінарного провадження для визначення ступеня вини, характеру і тяжкості дисциплінарного проступку, вчиненого державними службовцями, які займають посади категорії «А», утворюється комітет з дисциплінарних проваджень щодо державних службовців, які займають посади державної служби категорії «А», який є робочим органом Комісії [2]. Дисциплінарну комісію стосовно державних службовців, які займають посади державної служби категорій «Б» і «В», утворює керівник державної служби у кожному державному органі. Дисциплінарна комісія діє у складі не менше шести членів. До складу дисциплінарної комісії включаються державні службовці державного органу, представники виборного органу первинної профспілкової організації з числа державних службовців, а в разі відсутності профспілкової організації – представники державних службовців, обрані на загальних зборах (конференції) державних службовців державного органу, а також можуть включатися представники громадських об'єднань, які мають досвід роботи у сфері державного управління, державної служби або за юридичним фахом. Строк повноважень членів дисциплінарної комісії становить три роки. Однак поряд із тим, слід констатувати, що Закон «Про державну службу» визначає формування складу, умови створення та вимоги до членів дисциплінарної комісії. Поза увагою законодавця залишаються питання, власне проведення службового розслідування та визначення правового статусу дисциплінарної комісії як суб'єкта дисциплінарного провадження, яка наділена повноваженням щодо прийняття рішення у справі. Звертаючись до правової бази необхідно проаналізувати Порядок проведення службового розслідування, стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що затверджено Постановою Кабінету Міністрів України ще у 2000 році. Нормативним актом визначається порядок реалізації дисциплінарного провадження в частині службового розслідування, однак, підзаконний акт не відповідає вимогам сьогодення та реформам інституту державної служби. Окрім того у багатьох питаннях протирічить новому Закону, зокрема, в частині визначення терміну проведення службового розслідування, порядку формування дисциплінарної комісії тощо. Виняток становить лише дисциплінарне провадження стосовно державних службовців, які займають посади державної служби категорії

«А», оскільки порядок проведення та правовий статус Комісії визначає Положення про Комісію з питань вищого корпусу державної служби [2].

Тому, враховуючи, що серед усіх видів юридичної відповідальності найбільш часто застосовується саме дисциплінарна, а вчинення дисциплінарного проступку передбачає собою реалізацію дисциплінарного провадження, у такому випадку нормативне вирішення питання порядку дисциплінарного провадження та дисциплінарного розслідування є однією з першочергових проблем, що потребують вирішення. Урегулювання порядку дисциплінарного провадження має важливе значення як для забезпечення законності та дисципліни в державній службі, так і для забезпечення законних прав та свобод державних службовців. Отже, варто зазначити, що на сьогодні в Україні активно впроваджуються заходи щодо покращення регулювання дисципліни праці державних службовців. Останнім часом було прийнято ряд нормативно-правових актів, що безпосередньо стосуються цього питання, тому можна впевнено констатувати, що дисциплінарний процес поступово стає більш урегульованим і деталізованим. Проте деякі питання правового регулювання потребують перегляду та законодавчого вирішення з метою усунення недоліків на невідповідностей, а також з метою реалізації діючого Закону «Про державну службу».

Список бібліографічних посилань

1. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (дата звернення 02.06.2017).
2. Про затвердження Положення про Комісію з питань вищого корпусу державної служби: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2016 р. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/243-2016-%D0%BF> (дата звернення 02.06.2017).
3. Про затвердження Порядку проведення службового розслідування, стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 липня 2000 р. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2000-%D0%BF> (дата звернення 02.06.2017).
4. Про затвердження Порядку проведення Національним агентством України з питань державної служби та його територіальними органами перевірок стану дотримання державними органами Закону України «Про державну службу» та інших нормативно-правових актів у сфері державної служби: наказ Національного агентства України з питань державної служби від 26 вересня 2016 р. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1369-16> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 351.745

Олег Миколайович КОРОПАТОВ,

кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративного права та адміністративного процесу Одеського державного університету внутрішніх справ, м. Одеса

НАПРЯМКИ ТА ЗНАЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ У РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ І ФУНКЦІЙ КЕРІВНИКА ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ОРГАНУ ПОЛІЦІЇ

У виконанні завдань і функцій, що покладені на поліцію, значна роль належить керівникам територіальних органів поліції. Це пояснюється тим, що керівники територіальних органів поліції наближені до проблем громадськості та безпосередньо, через своїх підлеглих, можуть сприяти їх вирішенню.

Зміни, що відбуваються в нашій країні в усіх сферах життєдіяльності, зокрема, реформа системи МВС, становлення ринкових відносин, демократизація суспільства, розбудова правової держави, вимагають докорінних змін у галузі роботи з громадськістю, та її залучання до правоохоронної діяльності. В умовах кардинальних перетворень, що мають місце в Україні, перед Національною поліцією постає завдання зміни пріоритетів у напрямі демократизації взаємовідносин із населенням, беззаперечного дотримання прав людини, надання допомоги громадськості як із правових, так і з соціальних питань. Зазначене безпосередньо стосується керівників територіальних підрозділів поліції.

Перед керівниками територіальних підрозділів поліції поставлено завдання переходу від жорстких адміністративних методів роботи до співробітництва з громадськістю. Нова стратегія розвитку Міністерства внутрішніх справ України передбачає переорієнтацію поліції, в напрямку пріоритетності людини, конституційні права якої мають бути надійно захищені [1].

Головним напрямом діяльності керівника територіального органу поліції має стати не тільки якісне керівництво підлеглими але й надання правової та соціальної допомоги населенню.

Відповідно до статті 15 Закону України «Про Національну поліцію», керівником, заступником керівника територіального органу поліції може бути призначена особа, яка: 1) відповідає загальним умовам вступу на службу в поліцію; 2) має вищу повну юридичну освіту; 3) має стаж роботи в галузі права не менш як п'ять років; 4) має досвід роботи на керівних посадах не менше одного року [2].

Керівник територіального органу поліції – особа, що очолює територіальний орган поліції і наділена повноваженнями приймати рішення щодо розпорядження виділеними йому матеріальними, фінансовими, трудовими ресурсами [2].

Наприклад, головне управління Національної поліції України у м. Києві територіальний орган Національної поліції. Його очолює керівник поліції, якого призначає та звільняє з посади Голова Національної поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ України [3].

Особливістю його правового статусу є те, що керівник територіального органу поліції вважається головним представником Національної поліції на відповідній території або лінії обслуговування (керівник головного управління Національної поліції у м. Чернівці, керівник Мукачівського куштового підрозділу поліції та ін.).

Будь-яка соціальна організація не може функціонувати у вакуумі, в неї завжди є зовнішнє середовище, з яким вона обмінюється інформацією, ресурсами, енергією. Для керівника територіального органу поліції найважливішою складовою зовнішнього соціального середовища виступає громадськість.

Громадськість – це фізичні або юридичні особи, їх об'єднання, організації або групи, що діють згідно з національним законодавством або практикою [4, с. 101].

Побудова партнерських відносин між керівником територіального підрозділу поліції і громадськістю є передумовою її ефективної діяльності та результативної роботи із запобігання правопорушень, залучання громадськості до правоохоронної діяльності [5, с. 128].

Дослідження практики співробітництва органів поліції і громадськості, узагальнення літературних джерел дозволяє сформулювати проблемну ситуацію: у процесі становлення правової держави і громадянського суспільства зростає потреба в співробітництві органів правопорядку і громадськості в зміцненні публічної безпеки та забезпеченні основних прав і свобод людини й громадянина, з одного боку, і досить слабкий рівень цієї співпраці в силу історичних і інших об'єктивних та суб'єктивних факторів, з іншої. Це чітко спостерігається на рівні порозуміння, взаємодії і взаємовідносин між працівниками поліції і громадськістю.

Особлива роль у налагодженні цієї взаємодії належить керівникам територіальних підрозділів поліції.

Взаємодія керівника територіального органу поліції з громадськістю проявляється в процесі взаємовпливу і використанням можливостей один одного для досягнення власних цілей.

Взаємодія керівника територіального органу поліції з громадськістю – це заснований на нормативно-правових актах, пов'язаний з професійною діяльністю суб'єктів (об'єктів) процес управління основною метою якого є найбільш ефективне виконання завдань і функцій, які покладаються на ці суб'єкти (об'єкти).

Досліджуючи процес взаємодії керівника територіального органу поліції з громадськістю, визначено такі напрямки цієї взаємодії: взаємодія при проведенні сумісних дій територіального органу поліції та громадськості; при проведенні кримінального провадження; при розшуку осіб, які вчинили

правопорушення; при проведенні індивідуальної та загальної профілактики правопорушень та ін.

На сучасному етапі реформування правоохоронних органів Національної поліції України необхідно приділяти посилену увагу сучасним світовим тенденціям у проведенні поліцейської реформи. Нашій поліції слід змінити методи своєї діяльності від конфронтації до співпраці з громадськістю та зрозуміти, що найбільш потужною зброєю в боротьбі зі злочинністю є громадська симпатія. Крім того, необхідною вимогою в діяльності сучасної демократичної поліції є те, що поліція повинна бути підзвітна громаді, якій вона служить, і до цього треба прагнути вже зараз.

Можливо з упевненістю сказати, що таке багатфакторне соціальне явище, яким є злочинність, можна подолати лише за умов об'єднання всіх здорових сил що є у суспільстві, в тому числі й ефективного використання потенціалу громадськості. Для чого серед найбільш зрілої і відповідальної частини населення необхідно постійно проводити конкретну роз'яснювальну, просвітницьку і навіть пропагандистсько-правову роботу, стимулюючи і підтримуючи з одного боку процес усвідомлення громадянами відповідних проблем забезпечення публічного порядку, власної безпеки і можливих шляхів їх розв'язання, а з іншого – процес ініціативної самоорганізації населення в межах чинного законодавства України для активного протистояння спільно з працівниками поліції протиправним посяганням у будь-яких проявах.

Список бібліографічних посилань

1. Про Стратегію розвитку МВС та звіти робочих груп по співпраці і взаємодії громадськості з органами, діяльність яких координуються міністром внутрішніх справ. URL: http://mvs.gov.ua/ua/news/8086_Pro_Strategiyu_rozvitku_MVS_govorili_na_zasidanni_Gromadskoi_radi_FOTO.htm (дата звернення: 16.05.2017).
2. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 02.06.2017).
3. Структура територіальних органів поліції (ГУНП). URL: <http://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1855859> (дата звернення 02.06.2017).
4. Мороз Г.В. Визначення поняття «громадськість» у контексті природоохоронної діяльності // Право України. 2004. № 8. С. 100–103.
5. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: підручник. Харків: Ун-т внутр.справ, 1998. 480 с.

Одержано 12.06.2017

УДК 352.078(07)

Валентина Володимирівна КРИЖНА,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМУ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

На даний час в державі відбуваються демократичні перетворення, відповідно дедалі більшої актуальності набуває вдосконалення системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

При тому що формування системи надання адміністративних послуг в Україні розпочалося досить давно, до сьогодні не повною мірою впорядковано норми чинного законодавства, які регламентують механізм надання адміністративних послуг та інші пов'язані з цим процесом аспекти.

Останніми роками спостерігається активізація розробки та впровадження інституційного і нормативно-правового забезпечення надання адміністративних послуг: відкриваються сучасні центри надання адміністративних послуг, запроваджується система «Єдиного вікна», де можна отримати широкий спектр послуг з багатьох напрямків та ін. У той же час механізм надання адміністративних послуг в Україні потребує вдосконалення, адже є непрозорим, нераціональним і досить часто не враховує як інтереси громадян, так і органів влади.

Створення ефективного механізму надання адміністративних послуг на державному рівні розпочалося ще з 90-х років. Одним із документів, що заклав основи для формування сучасного механізму надання адміністративних послуг в Україні, стала Концепція адміністративної реформи, затверджена Указом Президента України 1998 року. Мета реформи включала «формування системи державного управління, що стане близькою до потреб і запитів людей, головним пріоритетом її діяльності буде служіння народowi, національним інтересам», а одним із завдань для реалізації цієї мети буде «запровадження нової ідеології функціонування виконавчої влади і місцевого самоврядування як діяльності щодо забезпечення реалізації прав і свобод громадян, надання державних і громадських послуг», тобто перехід від управлінських відносин між державою та народом, а реалізацією принципу народовладдя – коли держава орієнтується на потреби народу, а державні службовці служать народові. Крім того, Концепцією було закладено низку положень, що безпосередньо стосуються адміністративних послуг та є чинними й актуальними сьогодні:

1) надання послуг з боку виконавчої влади повинно бути спрямовано на задоволення потреб особи і суспільства;

2) соціальні процеси повинні регулюватися з боку держави лише в разі, якщо це зумовлено інтересами всього суспільства;

3) управлінські послуги повинні бути платними тільки в разі, коли громадянин має вибір – чи користуватися цією послугою, чи ні;

4) управлінські послуги повинні надаватися насамперед на низових рівнях структури виконавчої влади, що забезпечить їх наближення до споживачів. У деяких випадках надання послуг на більш високому структурному рівні може бути зумовлено потребами економіки чи вимогами до якості надання послуги [1].

Наступним важливим документом у процесі розробки нормативно-правового забезпечення надання адміністративних послуг стала Концепція розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади, затверджена Указом Президента України 2006 року. Цей документ визначив принципи надання адміністративних послуг, а також заклав основи щодо платності адміністративних послуг, децентралізації їх надання. Крім того, було запроваджено критерії оцінювання якості адміністративних послуг – результативність, своєчасність.[2].

Згодом, 2007 року розпорядженням Кабінету Міністрів України було затверджено План заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади, де більш детально закріплено напрямки реалізації Концепції за відомствами і встановлено відповідні терміни [3].

Наступним кроком Уряду до розвитку сфери адміністративних послуг стало прийняття 2009 року Розпорядження «Про заходи щодо впорядкування надання державних платних послуг», яке стосувалося перегляду Держкомпідприємництвом надання державних платних послуг підприємствами, установами та організаціями, що належать до сфери його управління та проведення аналізу обґрунтованості надання таким підприємствам, установам та організаціям повноважень з видачі документів дозвільного характеру та внесення відповідних пропозицій.

Зрештою, 2012 року було ухвалено Закон України «Про адміністративні послуги», яким регламентовано визначення термінів, сферу дії Закону, законодавство у сфері надання адміністративних послуг, державну політику у сфері надання адміністративних послуг, основні вимоги до регулювання надання адміністративних послуг, інформацію про адміністративні послуги, вимоги до якості надання адміністративних послуг, інформаційна і технологічна картки адміністративної послуги, порядок надання адміністративних послуг, строки надання адміністративних послуг, плату за надання адміністративних послуг (адміністративний збір), центри надання адміністративних послуг, надання супутніх послуг, Реєстр адміністративних послуг, Єдиний державний портал адміністративних послуг, фінансове та інше забезпечення надання адміністративних послуг, відповідальність за порушення вимог законодавства у сфері надання адміністративних послуг та ін. [4].

Позитивними рисами цього Закону стали: запровадження ідеології служіння держави громадянам, заохочення органів місцевого самовряду-

вання та районних державних адміністрацій до утворення центрів надання адміністративних послуг, законодавча заборона вимагати документи та інформацію, якою вже володіють суб'єкти надання адміністративних послуг або яку вони можуть отримати самостійно, упорядкування внутрішніх процедур надання адміністративної послуги, заборона надання інших платних послуг, крім адміністративних (ксерокопіювання, консультування тощо), суб'єктами надання адміністративних послуг та ін.

Детальний аналіз окреслених вище нормативно-правових актів і практики діяльності центрів надання адміністративних послуг в Україні свідчить про те, що цей механізм потребує вдосконалення. Для забезпечення ефективності надання адміністративних послуг важливим є встановлення стандартів їх якості та критеріїв результативності, своєчасності, доступності, зручності, відкритості, поваги до особи, професійності. Стандарти якості надання послуг повинні встановлювати мінімальні вимоги щодо того, яким чином надається та чи інша послуга, ураховувати критерії оцінювання послуги.

Список бібліографічних посилань

1. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: указ Президента України від 22.07.1998 № 810/98 // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/810/98> (дата звернення 02.06.2017).
2. Про схвалення Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.02.2006 р. № 90-р // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/90-2006-%D1%80> (дата звернення 02.06.2017).
3. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 червня 2007 р. № 494-р // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення 02.06.2017).
4. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 р. № 5203-VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 32. Ст. 409.

Одержано 12.06.2017

УДК 351.74:342.922

Євген Олександрович ЛЕГЕЗА,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, м. Дніпро

ЗМІСТ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Поняття «система» має глибоке коріння. Ще у давнину люди намагалися зрозуміти, як побудовано світ, з чого складається той чи інший предмет, які зв'язки існують між предметами і явищами. В процесі еволюції людської практики та мислення з накопичуванням знань виникала потреба в

їхньому упорядкуванні В пошуках нових шляхів до розв'язання наукових проблем зародилися паростки системного підходу, основною змістовною складовою якого є система. Термін «система» походить від давньогрецького *συστήμα* – «сполучення» і буквально означає ціле, складене з частин. Він використовується у тих випадках, коли «треба охарактеризувати об'єкт, який досліджується або проектується як дещо ціле, складне, і про який неможливо одразу держати просте уявлення». Звернемося до загального визначення генези поняття «система».

Тлумачний словник В. Даля (середина XIX століття) визначає систему як «план, порядок розташування частин цілого, визначене улаштування, хід чого-небудь у послідовному, доладному порядку» [1]. Словник Webster's Revised Unabridged Dictionary (1913) містить визначення системи як «сукупності об'єктів, підпорядкованих чітко або за якимось особливим порядком, як правило, логічним або науковим; єдине ціле об'єктів, пов'язаних якимось спільним законом, принципом, або метою; постійне об'єднання принципів або елементів, які становлять єдине ціле» [2]. У тому ж словнику 1928 року видання систему подано як «сукупність чогось, упорядкована як ціле; план або схема, яка складається з багатьох частин, об'єднаних таким чином, щоб створити ланцюг взаємозалежностей; постійне об'єднання принципів або елементів, які становлять єдине ціле» [3].

За словником Д. Ушакова (перша половина XX століття) системою є «будова, структура, що становить єдність закономірно розташованих і функціонуючих частин» [4]. За С. Ожеговим та Н. Шведовим (друга половина XX століття) система – це «щось ціле, що являє собою єдність частин, які закономірно розташовані і знаходяться у взаємному зв'язку» [5]. У словнику Merriam-Webster's Collegiate Dictionary читаємо, що система – це: «1) постійно взаємодіючі або взаємозалежні елементи групи, які формують єдине ціле; 2) організаційно впорядкована сукупність доктрин, ідей чи поглядів, які зазвичай обґрунтовують механізм функціонування системного цілого» [6]. А тезаурус визначає систему як «щось, складене з багатьох взаємозалежних або пов'язаних між собою частин» [7].

Розглянемо, як визначено поняття «система» в енциклопедіях. Велика Радянська Енциклопедія (друга половина XX ст., автор статті – В. Садовський) трактує систему як «безліч елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним, яка утворює певну цілісність, єдність» [8]. Великий тлумачний словник сучасної української мови: «...3) сукупність яких-небудь елементів, одиниць, частин, об'єднаних за спільною ознакою, призначенням; ... 5) будова, структура, що становить єдність закономірно розташованих та функціонуючих частин» [9]. Словопедія: «внутрішньовпорядкована структура елементів, яка становить цілісність» [10]. Нова філософська енциклопедія: «сукупність елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним і яка утворює певну цілісність, єдність» [11].

Аналіз вищенаведених словникових та енциклопедичних статей дає можливість виділити головні загальні риси категорії «система»: цілісність,

єдність елементів, комплексність (сукупність елементів), упорядкованість розташування та взаємопов'язаність її складових частин. Семантика загального визначення поняття «система» пов'язана з термінами «ціле», «єдність», «елемент», «зв'язок», «структура». Проте існує велика кількість визначень поняття «система» в залежності від контексту, цілей і галузі знань, де воно використовується.

Філософський словник визначає систему як «категорію, що позначає об'єкт, організований як цілісність, де енергія зв'язків між елементами системи перевищує енергію їхніх зв'язків з елементами інших систем і задає онтологічне ядро системного підходу» (стаття А. Бабайцева) [12]. Відповідно до соціологічного словника система – це «...Сукупність або група елементів або частин (наприклад, організм або машина), організована з певною метою і у відношенні до зовнішнього навколишнього середовища. Такі системи можуть бути природними або штучними і включають соціальні системи. Отже, суспільство або соціальна організація в цьому значенні є системою» [13]

Отже, виходячи з розуміння системи та наведенням поняття публічних послуг, на наш погляд під системою публічних послуг необхідно розуміти публічних послуг – це сукупність елементів та зв'язок між ними, який врегульовується публічно-правовими нормами в діяльності органів публічної адміністрації щодо задоволення публічного інтересу із розгляду заяви фізичної або юридичної особи про видачу адміністративного акта (рішення, видача дозволів, ліцензій, сертифікатів, актів, посвідчень, проведення реєстрації тощо), спрямовану на забезпечення її прав і законних інтересів та/або на виконання особою визначених законом обов'язків шляхом фінансування за рахунок публічних коштів.

Список бібліографічних посилань

1. Толковый словарь Даля онлайн. Система // Толковый словарь живого великорусского языка Владимира Даля. URL: <http://slovardalja.net/word.php?wordid=37673> (дата звернення 02.06.2017).
2. Webster's Revised Unabridged Dictionary // The ARTFL Project/ Chicago: The University of Chicago, 1913. p. 1465. URL: <http://machaut.uchicago.edu/?resource=Webster%27s&word=system&use1913=on> (дата звернення 02.06.2017).
3. Webster's Revised Unabridged Dictionary // The ARTFL Project/ Chicago: The University of Chicago, 1913. p. 1465. URL: <http://machaut.uchicago.edu/?resource=Webster%27s&word=system&use1913=on> (дата звернення 02.06.2017).
4. Что такое система? Значение и толкование слова sistema, определение термина / Толковый словарь Ушакова. URL: <http://www.onlinedics.ru/slovar/ushakov/s/sistema.html> (дата звернення 02.06.2017).
5. Толковый словарь Ожегова / [авт. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю.]. URL: <http://www.ozhegov-shvedova.ru/19-741515/СИСТЕМА> (дата звернення 02.06.2017).
6. Merriam-Webster's Collegiate Dictionary. Eleventh edition. Merriam-Webster, 2003. 1664 p. URL: <http://www.merriamwebster.com/dictionary/system> (дата звернення 02.06.2017).
7. Merriam-Webster's Collegiate Dictionary. Eleventh edition. Merriam-Webster, 2003. 1664 p. URL: <http://www.merriamwebster.com/dictionary/system> (дата звернення 02.06.2017).

8. Большая Советская Энциклопедия (цитаты) // Наука и образование: школьникам, студентам, научным работникам. Новости науки и техники. URL: <http://oval.ru/enc/66129.html> (дата звернення 02.06.2017).

9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. Київ; Ірпінь: Перун, 2003. 1440 с

10. УСЕ. Універсальний словник-енциклопедія / [Гол. ред. ради чл.-кор. НАНУ М. Попович]. К. : Ірина, 1999. 1551 с. URL: <http://slovopedia.org.ua/29/53409/20574.html>

11. Новая философская энциклопедия // Институт философии РАН: сайт. URL: <http://iph.ras.ru/elib/2736.html> (дата звернення 02.06.2017).

12. Словарь философских терминов // Новейший философский словарь URL: <http://www.philosophi-terms.ru/word> (дата звернення 02.06.2017).

13. Социологический словарь // OnlineDiscs.ru: сайт. URL: <http://www.onlinedics.ru/slovar/soc/s/sistema.html> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 342.721

Олена Олександрівна НЕБРАТ,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків; ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2038-1467>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

На працівників правоохоронних органів покладається обов'язок охороняти і захищати права людини незалежно від її походження, майнового та іншого становища, расової та національної належності, громадянства, віку, статі, мови та освіти, ставлення до релігії, політичних та інших переконань. Цей обов'язок закріплюється Конституцією України (ст. 3), законами та підзаконними нормативно-правовими актами, що становлять правову основу діяльності працівників правоохоронних органів до яких відноситься Національна поліція України, яка у своїй діяльності керується принципами верховенства права, законності, відкритості та прозорості, політичної нейтральності, взаємодії з населенням на засадах партнерства, безперервності.

В процесі реформування правоохоронної системи в Україні, міжнародні правозахисні організації вимагають від держави захищати права, свободи і законні інтереси їх громадян, сприяти їх відновленню у випадку порушення. Права людини перебувають у площині взаємин людини і держави та можуть бути обмежені тільки спеціально уповноваженими на те органами держави та лише у випадках відповідності до закону [1, с.106].

Взагалі права і свободи людини – це формально-визначені, юридично гарантовані можливості користуватися соціальними благами, офіційна міра можливості поведінки людини в державно-організованому суспільстві. В основі поваги до прав людини лежать основи конституціоналізму, тобто

влада діє на підставі закону і в межах закону, а також правової, соціальної і демократичної держави, які забезпечують втілення поваги гідності і захисту прав кожного члена суспільства.

Поліція в Україні має діяти виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України, а вказані вище обмеження щодо прав і свобод громадян виступають в якості необхідних умов діяльності поліції саме для забезпечення дотримання прав і свобод людини і відповідно несуть загрозу їх обмеження з боку поліцейських.

З точки зору провідних вчених-конституціоналістів форми обмеження прав і свобод в державі можуть бути різними: а) заборона на певний варіант реалізації права чи свободи, тобто встановлення поведінки (відносна заборона), б) заборона на реалізацію права в цілому (абсолютна заборона), в) втручання (вторгнення) в право (свободу) уповноважених державних органів (характеризується активними діями державних органів і пасивною поведінкою особистості); г) обов'язок; д) відповідальність [1, с.107].

Адміністративно-правовий механізм забезпечення прав і свобод громадян являє собою спосіб організації відповідної поліцейської діяльності, а також наділення уповноважених представників правоохоронного органу необхідним обсягом прав і обов'язків.

Дефініція «забезпечення» має достатньо широке значення та трактується як створення надійних умов для здійснення визначеної діяльності; гарантування «об'єкту» функцій охорони його від небезпеки. У свою чергу правове забезпечення – це здійснюване державою за посередництвом правових норм, приписів та сукупності засобів впорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона, реалізація та розвиток [2, с.91]. Відповідно, адміністративно-правове забезпечення прав громадян в діяльності органів Національної поліції маємо розглядати як здійснюване державою впорядкування за допомогою адміністративно-правових норм у сукупності із адміністративно-правовими засобами суспільних відносин з метою юридичного закріплення, охорони, реалізації і розвитку права громадян. Адміністративно-правове забезпечення прав громадян знаходить своє практичне значення у функціонуванні адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян.

В адміністративно-правовій літературі механізм адміністративно-правового регулювання визначають як сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин [3, с. 64]; сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється вплив на відносини, що виникають при здійсненні виконавчих функцій держави [4, с. 68]. До адміністративно-правових засобів вчені, як правило, відносять: норми права, правові відносини, акти реалізації прав та обов'язків, іноді акти тлумачення норм адміністративного права.

Отже адміністративно-правовий механізм забезпечення прав і свобод громадян – це система адміністративно-правових засобів, що спрямовані на врегулювання суспільні відносин, що існують у партнерській взаємодії громадян та органів Національної поліції.

Зауважимо, що адміністративно-правовий механізм за змістом значно ширший, чим механізм адміністративно-правового регулювання. Взагалі механізм державно-правового забезпечення прав і свобод особистості є комплексом окремих механізмів, які складають певну систему: механізм правового регулювання суспільних відносин; механізм дії права, що включає механізми реалізації, охорони та захисту прав і свобод громадян, гарантій забезпечення діяльності даного механізму, юридичної відповідальності. А в якості системоутворюючих компонентів механізму виступає також правова культура, правосвідомість, законність та стан правопорядку в державі.

Відповідно до ч. 2 ст. 29 Загальної декларації прав людини під час здійснення своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлено законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту і демократичному суспільстві. Обмеження прав і свобод людини в Україні допускається виключно за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції в рамках застосування поліцейських заходів. Поліцейський захід – це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону про забезпечення використання покладених на поліцію повноважень.

Слід зауважити, що поліцейський захід застосовується виключно для виконання повноважень поліції і має бути законним, необхідним, пропорційним і ефективним. Поліцейські заходи використовують у публічному управлінні для охорони суспільних відносин, що виникають у окремих сферах публічної діяльності, а механізм правового регулювання застосування поліцейських заходів встановлює підстави й порядок застосування відповідних превентивних або примусових заходів.

Важливо, що здійснення заходів, що обмежують права та свободи людини має бути негайно припинене, якщо мета застосування таких заходів досягнута або немає необхідності подальшого їх застосування.

Відмітимо, що ст. 30 Закону України «Про Національну поліцію» чітко закріплює, що поліція для виконання покладених на неї завдань має вживати заходів реагування на правопорушення, які визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення - заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення [5], ст. 31 Закону закріплює превентивні поліцейські заходи, ст. 43 Закону закріплює поліцейські заходи примусу.

Згідно ч. 4 ст. 7 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейським за будь-яких обставин заборонено сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання. У разі виявлення таких дій кожен поліцейський зобов'язаний негайно вжити всіх можливих заходів щодо їх припинення та обов'язково доповісти безпосередньому керівництву про факти катування та наміри їх застосування. У разі приховування фактів катування або інших видів неналежного пово-

дження поліцейськими керівник органу протягом доби з моменту отримання відомостей про такі факти зобов'язаний ініціювати проведення службового розслідування та притягнення винних до відповідальності [5].

Зауважимо, що основним документом міжнародного характеру у сфері функціонування правоохоронних органів є Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17.12.1979, ухвалений в рамках ООН. В цьому Кодексі розроблено етичні норми поведінки для поліції та інших правоохоронних органів. В основі Кодексу - твердження проте, що особи, які здійснюють поліцейські функції, повинні поважати й захищати права людини стосовно всіх осіб. Кодекс забороняє застосування тортур, а також корупційних дій та передбачає, що сила може застосовуватись тільки в разі крайньої потреби. У документі наголошується на збереженні таємниці інформації конфіденційного характеру.

У підсумку важливо сформулювати, що саме правоохоронним органам взагалі та Національній поліції зокрема в державі належить особлива роль у реалізації функціонування адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина. При застосуванні поліцейських заходів важливо розуміти, що права людини закріплені у правових нормах, що чітко прописують можливі варіанти поведінки поліцейських. Права людини стають правилом, що гарантується відповідними механізмами забезпечення і процедурами захисту. Але не слід нівелювати можливість поліцейського в рамках встановленого правового поля самостійно приймати рішення про застосування поліцейських заходів. Тому сьогодення вимагає від працівників органів поліції високого морального і культурного рівня, належного освітнього рівня, досконалого знання не тільки національних нормативно-правових актів та їх правильного застосування на внутрішньо-державному рівні, а й міжнародно-правових документів, що стосуються діяльності правоохоронних органів і забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні. Саме стан справ в сфері забезпечення прав і свобод людини та їх практичної реалізації є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку держави на світовій арені.

Список бібліографічних посилань

1. Комзюк М.А. Обмеження особистої свободи громадян за адміністративним правом // Актуальні проблеми адміністративно-правового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України: зб. Матеріалів наук.-практ. конф. (м. Харків, 15 квіт. 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. С. 106–112.

2. Лазур Я.В. Забезпечення прав і свобод громадян в сфері публічного управління: дис... докт. Юрид. наук: 12.00.07. К., 2011. 454 с.

3. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: навч. посіб. Київ: Атіка, 2008. 624 с.

4. Адміністративне право України: основні поняття: навч. посіб. / за заг. ред. І. П. Голосніченка. Київ, 2005. 232 с.

5. Закон України «Про Національну поліцію»: чинне законодавство чином станом на 26 серпня 2015 року: Офіц. Текст. Київ: Алерта, 2015. 74 с.

Одержано 12.06.2017

УДК 336.2

Олександр Васильович ПАБАТ,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9237-6344>*

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Сукупність загальнодержавних та місцевих податків та зборів, що справляються в установленому Податковим кодексом України порядку, становить податкову систему України [1, п. 6.3, ст. 6]. Податкова система будується згідно з визначеними принципами, прийнятими з метою реалізації функцій оподаткування. Податкова система країни має ґрунтуватися на наукових принципах. В Україні ж статтею 4 Податкового кодексу України визначено основні засади податкового законодавства України, серед них, і принципи побудови податкової системи України, а саме:

- загальність оподаткування – кожна особа зобов'язана сплачувати встановлені Податковим кодексом України, законами з питань митної справи податки та збори, платником яких вона є згідно з положеннями цього Кодексу;

- рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації – забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу;

- невідворотність настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства;

- презумпція правомірності рішень платника податку в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акту, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу;

- фінансова достатність – встановлення податків та зборів з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його надходженнями;

- соціальна справедливість – встановлення податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків;

- економічність оподаткування – встановлення податків та зборів, обсяг надходжень від сплати яких до бюджету значно перевищує витрати на їх адміністрування;

– нейтральність оподаткування – установлення податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків;

– стабільність – зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року;

– рівномірність та зручність сплати – установлення строків сплати податків та зборів, виходячи із необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджетів для здійснення витрат бюджету та зручності їх сплати платниками;

– єдиний підхід до встановлення податків та зборів – визначення на законодавчому рівні усіх обов’язкових елементів податку [1, ст. 4].

Принципи побудови податкової системи України формувалися під впливом багатьох факторів і більшість з них пройшли випробовування часом в різних країнах. В контексті дослідження принципів побудови податкової системи України окремо зосередимося на принципі стабільності. Цей принцип передбачає сталість закону в часі та заборону зворотної сили закону.

Проаналізувавши зміни, що вносилися в податкове законодавство щороку, вважаємо, що закріплений у пункті 4.1.9 Податкового кодексу України принцип стабільності в Україні носить більш декларативний характер. Регулярність та суттєвість змін податкової системи в Україні унеможливають здійснювати податкове планування платниками податків. Виправдані очікування платників податків щодо майбутніх платежів не справджуються, що не тільки приводить до фінансових втрат, але і призводить до посилення негативного ставлення та недовіри до податкової системи України.

Україна є одним з лідерів з кількості позовів до Європейського суду з прав людини проти України. Недотримання принципу стабільності може бути підставою позову щодо відшкодування збитків, завданих платнику податків змінами податкових норм. Для позитивного рішення для платника податків потрібно довести додаткові витрати внаслідок порушення законних очікувань платника[2]

Тож, реформування податкової системи України в подальшому має відбуватися спираючись на класичні принципи її побудови, що знайшли своє відображення в п. 6.3 Податкового кодексу України. Проте, зазначені принципи не повинні лишатися лише гаслами. Розбудова адміністративно простого оподаткування не повинно розтягнутися на десятиліття. Наразі більшість науковців пишуть про необхідність подальшого реформування податкової системи України, проте, якщо подивитися на публікації з цієї тематики за останні двадцять років «кидається у очі» незмінність риторики. Терміни «реформування» та «удосконалення» постійно використовуються науковцями та політиками при характеристиці податкової системи України.

За наявності в законодавстві України принципів побудови податкової системи України, як основних засад її будівництва, слід досягти суспільного консенсусу і впровадити таку модель податкової системи, котра не викликати у переважної більшості суспільства бажання кардинальних її змін.

Список бібліографічних посилань

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 12.06.2017) (дата звернення 02.06.2017).

2. Гетманцев Д. Ретроподаткотворчість. «Помилки» держави, за які відповідальність несе платник податків. URL: <https://dt.ua/business/retropodatkotvorchist-pomilki-derzhavi-za-yaki-vidpovidalnist-nese-platnik-podatkiv-.html> (дата звернення: 12.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 35.078.3

Ірина Вікторівна ПАНОВА,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4325-5428>*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ІНФОРМАЦІЮ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Сучасний стан інформаційного суспільства зумовлює підвищення ролі інформації в сфері публічного управління. Адже інформація стала однією з фундаментальних, універсальних та основоположних величин, які становлять основу світобудови [1, с. 755]. Розвиток української правової системи, визнання пріоритету прав і свобод людини і громадянина в інформаційній сфері, включення у глобальний світовий інформаційний простір національної інформаційної сфери потребує зміни бачення інформації та її статусу, забезпечення реалізації та захисту інформаційних прав громадян в сфері публічного управління.

Право людини на інформацію вимагає не тільки гарантії його належної реалізації, а і таких засобів, що могли б захистити людину від можливих посягань. У правовій системі кожної держави існують різні юридичні засоби забезпечення такої реалізації та захисту. До них можна віднести всі юридичні засоби, що виконують превентивну функцію, спрямовані на запобігання порушень прав людини, зокрема, норми права, які закріплюють: можливість для вільного доступу до статистичних даних, інформаційних банків, баз даних, інформаційних ресурсів; обов'язок суб'єктів владних повноважень інформувати громадськість та засоби масової інформації про свою діяльність і прийняті рішення; обов'язок суб'єктів владних повноважень визначити спеціальні підрозділи або відповідальних осіб для забезпечення

доступу запитувачів до інформації; здійснення державного і громадського контролю за додержанням законодавства про інформацію тощо

Діяльність громадянина, який звертається до суб'єкта владних повноважень з метою отримання інформації, знаходить свій прояв у його фактичній поведінці як суб'єкта інформаційних правовідносин, що виявляється в конкретних діях: отримувати документи з державних реєстрів Міністерства юстиції України в режимі on-line; здійснювати реєстраційні дії у державних реєстрах України в електронному вигляді; шукати інформацію у державних реєстрах України; використовувати законодавчі документи, шаблони (зразки) документів; користуватися електронними системами звітності, якщо здійснює спеціалізовану професійну діяльність; приймати участь в електронних торгах арештованим майном тощо. В такому випадку громадянин стикається з публічними потребами та інтересами, які представляє і захищає суб'єкт владних повноважень. Відбувається своєрідне зіставлення одних інтересів (приватних або вузько публічних) з іншими (вже тільки публічними), значно більшими за обсягом і вагомішими для суспільства. Якщо ці інтереси не вступають між собою у протиріччя, відповідно до нормативно визначених процедур, відбувається реалізація згаданих вище потреб у межах владно-управлінської діяльності або в інших формах державної діяльності, пов'язаних з нею. З іншого боку такі дії обумовлюють виникнення правового обов'язку у суб'єкта владних повноважень щодо забезпечення їх реалізації та захисту. В такому випадку адміністративно-правовий захист виступає формою реалізації суб'єктами владних повноважень прав громадян на інформацію в сфері публічного управління, яка передбачена законодавством з метою забезпечення досягнення конкретного суспільно-державного результату. Як приклад варто вказати на діяльність Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у сприянні правовій інформованості населення.

Забезпечення реалізації та захисту прав громадян на інформацію в сфері публічного управління може відбуватися у здійсненні допоміжних функцій публічного характеру, спрямованих на забезпечення нормального виконання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами основних завдань, передбачених нормами чинного законодавства (здійснення Департаментом з питань захисту персональних даних моніторингу дотримання прав людини у сфері захисту персональних даних).

Захист прав громадян на доступ до інформації в сфері публічного управління здійснюється з метою реалізації загальних публічних потреб: 1) задоволення правових інтересів фізичних та юридичних осіб в інформаційній сфері; 2) сприяння в реалізації та захисті суб'єктивних інформаційних прав, свобод, інтересів; 3) виконання покладених на конкретний орган публічних (державних, суспільних) завдань та функцій; 4) здійснення допоміжних функцій публічного характеру, спрямованих на забезпечення нормального виконання суб'єктами владних повноважень основних завдань.

Таким чином, процес реалізації та захисту прав громадян на інформацію в сфері публічного управління є постійним, безперервним соціальним явищем. Варто назвати хоча б запровадження національних проектів в сфері

освіти та культури, медичного забезпечення тощо. Проте, на сьогодні значна частина населення України погано усвідомлює корисність електронної взаємодії, недостатньо ознайомлена з комп'ютерною технікою або не відчуває необхідності в її застосуванні. Саме тому для більшості країн сприяння в реалізації інформаційних прав громадян в сфері публічного управління є одним з найважливіших національних пріоритетів, виконанні якого відповідає окрема державна політика.

Список бібліографічних посилань

1. Правова доктрина України : у 5 т. / Нац. акад. прав. наук України; редкол.: В. Я. Тацій (голова) та ін. Харків : Право, 2013. Т. 2: Публічно-правова доктрина України / Ю. П. Битяк, Ю.Г. Барабаш, М. П. Кучерявенко та ін.]; за заг. ред. Ю. П. Битяка. 2013. 864 с.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.9

Олексій Юрійович ПРОКОПЕНКО,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, завідувач кафедри тактичної та тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6590-3364>

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ПРИНЦИПІВ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Діяльність регіональних органів Національної поліції повинна бути здійсненна на загальнокерівних засадах, що в науково-правових колах отримали назву принципи. Дослідження сутності принципів діяльності регіональних органів Національної поліції набуває особливого значення в контексті визначення їх адміністративно-правового статусу. Принципи, як основоположні засади, керівні начала та ідеї, що покладені в основу певної правової категорії, розкривають свій зміст та сутність не лише у науковій літературі, а й мають велике практичне значення у діяльності, насамперед, правоохоронних органів та органів Національної поліції, зокрема. Саме дотримання зазначених принципів є тим «лакмусовим папірцем», який визначає стан та ефективність діяльності органів Національної поліції України.

Аналізуючи поняття «принцип» з точки зору семантики, варто звернути увагу на те, що його зміст походить від латинського слова «*principium*», що в буквальному перекладі означає основні, найзагальніші, вихідні положення, засоби, правила, що визначають природу та соціальну сутність явища, його спрямованість і найсуттєвіші властивості.

Задля з'ясування сутності поняття «принципи діяльності регіональних органів Національної поліції», окрім вищенаведеного, необхідно проаналізувати юридичні підходи до визначення поняття «принцип». Так, в

юридичній енциклопедичній літературі наголошують на тому, що принцип є джерелом багатьох явищ або висновків, що відносяться до нього, як дія до причини або як наслідки до підстави. Окрім цього, принцип – це внутрішнє переконання людини, що визначає її ставлення до дійсності, суспільних ідей і діяльності. Також принципи – це основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю та відображають суттєві положення теорії, вчення, науки, системи внутрішнього та міжнародного права, політичної, державної чи громадської організації. Принципу притаманна властивість абстрактного відображення закономірностей соціальної дійсності, що зумовлює їх особливу роль у структурі широкого кола явищ.

Таким чином, на основі наведених вище визначень і підходів до сприйняття поняття «принцип» здається можливим дійти висновку, що в більшості випадків під останнім розуміють те, що він є:

- першоосновою;
- те, на основі чого діє суб'єкт правовідносин;
- основоположна норма поведінки;
- вихідне теоретико-методологічне положення;
- загальними положеннями, якими керується індивід у своєї діяльності;
- основні, вихідні положення;
- керівні засади повсякденної діяльності осіб;
- система координат, у рамках якої здійснюється відповідна діяльність.

Вищенаведені принципи здається класифікувати за таким критерієм як сфера їх поширення на загальноправові та міжгалузеві. При цьому такий вид принципів як галузеві (що притаманні лише одній конкретно взятій сфері суспільного життя) відповідно до зазначеного критерію в нашому випадку не використовується, так як територіальні органи Національної поліції будуть діяти не тільки у відповідності до загальноправових принципів (тобто таких, що використовуються у всіх галузях суспільного життя), а й до міжгалузевих принципів (що притаманні діяльності всіх правоохоронних органів).

До загальноправових принципів діяльності територіальних органів Національної поліції, з огляду на зазначені вище законодавчі положення, слід віднести: законність, гуманізм, повагу до особи, соціальної справедливості. Більш того, серед загальноправових принципів слід назвати верховенство права.

Таким чином, верховенство права як загальноправовий принцип діяльності регіональних органів Національної поліції означає, що вказані органи засновані й вони здійснюють свою діяльність з урахуванням того, що права, інтереси та свободи особи є найважливішими цінностями та вони не можуть бути безпідставно обмежені або погіршені в будь-який спосіб.

Наступним похідним від верховенства права загально правовим принципом діяльності регіональних органів внутрішніх справ виступає

законність. Як і верховенство права, принцип законності знайшов своє конституційне закріплення. Зокрема, згідно із ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та в спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Таким чином, законність як один з найголовніших загальноправових принципів діяльності регіональних органів Національної поліції передбачає, що зазначені органи створюються згідно із законодавством і повинні діяти в суворій відповідності до нього з урахуванням його ієрархічної побудови.

Як і досліджувані нами вище загальноправові принципи діяльності регіональних органів Національної поліції, гуманізм закріплено на рівні Конституції України, у відповідності до ст. 21 якої усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права та свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Так, розглядаючи принцип поваги до особи, необхідно зазначити, що повага – це почуття шани, прихильне ставлення, що ґрунтується на визнанні чийх-небудь заслуг, високих позитивних якостей когось, чогось.

Розглядаючи принцип рівності в діяльності регіональних органів Національної поліції, слід звернути увагу на те, що з точки зору сучасної української мови «рівність» означає рівне становище людей у суспільстві, що виражається в однаковому ставленні до засобів виробництва та в користуванні тими самими політичними та громадськими правами. У науково-правових колах зауважують, що рівність являє собою один із основоположних принципів конституційно-правового статусу людини та громадянина. Так, вищенаведений принцип передбачений конституціями та законами більшості країн і міжнародно-правовими актами.

Таким чином, такі загальноправові принципи як гуманізм, повага до особи, соціальна справедливість і рівність мають тісний взаємозв'язок і в діяльності регіональних органів Національної поліції у своїй сукупності означають, що під час неї повинна забезпечуватися турбота про людину, повага до її гідності й її блага, рівного ставлення до особи, не зважаючи на її соціальне походження, віросповідання, колір шкіри, стать тощо.

Таким чином, принципами діяльності регіональних органів Національної поліції являють собою основні, керівні положення та засади, на яких ґрунтується діяльність таких органів.

Одержано 12.06.2017

УДК 351.74.001.73

Ірина Євгенівна РУКОЛАЙНІНА,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративної діяльності поліції факультету № 3, Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6010-0570>*

ВЗАЄМОДІЯ ЧЛЕНІВ ГРОМАДСЬКИХ ФОРМУВАНЬ З ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО НЕСЕННЯ СЛУЖБИ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ТА БЕЗПЕКИ

Процеси побудови, які сьогодні відбуваються в українському суспільстві, особливо гостро розкрили проблему відсутності дієвого механізму співпраці громадських формувань з правоохоронними органами, у сфері забезпечення охорони публічного порядку, що в свою чергу призводить до непорозумінь та перешкод в діяльності один одного. Таким чином, необхідність підвищення ефективності роботи щодо забезпечення публічної безпеки та порядку, теоретичне та практичне визначення умов ефективного виконання функцій взаємодії підрозділів щодо охорони громадського порядку, та шляхів підвищення ефективності в роботі, що впливають на охорону громадського порядку на сучасному етапі обумовлюють актуальність даної роботи.

В умовах розбудови України як демократичної, правової, соціальної, європейської держави важливе місце належить створенню системи гармонійних та ефективних політико-правових відносин між органами Національної поліції, громадськими формуваннями та населенням. Питаннями дослідження форм та напрямків взаємодії органів Національної поліції з громадськістю та об'єднаннями громадян займалися такі дослідники, як В. К. Колпаков, О. М. Музичук, А. В. Сергєєв та інші. Ними проведені дослідження питань стосовно взаємодії органів Національної поліції і населення в сфері охорони публічного порядку та взаємодії дільничних офіцерів поліції, патрульної поліції з населенням.

Законом України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [1], передбачено декілька форм роботи громадян щодо забезпечення правопорядку, серед яких основними є:

- патрулювання, виставлення постів разом з працівниками поліції;
- участь у забезпеченні охорони публічного порядку під час проведення масових заходів, погоджених з органами місцевого самоврядування;
- участь у заходах, спрямованих на боротьбу з окремими видами правопорушень (злочинів).

Особливість цього напрямку роботи передбачає залучення членів громадського формування до:

- проведення аналізу стану правопорушень (злочинності) та вироблення дієвих заходів протидії протиправним вчинкам;

- розробки аналітичних і статистичних документів та форм звітності про роботу громадського формування;
- вивчення, узагальнення та розповсюдження наявного позитивного досвіду співпраці між громадськими формуваннями, державними органами влади та органами Національної поліції;
- аналізування звернень громадян, вивчення громадської думки щодо покращення роботи органами Національної поліції з громадськими формуваннями;
- проведення аналізу роботи громадського формування з виявлення і вивчення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень (злочинів), розробки заходів з їх усунення, а також заходів, спрямованих на забезпечення безпеки дорожнього руху;
- планування графіку роботи громадського формування;
- розробки заходів взаємодії з органами Національної поліції та іншими громадськими формуваннями;
- розробки пропозицій щодо удосконалення діяльності громадського формування;
- розробки пропозицій щодо проведення профілактичних заходів щодо конкретних видів правопорушень (злочинів) та осіб, які їх вчинили;
- підготовки підсумкових звітів щодо проведеної роботи за визначений проміжок часу громадськими формуваннями;
- розробки механізму оперативного інформування органів Національної поліції про вчинені правопорушення (злочини) з механізмом оповіщення представників громадських формувань ;
- визначення основних форм і методів роботи громадського формування;
- участі у заняттях з підвищення рівня професійної підготовки, ознайомлення та вивчення нормативно-правових актів та змін, що в них внесені, якими регулюються питання взаємодії громадських формувань та органами Національної поліції;
- роботи із залучення громадських формувань до охорони громадського порядку та профілактики правопорушень (злочинів).

Список бібліографічних посилань

1. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22 червня 2000 р. № 1835-III // Офіційний вісник України. 2000. № 30. Ст. 1248.

Одержано 12.06.2017

УДК 355.012

Оксана Григорівна СТРЕЛЬЧЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права Національної академії внутрішніх справ, м. Київ;

Анатолій Миколайович СТРЕЛЬЧЕНКО,

заступник начальника управління спеціальних операцій Національної гвардії України, м. Київ

ПРИРОДА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ВІЙСЬКОВО-СЛУЖБОВЦІВ ЯК СПЕЦІАЛЬНИХ СУБ'ЄКТІВ

Військовослужбовці визнаються спеціальними суб'єктами адміністративної відповідальності. При цьому, треба відзначити, що їх правовий статус відрізняється від загального. Це визначається можливістю, а в більшості випадків й обов'язковістю трансформації їхньої загальної відповідальності у специфічну. Така нормативна регламентація була успадкована з часів існування радянського адміністративного та військового законодавства й пояснювалася тим, що в інтересах обороноздатності країни, підтримання дисципліни у військах юрисдикція цивільних органів мала поширюватися на військовослужбовців лише за окремі адміністративні проступки.

В Україні започатковано створення армії нового зразка, яка відповідає б потребам розумної достатності, була б орієнтованою на захист своєї території й керованою з боку цивільних органів влади. У зв'язку з цим, змінюється становище самого військовослужбовця, який за своїм правовим статусом наближається або повинен наближатися до інших громадян [1, с. 164–165].

У час проведення антитерористичної операції та під час ведення бойових дій масовий характер мають випадки грубого порушення військової дисципліни. Досить систематичними є правопорушення під час зазначених операцій, а саме: вживання алкогольних напоїв у місцях розташування бойових підрозділів і районах проведення антитерористичної операції військовослужбовцями Збройних Сил України, які призвані під час часткової мобілізації. Крім того, з початком оголошення мобілізації самовільно залишили військові частини або місця служби понад 10 тисяч військовослужбовців. Також виявлено факти непокорі чи невиконання наказів стосовно понад 2 тисячі військовослужбовців [1, с. 165]. Така ситуація негативно впливає на обороноздатність держави й авторитет Збройних Сил України. У зв'язку з цим, виникла нагальна потреба посилення відповідальності військовослужбовців за порушення військової дисципліни, для забезпечення правопорядку та військової дисципліни у Збройних Силах України, і саме тому був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців,

надання командирам додаткових прав та покладення обов'язків в особливий період» від 05.02.2015 р. № 158-VIII [2].

За загальним правилом адміністративну відповідальність передбачає ст. 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Дана стаття спеціально присвячена питанням адміністративної відповідальності військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, за вчинення адміністративних правопорушень.

Згідно із зазначеною статтею, військовослужбовці, військовозобов'язані й резервісти під час проходження зборів, а також особи рядового та начальницького складів органів внутрішніх справ, служби цивільного захисту й Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами [3].

При розгляді питання щодо адміністративної відповідальності військовослужбовців актуальним питанням є можливість застосування адміністративних стягнень до військовослужбовців. Стаття 24 КУпАП установлює систему стягнень за вчинення адміністративних правопорушень. Однак не всі з передбачених цією статтею адміністративних стягнень можуть застосовуватися до військовослужбовців. До зазначених осіб не може бути застосовано громадські роботи, виправні роботи й адміністративний арешт, а до військовослужбовців строкової служби – водіїв транспортних засобів Збройних Сил України або інших утворених відповідно до законів України військових формувань у разі порушення правил дорожнього руху, крім того, – штраф.

Поряд із цим, до військовослужбовців за вчинення військових адміністративних правопорушень може бути застосована така санкція, як арешт із утриманням на гауптвахті. Відповідно до ст. 32-1 КУпАП, «арешт з утриманням на гауптвахті встановлюється і застосовується лише у виключних випадках за окремі види військових адміністративних правопорушень на строк до десяти діб. Арешт з утриманням на гауптвахті призначається районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом (суддею). Арешт з утриманням на гауптвахті не може застосовуватися до військовослужбовців-жінок» [3].

Зазначене покарання відбувається на гауптвахтах Служби правопорядку в спеціальних приміщеннях, які обладнано в органах управління Служби правопорядку з метою виконання покарання для військовослужбовців, засуджених до арешту [4].

Заслуговує уваги те, що 5 березня 2015 року до КУпАП уперше введено адміністративну відповідальність за вчинення військових адміністративних правопорушень. А саме, запроваджено відповідальність за: відмову від виконання наказу або інших законних вимог командира (начальника), самовільне залишення військової частини або місця служби, необережне знищення або пошкодження військового майна, зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем, перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень, недбале

ставлення до військової служби, бездіяльність військової влади, порушення правил несення бойового чергування, порушення правил несення прикордонної служби, порушення правил поведінки зі зброєю, а також речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення, розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв військовослужбовцями. Також унесено зміни щодо процесуального оформлення вчинення військових адміністративних правопорушень: так, командирам (начальникам) військових частин надано право складати адміністративні протоколи. Військовослужбовці за вчинення військових адміністративних правопорушень несуть відповідальність, передбачену главою 13-Б КУпАП, за умови, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність [3].

Отже, єдиною фактичною підставою притягнення військовослужбовців до адміністративної відповідальності є вчинення ними адміністративного проступку.

Список бібліографічних посилань

1. Ткаченко О.Г. Олійник В.С., Клименко С.В. Адміністративна відповідальність військовослужбовців за військові правопорушення. // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 3. Т. 2. С. 164—167.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців, надання командирам додаткових прав та покладення обов'язків в особливий період: Закон України від 05.02.2015 р. № 158-VIII. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/158-19> (дата звернення 02.06.2017).

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення 02.06.2017).

4. Про затвердження Інструкції про порядок і умови утримання засуджених, узятих під варту, та затриманих військовослужбовців: наказ Міністерства оборони України від 26.09.2013 р. № 656 (із змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства оборони № 56 від 27.01.2017). // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1775-13> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 347.962:342

Дмитро Юрійович ШПЕНОВ,

кандидат юридичних наук, заслужений юрист України, здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

КВАЛІФІКАЦІЯ ТА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУДДІВ В УКРАЇНІ

Необхідною умовою для досягнення мети удосконалення служби суддів в Україні є підвищення рівня їх кваліфікації та компетентності. Це є чи не найбільш важливою умовою забезпечення справедливого та об'єктивного відправлення правосуддя та прийняття правосудних судових рішень.

Частково ця задача вирішується шляхом удосконалення положень відповідних законодавчих актів. Однак, крім того, існує потреба в провадженні комплексної роботи з суддівським кадрами, удосконаленні первинного добору кандидатів на посаду судді та трансформації системи вищої юридичної освіти для майбутніх суддів. Водночас, на сьогодні, законодавство України містить ряд прогалин та недоліків в означеній сфері, що викликає необхідність в його удосконаленні.

Наразі в Україні гостро постає проблема недостатнього рівня кваліфікації та компетентності суддів. При цьому, підвищення цього рівня має здійснюватися в таких напрямках: 1) удосконалення, розширення та тлумачення змісту кваліфікаційних вимог до кандидата на посаду судді, в тому числі, вимог щодо морально-етичних якостей; 2) трансформація фахової вищої юридичної освіти для майбутніх суддів; 3) підвищення рівня професійної культури та правосвідомості суддів; 4) удосконалення програми та визначення періодичності підвищення кваліфікації професійних суддів; 5) розвиток, накопичення та удосконалення застосування практичного суддівського досвіду; 6) запровадження обов'язкової атестації суддів.

В межах кожного з цих напрямків можна розробити відповідні способи, завдяки яким буде забезпечено підвищення рівня кваліфікації та компетентності суддів.

Так, перший напрямок передбачає законодавче закріплення повного та вичерпного переліку кваліфікаційних вимог до кандидата на посаду судді, включаючи вимоги до його морально-етичних якостей. Проведений аналіз законодавства України в досліджуваній сфері показує, що кваліфікаційно-правові вимоги до кандидата на посаду судді, визначені в чинному законодавстві України, не цілком відповідають принципам повноти та достатності. Такий висновок обумовлений тим, що, по-перше, в Законі «Про судоустрій і статус суддів» відсутня стаття, в якій комплексно визнаються кваліфікаційні вимоги до кандидата на посаду судді з урахуванням міжнародних документів, а по-друге, відсутній дієвий механізм перевірки всіх цих вимог. Тому, подальша робота щодо удосконалення законодавства в сфері регулювання добору кандидатів на посаду судді, має здійснюватись у напрямку розробки переліку кваліфікаційних вимог, що ставляться до кандидата на посаду судді, а також методики та порядку перевірки рівня правової культури та правосвідомості судді, його моральних та особистих якостей.

Вимоги до моральних якостей судді необхідно закріпити в Кодексі суддівської етики, який було запропоновано перейменувати на Кодекс морально-етичних вимог до судді. До таких якостей слід віднести: 1) добропорядність, тобто розважливе та розумне ставлення до інших осіб, не допущення образливих або таких, що принижують честь та гідність особи, дій та висловів; 2) справедливість передбачає наявність внутрішнього відчуття, переконання та потреби в збереженні рівноваги між правами та обов'язками кожного члена суспільства та усвідомлення їх рівності; 3) чесність, тобто відкрите та розумне вираження своїх дійсних намірів,

збереження власної гідності та достоїнства у взаємовідносинах з іншими особами; 4) непідкупність передбачає таку поведінку особи, яка відкидає будь-яку можливість неправомірного впливу на неї із корисливих мотивів, та яка не допускає провокацію хабарництва та хабарництва; 5) толерантність, тобто доброзичливе та розумне ставлення до інших осіб, усвідомлення індивідуальності кожної людини тощо.

Другою складовою особистих якостей судді (кандидата на посаду судді) є вимоги до етичності його поведінки. Ці вимоги в достатньому обсязі викладені в Кодексі суддівської етики (вимоги до поведінки судді під час здійснення правосуддя, вимоги до позасудової поведінки тощо), потребує лише уточнення методи їх перевірки.

Інтелектуальні здібності судді та кандидата на цю посаду беззаперечно повинні бути, якщо не високі, то за будь-яких умов, вищі за середній рівень. Адже, інтелектуальна складова особистості судді відіграє важливу роль на всіх етапах відправлення правосуддя, починаючи від прийняття заяви про відкриття провадження у справі і закінчуючи винесенням судового рішення. На кожному етапі судді доводиться приймати розумні та зважені рішення. Безумовно, без високого рівня інтелектуальних здібностей цього домогтись не можливо. Тому, висування вимог щодо достатнього інтелектуального рівня кандидата на посаду судді є об'єктивно обумовленою необхідністю.

Технічні навички кандидата на посаду судді повинні включати: 1) грамотне письмо; 2) знання та вміння складати процесуальні судові документи; 3) знання структурних складових документів тощо. Технічні навички є важливою складовою компетентності судді, оскільки в багатьох випадках докази подаються у документарній формі, і суддя має візуально оцінити відповідність форми документа законодавчим вимогам.

Організаторськими здібностями кандидата на посаду судді є вміння самостійно організовувати свою діяльність, розподіляти власний робочий час, а також організовувати роботу своїх помічників, секретаря судового засідання тощо.

Пропонуємо розробити Методику перевірки рівня особистих та морально-етичних якостей кандидата на посаду судді. В цій методиці, крім відібрання психологічних тестів, визначення порядку їх проведення, необхідно регламентувати такий спосіб формування комісії з проведення психологічного тестування кандидатів на посади суддів, який виключав би можливість допуску до складу цієї комісії непрофесійних психологів. Тому, слід чітко визначити вимоги до членів цієї комісії, а також заздалегідь сформувати шкалу психологічних якостей кандидата на посаду судді, в межах якої він вважається таким, що володіє достатнім їх рівнем. Це необхідно для того, щоб виключити суб'єктивізм членів комісії у прийнятті рішень про відповідність кандидата на посаду судді відповідним вимогам до рівня їх морально-етичних та особистих якостей.

Правова культура судді визначає характер його поведінки відповідно до рівня правосвідомості, тобто це практичне втілення знань з різних

галузей права, навичок правозастосування та власного емоційно-вольового відношення до відповідних правових норм та необхідності їх дотримання. Правова культура відображає те, на скільки суддя може діяти у кожній конкретній ситуації у відповідності з власними переконаннями і поглядами, власним світоглядом, і чи відносяться ці переконання та світогляд допустимим у суспільстві морально-етичним нормам, а також правовим нормам.

Для розвитку та підвищення рівня правової культури та правосвідомості судді необхідно комплексно підходити до проблеми виховання суддів. І, зокрема, слід приділяти належну увагу підготовці програми для підвищення кваліфікації професійних суддів, а також установити періодичність їх обов'язкового навчання.

При здійсненні самостійної роботи суддя, перш за все, повинен розвивати, накопичувати та удосконалювати власний практичний суддівський досвід для його подальшого застосування у своїй діяльності.

При узагальненні і систематизації власного досвіду суддя повинен враховувати відповідні рекомендації Верховного Суду України, що викладені в його постановках. Поступово формуючи та удосконалюючи свій досвід в сфері праворозуміння та правозастосування, суддя повинен мати можливість обговорювати окремі спірні та неоднозначні питання в цій сфері зі своїми колегами, науковцями та іншими фахівцями в галузі права. Для цього, доцільно періодично організовувати та проводити наради та конференції за участю суддів, юристів, науковців не тільки на загальнодержавному, але і локальному рівні (на рівні окремого суду або декількох судів міста чи області). Організація таких заходів має здійснюватись головою суду за сприянням керівництва територіального управління Державної судової адміністрації.

Отже, розвиток форм підвищення кваліфікації судді є важливим напрямком забезпеченням високого рівня його професійності та компетентності. Однак, будь-яка робота повинна бути належним чином оціненою. Тому, для підтримання високого рівня кваліфікації та компетентності суддів необхідне також запровадження періодичної обов'язкової атестації суддів з метою оцінки їх знань, морально-етичних якостей тощо.

Запропоновані шляхи підвищення рівня кваліфікації та компетентності судді в кожному з напрямків потребують відповідного законодавчого оформлення. Тільки з моменту прийняття відповідних змін та доповнень до законодавчих актів та розробки методик та рекомендацій в кожній з розглянутих сфер, можна вести мову про практичну націленість держави на вирішення проблеми забезпечення судової влади професійними суддівськими кадрами. Адже, як зазначено в Конституції та Законі «Про судоустрій і статус суддів», судді є незалежними і підкорюються лише закону. Отже, забезпечення високого рівня кваліфікації суддів має розпочатися саме з законодавчих змін.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.951

Валентина Петрівна ЯЦЕНКО,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3195-3627>*

ЩОДО ВРЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ ПРО ТРИМАННЯ СОБАК І КІШОК У ВІТЧИЗНЯНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Аналізуючи теперішню ситуацію в країні можна стверджувати, що майже всі суспільні відносини в тій чи іншій мірі потребують належного врегулювання. В ряді випадків маючи матеріальну норму, відсутні дієві механізми її реалізації, та і самі матеріальні норми, зважаючи на умови сьогодення, потребують вдосконалення. Одним з таких напрямків, що потребує належного врегулювання, є відносини пов'язані з правилами утримання собак чи кішок.

На сьогоднішній день базовим нормативним актом, який діє в даній сфері є «Правила тримання собак, котів та хижих тварин у населених пунктах Української УРСР» прийняті ще в 1980 р. Слід зазначити, що вимоги прописані даними Правилами залишаються актуальними і сьогодні та потребують лише деякого доопрацювання та беззаперечного їх виконання. Крім того, нормативне регулювання даного питання на місцевому рівні здійснюється на основі підзаконних актів, виданих органами місцевого самоврядування (наприклад, Правилами утримання домашніх собак та котів у м. Києві, затвердженим рішенням Київської міської ради від 25.10.2007 № 1079/3912). Саме місцевими нормативними актами встановлюються основні вимоги щодо утримання, використання, визначення ступеню соціальної адаптованості домашніх тварин в умовах населених пунктів, права і обов'язки їх власників, а також принципи контролю у цій сфері. При цьому зазначені Правила можуть мати певні відмінності, залежно від типу того чи іншого населеного пункту. Проте контроль за дотриманням цих Правил покладено на ряд органів, до яких належать, в першу чергу, місцеві управління ветеринарної медицини (здійснюють контроль за дотриманням власниками собак ветеринарно-санітарних вимог), місцеві санітарно-епідеміологічні інспекції (забезпечують аналіз звернень населення щодо медичної допомоги з приводу укусів людей собаками), структурні підрозділи органів Національної поліції (документують правопорушення у даній сфері та передають адміністративні матеріали до відповідних органів для притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності). Також контроль у даній сфері здійснюється ще й комунальними підприємствами, що обслуговують житловий фонд та прибудинкову територію, а також громадськими організаціями.

Однак маючи низку контролюючих органів у даній сфері, систему заходів юридичної відповідальності до власників, бажаного результату так і не маємо. Думаю, що навряд чи є потреба переповідати про плачевний стан справ, бо всі бачать своїх сусідів та знайомих, або просто перехожих, як ті вигулюють собак. Бачать стан вулиць, особливо коли зійде сніг.

При цьому слід зазначити, що дана проблема має ряд складових. Мова йде не лише про порушення порядку утримання чи вигулу собак і кішок, а також про необхідність контролю за популяцією тварин.

Конституція закріпивши права та свободи людини, визначивши можливість вільного їх використання одночасно передбачає наявність правомірної поведінки особи, яка включає в себе дотримання чинних правил. Тому свідомо приймаючи рішення про заведення собаки чи кішки людина автоматично погоджується виконувати всі діючі правила в даній сфері. Адже, як визначає ст. 13 Конституції України власність зобов'язує.

При цьому мова йде не лише дотримання чинних правил утримання тварин, правил їх вигулу та знаходження в громадських місцях, а також прибирання екскрементів після своїх вихованців. Передусім, мова йде про врегулювання самого порядку їх придбання, що автоматично, певною мірою, дозволить хоча б частково вирішити частину інших супутніх проблем. Для цього потрібно наявність чотирьох складових: по-перше, впровадження норм, що визначають порядок та умови продажу тварин, по-друге, наявність постійного контролю, по-третє, значне посилення санкцій за невиконання чинних приписів у даній сфері, і останнє, активна громадська позиція.

В цій ситуації нам би став у нагоді досвід європейських країн, де домашню тварину в основному можна придбати виключно через ліцензованих заводчиків тварин чи у притулках. Крім того, обов'язковою умовою є її реєстрація та сплата щорічного податку на тварину до місцевого бюджету. Звичайно сума податку має варіюватися від виду тварини, породи, наявності чи відсутності стерилізації, наявності мікрочіпу.

Таким чином, держава має можливість отримати необхідні відомості не лише про тварину, оскільки при такому продажі вона має бути обов'язково чіпована, а й інформацію про власника відповідної тварини, який з моменту покупки повністю відповідає не тільки за неї, а і за її поведінку. В першу чергу, це дозволить зменшити кількість безпритульних тварин та зменшити чисельність захворювання серед них, оскільки при продажі однією з обов'язкових умов має бути проведення ветеринарного обстеження та наявність відповідних щеплень. Доцільним було б запровадження і норми, що забороняла продаж чи передачу тварини іншій особі без попередньої поінформованості притулку чи розплідника про це. З іншого боку, новий власник тварини, отримав би можливість повернути ти її продавцю та вимагати певної компенсації, у разі якщо тварину продали хворою, або вимагати компенсацію на лікування такої тварини.

Також є нагальною потреба контролю за чисельністю домашніх тварин. Тому за кожен наступну тварину, яку особа буде утримувати сума

сплати податку має бути збільшена при наймі в половину. Таким чином наявність значних ліцензійних виплат та штрафів за порушення чинних правил утримання собак та кішок дозволить певною мірою поліпшити стан справ в даній сфері.

Крім того, окремої уваги потребує посилення ролі контролюючих органів за наявністю ліцензій на утримання та продаж тварин, контроль за своєчасними щепленнями, за порядком поховання тварин та інше. Для цього потрібне не лише впровадження відповідних баз даних, а й посилення санкцій. Штрафи мають бути суттєвими, починаючи від 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Коли людина буде розуміти, що зареєструвати тварину та сплатити за неї податок, одіти поводок чи прибрати за нею буде вигідніше чим сплатити відповідні штрафи чи навіть втратити свого улюбленця, ситуація в даній сфері почне поступово змінюватися. Також мають бути звичними явищами ситуації, коли поліцейський може попросити надати йому дозвіл на володіння твариною, запросити фахівців для відлову тварини і забрати тварину при порушенні встановлених правил. Разом з тим, не останню роль має відігравати і позиція громадян, які мають активно реагувати на випадки порушення правила виходу тварин, на появу їх в громадських місцях, на не прибрані експерименти тварини. Тільки завдяки цьому можливі зміни.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.951:004

Каріна Юріївна ГАЛИНСЬКА,

кандидат юридичних наук, старший лаборант кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВОПОРЯДКУ

Інформаційні перетворення, які здійснюються останнім часом у світовому просторі, настільки глибокі та масштабні, що при усій їх непослідовності та суперечності неважко помітити процес докорінного оновлення інформаційного суспільства. При цьому змінюється роль та місце держави, суспільства та особи у сфері інформаційних правовідносин, виникають нові вимоги та правила здійснення інформаційної діяльності, а також цінності у сфері інформаційного правопорядку, що проголошуються та захищаються державою.

Мета і принципи правової держави в інформаційній сфері поки ще не стали реальністю. Більш того, на цей час держава не в змозі у повному обсязі забезпечити надійний захист та охорону інформаційного правопорядку,

інформаційних прав і свобод людини і громадянина, організувати та проводити належну діяльність щодо протидії правопорушенням у сфері інформаційного правопорядку. У зв'язку з цим, охорона та забезпечення інформаційної безпеки, попередження та припинення правопорушень у сфері інформаційного правопорядку були та залишаються найважливішими завданнями державних органів і суспільства у цілому.

Управління інформаційним суспільством, забезпечення інформаційної безпеки і правопорядку здійснюється за допомогою активних засобів цілеспрямованої дії на свідомість і поведінку людей, в якості яких виступають адміністративно-правові заходи.

Розгляду питань щодо системи адміністративно-правових заходів у різні часи присвятили свої праці багато відомих науковців, зокрема, Д. К. Бахрах, Ю. П. Битяк, І. І. Веремєєнко, В. М. Гаращук, В. Д. Гурвич, В. Я. Настюк, В. Є. Севрюгін, О. Ф. Шитов та ін. Однак, у наукових працях цих учених наголос, головним чином, робиться на теоретичних аспектах адміністративно-правових заходів.

Адміністративно-правові заходи забезпечення інформаційного правопорядку полягають в психологічному та фізичному впливі з боку суб'єктів владних повноважень на посадових осіб учасників інформаційної діяльності, громадян, які мають право на інформацію, та свідомо, навмисно чи з необережності, не виконують або не намагаються виконувати діючі правила, процедури. У першу чергу застосуванню підлягають заходи психологічного плану, що не допускають обмеження свободи дій, пересування, розпорядження майном, особистої недоторканості об'єкта управління. Але якщо учасник інформаційної діяльності не вживає самостійно зусиль для повернення до стану інформаційного правопорядку, після законної вимоги посадової особи суб'єкта владних повноважень не порушувати інформаційний правопорядок, виправданим виступає застосування до нього більш жорстких, інтенсивних владних заходів фізичного примусу, як реакції на продовжувану протиправну поведінку. Таким чином, заходи фізичного примусу застосовуються як крайній засіб, для припинення особливо зухвалого порушення інформаційного законодавства. Вони передбачають суттєве обмеження особистісної і майнової сфери правопорушника. Це обумовлює необхідність їх докладного законодавчого визначення.

Адміністративні-правові заходи протидії правопорушенням у сфері інформаційного правопорядку можуть застосовуватися як самостійно (закриття у зв'язку із закінченням ліцензії суб'єкта інформаційних правовідносин), так й у сукупності з адміністративними стягненнями, при цьому вони забезпечують можливість стягнення і, як правило, їм передають (затримання порушника інформаційного порядку з подальшим накладенням на нього адміністративного штрафу).

Тобто, виходячи з теорії адміністративного права, адміністративно-правові заходи поділяються на три види заходів:

- адміністративні стягнення (штраф, конфіскація, виправні роботи тощо);
- заходи припинення (особисте затримання, позбавлення спеціального права тощо);
- адміністративно-попереджувальні заходи (огляд, перевірка документів, вимога припинення окремих дій тощо).

Кожен з цих заходів має своє призначення, специфіку та водночас спільні риси, що витікають з державно-владного характеру управлінських функцій та є обов'язковим для виконання.

Можна виділити наступні особливості адміністративно-правових заходів щодо протидії правопорушенням у сфері інформаційного правопорядку, а саме:

- застосовуються для негайного припинення порушення закону, вимог та правил здійснення інформаційної діяльності;
- носять вольовий і достатньо жорсткий характер;
- носять, як правило, стисло тимчасовий характер;
- застосовуються владними суб'єктами, що мають функції із забезпечення інформаційного правопорядку.

В адміністративно-правовій літературі існують різні переліки адміністративно-правових заходів. Однак, відносно переліку таких заходів щодо протидії правопорушенням у сфері інформаційного правопорядку слід ураховувати повноваження основних суб'єктів інформаційних правовідносин, тобто у процесі односторонньої реалізації їх юридично-владних повноважень. Заходи такого роду багатоманітні, застосовуються у різних сферах суспільного життя й різними суб'єктами. В основному вони носять галузевий профіль, але можуть здійснюватися й органами із загальною управлінською компетенцією.

Слід відзначити, що адміністративно-правові заходи попередження, припинення, профілактики правопорушень у сфері інформаційного правопорядку покликані забезпечити максимально можливе їх обмеження та доведення до такого стану, при якому ці правопорушення перестали би бути загрозою інформаційній безпеці України.

Підсумовуючи вищевикладене можна надати наступне визначення поняттю адміністративно-правових заходів протидії правопорушенням у сфері інформаційного правопорядку, зокрема – це законодавчо закріплена сукупність взаємопов'язаних заходів владного впливу компетентних органів держави організаційно-правового та спеціального характеру, які спрямовані на забезпечення захисту інформаційного правопорядку, інформаційної безпеки та інформаційних прав і свобод держави, суспільства, людини та громадянина.

Список бібліографічних посилань

1. Битяк Ю. П. Гаращук В. М., Дьяченко О. В. Адміністративне право України. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 367 с

2. Інформаційне право та інформаційна безпека / редкол.: В.П. Філонов (відп. ред.), Р.А. Калюжний, Є.А. Тихонова та ін. Донецьк-К.: ДІВС МВС України, Ін-т економіки та права «КРОК», 2001. 230 с.

3. Інформаційне право та правова інформатика у сфері захисту персональних даних: монографія / авт. кол.: В. М. Брижко, М. В. Гуцалюк, В. С. Цимбалюк, М. Я. Швець; за ред. М.Я. Швеця. Київ: НДЦПІ АПРН України, 2006. 450 с.

4. Настюк В.Я. Белєвцева В.В. Адміністративно-правовий захист інформації: проблеми та шляхи вирішення. Київ: Ред. журн. «Право України»; Харків: Право, 2013. 128 с. (Наук. зб. «Академічні правові дослідження». Дод. До юрид. журн. «Право України»; вип. 28).

Одержано 12.06.2017

УДК 342.95

Андрій Васильович ЖБАНЧИК,

кандидат юридичних наук, декан факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЄВРОБАЧЕННЯ-2017

Успішне проведення будь-яких масових заходів в державі забезпечується ефективною взаємодією силових підрозділів, діяльність яких спрямована на охорону громадського порядку, оперативне реагування на конфліктні ситуації в суспільстві, що можуть статися. Сьогодні актуальним для України є проведення пісенного конкурсу європейського масштабу Євробачення-2017, який передбачає скупчення великої кількості людей – не тільки громадян України, але й іноземних громадян. Відповідно від організації на вищому рівні стану охорони громадського порядку під час такого заходу залежить безпека мешканців та гостей столиці, а також імідж України і Європі, як цивілізованої, правової та безпечної держави, гідної бути членом європейської спільноти.

З огляду на викладене необхідно наголосити на необхідності чіткої взаємодії дій особового складу підрозділів Національної поліції, Національної гвардії, Державної прикордонної служби України та Державної служби з надзвичайних ситуацій. Зауважимо, що успішне виконання покладених завдань такими підрозділами залежить від рівня їх підготовленості. Так, у рамках підготовки до забезпечення правопорядку та безпеки під час підготовки до Євробачення на базі навчально-тренувального центру Нацгвардії відбулися тактико-спеціальні навчання з практичним відпрацюванням дій особового складу підрозділів Національної поліції, Національної гвардії,

Державної прикордонної служби України та Державної служби з надзвичайних ситуацій в різних нештатних ситуаціях, які можуть виникнути в ході пісенного конкурсу [1].

Під час активної фази навчань відпрацьовувались дії правоохоронців по припиненню хуліганських дій відносно іноземних громадян, які відпочивають на літньому майданчику закладу громадського харчування, тактика дій з припинення групових порушень громадського порядку трьох основних підрозділів, які залучатимуться до забезпечення правопорядку (тактичні групи патрульної поліції, резерви підрозділів поліції особливого призначення та Нацгвардії), тактичні дії пожежно-рятувальних підрозділів з локалізації пожеж, що можуть виникнути в наслідок масових заворушень, практичне відпрацювання дій підрозділів Нацполіції щодо забезпечення правопорядку в терміналі «Д» Міжнародного аеропорту Бориспіль під час прибуття офіційних делегацій країн-учасниць «Євробачення» та інші [1].

Тобто, одним із основних факторів злагодженої взаємодії силових підрозділів держави під час проведення Євробачення-2017 є спільне відпрацювання практичних навичок реагування особовим складом таких підрозділів на факти порушення громадського порядку та інші конфліктні ситуації, що можуть виникнути.

Другим фактором такої взаємодії є наявність сучасних засобів, спроможних попередити та оперативно протистояти загрозі, що може виникнути.

Так, під час проведення Євробачення-2017 уперше в Україні правоохоронці використовуватимуть для охорони громадського порядку три спеціально укомплектовані найсучаснішим обладнанням автомобілі та гелікоптер, які, зокрема, передаватимуть відео в режимі онлайн з місць масового скупчення людей. Таке відео аналізуватиметься та прийматимуться управлінські рішення щодо застосування сил та засобів, спеціальної техніки та всього наявного ресурсу, який залучається до охорони громадського порядку [2].

Національна поліція використовуватиме два автомобілі, третій – особовий склад Національної гвардії України. Ці автомобілі будуть задіяні для фіксації та передачі інформації у режимі онлайн до Ситуаційних центрів Національної поліції України. Такі автомобілі розмішуватимуться неподалік масового скупчення громадян, що дозволить досконало володіти обстановкою та миттєво реагувати на будь-які події. Автомобілі також оснащені технікою, яка має доступ до всіх інформаційних відомчих ресурсів [2].

Крім того, поліцейські на час проведення масових заходів, в тому числі під час проведення міжнародного пісенного конкурсу «Євробачення-2017», використовуватимуть сучасний гелікоптер, який обладнаний спеціальною відеоапаратурою, яка також має можливості фіксації правопорушень та оперативної передачі інформації до Ситуаційних центрів Національної поліції [2].

Зазначені сучасні технології, які запроваджуються у поліції, дають змогу ідентифікувати осіб та підозрілі речі, що відповідає світовим стандартам забезпечення безпеки під час проведення масових заходів.

Викладене, дозволяє виокремити такі основні особливості взаємодії Національної поліції та Національної гвардії України у сфері охорони громадського порядку під час проведення Євробачення-2017:

- спільні практичні навчання особового складу підрозділів Національної поліції, Національної гвардії, Державної прикордонної служби України та Державної служби з надзвичайних ситуацій, які забезпечать злагоджену взаємодію в реальних умовах несення служби;
- сучасне технічне оснащення підрозділів Національної поліції та Національної гвардії (автомобілі, гелікоптер, спеціальні засоби, вогнепальна зброя, інформаційні ресурси, тощо);
- створення Ситуаційних центрів Національної поліції України, які координуватимуть діяльність Національної поліції та Національної гвардії, прийматимуть управлінські рішення щодо подальших дій цих підрозділів.

Список бібліографічних посилань

1. Поліція та Нацгвардія працюватимуть у чіткій взаємодії щоб забезпечити громадський порядок під час проведення Євробачення//Національна гвардія України. URL: <http://ngu.gov.ua/ua/news/policiya-ta-nacgvardiya-pracyuvatyut-u-chitkiy-vzayemodiyi-shchob-zabezpechyty-gromadskyi-poryadok> (дата звернення 02.06.2017).

2. Під час Євробачення поліція вперше застосує спецгелікоптер//Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2223963-pid-cas-evrobacenna-policiya-vperse-zastosue-specgelikopter.html> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 342.922(477)

Станіслав Володимирович ЗЛИВКО,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного, цивільного та господарського права і процесу юридичного факультету Академії Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів

КЕРІВНИК У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ЯК СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Питання про суб'єктивний склад адміністративних відносин у будь-якій галузі права залишається актуальним для дослідників як загальнотеоретичної, так і галузевої фахової проблематики. Вивчення питань щодо визначення кола суб'єктів адміністративного права, з'ясування місця і ролі керівника у сфері виконання покарань як суб'єкта адміністративного права також є досить актуальним.

Вітчизняна пенітенціарна система упродовж двадцяти років української державності пройшла складний шлях становлення, на якому вона неодноразово зазнавала й продовжує зазнавати суттєвих змін, у зв'язку з чим актуалізується необхідність подальших наукових досліджень у цій сфері.

Новим поштовхом для активізації наукових досліджень у даній сфері стало ухвалення постанови Кабінетом Міністрів України від 18 травня 2016 року № 343, де мова йде про те, що з метою оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції, раціонального використання бюджетних коштів ліквідувати Державну пенітенціарну службу України, поклавши на Міністерство юстиції України завдання і функції з реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, а також відповідно до постанови Кабінету Міністрів № 348 від 18.05.2016 р. «Про ліквідацію територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби та утворення територіальних органів Міністерства юстиції» ліквідовуються як юридичні особи публічного права 24 територіальні органи (обласні) управління Державної пенітенціарної служби та утворюються як юридичні особи публічного права територіальні органи Міністерства юстиції – шість міжрегіональних управлінь з питань виконання кримінальних покарань та пробації.

На жаль, адміністративно-правова доктрина щодо статусу як міжрегіональних управлінь з питань виконання кримінальних покарань та пробації, так і статусу керівника в означеній сфері поки що не відповідає вимогам сьогодення, що зумовлено як новизною даної проблематики, так і її складністю та поліаспектністю. Означені фактори наголошують на важливості вивчення даного питання та його значимості для адміністративно-правової теорії та практики.

У загальній теорії адміністративного права під суб'єктом розуміють носія (фізичну чи юридичну особу) прав і обов'язків у сфері публічного управління, передбачених адміністративно-правовими нормами, який здатен надані права реалізовувати, а покладені на нього обов'язки – виконувати [1, с. 226]. З цього визначення випливає те, що «претендент» на статус суб'єкта адміністративного права за своїми особливостями потенційно здатний бути носієм суб'єктивних прав та обов'язків у сфері державного управління, тобто повинен мати комплекс соціальних передумов, які дозволяють їх йому надати. До зазначених особливостей належать наступні:

- зовнішня відокремленість;
- персоніфікація в суспільних відносинах управлінського зразка, тобто виступ у вигляді єдиної особи-персони;
- здатність виражати і здійснювати державну волю в процесі адміністративно-правового регулювання суспільних відносин.

«Претендент», який має перераховані вище особливості, набуває статусу суб'єкта тільки в тому разі, якщо держава, використовуючи адміністративно-правові норми, робить його носієм (власником) прав та обов'язків, які реалізуються «претендентом» у сфері державного управління [2, с. 84]. Отже, керівнику у сфері виконання покарань властиві подані вище особливості, а це дає змогу стверджувати те, що він є суб'єктом адміністративно-правових відносин. При цьому потенційна здатність мати права й обов'язки у сфері державного управління (адміністративна правоздатність),

реалізовувати їх (адміністративна дієздатність) та власне їх наявність формують адміністративно-правовий статус керівника у сфері виконання покарань як суб'єкта адміністративного права.

Діяльність керівника перебуває під впливом сучасних докорінних змін у соціально-економічних сферах та політичних перетворень, складної криміногенної ситуації, проблем нормативно-правового, кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення. Крім того, на діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України відбиваються особливості чергового етапу її реформування, ознаками якого є суттєві зміни в системі управління, відкритість, підзвітність суспільству, структурна перебудова, демілітаризація, тісне партнерство з громадськими організаціями, нові підходи до оцінки результатів адміністративної і оперативно-розшукової діяльності. Зазначені чинники ставлять перед Міністерством юстиції абсолютно нові, до недавніх пір невластиві йому завдання, зумовлюють необхідність перегляду стратегічних напрямків діяльності, пошуку нових форм і методів управління оперативно-службовою діяльністю персоналу та фінансово-господарською діяльністю органів і установ, підвищення організаційної ролі керівника до рівня суспільних потреб у сфері виконання покарань [3, с. 85–86].

Щодо системи суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері виконання покарань, то вона є досить складною, оскільки включає в себе як фізичних, так і юридичних осіб, а також як індивідуальних, так і колективних суб'єктів. Враховуючи, що системою є порядок, зумовлений правильним, планомірним розташуванням і взаємним зв'язком частин чого-небудь [4, с. 1320], то можна зазначити, що система суб'єктів адміністративно-правових відносин складається з учасників певних процесів чи певної діяльності, які виступають у вигляді особи, групи осіб чи організації, наділені необхідним обсягом прав та обов'язків, реалізуючи їх у своїй діяльності в межах конкретної системи.

Загалом як для адміністративного права, так і для адміністративно-правових відносин характерна наявність великої кількості суб'єктів із різними повноваженнями, структурою та правовими властивостями.

Враховуючи викладене, доходимо наступного висновку: учасники суспільних відносин, що виникають у сфері виконання покарань, які наділені адміністративною правосуб'єктністю, закріпленою нормами адміністративного права є суб'єктами адміністративних правовідносин. Відповідно, суб'єктами адміністративно-правових відносин у сфері виконання покарань є система фізичних та юридичних осіб, які наділені адміністративною правосуб'єктністю та забезпечують реалізацію державної пенітенціарної політики.

На підставі аналізу особливостей адміністративно-правових відносин властивих керівнику у сфері виконання покарань, можна стверджувати те, що він є суб'єктом адміністративно-правових відносин. При цьому потенційна здатність мати права й обов'язки у сфері державного управління

(адміністративна правоздатність), реалізовувати їх (адміністративна дієздатність) та власне їх наявність формують адміністративно-правовий статус керівника у сфері виконання покарань як суб'єкта адміністративного права.

Список бібліографічних посилань

1. Загальне адміністративне право : підручник / Гриценко І. С., Мельник Р. С., Пухтецька А. А. та ін.; за заг. ред. І. С. Гриценка. Київ: Юрінком Інтер, 2015. С. 4.
2. Яценко С. Л. Адміністративно-правові засади діяльності керівника в органах внутрішніх справ України: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2009. 225 с.
3. Зливко С.В. Керівник як елемент системи суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері виконання покарань // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2016. № 6, т. 2. С. 83–87.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і готов. ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь: Перун, 2003. 1440 с.

Одержано 12.06.2017

УДК [351.74:342.9.03](477)

Володимир Олегович ІЛЬНИЦЬКИЙ,

кандидат юридичних наук, асистент кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Україна поклала на співробітників поліції, як на представників держави, відповідальність щодо захисту прав громадян та дотримання законності в країні. У повсякденні, поліція здійснюючи (у тому числі адміністративно-процесуальну) діяльність, приймаючи рішення повинна ґрунтуватися на демократичних цінностях, відданості верховенству закону і поваги прав людини. Поліція у процесі здійснення адміністративно-процесуальної діяльності повинна дотримуватись основних прав людини та недоторканності особи.

У демократичному суспільстві, крім виконання функцій з охорони громадського порядку в інтересах суспільства в цілому, поліція також сприяє у гарантуванні прав і свобод особистості і суспільства, захисті громадян та їх майна, а також охорони демократичних інститутів, на яких ґрунтується державний правопорядок. Співробітники поліції підвищують легітимність держави, якщо у своїй повсякденній роботі вони демонструють виконання своїх повноважень на належному рівні. Справедливе та неупереджене ставлення поліції до всіх громадян допомагає завоювати повагу, підтримку і співпрацю суспільства. В результаті поліція здобуває довіру і впевненість суспільства в ній [1, с. 7–22].

Адміністративно-процесуальної діяльності є дискусійним та спірним питанням на сьогоднішній час. Відсутність законодавчого закріплення та єдиної наукової думки, створює суперечки з цього приводу.

Не зрозумілим та суперечливим є співвідношення понять адміністративного процесу і адміністративно-процесуальної діяльності. Детальний аналіз юридичної літератури дав можливість виділити два основні підходи до визначення адміністративного процесу: широкий і вузький. Таким чином, адміністративний процес характеризувався в широкому і вузькому сенсах [2, с. 5].

В широкому розумінні адміністративний процес - це встановлений законом порядок розгляду й вирішення індивідуально-конкретних справ, що виникають у сфері державного управління, судами (загальної юрисдикції чи спеціально створеними) або спеціально уповноваженими на те органами (посадовими особами). У вузькому розумінні адміністративний процес розглядають як провадження в справах про адміністративні правопорушення й застосування до правопорушників адміністративних стягнень. Іноді поняття адміністративного процесу у вузькому розумінні тлумачать не тільки як розгляд справ про адміністративні правопорушення й застосування адміністративних стягнень до винних, а і як розгляд справ із застосуванням заходів адміністративного примусу [3, с. 146].

При обґрунтуванні вузького підходу до визначення адміністративного процесу, останній трактується як порядок здійснення юрисдикційної діяльності органів державного управління. За основу тут береться здійснення правоохоронної функції і йдеться про розв'язання не будь-яких управлінських справ, а лише індивідуальних адміністративних спорів. При цьому у однієї із сторін або у обох сторін адміністративно-правових відносин існує думка про те, що її права і законні інтереси порушуються або обмежуються [2, с. 6].

На нашу думку, адміністративно-процесуальна діяльність поліції: це цілеспрямований владно-організуючий вплив органів поліції в межах їхніх адміністративно-процесуальних повноважень на впорядкування суспільних відносин у сфері охорони правопорядку, створення надійних умов для реалізації прав поліцейських при здійсненні своїх процесуальних повноважень, їх гарантування, захист і охорону.

Специфіка адміністративно-процесуальної діяльності поліції зумовлена: 1) розгалуженістю об'єкта забезпечення – адміністративно-процесуальної діяльності поліції; 2) наявністю значної кількості нормативних актів, що регламентують адміністративно-процесуальну діяльність поліції та порядок їх забезпечення; 3) численністю суб'єктів адміністративно-правового забезпечення адміністративно-процесуальної діяльності поліції та багатовекторністю їхніх повноважень.

Але, наразі досить фрагментарним залишається законодавче регулювання та закріплення адміністративно-процесуальної діяльності поліції.

Нами пропонується внести зміни та доповнення до вже існуючого Закону України «Про Національну поліцію», а саме:

- внести поняття адміністративно-процесуальної діяльності до Закону України «Про Національну поліцію» у розділ 1 «Загальні положення»;
- у розділі 3 «Системи поліції» розкрити поняття серед зазначених у Законі України підрозділів та законодавчо закріпити помноження серед цих підрозділів
- зазначити взаємодію цих структурних підрозділів один з одним, за для унеможливити дублювання повноважень структурних підрозділів поліції при здійсненні адміністративно-процесуальної діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Наилучшая практика первоначальной полицейской подготовки – аспекты учебной программы URL: <http://www.osce.org/ru/secretariat/109934?download=true> (дата звернення 02.06.2017).
2. Битяк Ю. П., Гаращук В. М., Дьяченко О. В. Адміністративне право України. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 367 с
3. Коваль Л.В. Адміністративне право України: Курс лекцій. Київ: Основи, 1998. 208 с.
4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 351.475(477)

Ольга Юрїївна КИРИЧЕНКО,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного права та процесу факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6085-6175>*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Територіальний устрій України ґрунтується на засадах цілісності державної території, поєднанні централізації та децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, демографічних особливостей, етнічних та культурних традицій [1, с. 56–57].

На сьогоднішній день українська система органів національної поліції знаходиться у стадії глибокого реформування. Зазначені органи є правонаступниками органів внутрішніх справ і також побудовані за функціональним та територіальним принципом.

Після завершення майже всіх етапів трансформації колишніх органів внутрішніх справ у органи Національної поліції слід зробити висновок, що

на теперішній час різко зросла роль адміністративно-правового регулювання діяльності органів Національної поліції України. Така тенденція об'єктивно обумовлюється постійним розвитком нашої держави як правової, демократичної, що чітко тримає курс на євроінтеграцію. На практиці ж, вдосконалення адміністративно-правового регулювання здійснюється шляхом розроблення та втілення в життя нових механізмів по реалізації зазначених політико-правових принципів, заснованих на визнанні загальнолюдських цінностей, на гідному ставленні до особи, визнанні її пріоритету у взаємовідносинах з державою [2, с. 255].

Діяльність щодо реалізації зазначених функцій органів Національної поліції України повинна розповсюджуватись на всі без виключення підрозділи виконавчої вертикалі. Координуючими та водночас контролюючими органами у цьому процесі є територіальні підрозділи Національної поліції України. До таких законодавців відносить Головні управління та управління Національної поліції в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, містах, районах у містах та як міжрегіональні (повноваження яких поширюються на декілька адміністративно-територіальних одиниць) територіальні органи у межах граничної чисельності поліції і коштів, визначених на її утримання. Вони утворюються як юридичні особи публічного права та є суб'єктами виконавчої влади [3].

Отже, виходячи з того, що регіональні управління МВС України є складовою виконавчого органу, зрозумілим є той факт, що їх діяльність є управлінською, яка регулюється нормами адміністративного права. Тобто територіальні органи Національної поліції України по суті є органами управління, які забезпечують правопорядок на чітко визначеній місцевості.

Під територіальними управліннями необхідно розуміти адміністративну установу Національної поліції України, що утворюються та функціонують у тісній взаємодії як з підрозділами та службами системи Національної поліції, так і з іншими державними органами, організаціями та населенням країни, що є гарантією їхньої ефективної діяльності під час виконання покладених на них завдань з охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки та боротьби зі злочинністю в регіоні

Місце Головних управлінь та Управлінь у системі органів Національної поліції визначає закріплена за ними компетенція, характер державно-владних повноважень, їх правове становище як суб'єкта адміністративно-правових відносин. Від результатів їх роботи фактично залежить ефективність функціонування всієї системи загалом, а отже, і правопорядок в країні [4, с. 56].

У своїй діяльності управління керуються Конституцією України, законами України, наказами Президента України, положеннями Кабінету Міністрів України та іншими підзаконними актами з питань забезпечення правопорядку.

Основними завданнями територіальних підрозділів Національної поліції України є організація та координація діяльності підпорядкованих органів і підрозділів Національної поліції України по захисту прав і свобод

громадян, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань, боротьби зі злочинністю та забезпечення громадської безпеки, запобігання правопорушенням та їх припинення, виявлення і розкриття злочинів, розшуку осіб, які їх вчинили, вжиття заходів до усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень.

Список бібліографічних посилань

1. Павленко С. В. Організаційно-правові питання формування та діяльності міліції місцевого самоврядування // Держава і право: Юридичні і політичні науки. 2006. Вип. 33. С. 464—471.
2. Крестовська Н.М. Матвєєва Л.Г. Теорія держави і права: Елементарний курс. Видання друге. Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. 432 с.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 02.06.2017).
4. Бандурка О.М., Тищенко М.М. Адміністративний процес: підруч. для вищих навч. закл. Київ: Літера ЛТД, 2001. 336 с.
5. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.5(477)

Тетяна Анатоліївна КОБЗЄВА,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету, м. Суми

ФІНАНСУВАННЯ ТА КРЕДИТУВАННЯ ЯК МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СИСТЕМОЮ

Під час здійснення управління фінансовою системою на стадії розподілу централізованих і децентралізованих фондів коштів використовуються такі методи як фінансування та кредитування. Розподіл залежить від цілей, які держава встановлює на даний час, і може здійснюватися тільки відповідно до положень чинного національного законодавства. Унаслідок розподілу коштів формуються доходи та видатки бюджетів усіх рівнів. Вони становлять бюджетну систему України, через яку отримують кошти всі бюджетні споживачі [1, с. 19]. У науково-правових колах відмічають те, що фінансування являє собою цільове, планове, безоплатне та безповоротне передавання державних коштів з бюджетів на певні цілі, завдання, реалізацію державних функцій [2, с. 15]. Окрім цього, під час дослідження особливостей правового регулювання видатків на освіту та науку, А. О. Монаєнко зауважує, що фінансування здійснюється із різних джерел – бюджетів різних рівнів, позабюджетних цільових фондів, власних коштів державних і комунальних підприємств [3, с. 72]. Слід зазначити, що в разі якщо фінансові

ресурси виділяються з Державного бюджету, то це є бюджетне фінансування, якщо з відомих фондів, наприклад центральних органів виконавчої влади, то це є відомчим фінансуванням. Тобто вид фінансування залежить від фонду, з якого воно здійснюється. Також у рамках бюджетних відносин як метод фінансування зараз використовуються міжбюджетні трансферти [1, с. 20]. Як встановлено в п. 32 ч. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу України від 8 липня 2010 року, міжбюджетні трансферти – це кошти, які безоплатно та безповоротно передаються з одного бюджету до іншого. Отже, під час управління фінансовою системою України на стадії розподілу централізованих і децентралізованих фондів коштів використовується метод фінансування, який являє собою безоплатне та безповоротне виділення грошових коштів із відповідних фондів.

Окрім фінансування під час розподілу мобілізованих грошових ресурсів використовується метод кредитування. Даний метод означає цільове, відплатне, термінове та поворотне передавання коштів, здійснюване на платній основі. Цей метод поєднує два різні за змістом способи: державне та банківське кредитування, хоча банківське кредитування лише частково належить до сфери публічного регулювання [2, с. 15–16]. Більш того, в своєму дослідженні, що присвячено аналізу особливостей правового регулювання фінансування житлового будівництва в Україні О. В. Сударенко звертає увагу на те, що бюджетне кредитування – це форма фінансування бюджетних видатків, при якій передбачається можливість надання бюджетних коштів юридичним особам чи іншому бюджету на зворотній і відплатній основах [4, с. 16]. Зазначимо, що як метод управління фінансовою системою кредитування здійснюється шляхом запозичення. При цьому, в науково-правових колах відмічають, що запозичення – це операції, пов'язані з отриманням бюджетом коштів на умовах повернення, платності та строковості, в результаті яких виникають зобов'язання держави (державних органів, органів місцевого самоврядування) перед кредитором [1, с. 20]. В якості прикладу застосування методу кредитування зазначимо те, що з метою вдосконалення порядку надання, використання та повернення державного кредиту, що надається для фінансування будівництва, реконструкції та технічного переобладнання будов та об'єктів виробничого призначення, та в порядку фінансової допомоги підприємствам, об'єднанням та організаціям за рахунок коштів державного бюджету Кабінетом Міністрів України було прийнято постанову «Про державне кредитування підприємств, об'єднань і організацій» від 2 березня 1993 року № 154. Окрім цього Кабінетом Міністрів України було прийнято постанову від 1 червня 1995 року № 384, якою було затверджено Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки. Відповідно до положень вищенаведеного нормативно-правового акта однією з основних засад регулювання інвестиційної діяльності є перенесення центру ваги з безповоротного бюджетного фінансування у виробничій сфері на кредитування. Відповідно до положень вищенаведеної постанови Кабінету Міністрів України Міністерством

фінансів України спільно з Міністерством економіки України було прийнято наказ від 15 листопада 1995 року № 178/170, який затвердив Положення «Про державне кредитування будов і об'єктів виробничого призначення». Як слідує з п. 1.1 вищенаведеного акта законодавства, державне кредитування здійснюється шляхом надання бюджетних кредитів безпосередньо міністерствам, відомствам, іншим центральним органам державної виконавчої влади для фінансування підприємствами, об'єднаннями й організаціями через банківські установи в першу чергу пускових об'єктів, а також раніше розпочатих важливих новобудов виробничого призначення, технічного переозброєння та реконструкції діючих підприємств, незалежно від форм власності, на пріоритетних напрямках економіки відповідно до Концепції регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки. Воно є прямим, цільовим, поворотним, строковим, в обов'язковому порядку забезпеченим заставою, поручительством або гарантією та здійснюється за рахунок коштів, передбачених на цю мету Державним бюджетом України. Отже, на рівні з методом фінансування під час здійснення діяльності із управління фінансовою системою України на стадії розподілу грошових ресурсів використовується метод кредитування, якому притаманні принципи цільового призначення, строковості, поворотності та платності.

Список бібліографічних посилань

1. Фінансове право: підручник/відп. ред. Гетманець О. П., професор, канд. екон. наук, доцент. Харків: Еспада, 2008. 416 с.
2. Фінансове право : підручник/М. П. Кучерявенко, Д. О. Білінський, О. О. Дмитрик та ін. ; за ред. М. П. Кучерявенка. Харків: Право, 2013. 400 с.
3. Монаєнко А. О. Правове регулювання видатків на освіту та науку: дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2009. 525 с.
4. Сударенко О. В. Правове регулювання фінансування житлового будівництва в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2006. 224 с.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.9

Євген Васильович КОБКО,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного права та процесу Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ПРИ НАКЛАДЕННІ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ

На даному етапі розвитку України як правової та демократичної держави є ефективним формування інституту особистості, для якого основною ідеєю є забезпечення та захист прав і свобод громадян. Людина, її права і

свободи становлять у правовій державі головну соціальну цінність, і саме на їх забезпечення й реалізацію у суспільному житті має бути спрямована вся державна діяльність і насамперед діяльність у сфері публічного управління. Гарантування прав і свобод людини є головним обов'язком держави, вона відповідальна перед людиною та суспільством за свою діяльність [1]. Конституційний лад України ґрунтується на визнанні пріоритетності людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканості та безпеки. Права громадян мають бути не тільки закріплені у законодавчих документах, а й повністю забезпечуватись з боку держави.

Зауважимо, що при формуванні в державі нового погляду на діяльність державних органів, взаємодію їх з громадянами в рамках надання послуг, забезпечення прав і свобод людини і громадянина важливим є акцентування уваги на порядку притягнення осіб, що вчинили адміністративні правопорушення до адміністративної відповідальності. І тут особливої актуальності набуває саме реалізація принципу законності при накладенні адміністративних стягнень.

Взагалі законність у діяльності органів державної влади – це суворе і неухильне дотримання, виконання законів органами, посадовими і службовими особами кожної з гілок державної влади. численні визначення, що розкривають той або інший аспект законності, ту або інший зв'язок її із соціальними процесами. Це і принцип діяльності державних органів, і своєрідний політико-правовий режим громадського життя, і сувора вимога дотримання законів. Таким чином, законність - це сукупність різноманітних, але однопланових вимог, пов'язаних із відношенням до законів і проведенням їх у життя: вимоги точно і неухильно дотримуватися закони усіма, кому вони адресовані; вимоги дотримуватися ієрархії законів і інших нормативних актів; вимоги незаперечності закону (ніхто не може скасувати закон, крім органа, що його видав).

Отже, найважливішим принципом адміністративної відповідальності виступає законність, що набуває особливої значущості у зв'язку із постійним процесом удосконаленні законодавства України про адміністративні правопорушення. В межах проведення адміністративної та судової реформ. Сутність принципу законності полягає в тому, що застосування адміністративної відповідальності допустимо тільки на підставах і в порядку, установлених законом.

Застосування адміністративної відповідальності настає там, де виявлені факти протиправного діяння (дія або бездіяльність). Підставою для виникнення адміністративного відношення виступають не будь-які юридичні факти, а лише ті, які є результатом волевиявлення особи, що винно вчинила дію або бездіяльність, що проявилось у порушенні вимог норми права, яка передбачає адміністративну відповідальність

При провадженні у справах про адміністративні правопорушення органи, уповноважені складати протоколи й розглядати справи про адміністративні правопорушення, допускають численні порушення вимог Кодексу

України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП). Особливо розповсюдженими є порушення вимог, що пред'являються до змісту протоколів і постанов по справах про адміністративні правопорушення (ст. 256 КУпАП); до порядку розгляду та оголошення постанови по справі (ст. 279, 281, 285 КУпАП); до строків розгляду (ст. 277 КУпАП) [3].

Наразі ст. 23 КУпАП формулює адміністративне стягнення як міру відповідальності, що застосовується з метою виховання особи, що вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень, як самими правопорушником, так і іншими особами.

Як вже зазначалось, загальною особливістю адміністративних стягнень є їх виховний, каральний та профілактичний характер. Вони застосовуються тільки до винних у вчиненні адміністративних проступків осіб. Адміністративні стягнення, як правило, полягають у позбавленні або обмеженні певних прав чи благ. Саме цим досягається мета покарання порушника і саме запобігання скоєнню нових правопорушень. За вчинений проступок громадянин або позбавляється будь-якого суб'єктивного права, або на нього накладаються спеціальні «штрафні» обов'язки.

Перелік адміністративних стягнень закріплено в ст. 24 Кодексу України про адміністративні правопорушення, в якій їх перераховано з врахуванням зростання суворості: попередження; штраф; штрафні бали; оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; позбавлення спеціального права, наданого громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; громадські роботи; виправні роботи; адміністративний арешт та арешт з утриманням на гауптвахті [3].

Загальні правила накладення стягнень за адміністративні правопорушення, які конкретизують і поглиблюють конституційні принципи законності, гуманізму, індивідуалізації адміністративної відповідальності, закріплено в гл. 4 КпАП України [3]. Виконання загальних правил при застосуванні адміністративних стягнень виявляється, перш за все, в неухильному додержанні принципу законності, що сприяє дотриманню прав і свобод громадян. Зауважимо, що законодавство про адміністративні правопорушення вимагає від суб'єктів адміністративною юрисдикції здійснення заходів у повній відповідності до закону та забезпечення принципу невідворотності відповідальності, своєчасного відкриття провадження по справі, поетапного якісного його проведення, розгляду справи та призначення оптимального стягнення для кожного правопорушника.

Стягнення за адміністративне правопорушення накладається в межах, встановлених нормативним актом, який передбачає відповідальність за його вчинення в точній відповідності з КпАП України та іншими актами про ад-

міністративні правопорушення. Це правило означає, по-перше, що за вчинений проступок накладається стягнення тільки того виду, який встановлено в санкції відповідної статті.

По-друге, оплатне вилучення предмета, конфіскація предмета та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткові стягнення можуть накладатися лише у випадках, коли їх застосування прямо передбачено законом; ці стягнення не можуть підмінювати одне одного; не допускається незастосування додаткового стягнення, якщо санкція статті передбачає обов'язковість його накладення разом з основним стягненням.

По-третє, стягнення накладається в точно визначених законом межах. Неможливим є застосування стягнення нижче нижчої межі, передбаченої санкцією відповідної статті, а також перевищення його максимального розміру.

По-четверте, при накладенні адміністративного стягнення має бути дотримано всіх інших вимог законодавства про адміністративні правопорушення (наявність складу адміністративного проступку, відсутність обставин, що виключають адміністративну відповідальність, підвідомчості справ, строків давності). Важливо також враховувати, що деякі види стягнень взагалі не застосовуються до певних категорій громадян.

З метою індивідуалізації відповідальності закон в ч. 2 ст. 33 КУпАП вимагає від органу (посадової особи), уповноваженого розглядати справу про адміністративне правопорушення, при накладенні стягнення враховувати ряд факторів: характер вчиненого правопорушення, особу порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність.

Підсумовуючи, можна відмітити, що додержання органами, що мають право в державі застосовувати заходи адміністративного примусу взагалі та адміністративні стягнення зокрема до осіб, що вчинили адміністративні правопорушення закріплених правил застосування примусових заходів та загальних правил накладення адміністративних стягнень – основна гарантія забезпечення прав і свобод громадян з точки зору права, а відповідно і виконання режиму законності.

Від суворості дотримання принципу законності залежить дотримання більшості інших вище визначених принципів відповідальності. При порушенні основних вимог законності, що пред'являються до матеріальної та процесуальної сторін відповідальності по суті справи, має місце порушення прав учасників суспільних відносин. Суттю адміністративної відповідальності є застосування адміністративних стягнень, з цього випливає, що принцип законності в застосуванні виступає як принцип призначення стягнень. Процесуальної формою застосування адміністративної відповідальності виступає провадження в справах про адміністративні правопорушення, а це підтверджує, що принцип законності можна одночасно розглядати і як принцип провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : зі змінами та доповненнями: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Ярмакі Х.П. Законність у застосуванні адміністративної відповідальності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 3. С. 107–110.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10/page5> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 351.74(477)

Наталія Володимирівна КОЛОМОЄЦЬ,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4623-610X>*

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДИТИНИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНАМИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

Дитина завжди була і залишається особливим суб'єктом соціального та правового захисту. Держава в особі органів публічної адміністрації повинна усіляко сприяти розвитку дитини як особистості та створювати належні умови її життєдіяльності, адже вона (дитина) стає майбутнім ресурсом (інтелектуальним, фізичним, економічним тощо) подальшого розвитку держави. Але прикро констатувати той факт, що незважаючи на усю сукупність існуючих нормативно-правових актів вітчизняного та міжнародного характеру, утворених органів державної влади, – дитина та її права фактично залишаються незахищеними.

У багатьох країнах світу через погані соціально-економічні умови, стихійні лиха, збройні конфлікти, голод, інвалідність, діти залишаються в критичному стані. Не є такі обставини і виключенням для нашої держави:

– зростає кількість внутрішньодержавних та міжнародних конфліктів, унаслідок чого дитина, її права та свободи, правовий статус нівелюються у загальній системі права;

– зростає кількість дітей-біженців та дітей-переселенців, правове положення яких потребує особливого нормативно-правового врегулювання та забезпечення;

– почастишали випадки втягнення неповнолітніх в злочинну діяльність за допомогою використання різних заходів примусового характеру та неможливістю дитини у силу свого віку та необізнаності протистояти такому впливу;

- зростає кількість протиправних дій по відношенню до дітей;
- почастишали випадки невиконання державою своїх міжнародно-правових зобов'язань у сфері захисту прав дитини;
- відсутність чіткого розподілу функціональних обов'язків між різними державними органами щодо реалізації та забезпечення основних прав та свобод, а також законних інтересів дитини;
- відсутність ефективного механізму реагування на порушення прав дитини тощо [1, с. 29].

Відтак, без опіки дорослих та участі органів публічної адміністрації діти не в змозі ефективно пристосовуватись до тих складних умов життя в яких вони опинилися та, більше того, змінити їх на краще.

На міжнародному рівні ще 20 листопада 1989 року Генеральна Асамблея ООН одноголосно прийняла Конвенцію про права дитини, в якій проголошується, що діти потребують особливих гарантій та опіки, зокрема, у сфері правового регулювання. Оскільки Конвенція є договором, вона створює юридичні обов'язки для держав-членів щодо забезпечення на національному рівні імплементації положень вказаного міжнародного документу у повному обсязі. Відповідно, заходи, направлені на реалізацію цих положень повинні обов'язково включати: внесення змін до чинного законодавства з обов'язковим розширенням заходів «де-факто», направлених на захист безпосередніх інтересів дітей.

Співробітникам правоохоронних органів відведена особлива (чи не ключова роль) у захисті прав дітей, а особливе положення окремих категорій підлітків накладає подвійні обов'язки на таких співробітників, зокрема:

- завжди надавати дітям захист та допомогу, особливо в тих випадках, коли вони є найбільш вразливими з боку зовнішніх факторів;
- приділяти подвійну увагу при виконанні своїх обов'язків особливим потребам і правам дітей та проявляти якомога більше витриманості, пам'ятаючи, що пріоритетною ціллю є благополуччя дітей [2, с. 243].

Особливої уваги потребують діти, якщо вони стали жертвою проступку, або щодо яких здійснюється провадження. Так, спілкування з дитиною, яка стала жертвою або свідком протиправної поведінки, є дуже важким і делікатним завданням, тому що, з одного боку, може бути дуже важко отримати точну інформацію та, з іншого боку, необхідно уникнути (подальшого) травмування дитини. Якщо в ході розслідування батько і (або) мати дитини є підозрюваними, співробітники правоохоронних органів повинні розуміти, що вони можуть завдати дитині психологічну травму, яка залишиться на все життя при намаганнях отримати додаткові свідчення про одного із батьків, навіть якщо сама дитина у даному конкретному випадку є жертвою.

Якщо ж неповнолітній розглядається в ролі зловмисника, правоохоронцям важливо організувати роботу з ним таким чином, щоб хід провадження не наніс шкоду підозрюваному. Мінімальні стандартні правила

Організації Об'єднаних Націй, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила) передбачають, що контакти між органами по забезпеченню правопорядку і неповнолітнім правопорушником здійснюються таким чином, щоб поважати правовий статус останнього, сприяти добробуту і уникати заподіяння неповнолітньому шкоди. Більше того, право неповнолітнього на конфіденційність має поважатися на всіх етапах, щоб уникнути заподіяння йому шкоди через зайву гласність, тобто не повинна публікуватися ніяка інформація, яка може вказати на особу неповнолітнього правопорушника [3].

Окремої уваги потребує вивчення питання щодо застосування сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї щодо неповнолітніх при виконанні працівниками Національної поліції своїх повноважень. Так, стаття 43 Закону України «Про Національну поліцію» вказує на те, що заборонено застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї до малолітніх осіб крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо [4].

Одразу виникає питання з приводу того як застосовувати поліцейські заходи примусу до осіб віком від 14 до 18 років, оскільки малолітньою є особа віком лише до 14 років, вік же дитини (неповнолітнього) визначається законодавцем до 18 років. Більше того, ні Основні принципи застосування сили і вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку (Основні принципи застосування сили), ні Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (Кодекс поведінки посадових осіб), та й ні один інший міжнародний документ не дають вказівок, що стосуються застосування сили проти дітей. За таких умов, чи правомірно зробити висновки, що ті ж самі норми і положення, що застосовуються до дорослих, так само застосовуються і по відношенню до дітей. Однак з огляду на уразливість стану дитини і вимог, що стосуються особливостей захисту і поведінки з ними, розумно припустити, що слід проявляти крайню стриманість при застосуванні поліцейських заходів примусу щодо дітей. Тому співробітникам правоохоронних органів слід ретельно оцінювати ймовірні ситуації та шукати альтернативні методи та не застосовувати силу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю проти дітей.

З викладеного можемо зробити висновок про те, що чинне законодавство щодо забезпечення прав, свобод та законних інтересів дітей потребує удосконалення, і це при умові, що ми поверхнево розглянули лише одну сторону поведінки органів державної влади з неповнолітніми. Зокрема, варто акцентувати увагу на тому, що міжнародні стандарти мають обов'язково впроваджуватися у вітчизняну правотворчу та правореалізаційну діяльність публічної адміністрації. Права дитини мають існувати не на папері (де-юре), а дійсно виконуватися та забезпечуватися усіма без винятку (де-факто), більше того кожна норма, яка приймається уповноваженими

на те органами держави, має передбачати механізм її реалізації та, відповідно, мати ресурси на її виконання, а це прямий обов'язок публічної адміністрації.

Список бібліографічних посилань

1. Коломоець Н. В., Коломоець П. В. Права дитини як об'єкт правової охорони держави // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2016. № 4 (75). С. 29–34.

2. Служить и защищает. Права человека и гуманитарное право для сил безопасности и правопорядка: Справочное издание. М., 2015. 494 с.

3. Минимальные стандартные правила Организации Объединенных Наций, касающиеся отправления правосудия в отношении несовершеннолетних («Пекинские правила»): междунар. документ от 29 ноябр. 1985 г. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211 (дата звернення 02.06.2017).

4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 342.9(477)

Микола Анатолійович КОМЗЮК,

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри тактичної та тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7656-1061>;

Вікторія Юріївна ЦЕБИНОГА,

курсант факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ РЕФОРМИ

Доступ до правосуддя та право на судовий захист, а також справедливий судовий розгляд є одними з головних ознак побудови правової держави. Суди в Україні покликані здійснювати правосуддя та захист порушених, оспорюваних конституційних прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина.

Відповідно до статті 55 Конституції України від 28.06.1996 року [1] права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Кожен має право після викорис-

тання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Судова реформа 2016 року була покликана не зовнішньо змінити систему судоустрою, а створити таку систему, яка б була здатна швидко та ефективно вирішувати спори у сфері публічно-правових відносин. Саме таку модель закріплено у новому Законі України «Про судоустрій і статус суддів».

Проблеми адміністративного судочинства висвітлені у наукових працях багатьох вчених: В. Б. Авер'янова, Ю. П. Битяка, В. І. Ємельянової, Н. Б. Писаренко, А. Т. Комзюка та ін. На сьогодні вченими аналізується чинне законодавство та коментарі до нього, а також здійснення аналізу практики застосування Кодексу адміністративного судочинства в умовах сучасної реформи в Україні.

Аналіз статті 2 КАС України дає підстави стверджувати, що адміністративне судочинство має на меті захист прав, свобод та інтересів від свавілля та порушення органами державної влади, їх посадовими та службовими особами, а також органами місцевого самоврядування. Відповідно до Рішення Конституційного Суду України до адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією чи законами України встановлено інший порядок судового провадження (частина друга статті 2 КАС України). Вичерпний перелік публічно-правових справ, на які не поширюється юрисдикція адміністративних судів, визначено в частині третій статті 17 КАС України.

Реалії сьогодення показують, що при здійсненні адміністративного судочинства виникає ціла низка проблем: перевантаженість судів справами, незакінчена судова реформа, незакінчений конкурс на посади суддів, а також проблеми визначення юрисдикції.

Згідно з частиною другою статті 4 КАС України, юрисдикція адміністративних судів поширюється на всі публічно-правові спори, крім спорів, для яких законом встановлено інший порядок судового вирішення. Необхідно погодитись з думкою В. Б. Авер'янова, що під поняття «всі публічно-правові спори» підпадає набагато ширше коло спорів, ніж ті, в яких однією зі сторін є обов'язково орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа або інший суб'єкт, який здійснює владні управлінські функції, що прямо передбачено визначенням «справи адміністративної юрисдикції», закріпленими у п. 1 ч. 1 ст. 3 КАС України. Виходячи із вказаної суперечності, справжня компетенція адміністративних судів значно виходить за межі як призначення Кодексу, так і завдань адміністративного судочинства, зазначених у ст. 2 КАС України [3].

Для вирішення вказаних проблем необхідно в першу чергу завершити реформу судової системи, покращити роботу суддівського документообігу, удосконалення організації та діяльності суду, а також покращення правової культури суддівського корпусу при виконанні ними своїх обов'язків.

Таким чином, можна зробити висновок, що Україна перебуває на етапі модернізації судової системи при здійсненні судами адміністративного судочинства. Формування нової системи відповідає умовам сьогодення в умовах розбудови демократичної держави, а адміністративне судочинство повинно відповідати вимогам, принципам здійснення судової влади.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/paran4760#n4760> (дата звернення 02.06.2017).
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 року № 2747-IV / Верховна Рада України. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення 02.06.2017).
3. Авер'янов В., Лук'янець Д., Педько Ю. Чи забезпечить вітчизняне адміністративне судочинство верховенство права // Віче. 2006. № 7–8. С. 35–39.

Одержано 12.06.2017

УДК 35.078

Павло Борисович КОПТЄВ,

кандидат юридичних наук, заступник начальника з режиму кадрового забезпечення УОС, ГУНП в Харківській області, м. Харків

ПОЛІЦЕЙСЬКЕ ПІКЛУВАННЯ ЯК ПРЕВЕНТИВНИЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ ЗАХІД

Проблемам забезпечення прав і свобод людини і громадянина в усі часи приділялося багато уваги як на національному так і на міжнародному рівнях. Міжнародна спільнота вимагає від держав захищати права і свободи та сприяти їх відновленню у разі їх порушення. Права людини перебувають у площині взаємин людини і держави та можуть бути обмежені тільки спеціально уповноваженими на те органами держави та лише у випадках відповідності до закону [1, с. 106]. Такими повноваженнями наразі наділена Національна поліція України в рамках застосування поліцейських заходів.

З прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» (далі – Закон) в механізмі забезпечення поліцією правопорядку і громадської безпеки були закріплені поліцейські заходи, які є дією або комплексом дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини, що застосовується поліцейськими відповідно до закону для

забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень. Обраний поліцейський захід має бути законним, необхідним, пропорційним і ефективним.

Завданнями Національної поліції на сучасному етапі реформування держави взагалі та її правоохоронної системи, зокрема, є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Поліцейський захід – це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону про забезпечення використання покладених на поліцію повноважень.

Стаття 30 Закону закріплює види поліцейських заходів до яких відносять: превентивні поліцейські заходи, поліцейські заходи примусу та заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, що закріплені статтею 260 Кодексу про адміністративні правопорушення та заходи, що визначені Кримінальним процесуальним кодексом України.

Превентивні поліцейські заходи мають чітку профілактичну спрямованість, орієнтовані на захист громадської безпеки та недопущення вчинення правопорушень. Згідно ст. 31 Закону до них відносяться: перевірка документів особи; опитування особи; поверхнева перевірка і огляд; зупинення транспортного засобу; вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; проникнення до житла чи іншого володіння особи; перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; перевірка дотримання обмежень, установлених законом, стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб; поліцейське піклування [2].

Поліцейське піклування (стаття 41 Закону) являє собою соціально орієнтований превентивний захід, що застосовується стосовно осіб віком до 16 років, що залишилися без догляду, стосовно особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення, стосовно особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або особи, яка перебуває у публічному місці і в наслідок сп'яніння втратила здатність самостійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі.

Застосування поліцейського піклування тягне за собою низку правових наслідків, зокрема:

1) передання неповнолітніх осіб батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування;

2) передання осіб, які втекли з психіатричного чи лікувального закладу до відповідних закладів;

3) передання осіб, які втратили здатність самотійного пересування у спеціальній лікувальний заклад чи до місця проживання.

Для забезпечення ключових моментів здійснення охорони прав і свобод людини і громадянина поліцейський зобов'язаний негайно повідомити особі зрозумілою для неї мовою підставу застосування поліцейського заходу, а також роз'яснити право отримувати медичну допомогу, давати пояснення, оскаржувати дії поліцейського, негайно повідомити інших осіб про її місце перебування.

При реалізації заходу поліцейського піклування, поліцейський уповноважений вилучити у особи зброю чи інші предмети, якими особа може завдати шкоди оточуючим чи особі, незалежно від того, чи заборонені вони в обігу. Поліцейському заборонено здійснювати обшук особи, щодо якої здійснюється поліцейське піклування. Відмітимо, що саме ця норма закону ставить під загрозу можливість вилучення у особи зброї або інших предметів.

Щодо процесуального оформлення застосування поліцейського піклування, то слід визначити, що необхідне складання протоколу, в якому зазначається: місце, дата, точний час (година, хвилини) застосування заходу; підстави застосування; опис вилученої зброї та інших предметів; клопотання, заяви чи скарги особи; інформація про тілесні ушкодження. Протокол підписується особою і поліцейським. Копія протоколу під підпис вручається негайно особі.

Зауважимо, що якщо особа у відношенні якої здійснюється поліцейське піклування може знаходитись у стані, коли вона не може усвідомлювати свої дії, закон надає поліцейському право не роз'яснювати особі права, не надавати протокол на підпис і не вручати копію протоколу. Але в такому разі протокол надається особі чи органу, передбаченому абзацом другим частини першої статті 41 Закону.

Про кожне застосування поліцейського заходу поліцейський одразу повідомляє за допомогою технічних засобів відповідального поліцейського в підрозділі поліції.

Поліцейський зобов'язаний надати можливість негайно повідомити про своє місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи, або негайно повідомити батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування про місце перебування неповнолітньої особи.

Важливо, що поліцейське піклування вперше в Україні закріплено як окремий превентивний поліцейський захід, що є позитивом з точки зору формування партнерських відносин між громадянами та поліцією. Але слід сказати, що недостатньо врегульованим є проведення вилучення окремих предметів у особи при здійсненні поліцейського піклування, адже цією ж статтею забороняється проведення обшуку, та відсутність строків переда-

вання особи при здійсненні заходу, а відповідальність за тривале доставляння покладається на поліцейських.

Підсумовуючи, зауважимо, що зміцнення законності в діяльності поліцейських вимагає забезпечення, перш за все послідовної відомчої нормотворчості, адже процедурна форма правозастосування регламентується як законами, так і підзаконними актами [1, с. 109]. Наприклад, неврегульованим є питання здійснення поліцейського піклування щодо осіб, які знаходяться у стані сильного алкогольного сп'яніння (місце доставлення, якщо особа не має документів і не в змозі сформулювати дані про себе). Цей аспект вимагає саме відомчого нормативного регулювання, адже це має бути гарантією законності діяльності поліцейських та важливим заходом забезпечення правопорядку в державі. Наразі, в практичній діяльності поліцейських у вказаному випадку застосовується поліцейський персональний розсуд.

При застосуванні поліцейських заходів важливо розуміти, що права людини представляють собою імперативний стандарт, адже отримуючи закріплення у правових нормах, що чітко прописують можливі варіанти поведінки поліцейських, права людини стають правилом, формально визначеним, обов'язковим для всіх, гарантованим відповідними механізмами забезпечення і процедурами захисту.

Список бібліографічних посилань

1. Комзюк М. А. Обмеження особистої свободи громадян за адміністративним правом // Актуальні проблеми адміністративно-правового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України: зб. Матеріалів наук.-практ. конф. (м. Харків, 15 квіт. 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. 248 с. С.106—112.
2. Закон України «Про Національну поліцію»: чинне законодавство чином станом на 26 серпня 2015 року: Офіц. Текст. Київ: Алерта, 2015. 74 с.
3. Передерій О. С. Поліцейське піклування як превентивний захід забезпечення правопорядку в Україні // Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Харків: ХНУВС, 2015. 352 с. С.217—218.

Одержано 12.06.2017

УДК 347.73

Дар'я Вікторівна КОРОБЦОВА,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри загальноправових дисциплін факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4753-7433>*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Адміністративна відповідальність, точніше її концептуальні засади і найбільш суттєві характеристики нормативної конструкції, має давню історію. Переживши безліч трансформацій, обумовлених особливостями функціонування в умовах існування різних форм державної організації суспільства, адміністративна відповідальність дійшла й до нашого часу. Але сучасні реалії української держави, прагнення долучитись до загальноєвропейських цінностей вимагають переосмислення місця цього інституту в системі вітчизняного права, переходу від поглядів на нього як на репресивно-фіскальний інструмент держави, до розуміння його як засобу забезпечення правопорядку у тих сферах суспільних відносин, де об'єктивно необхідним є державне регулювання і державне управління, засобу забезпечення, перш за все, прав і свобод людини і громадянина, а також ефективний захист цих прав і свобод у випадку притягнення її до адміністративної відповідальності. Тому реформування та усунення проблем адміністративної відповідальності сприятиме забезпеченню надійного захисту прав і свобод громадян України.

Норми, які регулюють відносини у сфері застосування адміністративної відповідальності, становлять окремий інститут адміністративного права. Незважаючи на велику кількість змін та доповнень, які вносяться останнім часом до Кодексу України про адміністративні правопорушення, його норми містять велику кількість розбіжностей між собою та нормами галузевого законодавства.

Зазначену проблематику досліджували такі вчені, як Н. В. Гришина, Д. М. Лук'янець, Т. О. Коломоєць, В. Б. Авер'янов, Н. В. Хорощак, А. М. Ярмач та ін. [1, с. 356].

За вчинення адміністративного правопорушення законодавством передбачена адміністративна відповідальність. Але КУпАП не містить конкретного визначення адміністративної відповідальності та обмежується тільки вказівкою на те, що її мірою є адміністративні стягнення, які застосовуються з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами [2]. Внаслідок цього всі існуючі дефініції категорії «адміністративна відповідальність» є досить різними. Наприклад,

М.С. Студенікіна відмічає, що: «Під адміністративною відповідальністю найчастіше розуміється застосування ... частини заходів адміністративного примусу, а саме – адміністративних стягнень» [3, с. 88]. На думку І. О. Галагана: «Під адміністративною відповідальністю слід розуміти застосування у встановленому порядку уповноваженими на це органами і службовими особами адміністративних стягнень, сформульованих у санкціях адміністративно-правових норм, до винних у вчиненні адміністративних проступків, що містять державний і громадський осуд, засудження їх особи і протиправного діяння, що виявляється у негативних для них наслідках, які вони зобов'язані виконати, і переслідують цілі їх покарання, виправлення і перевиховання, а також охорони суспільних відносин у сфері радянського державного управління» [4, с. 41]. Є. В. Додін висловлює погляд, згідно з яким адміністративна відповідальність – це визначення повноважними державними органами через застосування адміністративно-примусових заходів обмежень майнових, а також особистих благ і інтересів за здійснення адміністративних правопорушень [5, с. 265–274].

Найбільш повне та конкретне визначення дає Н. В. Гришина: адміністративна відповідальність – різновид юридичної відповідальності, що являє собою врегульовані нормами права відносини між державою (в особі органів адміністративної юрисдикції і відповідних посадових осіб) та особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, що знаходять своє вираження у застосуванні до правопорушника заходів державного примусу у вигляді адміністративних стягнень, які тягнуть за собою несприятливі наслідки особистого, майнового й іншого характеру і владний осуд винного суб'єкта з метою попередження та припинення адміністративних правопорушень [6, с. 66].

Наразі для законодавства у сфері адміністративної відповідальності характерна несистематичність, незважаючи на наявність кодифікованого акта. Положення про адміністративні правопорушення містяться в різних за юридичною силою нормативно-правових актах, що часто призводить до розбіжностей у застосування санкції за один і той же проступок. Така розпорошеність адміністративних норм суперечить правовій визначеності, що характерно для демократичної правової держави.

Таким чином, стан інституту адміністративної відповідальності не відповідає сучасним вимогам суспільного розвитку і тому потребує реформування та вдосконалення шляхом здійснення систематизації адміністративного законодавства в єдиний кодифікований акт відповідно до сучасних реалій життя та суспільства.

Список бібліографічних посилань

1. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. Т. 1. Загальна частина/ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). Київ: Юрид. думка, 2004. 584 с.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення 02.06.2017).

3. Советское административное право/под ред. В. И. Поповой и М. С. Студеникиной. М.: Юрид. лит., 1988. 320 с.
4. Галаган И.А. Административная ответственность в СССР. Воронеж: ВГУ, 1970. 267 с.
5. Державне управління: теорія і практика/за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ: Юринком Інтер, 1998. 432 с.
6. Гришина Н.В. Вдосконалення правового регулювання адміністративної відповідальності в праві України // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених: зб.наук. праць. Харків: Видавництво ХНУВС, 2006. С. 66—69.

Одержано 12.06.2017

УДК 347.95(477)

Любов Василівна КРУПНОВА,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права і правосуддя Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне

ПРОЦЕДУРА ВІДКРИТТЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ МЕХАНІЗМУ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ

В умовах реформування законодавства у сфері виконавчого провадження постає питання необхідності аналізу окремих адміністративних процедур, які здійснюються під час примусового виконання рішень. Однією з таких процедур є відкриття виконавчого провадження. Ця процедура представляє собою нормативно регламентований порядок вчинення дій суб'єктом повноважень стосовно прийняття виконавчого документа до примусового виконання, що має наслідком винесення індивідуального адміністративного акта – постанови про відкриття виконавчого провадження [1, с. 80].

Вбачається, що процедура відкриття виконавчого провадження є початковим етапом адміністративно-правового регулювання примусового виконання рішень. Вона є імперативною за своєю формою, оскільки у чинному законодавстві передбачено чіткий порядок її реалізації. Так, у ч. 5 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 р. № 1404-VIII (далі – Закон № 1404-VIII) закріплено, що виконавець не пізніше наступного робочого дня з дня надходження до нього виконавчого документа виносить постанову про відкриття виконавчого провадження, в якій зазначає про обов'язок боржника подати декларацію про доходи та майно боржника, попереджає боржника про відповідальність за неподання такої декларації або внесення до неї завідомо неправдивих відомостей [2].

Ця норма вказує на особливість цієї процедури, а саме строковість її реалізації, яка передбачає обов'язок уповноваженого суб'єкта вчинити певні дії у встановлений законом строк. До того ж вона свідчить про

обов'язковість фіксації результатів вказаної процедури у вигляді відповідного процесуального акта (постанови про відкриття виконавчого провадження. У свою чергу остання призводить до виникнення процесуальних прав і обов'язків у сторін та учасників виконавчого провадження.

Необхідно зазначити, що ця процедура має відповідні передумови здійснення, тобто юридичні факти, які обумовлюють потребу її реалізації у правовідносинах з виконавчого провадження. До числа таких передумов законодавством віднесено: особиста заява стягувача або прокурора; надходження виконавчого документу з суду або Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів [2].

З огляду на це можна зазначити, що завданнями цієї процедури є:

- визначення правового статусу сторін виконавчого провадження (встановлення особи боржника та стягувача, а також формалізація їх прав і обов'язків). Важливе значення має визначення змісту резолютивної частини рішення, яка передбачає заходи примусового виконання;

- перевірка законності виконавчого документу (законність вимог, дотримання строків подачі документу, дотримання вимог щодо місця виконання рішення тощо). Це завдання пов'язане з потребою остаточно пересвідчитись у законності вимог стягувача до боржника, що у подальшому стане підставою для вчинення виконавчих дій;

- вирішення питань фінансового характеру (сплата виконавчого збору та встановлення обов'язку боржника щодо подання декларації про майно і доходи). Здійснення вказаного завдання дозволяє виконавцю визначитись з тактикою проведення виконавчих дій;

- фіксація моменту відліку строків у виконавчому провадженні (періодів часу, в межах яких учасники виконавчого провадження зобов'язані або мають право прийняти рішення або вчинити дію). Це завдання без перебільшень є визначальним з огляду на строківість здійснення адміністративних процедур виконавчого провадження;

- вирішення окремих питань організаційно-фінансового значення (здебільшого пов'язаних з винагородою приватних виконавців). Суть цього завдання полягає в тому, що приватний виконавець протягом трьох днів з дня відкриття виконавчого провадження здійснює розрахунок основної винагороди, ознайомлює з ним сторони виконавчого провадження, роз'яснює їм порядок сплати та стягнення основної винагороди приватного виконавця;

- вирішення питань забезпечувального характеру (вжиття заходів щодо майна боржника, які гарантуватимуть ефективність подальшого примусового виконання рішення).

Відповідно до Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 2 квітня 2012 р. № 512/5, стадіями адміністративної процедури відкриття виконавчого провадження є: подача заяви про відкриття виконавчого провадження; переві-

ка виконавцем виконавчого документу щодо відповідності законодавчо встановленим вимогам; прийняття виконавцем адміністративного акту – постанови про відкриття виконавчого провадження; внесення постанови про відкриття виконавчого провадження до автоматизованої системи виконавчого провадження; оскарження постанови про відкриття виконавчого провадження [3].

Відкриття виконавчого провадження цілком відповідає ознакам адміністративних процедур, зокрема ця процедура представляє собою чіткий порядок дій державних та приватних виконавців щодо вирішення конкретних процесуальних завдань, який передбачає винесення підсумкового адміністративного акту індивідуальної дії. Щодо особливостей цієї процедури слід зазначити, що вона має власну специфічну мету, а саме забезпечення дотримання умов початку виконавчого провадження, передбачених чинним законодавством у сфері примусового виконання рішень. Натомість варто зауважити, що ця процедура також узгоджена із загальною метою виконавчого провадження, яка є спільною для усіх процедур, а саме забезпечення своєчасного та повного виконання приписів юрисдикційного рішення.

Отже, відкриття виконавчого провадження є невід'ємним елементом адміністративно-процедурних відносин, які виникають у процесі примусового виконання юрисдикційних рішень. Ця процедура забезпечує появу низки юридичних наслідків, які визначають подальший хід примусового виконання, правовий статус сторін виконавчого провадження, а також специфіку застосовуваних заходів впливу. Маючи імперативний характер, процедура відкриття виконавчого провадження віддзеркалює засади системи примусового виконання рішень, в основу яких покладено ідею узгодженості інтересів держави і громадян.

Список бібліографічних посилань

1. Калінін Р. С. Адміністративні процедури у виконавчому провадженні за законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя: Запорізький нац. ун-т, 2013. 268 с.
2. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1404-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2016. № 30. Ст. 542.
3. Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень: наказ Міністерства юстиції України від 2 квітня 2012 р. № 512/5 // Офіційний вісник України. 2012. № 27.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.51

Євгенія Анатоліївна ЛИПІЙ,

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри правознавства Полтавського університету економіки і торгівлі, м. Полтава

СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

Життя громадян перебуває в прямій залежності від навколишнього природного середовища, адже поза ним людина існувати не може. Саме тому одним з основних обов'язків держави є забезпечення реалізації громадянами їх фундаментальних прав – екологічних, тобто тих, які виникають під час взаємодії людини з природою. Важливе місце в процесі забезпечення зазначених прав належить органам державної влади та їх посадовим особам як суб'єктам державно-владної та виконавчо-розпорядчої діяльності.

Питаннями публічного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища в Україні займалося багато вчених, але проблеми адміністративно-правової охорони екологічних прав громадян все ж досліджено недостатньо.

Екологічні права є суб'єктивними правами, тобто такими, які належать не лише всім громадянам, але й кожному з них окремо, дають їх власникам широкі і реальні можливості для відповідних дій у сфері взаємодії людини та природи. Як вважають науковці, екологічні права громадян – це закріплена в законі і гарантована правом сукупність юридичних можливостей та засобів, які дають змогу задовольняти потреби та інтереси громадян у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки [1, с. 37].

Однак необхідно зазначити, що екологічні права повинні гарантуватися не лише правом, а й державою. Це впливає з того, що правом визначаються лише юридично закріплені можливості та правила природокористування та охорони природи. А реалізація даних можливостей забезпечується державою в особі її уповноважених органів та посадових осіб.

Крім того, що стосується сфери реалізації екологічних прав, то вона не обмежується лише використанням природних ресурсів, охороною навколишнього природного середовища та забезпеченням екологічної безпеки. Дані права можуть бути реалізовані й у відносинах, пов'язаних з відтворенням природних ресурсів, управлінням ними, інформуванням про екологічну ситуацію тощо.

Екологічні права громадян України врегульовані нормативно-правовими актами всіх рівнів, від Конституції до локальних актів. Найбільш повно й узагальнено вони закріплені в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» [2].

Екологічні права людини як одні з найважливіших невід'ємних та невідчужуваних її прав підпадають і під охоронний вплив норм адміністративного законодавства. Щоб прослідкувати даний зв'язок, необхідно звернутися до предмета адміністративного права. Ним є широкий комплекс суспільних відносин, що виникають в процесі здійснення публічного управління [3, с. 67].

Одними з таких є відносини, які виникають під час діяльності органів публічної адміністрації та їх посадових осіб у сфері реалізації громадянами своїх екологічних прав. Вони включають в себе управлінську діяльність у галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища. Реалізація даних відносин забезпечується саме нормами адміністративного права. Така охоронна діяльність полягає в тому, що органи державної влади чи їх посадові особи повинні сприяти реалізації громадянами їхніх екологічних прав, виявляти та припиняти порушення цих прав та притягувати винних до відповідальності.

Що стосується визначення поняття адміністративно-правової охорони, то вона розглядається з урахуванням всього значення охоронної функції правової системи держави, для якої властива здатність не тільки перешкоджати відхиленням від нормальних процесів розвитку суспільних відносин у різноманітних сферах та їх усунення, але і бути ефективним організуючим і забезпечувальним засобом [4, с. 45–46]. Зустрічається і більш вузьке тлумачення даного поняття як виконавчо-розпорядчої діяльності державних органів та уповноважених на те громадських організацій, що здійснюється в адміністративному порядку та проявляється в попередженні посягань на державне і громадське майно, в організації та здійсненні безпосередньої його охорони, а також в застосуванні в необхідних випадках засобів адміністративного впливу [5, с. 7].

Таким чином, під адміністративно-правовою охороною необхідно розуміти діяльність держави з організації та забезпечення належних правовідносин у відповідних сферах життя суспільства, а також з виявлення та припинення правопорушень у вказаній сфері та притягнення винних до відповідальності.

Необхідно відмітити, що адміністративно-правова охорона здійснюється за двома напрямками. Перший полягає в належній діяльності відповідних органів державної влади, спрямованій на встановлення та забезпечення існування такого стану суспільних відносин у певній сфері, за якого буде здійснюватися дієвий контроль за дотриманням прав та свобод громадян. Другий спосіб має ретроспективний характер і полягає в притягненні до адміністративної відповідальності та застосуванні стягнень за вчинення певних проступків.

Об'єктом адміністративно-правової охорони є суспільні відносини, на які спрямована така діяльність. Одним з таких об'єктів виступають екологічні права громадян, оскільки вони безпосередньо пов'язані з виконавчо-

розпорядчою діяльністю органів державної влади та їх посадових осіб, закріплені в численних нормативно-правових актах, гарантуються державою та забезпечуються можливістю застосування адміністративного примусу.

Що стосується нормативних засад адміністративно-правової охорони екологічних прав громадян, то найважливішим нормативно-правовим актом, що її регулює, є Кодекс України про адміністративні правопорушення [6]. Статті його Глави 7 «Адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини» передбачають застосування адміністративних стягнень саме за діяння, що посягають на фундаментальне право громадян – на безпечне для їх життя і здоров'я навколишнє природне середовище, і лише деякі з них передбачають відповідальність за інші порушення.

Таким чином, під адміністративно-правовою охороною екологічних прав необхідно розуміти діяльність держави в особі її уповноважених органів та посадових осіб з організації та забезпечення реалізації громадянами передбачених чинним законодавством екологічних прав, припинення їх порушень та притягнення винних до відповідальності.

Список бібліографічних посилань

1. Екологічне право України. Академічний курс: підручник / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. Київ: Юрид. думка, 2005. 848 с.
2. Про охорону навколишнього природного середовища: закон України // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1264-12> (дата звернення 02.06.2017).
3. Загальне адміністративне право : підручник / Гриценко І. С., Мельник Р. С., Пухтецька А. А. та інші; за заг. ред. І. С. Гриценка. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 568 с.
4. Комзюк В. Т. Адміністративно-правові засоби здійснення митної справи: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2003. 191 с.
5. Резвых В. Д. Административно-правовая охрана социалистической собственности советской милицией: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. М.: 1969. 24 с.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.9

Владислав Олегович НЕВЯДОВСЬКИЙ,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3107-1464>*

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ НОРМ У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Втілення у життя реформи Національної поліції на своєму шляху зустрічає ряд перепон - чи то політичного, соціального, економічного чи

правового характеру. Серед основних слід виділити наступні причини: брак політичної волі, небажання суспільством сприймати нововведення, невідповідність діючого правового поля реальним вимогам реформи тощо. Саме на останній причині автор вважає за доцільне акцентувати увагу в рамках представлених тез як на ключовому складовому елементі реформи Національної поліції. Оскільки щиро переконаний у тому, що позитивні напрацювання, серед яких: підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення підрозділів Національної поліції, посилена увага питанням якості підготовки майбутніх та підвищення кваліфікації діючих правоохоронців вже стали фундаментом підрозділів Національної поліції, зокрема патрульної поліції.

Діяльність правоохоронних органів стала предметом наукового дослідження для великої кількості видатних науковців в галузі адміністративного права, зокрема: В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, О. В. Батраченко, Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, В. В. Галуцько, С. М. Гусаров, А. Т. Комзюк, О. М. Музичук, О. Ю. Салманова та інші. Разом із тим, у наведеній вище сфері не спостерігається достатньої кількості наукових праць, присвячених питанням особливостей реалізації адміністративно-правових норм в діяльності Національної поліції крізь призму діючого законодавства.

Задля забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку Національна поліція наділена відповідними інструментами, а саме - повноваженнями та компетенцією. У протидії адміністративним правопорушенням поліцейські керуються не лише Законом України «Про Національну поліцію» [1], а й положеннями Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП) [1]. На переконання автора даних тез, найбільш дискусійним, та таким, що потребує негайної деталізації є положення статті 222 КУпАП – повноваження органів Національної поліції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення. Частина перша даної статті встановлює вичерпний перелік статей особливої частини КУпАП, за порушення яких розглядати та приймати рішення в справах про адміністративні правопорушення мають право органи Національної поліції. Однак, виходячи з положень частини 3 статті 13 Закону України «Про Національну поліцію» у складі поліції функціонують: 1) кримінальна поліція; 2) патрульна поліція; 3) органи досудового розслідування; 4) поліція охорони; 5) спеціальна поліція; 6) поліція особливого призначення. А отже, обґрунтованим видається висновок про надмірну широту терміну «органи Національної поліції» в рамках статті 222 КУпАП. Не вносить жодної ясності до поставленого питання й частина 2 статті 222 КУпАП, положення якої лише констатують той факт, що від мені органів Національної поліції розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право працівники органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання, відповідно до покладених на них повноважень, оскільки прямого та чіткого визначення таких повноважень на сьогодні законодавець не передбачив. Лише аналіз положень Наказу МВС України № 1395 від 07 листопада 2015 року

«Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі» [3] дозволяє дійти висновку про те, що його положення стосуються визначених суб'єктів - поліцейських підрозділів патрульної поліції та поліцейських, на яких покладаються обов'язки із забезпечення безпеки дорожнього руху в окремих регіонах та населених пунктах, де тимчасово відсутня патрульна поліція. Вказані суб'єкти уповноважені приймати рішення за встановленою категорією справ - про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі. Відтак, досить легко визначити, що суб'єктом прийняття рішення за частиною статей щодо правил дорожнього руху, правил, що забезпечують безпеку руху транспорту, правил користування засобами транспорту, визначених у рамках статті 222 КУпАП є патрульна поліція. Проте, залишається відкритим питання розмежування повноважень структурних підрозділів кримінальної поліції, яких достатня кількість. На практиці ж, врегулювання окресленої вище автором представлених тез правової прогалини зводиться до визначення об'єму повноважень та компетенції відповідних підрозділів Національної поліції через наявні у них бланки протоколів та постанов у справах про адміністративні правопорушення. Тобто, якщо правоохоронець має при собі бланки протоколу та постанови встановлені Наказом МВС України № 1395, то відповідно й має повноваження і компетенцію щодо фіксації факту вчиненого адміністративного правопорушення шляхом складення відповідного протоколу та прийняття рішення у формі постанови у справі про адміністративне правопорушення.

Резюмуючи проведене вище дослідження вбачається можливим дійти висновку про те, що особливості реалізації адміністративно-правових норм в діяльності Національної поліції слід поділити на дві групи:

- до першої групи пропонуємо віднести теоретико-правові особливості, які характеризуються наявністю прогалин у чинному законодавстві та прямо не впливають на провадження в справі про адміністративні правопорушення;
- до другої групи слід відносити організаційні особливості, які безпосередньо впливають на провадження в справі про адміністративні правопорушення та, як результат, процес притягнення до адміністративної відповідальності суб'єкта вчинення проступку.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України»/БП України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 02.06.2017).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. № 51. Ст. 1122.
3. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксо-

вані не в автоматичному режимі: наказ МВС України від 07.11.2015 № 1395 // Офіційний вісник України від 13.11.2015. 2015 р., № 88, стор. 176, стаття 2964, код акту 79337/2015.

Одержано 12.06.2017

УДК 316.4

Максим Валерійович ПАМПУРА,

кандидат юридичних наук, здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

ВИДИ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ

Будь-який різновид сучасного політичного процесу визначається характером, спрямованістю та інтенсивністю політичних змін, під якими можуть розумітися перехід політичної системи з одного стану в інший; перетворення, що відбуваються в політичній структурі суспільства, політичній культурі й політичній поведінці; становлення та розвиток політичних інститутів; ускладнення форм політичної взаємодії та ін.

Більшість існуючих у сучасній науковій літературі категорій, що мають відбивати динаміку розвитку соціальних і політичних систем, належним чином не розкривають реальне різноманіття, складність і багатомірність процесів, які відбуваються у сучасній українській державно-правовій дійсності. Найбільш продуктивним для аналізу змісту та особливостей сучасних політичних процесів уявляється використання категорії «трансформаційний процес», під яким розуміється процес кардинальних змін характеру, структури і механізмів функціонування політичної системи, спрямований на досягнення якісно нового стану системи — її інституціональної сфери, а також норм, цінностей та моделей політичної поведінки. Дана категорія є нейтральною стосовно оцінки динаміки та напрямків суспільного процесу: не маючи зайвого ідеологічного навантаження, вона дозволяє більш адекватно проаналізувати основні чинники, що впливають на характер перебігу і розвитку політичних процесів, з огляду на їх варіативність і можливість непослідовності, виявити основні тенденції змін у політичній системі, визначивши, зокрема, можливі напрямки змін у взаєминах держави і громадянського суспільства, а також особливості розвитку правосвідомості та правової культури населення. Уявляється, що саме дана категорія має використовуватися сьогодні як ключове поняття у дослідженні сучасних суспільств стосовно більшості основних аспектів соціального та політичного розвитку — від глобальної трансформації світового співтовариства до трансформації політичних еліт або культури.

Основним змістом трансформаційного процесу є якісна й комплексна зміна структури і функціонування політичної системи суспільства, динаміка й результативність якого залежить від здатності політичних інститутів і ос-

новних політичних акторів реагувати на внутрішні та зовнішні виклики. При цьому політична трансформація має розглядатися як стадіальний процес, що складається з таких основних послідовних стадій: стадії формування передумов трансформації системи відповідно до нових вимог суспільно-політичного життя, деформації існуючої системи; стадії безпосередніх змін, комплексних інституційних і функціональних перетворень структури політичної системи та стадії закріплення нових інститутів, процедур, цінностей і моделей поведінки у політичній та правовій культурі суспільства. Виділення основних стадій трансформаційного процесу дає можливість більш точно підійти до аналізу змін, що відбуваються у політичних системах, встановити та проаналізувати основні механізми сучасних трансформаційних процесів.

Останні десятиліття у світі спостерігається безперервний процес соціально-економічних, політико-правових та культурних змін. По-перше, внаслідок інформаційно-телекомунікаційної революції у промислово розвиненій зоні світу постіндустріальне суспільство поступово трансформується на суспільство інформаційне. По-друге, відбувається зміна соціально-політичної парадигми, яка співпала з інформаційною революцією (та, у свою чергу, частково викликана нею). По-третє, замість європоцентристського світу, у якому домінуючі позиції займали основоположні параметри західної раціоналістичної цивілізації, виникає нова всепланетарна цивілізація на основах органічного поєднання принципів диверсифікації та плюралізму центрів, народів, культур, релігій та ін. По-четверте, з розпадом СРСР та соціалістичного блоку скінчилася ера двополюсного світопорядку, заснованого на протистоянні та інфраструктурі холодної війни, розпочалися широкомасштабні, якісні зміни у геополітичній структурі світу.

Характер та спрямованість політичних трансформацій, що призводять до якісних змін у структурі та механізмах функціонування сучасних політичних систем, залежать від комплексу об'єктивних і суб'єктивних чинників, які супроводжують дані процеси та визначають особливості їх змісту та специфіку перебігу. Велике різноманіття політичних трансформацій, що відбулися у світі за минуле століття, спричинило появу цілої низки наукових трактувань характеру та сутності трансформаційних процесів, зокрема, – в межах концепцій модернізації, вестернізації, гуманізації, демократизації, інтернаціоналізації, регіоналізації, універсалізації, локалізації, глобалізації та ін. До основних різновидів трансформаційних процесів сучасної державно-правової дійсності слід віднести процеси модернізації, демократизації та глобалізації.

Модернізація як трансформаційний процес у найзагальнішому вигляді передбачає рух суспільства до найбільш ефективної моделі стійкого розвитку. Зміст політичної модернізації становлять якісні перетворення політичної системи, пов'язані з відповідними трансформаціями в економічній, соціальній і культурній сферах суспільства. При цьому необхідно зазначити, що політична модернізація не є рухом до певного заданого зразка, вона яв-

ляє собою складний процес – трансформацію, що може мати альтернативні напрямки свого розвитку.

Демократизація як різновид трансформаційного процесу являє собою процес кардинальної зміни суспільно-політичного устрою, перехід від різних форм недемократичного політичного режиму до демократії. Сучасні теорії політичної транзитології концентрують увагу переважно на суспільних трансформаціях, що відбуваються в пострадянських (постсоціалістичних) країнах, розглядаючи їх як певні якісні зміни інституціональних та соціокультурних механізмів функціонування політичних систем. Аналіз сучасних процесів демократизації як міжрежимних переходів сьогодні базується на уявленнях про багатофакторну природу, нелінійність розвитку, варіативність результатів демократичних транзитів. Специфіка, динаміка і результативність політико-трансформаційного процесу демократизації у великій мірі визначаються співвідношенням, характером взаємозв'язку та інтенсивністю впливу цілої низки інституціональних та соціокультурних чинників. Слід також підкреслити, що в сучасному світі процеси демократизації як різновид трансформаційних процесів державно-правової дійсності набувають глобального характеру.

Поряд з модернізацією і демократизацією, невід'ємною частиною світового трансформаційного процесу на сьогоднішній день є глобалізація, зміст якої складають кардинальні зміни в політиці, праві, економіці та культурі держав сучасного світу, тобто такі істотні, якісні перетворення сучасної державно-правової дійсності, що змінюють саму сутність світової соціально-політичної та економічної системи. Уявляється, що даний процес слід розглядати саме як особливий вид трансформації, що не може бути зведений до процесів інтеграції, інтернаціоналізації та ін., тим більше, що нинішня фаза глобалізації має цілу низку особливостей (пов'язаних, зокрема, із розвитком інформаційних та фінансових потоків), які завдають суттєвий вплив на процеси політичної, економічної і культурної інтеграції та фрагментації сучасного суспільного життя.

Таким чином, до основних різновидів трансформаційних процесів сучасної державно-правової дійсності слід віднести такі процеси, як модернізація, демократизація та глобалізація. Світовий досвід суспільно-політичних трансформацій свідчить про те, що ці політичні процеси, до яких прикута увага сучасних іноземних і вітчизняних дослідників, тісно пов'язані між собою, але, при цьому, відрізняються друг один від одного за своїми джерелами, динамікою, ступенем керованості, а також масштабами інституціональних і соціокультурних змін.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.9:355.271

Ігор Миколайович ПАСТЕРНАК,

проректор Одеського національного медичного університету, м. Одеса

ОКРЕМІ ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ ДПСУ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

Дослідження, проблеми принципів взаємодії Державної прикордонної служби України (ДПСУ) з правоохоронними органами, є логічним продовженням дослідження самого поняття «взаємодія» як організаційно-правового явища.

Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» у ст. 4 визначає, що така діяльність ґрунтується на принципах верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини [1].

Основні принципи діяльності ДПСУ прописані у спеціальних законах, зокрема: «Про розвідувальні органи України», «Про контррозвідувальну діяльність», «Про Національну поліцію», «Про Національну гвардію України», «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України», а також у багатьох інших нормативно-правових актах. Однак, значна кількість спеціальних принципів не знаходить свого нормативного закріплення, а тому їхнє дослідження можливе виключно шляхом аналізу наукових розробок. Розглянемо окремі з них.

Принцип безперервності взаємодії. Безперервність є філософською категорією, що відображає єдність перервної, поділеної реальності, взаємоперехід окремих її ланцюгів [2, с.100]. Безперервність означає взаємозв'язок і єдність відрізків часу, в яких реалізуються певні елементи взаємодії органів ДПСУ з іншими правоохоронними органами.

Принцип широкого застосування гласних та негласних форм і способів взаємодії. Зазначений принцип взаємодії встановлений ст. 3 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» [3]. Зазначений принцип полягає у виборі тих форм та способів діяльності, які відповідають умовам у місцях виконання службових завдань: на державному кордоні, на лінії розмежування в зоні проведення антитерористичної операції, в інших місцях виконання оперативно-службових та службово-бойових завдань.

Принцип ефективності. Ефективність є якісним показником механізму взаємодії, характеризує як весь управлінський процес, так і окремі його елементи. Цей принцип полягає у забезпеченні позитивного відношення корисного ефекту (результату) до витрат на його одержання. Цей принцип взаємодії настільки пов'язаний з іншими принципами, що про його самостійне існування без принципів науковості, плановості, системності, спільності інтересів взаємодіючих суб'єктів та інших принципів, помилково буде говорити.

Принцип правового обґрунтування означає, що реалізація взаємодії повинна мати чітку правову основу, сформовану на національному рівні. Хоча проблема його застосування ускладнюється з огляду на встановлену законодавством закритість окремих відомчих нормативно-правових актів, які регулюють виконання завдань ДПСУ.

Принцип забезпеченості ресурсами. Його ще називають принципом достатності [4] Цей принцип передбачає раціональний та оптимальний розподіл ресурсів, що необхідні для організації взаємодії: правових, інформаційних, матеріальних, фінансових, людських, комунікаційних (транспорту та зв'язку), озброєння та інших.

Специфіка виконання завдань ДПСУ, велика суспільна відповідальність за досягнення позитивного результату у наслідок їхнього виконання, наявність особливих ризиків обумовило поділ цього принципу на *принцип достатності* та *принцип надмірності*. Останній полягає у тому, що для забезпечення завдань ДПСУ в цілому, так і функцій взаємодії, потрібно мати таку чисельність сил та засобів, яка перевищує потрібну [5, с.12].

Принцип спеціалізованості (оптимального використання можливостей суб'єктів, що взаємодіють). У правовій літературі можна зустріти його іншу назву – принцип спеціалізації [6] та комплексного використання сил та засобів взаємодіючих сторін тощо [7, с. 75]. Цей принцип можна вважати одним із основоположних з точки зору організації багатоінституційної взаємодії, оскільки саме на підставі цього принципу відповідні суб'єкти взаємодії виконують завдання згідно своїх статутних законів.

Принцип паритетності (рівності) полягає у рівноправності взаємодіючих суб'єктів, чіткого закріплення їхньої ролі та функцій під час реалізації взаємодії. У науковій літературі соціального та управлінського спрямування він згадується як принцип соціального партнерства [8; 9]. Цей принцип означає, що кожен з учасників взаємодії не втрачає своєї самостійності, не входить у підпорядкування один одному, а має рівні права при вирішенні всіх питань спільної діяльності.

Принцип збалансованості обумовлює вимогу забезпечення під час взаємодії балансу інтересів та можливостей взаємодіючих суб'єктів. Реалізація цього принципу відбувається шляхом врахування ресурсних та компетенційних можливостей взаємодіючих суб'єктів; їхніх внутрішніх обмежень в управлінських системах; різної інтерпретації службових та бойових ситуацій; можливих міжособистісних конфліктів тощо. Цей принцип відповідає принципу сумісності елементів взаємодії дослідженого Х. П. Ярмачі, що передбачає відсутність протиріч між заходами щодо організації взаємодії між суб'єктами взаємодії, навіть якщо ці заходи ефективні з точки зору вузьковідомчих інтересів [10, с. 72–74].

Принцип «головної ланки» обумовлює виділення однієї стратегічної мети, на яку опиратимуться суб'єкти взаємодії під час виконання службово-бойових завдань. Постановка мети під час планування взаємодії не виключає відмови від інших (другорядних) цілей. Більше того, досягнення право-

охоронної цілі, якраз і являє собою основну ціль, досягнення якої дозволить розв'язати усю сукупність проблем.

Принцип цільової адаптації. Цей принцип в правових науках не досліджувався. В теорії управління правоохоронними органами та силами правопорядку він висвітлений поверхнево. Будучи безпосередньо управлінським принципом, а не правовим, він є предметом наукової уваги вчених управлінців, соціологів, кібернетиків, та зустрічається у науковій літературі під назвою «принцип гнучкості та адаптивності» [11]. У відповідності з цим принципом ефективна політика організації взаємодії формується в силу орієнтації усіх елементів, зв'язків, методів і прийомів, які використовуються в механізмі досягнення стратегічної мети.

Принцип пропорційної відповідальності за наслідки взаємодії передбачає облік та оцінку діяльності взаємодіючих елементів за той обсяг діяльності, який покладался на них відповідно до плану взаємодії [12]. У відповідності з цим принципом взаємодія ДПСУ з правоохоронними органами здійснюється згідно із нормативно-правовими актами та планами взаємодії. Істотною є умова реалізації цього принципу яка полягає у тому, що відповідальність за виконання певної функції під час взаємодії не повинна перевищувати обсягу наданих повноважень, але і не повинна бути меншою за ці повноваження.

Поданий перелік досліджених принципів взаємодії не може вважатись абсолютно вичерпним. До переліку принципів взаємодії ДПСУ з правоохоронними органами можна віднести також принципи: *цілеспрямованості, плановості, безперервності, системного підходу (системності), ефективних комунікацій, програмно-цільового підходу, субсидіарності, зворотного зв'язку, комплексності, маневреності, посилення управляючих параметрів системи, науковості, резерву* тощо.

Усі окреслені нами принципи взаємодії мають важливе, хоча і не однакове значення, однак досягнення високих результатів взаємодії забезпечується їхнім системним та комплексним застосуванням.

Список бібліографічних посилань

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення 02.06.2017).
2. Кобрин В. С. Принципи безперервності та наступності та наступності в діяльності Прем'єр-міністра України // Науковий вісник Ужгород. націон. ун-ту. 2013. Серія право. Вип. 22. Ч. I, т. 1. С. 99–102.
3. Про Державну прикордонну службу України: Закон України // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15> (дата звернення 02.06.2017).
4. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / О.В. Зайчук [та ін.]; ред. О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
5. Бабков Ю.П., Адамчук М.М., Бабков А.Ю. Система принципів створення угруповань військ (сил) Національної гвардії України // Честь і закон. 2015. № 1. С.8–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chiz_2015_1_4 (дата звернення 02.06.2017).

6. Глушенко С.В. Принципи спеціалізації та інстанційності в діяльності Вищого спеціалізованого суду // Часопис Академії адвокатури України. 2014. № 1. С. 13–17.
7. Заброда Д.Г. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією (адміністративно-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2005. 233 с.
8. Майстро С.В. Теоретико-методологічні засади реалізації державної економічної політики // Теорія та практика державного управління. 2013. Вип. 2. С. 149–155.
9. Трудове право України: Академічний курс: підручник / П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак, З. Я. Козак та ін.; за ред. П. Д. Пилипенка. 2-е вид. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. 544 с.
10. Ярмачі Х.П. Взаємодія суб'єктів провадження у справах про адміністративні правопорушення // Вісник Запорізького національного університету. 2012. № 1 (II). С. 71–76.
11. Бойко, Т.Л. Принципи управління інтелектуальним потенціалом підприємства // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». 2014. № 8. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3263> (дата звернення 02.06.2017).
12. Касьяненко М.М., Гринюк М.В., Цимбал П.В. Організація роботи та управління органами державної податкової служби України: навч. посіб. Ірпінь: Держ. под. адм. України. 2001. 229 с.

Одержано 12.06.2017

УДК [342.951:331.5](477)

Лілія Миколаївна ПОПОВА,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та кредиту Харківського національного університету будівництва та архітектури, м. Харків

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ БОРОТЬБИ З ТІНЬОВОЮ ЗАЙНЯТІСТЮ В УКРАЇНІ

Докорінні зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі України, пов'язані з виникненням військового конфлікту на сході нашої держави, обумовили необхідність створення нової системи забезпечення національної безпеки, що передбачає стратегія національної безпеки України [1]. Конкретні засоби і шляхи забезпечення національної безпеки України обумовлюються пріоритетністю національних інтересів, необхідністю своєчасного вжиття відповідних заходів і ґрунтуються на повазі до норм і принципів міжнародного права. На жаль, сьогодні багато кризових процесів в економіці пов'язані з погіршенням трудових ресурсного потенціалу України та збільшенням тіньової зайнятості населення.

За даними різних контролюючих органів, нелегальне працевлаштування становить 15–30 % від офіційно працюючих. Це означає, що наймаючись на роботу, такі працівники отримують частину заробітної плати в «конвертах», або працюють неофіційно й отримують повністю незадекларовану зарплату.

Представники різних контролюючих органів знаходять порушення трудового законодавства майже на всіх перевірених підприємствах (на

понад 90 % тих структур, куди завітали контролери). До недавнього часу питаннями перевірки трудового законодавства займалися різні органи. Адже стаття 259 Кодексу законів про працю України (в ред. Закону від 3.07.2010 р.) [2], яка діяла до 2015 року визначала, що центральні органи виконавчої влади здійснюють контроль за додержанням законодавства про працю на підприємствах, установах і організаціях, що перебувають у їх функціональному підпорядкуванні, крім податкових органів, які мають право з метою перевірки дотримання податкового законодавства здійснювати такий контроль на всіх підприємствах, установах та організаціях незалежно від форми власності та підпорядкування. На жаль, контроль тіньових схем Державною фіскальною службою України не був ефективним, оскільки більшість видів перевірок податкові органи мали право проводити після повідомлення про них структурам, що перевіряються, не пізніше, ніж за 10 календарних днів до початку перевірки.

Але таке правило порушує міжнародну практику раптовості проведення перевірок, зокрема, встановлених різними Конвенціями Міжнародної організації праці, у яких зазначається, що державні інспектори мають право безперешкодного проходу без попереднього повідомлення в будь-яку годину на будь-яке підприємство, яке підпадає під їх контроль. Тому нова редакція статті 259 Кодексу законів про працю (Закон № 77-VIII від 28.12.2014 р.) [3] стверджує, що державний нагляд та контроль за додержанням законодавства про працю юридичними особами незалежно від форми власності, виду діяльності, господарювання, фізичними особами-підприємцями, які використовують найману працю, здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю. Таким органом центральної влади є Державна служба України з питань праці (Даржпраці), Положенням про яку було затверджено постановою КМУ у лютому 2015 року [4]. Відповідно до цього Положення представники Держпраці для виконання покладених на неї завдань мають право безперешкодно проводити відповідно до вимог закону без попереднього повідомлення у будь-яку годину перевірки виробничих, службових, адміністративних приміщень та об'єктів виробництва фізичних та юридичних осіб, які використовують найману працю, та у разі виявлення, фіксувати порушення законодавства, здійснення нагляду та контролю за додержанням якого віднесено до повноважень Держпраці. Це значно розширює можливості Міністерства праці та соціальної політики України у встановленні фактів тіньової зайнятості в Україні.

Основні критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у частині додержання вимог законодавства про працю та які визначають періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) у цій царині, у значній мірі пов'язані з тіньовою діяльністю. Зокрема, до них відносяться:

- виплата працівникам заробітної плати на рівні або нижче законодавчо встановленого розміру мінімальної заробітної плати;

- невідповідність кількості працівників суб'єкта господарювання обсягам виробництва (виконаних робіт, наданих послуг);
- наявність розбіжностей між фактичними показниками чисельності працюючих і заробітної плати та показниками звітності, поданих до органів державної влади.

Саме у таких господарських структурах, у першу чергу, повинні проводитися контрольні заходи щодо додержання законодавства про працю, зокрема, виявлення тіньової зайнятості. При чому, з 2015 року встановлено нові підвищені штрафні санкції за порушення трудового законодавства. Такі штрафи є фінансовими санкціями і не належать до адміністративно-господарських санкцій.

Положенням про Державну службу України з питань праці [4] також передбачено, що у випадках передбачених законом, посадові особи Державної служби з питань праці можуть складати протоколи і про адміністративні правопорушення та накладати адміністративні стягнення. Так, статтею 41 Кодексу України про адміністративні правопорушення (в ред. від 10.06.2017р. [5]), передбачено, що фактичний допуск працівника до роботи без оформлення трудового договору (контракту), допуск до роботи іноземця або особи без громадянства та осіб, стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо надання статусу біженця, на умовах трудового договору (контракту) без дозволу на застосування праці іноземця або особи без громадянства, – тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, фізичних осіб-підприємців, які використовують найману працю від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 8500 до 17000 грн., або приблизно від 320 до 640 дол. США). Повторне вчинене протягом року таке порушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, – тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб в розмірі від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 17000 до 34000 грн, або приблизно від 640 до 1280 дол. США).

Таким чином, з-поміж країн Європи Україна має найменші штрафні санкції (навіть після їх значного підвищення у 2015 році) за нелегальне працевлаштування. А в країнах Східної Європи, наших найближчих сусідів, мінімальні штрафні санкції за неоформлення трудового договору складають від 1030 дол. США (Болгарія) до 12500 дол. США (Чехія), а максимальні – від 10300 дол. США (Болгарія) до 250000 дол. США (Словаччина). У Франції за нелегальну зайнятість взагалі встановлено кримінальну відповідальність. Але запровадження такої відповідальності в нашій країні є дискусійним питанням. Тому в Україні з метою протидії тіньової зайнятості законодавці та урядовці більше схильються до посилення адміністративно-фінансових санкцій за порушення норм трудового законодавства, щоб роботодавцям було вигідніше укласти трудові договори, ніж платити штрафи.

Таким чином, одним з дієвих напрямків протидії випадкам нелегального працевлаштування є посилення адміністративно-правових санкцій за порушення норм трудового законодавства відповідно до Європейських норм. Крім того, дієвим напрямком протидії нелегального працевлаштування буде підвищення прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що відповідно до чинного законодавства не індексується та не відповідає економічним реаліям, та підвищення заробітної, оскільки в Україні рівень тінізації зайнятості населення суттєво впливає на економічну безпеку нашої держави.

Список бібліографічних посилань

1. Стратегія національної безпеки України: указ Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015 // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015/paran7#n7> (дата звернення 02.06.2017).
2. Кодекс законів про працю України : закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення 02.06.2017).
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці: закон України від 28.12.2014 р. № 77-VIII // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-19>
4. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці: постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2015 р. № 96 // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-п> (дата звернення 02.06.2017).
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс від 07.12.1984 № 8073-X // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page2> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 342.9

Олена Сергіївна ПОЧАНСЬКА,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3953-8660>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН, ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

На сучасному етапі розбудови демократичної, правової, соціальної держави в Україні в межах європейського напрямку її розвитку першочергового значення набуває питання забезпечення прав і свобод особистості. Конституція України визнає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю. Дотримання прав

людини є фундаментальною конституційною засадою в Україні, дія якої відповідно спрямовує всю сукупність суспільно-політичних відносин. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини проголошуються головним обов'язком держави.

Надзвичайна значущість даного питання в сучасних умовах суспільного та державного розвитку зумовлює актуальність дослідження змісту і особливостей такого окремого аспекту проблеми захисту прав та свобод людини і громадянина, як питання адміністративно-правового забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі. Права громадян, засуджених до позбавлення волі, являють собою важливий елемент їх правового статусу. Реальність і гарантованість прав дають можливість підвищити ефективність діяльності установ і органів, що виконують покарання, забезпечити законність при виконанні кримінального покарання, а також належний рівень дисципліни і внутрішнього порядку в органах та установах виконання покарань в Україні.

Відповідно до норм чинного законодавства України, що закріплюють основи правового статусу громадян, засуджених до позбавлення волі, держава поважає і охороняє права, свободи і законні інтереси засуджених, забезпечує необхідні умови для їх виправлення і ресоціалізації, соціальну і правову захищеність та їх особисту безпеку. Засуджені користуються всіма правами людини та громадянина, передбаченими Конституцією України, за винятком обмежень, визначених Кримінально-виконавчим Кодексом, іншими законами України, та особливих обмежень, встановлених вироком суду. Правовий статус засуджених іноземців і осіб без громадянства визначається законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Правовий статус засуджених визначається законами України, виходячи із порядку і умов виконання та відбування конкретного виду покарання.

Закріплені в законодавстві України основи правового статусу громадян, засуджених до позбавлення волі, стають необхідною правовою основою щодо створення реальних можливостей для розбудови цілісної та якісної системи адміністративно-правового забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі. Забезпечення правового захисту громадян, засуджених до позбавлення волі, являє собою відповідну діяльність цілої низки суб'єктів – загальнодержавних органів влади, правоохоронних та контролюючих органів, зокрема і відомчих, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадських суб'єктів, – спрямовану на охорону та захист, відновлення й відстоювання прав, свобод і законних інтересів засуджених, у тому числі за допомогою різних форм контролю (нагляду), застосовуваних у взаємозв'язку одна з одною.

Вихід на якісно новий рівень діяльності щодо адміністративно-правового забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні, потребує сьогодні вирішення комплексу завдань як на законодавчому, так і на організаційному рівні, переважна більшість яких пов'язана із

ще незавершеним процесом становлення сучасної правової системи в Україні. Як відзначають сучасні експерти, актуальним завданням сьогодні є розробка і сприйняття ідеї сучасної європейської доктрини прав та свобод людини і громадянина, відповідно до якої мають формулюватися нормативно-правові норми, у тому числі норми кримінального і адміністративного права, що обмежують засуджених у багатьох конституційних і цивільних правах та свободах.

Ефективне адміністративно-правове забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні, в сучасних умовах передбачає вивчення та застосування існуючого зарубіжного досвіду з даного питання. Сучасні міжнародні правові стандарти у даній галузі орієнтують вітчизняного законодавця на чітке закріплення та забезпечення ефективної реалізації прав громадян, засуджених до позбавлення волі. Сьогодні Україна є учасником численних міжнародних договорів, вона визнає низку резолюцій та рішень міжнародних організацій, в першу чергу ООН, з питань дотримання прав засуджених. Серед таких рішень варто назвати такі міжнародні документи, як Мінімальні стандартні правила поведінки з в'язнями, Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню будь-яким чином, Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила»), Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила та інші акти, що фіксують ті або інші параметри правового статусу осіб, які відбувають позбавлення волі та інші покарання, стосуються питань виправлення й соціального перевиховання, розміщення засуджених, управління установами пенітенціарної системи, встановлення основних адміністративно-правових форм і методів забезпечення, а також визначення організаційних засобів адміністративно-правового забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі.

Розвиток системи адміністративно-правового забезпечення прав засуджених, особливо в контексті зазначених вище міжнародних актів, є своєрідним показником бажання та можливості України дотримуватись прийнятих зобов'язань, що безпосередньо впливає на її загальний міжнародний авторитет. Більше того, як відзначають вітчизняні експерти, належне забезпечення основних прав людини під час відбування покарання у вигляді позбавлення волі нерідко стає умовою для розвитку ефективного міжнародного співробітництва в інших важливих для України сферах — економічній, оборонній, гуманітарній та ін.

В цілому можна відзначити, що сьогодні основні вимоги норм міжнародного права знайшли досить повне відбиття в національному законодавстві України, яке здебільшого відповідає параметрам, запропонованим міжнародними стандартами до поведінки з засудженими. Так, зокрема, з урахуванням сучасних вимог міжнародно-правових норм за останній час були внесені суттєві зміни до статей Кримінально-виконавчого Кодексу України,

а також цілої низки законів відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених», розроблено низку проектів змін до законодавчих актів України щодо адаптації порядку застосування окремих інститутів кримінального та адміністративного права до сучасних європейських стандартів та ін. Тож у цьому зв'язку основні проблеми функціонування та розвитку системи адміністративно-правового забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні, наразі вбачаються не стільки в принциповій відмінності вітчизняного законодавства від законодавства провідних європейських країн, скільки в проблемах його реалізації, обумовлених, зокрема, досить обмеженими економічними та соціальними можливостями країни, а також низьким рівнем правової культури.

Одержано 12.06.2017

УДК 347.998.8

Віталій Борисович ПЧЕЛІН,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9540-9084>*

ЩОДО СТАНУ МАТЕРІАЛЬНО-ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ

На сьогодні можна стверджувати, що рівень фінансування органів судової влади є незадовільним. Зокрема, рівень фінансового забезпечення потреби судової системи України на 2016 рік складав 47,9 % від потреби в обсязі 11091 млн гривень. Тобто незадоволена потреба в бюджетних коштах на 2016 рік складала 5777,8 млн грн., а в 2015 році – 6097,0 млн грн при потребі – 10705,0 млн грн [1]. Законом України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» фінансування судової систем передбачено на рівні 8632,1 млн грн. [2], що не відповідає потребам декілька літньої давності. Наведена інформація свідчить про значне (майже 50 %) недофінансування судової системи протягом останніх років.

У контексті наведеного вище слід відмітити те, що сьогодні судова система як ніколи потребує належного фінансування в зв'язку зі здійснюваною судовою реформою. Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року передбачено введення нових інституцій у судовій системі, реформування старих, значне збільшення фонду оплати праці суддів. Мова йде про запровадження Вищої Ради правосуддя, створення Єдиної судової інформаційної системи тощо. Як приклад, тільки створення Служби судової охорони за попередніми розрахунками потребує близько 1

млрд грн. У ст. 135 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачено, що лише базовий розмір посадового окладу судді в залежності від займаної посади становить від 48 тис грн. (суддя місцевого суду) до 120 тис грн. (суддя Верховного Суду України). При цьому до базового розміру посадового окладу встановлюються доплати за: вислугу років; перебування на адміністративній посаді в суді; науковий ступінь; роботу, що передбачає доступ до державної таємниці; а також застосовуються регіональні коефіцієнти [3]. Не ставлячи під сумнів доцільність запроваджених реформ зазначимо, що всі вони потребують здійснення значного матеріально-фінансового забезпечення. Проте приріст такого фінансування останні роки здійснювався неповноцінно й у цілому сфера судочинства значно недофінансована.

Наведена проблема негативно впливає на функціонування всієї судової системи. Так, наприклад, на сьогодні в зв'язку із зазначеним існує потреба щодо належного забезпечення судів приміщеннями, які б відповідали вимогам щодо здійснення правосуддя. Багато судів розташовано в приміщеннях, що потребують капітального ремонту, а також в приміщеннях, що не перебувають у державній власності (договір оренди). За офіційною інформацією Державної судової адміністрації України, що була надана нею за підсумками роботи за 2010-2012 роки, станом на кінець 2012 рік із 763 судів загальної юрисдикції (без урахування Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів), які використовують для відправлення судочинства 863 приміщення, 108 судів (14%) розміщуються в приміщеннях, які відповідають вимогам щодо здійснення судочинства, в тому числі 98 (14%) місцевих загальних судів, 1 (4%) апеляційний суд м. Києва, 4 (50%) апеляційні господарські суди, 5 (18%) місцевих господарських судів. При цьому решта судів потребують створення умов для їх належного функціонування шляхом проведення капітального ремонту, реконструкції, добудови існуючих приміщень, а в багатьох випадках – нового будівництва. [4]. Згідно зі звітом Державної судової адміністрації за 2014 рік, із 763 судів загальної юрисдикції (без урахування Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів) 117 судів (15,3 %) здійснюють правосуддя в умовах, що максимально наближені до характеристик належного приміщення, в тому числі 106 (15,9 %) місцевих загальних судів, 1 (4 %) апеляційний суд м. Києва, 5 (62,5%) апеляційних господарських судів, 5 (18 %) місцевих господарських судів. Решта приміщень судів потребують реконструкції, капітального ремонту або нового будівництва [5]. У подальшому в своїх звітах Державна судова адміністрація не надавала офіційної інформації щодо стану приміщень, в яких розташовані суди [6].

Таким чином, наведені статистичні дані свідчать про жахливий стан забезпечення судів належними приміщеннями, які б відповідали вимогам щодо здійснення правосуддя, що в свою чергу обумовлено незадовільним рівнем матеріально-фінансового забезпечення органів судової влади. Дана проблематика потребує свого вирішення в найближчий час, оскільки

заважає ефективному функціонуванню органів судової, чим і порушується принцип доступності здійснення правосуддя.

Список бібліографічних посилань

1. Інформація про діяльність ДСА України, її територіальних управлінь щодо фінансового та матеріально-технічного забезпечення судів у I півріччі 2016 року // Державна судова адміністрація України. URL: http://dsa.court.gov.ua/userfiles/zvit_1_16.doc (дата звернення 02.06.2017).
2. Про Державний бюджет України на 2017 рік : Закон України від 21 груд. 2016 р. № 1801-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2017. № 3. Ст. 31.
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України : від 2 черв. 2016 р. № 1402-VIII // Офіційний вісник України. 2016. № 56.
4. Звіт про роботу Державної судової адміністрації України протягом 2010-2012 років // Державна судова адміністрація України. URL: <http://dsa.court.gov.ua/userfiles/Zvit%20DSA.pdf> (дата звернення 02.06.2017).
5. Підсумки роботи Державної судової адміністрації України за перше півріччя 2014 року // Державна судова адміністрація України. URL: http://dsa.court.gov.ua/userfiles/dsa_1_14.doc (дата звернення 02.06.2017).
6. Підсумки роботи // Державна судова адміністрація України. URL: <http://dsa.court.gov.ua/dsa/pokazniki-diyalnosti/1233/> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 351.74:378.14(477)

Вадим Сергійович СЕЛЮКОВ,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративної діяльності поліції факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6690-6484>*

ЗАВДАННЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

В умовах реформування системи правоохоронних органів України, зокрема реформ Міністерства внутрішніх справ України, зміни у нормативному забезпеченні діяльності поліції в Україні торкнулися і організації післядипломного навчання.

В положенні про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції визначенні загальні завдання післядипломної освіти працівників поліції. Зміст та види післядипломної освіти характеризуються різноманітністю, а тому, для кожного виду післядипломної освіти мають бути сформовані конкретні завдання. Адже, під час організації та проведення післядипломної освіти здійснення усіх зазначених завдань, по-перше, не є доцільним, а, по-друге, не можливе у зв'язку з обмеженістю часу такого навчання.

Більш детально аналізуючи кожен вид післядипломної освіти можна діяти висновків, що і завдання для кожного з них мають певні особливості.

Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції України визначає такі її види: спеціалізація, перепідготовка, підвищення кваліфікації та стажування.

Виходячи зі змісту спеціалізації можна констатувати, що її завданнями є одержання нових знань за освітньо-професійною або освітньо-науковою програмою, що дозволить поліцейському в подальшому здійснювати відмінні від існуючих повноваження. Саме набуття нових знань та навичок є основним завданням для цього виду освіти.

Перепідготовка поліцейських – це професійне навчання, спрямоване на оволодіння працівниками поліції іншою професією. Але, в Україні склалася така ситуація, що за весь час існування Міністерства внутрішніх справ проведення перепідготовки не проводилось. Це пояснюється тим, що для зайняття вакантної посади в Міністерстві внутрішніх справ України не є необхідним проходження перепідготовки. Тому постає питання щодо доцільності встановлення такого виду післядипломної освіти в системі Національної поліції України. Для перепідготовки головними особливими завданнями мають стати формування нових знань та навичок, які необхідні для виконання завдань пов'язаних з іншою «поліцейською» професією.

Особливої уваги потребує конкретизація завдань підвищення кваліфікації, адже саме це вид післядипломної освіти є найрозповсюдженим у системі Міністерства внутрішніх справ України. Підвищення кваліфікації передбачає підвищення рівня професійної майстерності поліцейського для виконання службових завдань у рамках своїх професійних обов'язків. Варто наголосити, що доречно більш детально регламентувати саме принципи організації підвищення кваліфікації поліцейських. В умов рушійних змін у суспільно-політичному житті країни принципами організації підвищення кваліфікації поліцейських, окрім загальних, мають бути: своєчасність, доцільність, ефективність, актуальність, мотивування працівника до оновлення або удосконалення свої професійних вмінь та навичок, а також зручність. Під останнім принципом варто розуміти вдале поєднання форм післядипломної освіти (очної та дистанційної), тривалості та періодичності проведення підвищення кваліфікації. Отож, особливості завдань підвищення кваліфікації поліцейських можна визначити як актуалізація та оновлення знань, умінь та навичок необхідних для виконання покладених на працівника професійних обов'язків.

Стажування передбачає набуття працівником поліції досвіду виконання завдань і обов'язків певної професійної діяльності або галузі знань. Для такого виду післядипломної освіти характерна практична спрямованість, адже лише набуття знань, умінь та навичок є недостатнім для ефективного їх застосування у практичній діяльності, тому для забезпечення поліцейського здібностями застосування отриманих під час освіти знань завданням стажування має стати саме «переведення» теоретичних знань на практичні уміння.

Отож, коротко проаналізувавши завдання післядипломної освіти працівників Національної поліції України, можна дійти висновку, що особливості кожного її виду знаменують особливі завдання, досягнення яких є вкрай необхідним у сучасних умовах реформування Міністерства внутрішніх справ України.

Одержано 12.06.2017

УДК 351.74(479.22)

Володимир Валентинович ЧУМАК,

*кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник відділу організації наукової роботи Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6171-2250>*

ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ГРУЗІЇ

Сучасні соціальні, економічні, політичні зміни, які відбуваються в державі, відображаються в діяльності органів державної влади, в тому числі й поліції, впливають на їх реформування та модернізацію [1, с. 87].

Ефективне виконання завдань, покладених на поліцію, неможливе без створення належного механізму управління. Його розробка та оптимізація мають спиратися на науковий підхід, а також враховувати позитивний зарубіжний досвід діяльності поліції.

Принципи діяльності поліції в зарубіжних країнах у переважній більшості подібні між собою, це пояснюється як процесами інтеграції законодавства, активною міждержавною координацією заходів протидії правопорушенням, так і обміном досвіду проведення конкретних профілактичних заходів. Більшою мірою це стосується країн-членів Євросоюзу, хоча в кожній країні все ж таки залишаються специфічні риси з огляду на особливості їх розвитку, правові традиції, ментальність і ступінь активності громадян [2, с. 75–76, 3, с. 166].

Відтак, сьогодні Україна потребує в окремому дослідженні питання порівняльно-правового (компаративного) аналізу завдань та принципів діяльності поліції в інших країнах з метою визначення напрямів використання позитивного досвіду, напрацьованого за кордоном, у вітчизняному правовому полі, зокрема для протидії злочинності.

Окремі аспекти діяльності поліції в зарубіжних країнах уже ставали предметом дослідження в наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, а саме О. М. Бандурки, Д. М. Бахраха, Ю. П. Битяка, С. М. Гусарова, А. С. Васильєва, С. В. Додіна, С. В. Ківалова, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, Р. С. Мельника, В. П. Науменко, А. П. Павлова, П. В. Пашка, О. С. Проневича, К. К. Сандровського, О. Ю. Синявську, С. С. Терещенка та ін. Вказаними вченими зроблено значний внесок у науку адміністративного

права, зокрема при дослідженні діяльності поліції в зарубіжних країнах, проте принципи діяльності поліції Грузії все ж висвітлено недостатньо, а в існуючих наукових працях указані питання досліджувались фрагментарно або в рамках ширшої правової проблематики, без комплексного підходу, що підкреслює актуальність та новизну обраної тематики.

Великий тлумачний словник сучасної української мови термін «принцип» тлумачить як основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку тощо [4, с. 1125]. Принцип – це одна з фундаментальних філософських категорій, що використовується для характеристики суспільних відносин у будь-якій сфері діяльності [5, с. 20]. На відміну від об'єктивних законів, принципи залежать від свідомості людей, від пізнання ними діючих законів природи й суспільства [6, с. 722]. Багатопланова правоохоронна діяльність із забезпечення виконання значного обсягу роботи, яка пов'язана з охороною, захистом і виконаннями функцій, покладених на поліцію, будується на основі принципів [7, с. 264].

Відповідно до ст. 5 Закону Грузії «Про поліцію» [8], діяльність поліції Грузії регулюється Конституцією Грузії, міжнародно-правовими актами Грузії, Законом Грузії «Про поліцію» та іншими законами Грузії, нормативно-правовими актами Президента Грузії, Уряду Грузії, Прем'єр-міністра Грузії та Міністра.

Що стосується принципів діяльності поліції Грузії, то це питання регулює ст. 8 Закону Грузії «Про поліцію», де зазначено, що поліцейські в своїй діяльності неухильно дотримуються принципів захисту і поваги основних прав і свобод людини, законності, неприпустимість дискримінації, пропорційності, здійснення дискреційних повноважень, політичної нейтральності та прозорості діяльності поліції.

Застосування поліцейськими поліцейських заходів з порушенням основних керівних принципів діяльності поліції тягне відповідальність, встановлену законодавством Грузії.

У зв'язку з цим вважаємо за доцільне зупинитись на аналізі змісту принципу пропорційності діяльності поліції Грузії.

Згідно ст. 12 закону Грузії «Про поліцію» принцип пропорційності це поліцейський захід який повин слугувати досягненню легітимної мети. Обраний поліцейський захід повин бути найбільш (максимально) відповідним, необхідним і пропорційним.

Обраний поліцейським поліцейський захід є найбільш відповідним, якщо його застосування дозволяє досягти легітимної мети.

Обраний поліцейським найбільш відповідний поліцейський захід є необхідним, якщо неможливо використати інший засіб, який при досягненні легітимної мети спричинив би найменшу шкоду як адресату заходу так і іншій особі.

Застосований поліцейським необхідний поліцейський захід є пропорційним, якщо шкода, заподіяна правовому благу, що охороняється законом, не перевищує благо, для захисту якого він був застосований.

Правові дії поліції припиняються, якщо мета цих дій досягнута або очевидна неможливість досягнення мети [8].

Таким чином, слід зазначити, що аналіз досвіду зарубіжних країн діяльності поліції та обґрунтоване впровадження позитивного досвіду дозволить суттєво підвищити ефективність діяльності поліції України, виробити дієву систему заходів щодо якісної охорони громадського порядку, профілактики правопорушень, охорони та захисту прав і свобод людини та громадянина, зниження криміналізації суспільства в цілому.

Необхідно підкреслити, що деякі з розглянутих принципів діяльності поліції Грузії можуть бути застосовні під час організації діяльності поліції в Україні, проте, як правило, виключно з урахуванням специфіки національного законодавства.

Отже, з метою удосконалення діяльності поліції в Україні зазначений принцип пропорційності діяльності поліції може знайти своє правове закріплення у закону України «Про Національну поліцію» [9] у межах окремої статті.

Перспективними напрямками подальших досліджень у цій сфері є аналіз досвіду діяльності поліції в країнах Європи.

Список бібліографічних посилань

1. Комзюк В. Т. Завдання та принципи діяльності митних органів України та спеціалізованих митних установ // *Право і безпека*. 2012. № 1. С. 86–90.
2. Ответственность за должностные преступления в зарубежных странах / Ф. М. Решетников (отв. ред.). М. : Юрид. лит., 1994. 128 с.
3. Григоренко І. А. Зарубіжний досвід протидії службовим зловживанням та корупції в діяльності поліції // *Юридичний часопис національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 164–175.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. Та CD)/[уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел] К.; Ірпень :Перун, 2009. 1736 с.
5. Гетьманець О. П. Принципи державного контролю в бюджетному процесі // *Форум права*. 2006. № 1. с. 20—24.
6. Сидоренко Р. О. Принципи адміністративних повноважень прокуратури України // *Форум права*. 2011. № 3. С. 722—727.
7. Юзікова Н. С. Судові та правоохоронні органи України : [підручник] / Н. С. Юзікова. Вид. 4-те перероб. і допов. К. : Істина, 2006. 320 с.
8. Про поліцію: Закон Грузії 4 жовтня 2013 года № 1444-І. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/2047533/1/ru/pdf> (дата звернення 02.06.2017).
9. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 342.951

Ксенія Володимирівна ШУСТРОВА,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції України Донецького юридичного інституту МВС України, м. Кривий Ріг

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Засоби масової інформації (далі ЗМІ) називають ще «четвертою владою», тому що вони мають змогу впливати на свідомість людей за допомогою пропаганди, використання прихованої реклами та інших засобів впливу на маси, а значить і впливати на політику в державі. Крім того, ЗМІ виступають інструментом в інформаційній війні, яка ведеться між державами, тому завданням кожної країни стає посилення контролю за діяльністю ЗМІ за допомогою адміністративно-правового регулювання. Зокрема, потрібен дієвий механізм органів державної влади, який би реалізовував державну політику у цій сфері та здійснював контроль за інформаційними потоками в Україні. Це пояснює те, що вивчення та аналіз адміністративно-правового регулювання діяльності ЗМІ з боку науковців та юристів-практиків актуальне як в Україні, так і за її межами.

Найбільш поширеним є трактування адміністративно-правового регулювання як цілеспрямованого, впорядковуючого, управлінського впливу держави на суспільні відносини. Що стосується адміністративно-правового регулювання діяльності ЗМІ, то можна погодитись з думку Каміля Примакова, що це діяльність органів державної влади, яка спрямована на впорядкування, охорону та розвиток суспільних відносин, що виникають у сфері масової інформації, за допомогою адміністративно-правових засобів [1, с. 147]. Тому аналіз адміністративно-правового регулювання ЗМІ передбачає насамперед визначення об'єкта, суб'єктів та законодавчої бази у цій сфері.

Об'єктом адміністративно-правового регулювання з боку держави виступають ЗМІ. Під ЗМІ розуміються газети, журнали, теле- і радіопрограми, кінодокументалістика, інші періодичні форми публічного розповсюдження масової інформації [2]. Засоби масової інформації репрезентуються редакціями періодичної преси, теле- і радіомовлення (інформаційними агентствами, іншими установами, які здійснюють випуск масової інформації) [2]. Таким чином адміністративно-правовому регулюванню підлягає діяльність у сфері публічного розповсюдження масової інформації, незалежно від форми, яку вона приймає (газета, журнал, кіно, телепрограма і т.д.). Аналізуючи законодавство України, можна дійти висновку, що засоби масової інформації діють у вигляді друкованих засобів масової інформації (преси), теле- і радіомовної організації, інформаційного агентства, електронного засобу масової інформації та Інтернету.

Суб'єктами адміністративно - правового регулювання діяльності засобів масової інформації виступають різноманітні органи державної влади, з яких можна відокремити як загальні так і спеціальні. Загальні - здійснюють регулювання всіх сфер діяльності держави і є загальнодержавними. Спеціальні суб'єкти здійснюють адміністративно-правове регулювання саме діяльності засобів масової інформації, тому їх повноваження обмежуються цією сферою, Розглянемо основні з них. Так, до загальних суб'єктів адміністративно-правового регулювання діяльності ЗМІ відносять:

- Верховну Раду України - визначає державну політику щодо ЗМІ, законодавчі основи її реалізації, гарантії соціального і правового захисту працівників цієї сфери;

- Президента України, який є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина [3]. Зокрема Президент України видає укази, які носять регулятивний характер у сфері забезпечення діяльності ЗМІ;

- Кабінет Міністрів України – забезпечує проведення державної політики в інформаційній сфері, спрямовує і координує діяльність міністерств та інших органів виконавчої влади у цій сфері;

До спеціальних:

- Міністерство інформаційної політики України – є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах інформаційного суверенітету України, державного іномовлення та інформаційної безпеки [4].

- Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, яка є конституційним, постійно діючим колегіальним органом, метою діяльності якого є нагляд за дотриманням законів України у сфері телерадіомовлення, а також здійснення регуляторних повноважень [5].

- Державний комітет України з телебачення та радіомовлення – є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері телебачення і радіомовлення, інформаційній та видавничій сфері [6].

- Управління у справах преси та інформації обласних державних адміністрацій.

Великий вплив на сферу державної політики мають комітети Верховної Ради України, як органи Верховної Ради України, які утворюється з числа народних депутатів України для здійснення окремих напрямів законопроектної роботи, підготовки і попереднього розгляду питань, віднесених до повноважень Верховної Ради України, виконання контрольних функцій [7]. Тому, окремо можна відзначити комітет Верховної Ради України з питань свободи слова та інформаційної політики, предметами відання якого є: 1) державна політика у сфері інформації та інформаційної безпеки; 2) свобода слова; 3) право громадян на інформацію; 4) друковані, електронні засоби масової інформації та Інтернет; 5) діяльність Верховної Ради України; 6) засади здійснення рекламної діяльності [8].

Законодавчу базу адміністративно-правового регулювання діяльності засобів масової інформації становить Конституція України, Закони України «Про інформацію», «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України», «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення», «Про телекомунікації», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. З кожним роком кількість нормативно-правових актів, які здійснюють адміністративно-правове регулювання діяльності ЗМІ зростає, тому що з'являється все більше нових інформаційних загроз, що потребують реагування з боку держави. Тому доцільним є уніфікація законодавства у цій сфері для полегшення як адміністративно-правового регулювання, так і застосування норм права учасниками інформаційних правовідносин.

Таким чином в Україні функціонує цілісна система адміністративно-правового регулювання діяльності ЗМІ, яка має свій об'єкт, суб'єктів та розгалужену нормативну базу. Але постійна інформаційна війна між державами, поява новітніх технологій, все більший вплив Інтернету на свідомість людей, потребує постійного контролю та удосконалення цієї системи з боку держави.

Список бібліографічних посилань

1. Примаков К. Поняття та ознаки адміністративно-правового регулювання у сфері масової інформації в Україні // Підприємство. Господарство і право, 2016. № 11. С. 145–152
2. Про пресу та інші засоби масової інформації : Закон Союзу Радянських Соціалістичних Республік від 12.06.1990 № 1552-I. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v1552400-90> (дата звернення 02.06.2017).
3. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80/paran4603#n4603> (дата звернення 02.06.2017).
4. Питання діяльності Міністерства інформаційної політики України: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 р. № 2. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2-2015-%D0%BF> (дата звернення 02.06.2017).
5. Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення: Закон України від 23.09.1997 № 538/97-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 02.06.2017).
6. Про затвердження Положення про Державний комітет телебачення і радіомовлення України : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2014 р. № 341. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341-2014-%D0%BF> (дата звернення 02.06.2017).
7. Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 04.04.1995 № 116/95-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 02.06.2017).
8. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України восьмого скликання : Постанова Верховної Ради України від 04.12.2014 № 22-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/22-19> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 351.743(477)

Олена Валеріївна АГАПОВА,

аспірант кафедри загальноправових дисциплін факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ЧИННИК УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Військово-правоохоронна діяльність Національної гвардії України (надалі – НГУ) спрямована на захист внутрішнього суверенітету держави та забезпечення громадського порядку та громадської безпеки. Перспективним кроком для розвитку вітчизняного сектору безпеки і оборони, в тому числі і НГУ, є майбутня інтеграція України до провідних європейських та євроатлантичних правоохоронних структур. Однією з основних умов такої інтеграції є міжнародна співпраця НГУ з іншими аналогічними військовими формуваннями європейських країн. Такий вектор розвитку дозволяє не лише отримувати позитивний досвід функціонування європейських військово-правоохоронних формувань, використовувати ключові військові стандарти, а також сприяє вдосконаленню існуючих адміністративно-правових засад діяльності НГУ з метою зміцнення довіри до нашої держави.

З метою належної організації заходів з міжнародного співробітництва у складі Головного управління Національної гвардії України створено та діє окреме управління міжнародного співробітництва.

За участю названого управління, командувач Національної гвардії України здійснює керівництво та спрямовує діяльність на виконання таких особливих завдань: 1) підготовку та реалізацію європейських проектів; 2) організацію та здійснення міжнародного співробітництва Національної гвардії України, в межах компетенції, з аналогічними військовими формуваннями іноземних держав та іншими правоохоронними структурами (OSCE, Транспаренсі Інтернешнел, Женевський центр демократичного контролю над збройними силами (ДКЗС) тощо; 3) участь у підготовці та відборі військовослужбовців Національної гвардії України з метою за діяння у міжнародних миротворчих операціях; 4) організацію прийому та протокольного забезпечення візитів делегацій, окремих представників військових правоохоронних структур іноземних держав до Національної гвардії України, міжнародних зустрічей, конференцій та інших заходів та співробітництва між ними; 5) організацію виїздів представників Національної гвардії України у службові відрядження за кордон; 6) проведення заходів щодо організації вдосконалення мовної підготовки військовослужбовців Національної гвардії України [1].

Важливим напрямком міжнародної взаємодії Національної гвардії України є її участь у підготовці та реалізації спільних з Європою проектів.

У цьому контексті варто навести проект «Twinning», реалізація якого позитивно вплинула на запровадження реформ у військово-правоохоронній сфері України. Характерною рисою цього проекту став безпосередній обмін унікальним досвідом в окремо взятій сфері державного управління, в тому числі у сфері управління Національної гвардії України (до 2014 року – Внутрішніми військами МВС України) з метою впровадження європейських норм та стандартів (через консультування, тренінги, стажування), необхідних для адаптації національного законодавства до законодавства ЄС [2].

Порядок реалізації проекту «Twinning» на сьогодні регламентується Постановою Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 № 700 «Про затвердження Порядку ініціювання, підготовки та реалізації проектів «Twinning». Цим нормативно-правовим документом «Twinning» визначено як проект технічної допомоги ЄС, що передбачає спільну діяльність державного органу держави – члена ЄС з бенефіціаром (державний орган, в якому передбачається впровадження проекту Twinning), що спрямований на досягнення обов'язкових результатів, викладених у Twinning-контракті [3].

Прагнення України стати однією з країн-членів ЄС вимагає застосування цього інструменту для адаптації вітчизняної системи державного управління до вимог і стандартів встановлених в інших країнах ЄС [4, с.131-135].

Одним із перспективних напрямів міжнародної діяльності Національної гвардії України є співробітництво з аналогічними військовими формуваннями іноземних держав та закордонними правоохоронними структурами. Як приклад, можна навести проведення футбольного чемпіонату Євро-2012, для організації якого 240 інструкторів Внутрішніх військ МВС України спільно з фахівцями у сфері підтримки громадського порядку із Французької Республіки та Румунії пройшли підготовку із застосуванням нових тактик та спеціальних методик [5].

Суттєву роль в процесах еволюції військово-правоохоронної сфери України виконує Організація Північноатлантичного договору (НАТО). З моменту підписання Україною Рамкового документа у 1994 році була запроваджена спільна програма з НАТО «Партнерство заради миру», у межах якої реалізуються проекти, що спрямовані на: розбудову цілісності й прозорості оборонних інституцій; професійний розвиток цивільного персоналу сектору безпеки і оборони України; вдосконалення військової освіти та оборонно-технічного співробітництва та реформування органів, що входять до українського сектору безпеки та оборони тощо [6].

Нинішній стан справ свідчить про те, що Національна гвардія України лідирує у процесах переходу на військові стандарти НАТО. Вагомий внесок у названі процеси, безумовно, зробили експерти Альянсу, які застосували трьох етапний системний підхід реформування Національної гвардії України, який зараховує до себе: 1) реформу структури управління Національної гвардії України; 2) програму створення нової системи підготовки та навчання особового складу з урахуванням іноземного досвіду і досвіду участі

Національної гвардії України у бойових операціях на Сході держави; 3) механізм забезпечення взаємодії Національної гвардії України з усіма силовими відомствами України, а також із силами НАТО.

Враховуючи складність та тривалість процесів у сфері міжнародного співробітництва доречно визначитися з пріоритетами у цьому напрямку, які, на нашу думку, повинні зараховувати: 1) вступ до різноманітних безпечових європейських та євроатлантичних структур та організацій (асоціація FIER, НАТО); 2) участь у різноманітних проектах військово-правоохоронного спрямування; 3) проведення спільних військових навчань з представниками іноземного сектору безпеки та оборони («Fearless Guardian-2015», «RoGendIntEX - 2015», «Rapid Trident-2016» та ін.); 4) створення нової системи навчання особового складу Національної гвардії України у відповідності до стандартів НАТО тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Міжнародне співробітництво // Офіційний веб-сайт Національної гвардії України. URL: <http://ngu.gov.ua/ua/mizhnarodne-spivrobitnytstvo> (дата звернення 02.06.2017).
2. Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського союзу: веб-сайт. URL: <http://www.center.gov.ua/pro-tsentr/proekti/twinning> (дата звернення 02.06.2017).
3. Про затвердження Порядку ініціювання, підготовки та реалізації проектів Twinning : постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 № 700 // Офіційний вісник України. 2016. № 83. Ст. 2733.
4. Агапова О.В. Міжнародне співробітництво як чинник вдосконалення діяльності Національної гвардії України // Підприємництво, господарство і право. № 12. 2016 (250). С. 131–135.
5. Проект Twinning допомагає модернізувати внутрішні війська України. URL: <https://euukrainecoop.net/2013/01/14/twinning/> (дата звернення 02.06.2017).
6. Співробітництво Україна–НАТО у рамках програми «Партнерство заради миру та безпеки» // Місія України при НАТО: веб-сайт. URL: <http://nato.mfa.gov.ua/ua/ukraine-nato/Partnership> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК [342.951:347.961](477)

Катерина Олегівна БЕЛА,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Останні декілька років в Україні законотворча діяльність під значним тиском громадськості та історичних умов, все частіше звертається до питань подолання державної монополії в багатьох секторах суспільного життя. Тим не менш, подолання монополії держави не є панацеєю, за

допомогою якої можна швидко вирішувати нагальні проблеми. Адже, історія права знає багато прикладів таких випадків, коли інститути, що мали стати основою децентралізації, не були достатньо підготовленими, що призводило до значного викривлення покладених на них функцій. Так, наприклад, наприкінці ХХ століття регіональна реформа на півдні Італії замість посилення влади на місцях призвела до посилення в регіонах кримінальних елементів та появу такого явища, як мафія [1].

З цієї токи зору, на сьогоднішній день правова система України значно переосмислює роль та місце нотаріату як ефективного засобу досудового захисту прав людини, адже головні функції нотаріату у правовій системі – це саме упередження суперечок, забезпечення правових гарантій і розвантаження судової гілки влади. Так переосмислення інституту нотаріату створює підґрунтя для нового наукового погляду на нотаріат як об'єкту адміністративного права.

Законом України «Про нотаріат» дається таке визначення терміну «нотаріус»: «...це уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності» [2]. Тим не менш, було б доцільно дати визначення також терміну «нотаріальна діяльність», адже правознавці вкладають різне значення в цей термін. Так, на думку, К.І. Федорової це основна функція окремих установ, утворень та осіб, які у різні часи мали певне призначення, тісно пов'язана із суспільним і сімейними устроєм, спадковими і речовими правами, тому логічно припустити, що вона виникла разом із появою цивілізованих держав, у яких існувала писемність [3]. Г.Ю. Гулевська, в свою чергу, зазначає, що нотаріальна діяльність характеризується публічно-правовою природою та полягає в тому, що, захищаючи суб'єктивні права і законні інтереси фізичних і юридичних осіб, фіксуючи і посвідчуючи безспірні права осіб, нотаріат сприяє створенню ефективних умов для розпорядження власністю та її охорони й надання суб'єктивним правам публічної сили (офіційного визнання від імені держави), з одного боку, а з іншого – здійснює делеговану державою функцію контролю в сфері цивільного обігу [4].

На мій погляд, ключові тези стосовно нотаріальної діяльності складаються з твердження, що це діяльність, яка по-перше, реалізується уповноваженою державою особою, а, по-друге (що випливає із положень Закону «Про нотаріат»), реалізується з метою надання правочинам юридичної вірогідності (достовірності). Саме з цих двох положень та, спираючись на існуючі практики в реалізації нотаріальної діяльності, і буде побудовано мій погляд на місце нотаріату в умовах стратегічних змін у правовій системі України, що систематично відбуваються останні роки.

Український нотаріат базується на принципах латинського нотаріату. За багаторічну історію цей інститут довів свою ефективність в питаннях за-

хисту прав людини, однак досить широке коло практичних питань функціонування нотаріату в Україні все ще залишається невирішеними. Так, наприклад, збільшення повноважень нотаріусів зумовило свого часу значний розвиток приватного нотаріату, що через консультації приватним нотаріусом своєї клієнтури стосовно правових наслідків тих чи інших правочинів призвело до зростання правової грамотності населення. Одночасно з цим є негативні явища у правовій системі. Так, державний нотаріат не довів своєї доцільності існування, а приватний нотаріат навпаки став дуже часто використовуватися приватними особами для реалізації своїх приватних інтересів, що не пов'язано з забезпеченням власних прав, а з обмеженням прав інших.

Тут можна навести масу прикладів, коли нотаріальна дія направляється на затягування часу, або створення додаткових перепон у реалізації суб'єктом своїх прав. При цьому зазвичай така нотаріальна дія реалізується з грубим порушенням законодавства та стає в подальшому предметом розгляду судових справ. В такому випадку нотаріат не просто не виконує власних функцій, але й погіршує в цілому функціонування правової системи України. Це призводить до зростання скарг громадян, створення криміногенних ситуацій та в цілому створює суттєві проблеми у роботі приватних нотаріусів.

В цьому контексті розширення повноважень приватних нотаріусів може призвести до дерегуляції нотаріату з боку адміністративного права, що, в свою чергу, в умовах, коли існуюча система адміністративного права не може ефективно подолати нагальні негативні явища в системі нотаріату, призведе до подальшого збільшення кола невирішених практичних питань.

На мою думку, сучасна система адміністративного права України має, перш за все, зайнятися вирішенням подолання негативних практик, що існують сьогодні у системах тих інституцій, повноваження яких можуть бути розширені в умовах децентралізації та подолання монополії держави. Однією з ключових з них є нотаріат. Таким чином, на вдосконалення діяльності суб'єктів адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності спрямований ряд рекомендацій:

- ліквідувати поділ нотаріусів на державних та приватних, як такий, що не відповідає дійсності;
- закріпити термін «нотаріальна діяльність» відповідною статтею у Законі «Про нотаріат» з метою формалізації поняття;
- ініціювати розробку нового порядку підготовки та переатестації осіб, що здійснюють нотаріальну діяльність;
- ініціювати розробку нових форм адміністративно-правового регулювання приватної нотаріальної діяльності, порядку припинення або призупинення нотаріальної діяльності, а також порядку контролю за здійсненням нотаріальної діяльності, спрямованих на вирішення існуючих практичних питань при здійсненні нотаріальної діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. A History of Contemporary Italy: Society and Politics. 2003. URL: <http://italianstudies.nd.edu/assets/68857/ginsborg.pdf> (дата звернення 02.06.2017).
2. Про нотаріат: Закон України // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3425-12> (дата звернення 02.06.2017).
3. Федорова К. І. Адміністративно-правове регулювання приватної нотаріальної діяльності в Україні : дис. К, 2008. 212 с.
4. Гулевська Г.Ю. Організаційно-правові аспекти державного регулювання нотаріальної діяльності в Україні: дис. Ірпінь, 2004. 208с.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.951:351.82

Людмила Леонідівна БІЛИК,

головний спеціаліст управління муніципального розвитку Житомирської міської ради, здобувач кафедри адміністративної діяльності Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ДО ПИТАННЯ РЕФОРМИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

На сьогоднішній день адміністративні, економічні, політичні зміни, що відбуваються в державі, вносять багато нового в діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування. Це обумовлює потребу у реформуванні управлінських процесів у державі та інститутів адміністративного права.

Таким чином, держава повинна надавати послуги, тобто здійснювати різноманітні дії, спрямовані на створення умов для реалізації громадянами своїх прав і свобод. Враховуючи це, особливого значення набуває інститут адміністративних послуг.

Правове регулювання процесуальних відносин органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з громадянами та юридичними особами є однією з найактуальніших проблем України. Але одна із категорій таких відносин, зокрема, щодо надання адміністративних (управлінських) послуг досі залишається малодослідженою і дискусійною у вітчизняній юридичній науці. До речі, спочатку вживалося поняття «управлінські» послуги. Але цей термін небезпідставно критикувався, оскільки під управлінськими послугами часто розуміють обслуговування власне управлінського процесу, в тому числі у приватному секторі виробництва.

Людина, її права та свободи в Україні визнані головною соціальною цінністю, а головним завданням публічної адміністрації визначено саме надання якісних адміністративних послуг громадянам. Відповідно, громадяни у відносинах із владою є споживачами послуг.

На сьогодні публічне управління розглядається як система, спрямована на надання адміністративних послуг населенню.

Інститут адміністративних послуг було запроваджено Концепцією адміністративної реформи, затвердженою Указом Президента України від 22 липня 1998 року № 810. Загальними засадами Концепції було реформування органів виконавчої влади, зокрема, переорієнтації діяльності цих органів з суто адміністративно-розпорядчих функцій на надання адміністративних (управлінських) послуг усім особам [1].

Разом з тим, у виконавчій владі перемогла точка зору щодо розробки спеціального закону. Розпорядженням Кабінету Міністрів від 17 червня 2009 року № 682 було схвалено Концепцію проекту Закону України «Про адміністративні послуги». У ній були визначені завдання, спрямовані на подолання проблем:

- 1) постійного встановлення нових платних послуг;
- 2) створення монопольних посередницьких структур;
- 3) відсутності критеріїв віднесення послуг до адміністративних послуг;
- 4) неналежного законодавчого регулювання процедури надання послуг;
- 5) відсутності критеріїв поділу послуг на платні та безоплатні, а також встановлення їх вартості;
- 6) подрібнення однієї послуги на кілька платних послуг та надання тих послуг, які можуть надаватися іншими суб'єктами (приватним сектором);
- 7) зобов'язування споживачів отримувати супутні платні послуги;
- 8) перекладення адміністративними органами своїх обов'язків на заявників;
- 9) вимагання документів, не передбачених законодавством, або у невстановленій формі;
- 10) відсутності зручного графіка надання послуг;
- 11) необґрунтовано тривалого або невизначеного строку надання окремих послуг тощо [2].

6 вересня 2012 року було прийнято Закон України «Про адміністративні послуги», згідно з яким, *адміністративна послуга* – це результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи [3].

До ухвалення цього Закону, починаючи із 2007 року було сформульовано низку інших варіантів визначення адміністративної послуги, які і досі закріплені у чинних нормативно-правових актах та не були замінені.

Інші визначення, закріплені впродовж 2007–2009 років у підзаконних актах з регулювання специфічних правовідносин, називали суб'єктів звернення по послугу (фізичну або юридичну особу) – суб'єктами господарської діяльності, за потреби уточнюючи цих суб'єктів («резидентом/нерезидентом») або ж зазначаючи конкретні різновиди адміністративних

послуг («видача бланків ліцензій на добування мисливських тварин»; «видача посвідчення мисливця та контрольної картки обліку добутої дичини і порушень правил полювання») чи їх групи («...за їх заявою щодо видачі (переоформлення, внесення змін до переліків робіт діючих ліцензій, анулювання та видачі дублікатів) ліцензій на провадження господарської діяльності, пов'язаної із створенням об'єктів архітектури»).

Подальші визначення, закріплені впродовж 2011–2012 років до прийняття Закону, також стосувалися конкретних юридично значущих дій з боку суб'єкта владних повноважень (адміністративного органу) на користь заявників щодо їхніх суб'єктивних прав та інтересів у різних сферах правовідносин.

Сьогодні всебічне забезпечення прав та свобод людини під час надання адміністративних послуг органами виконавчої влади в Україні є найактуальнішим питанням, яке постає під час вирішення важливих правових завдань у рамках різних галузей права. Урегулювання проблеми визначення ціннісної орієнтації інституту адміністративних послуг протягом чергового етапу його становлення (що зумовлено прийняттям нових галузевих нормативно-правових актів та початком функціонування Єдиного державного реєстру адміністративних послуг в Україні) надає особливої актуальності визнанню і збереженню прав та свобод людини, що може бути досягнуто лише завдяки якісному забезпеченню доступних сервісно-публічних послуг.

Список бібліографічних посилань

1. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 22.07.1998. № 810/98 // Офіційний вісник України. 1999. № 21. С. 32.
2. Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про адміністративні послуги»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06.2009. № 682-р. // Урядовий кур'єр. 07.07.2009. № 119.
3. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 // Голос України. 06.10.2012. № 188.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.951:314.74(477)

Софія Григорівна БОЖОК,

*кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8965-8751>;*

Денис Григорович БОЖОК,

старший інспектор з особливих доручень сектору організації відбору та проведення атестування поліцейських управління кадрового забезпечення ГУНП в Херсонській області, м. Херсон

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Адміністративне право як галузь права перебуває в стані постійних динамічних змін. Адміністративне законодавство постійно оновлюється, а сутність адміністративно-правової доктрини на сучасному етапі розвитку правничої науки зазнала суттєвих змін. Не є виключенням і адміністративно-правова наука, яка трансформувалась відповідно до доктрини перетворення адміністративного права з галузі державного управління в галузь права, що визначає механізм взаємодії держави та громадян.

Необхідно зазначити, що значний внесок у розвиток науки адміністративного права та процесу внесли такі видатні вчені, як Бевзенко В.М., Берлач А.І., Колпаков В.К., Комзюк А.Т., Ярмачі Х.П. та інші.

Окремо необхідно зазначити про значний вплив права Європейського Союзу. Як слушно зазначає В.Бевзенко: «повільне, але невпинне поширення права Європейського Союзу створює суттєвий вплив на вітчизняне адміністративне право та процес. Національне адміністративне право і процес невпинно збагачуються новим змістом, однак, спостерігається давня тенденція порушення суб'єктивно-публічних прав, свобод та інтересів учасників адміністративно-правових відносин» [1].

Отже, розповсюдженість адміністративно-правових відносин в сучасному суспільстві спрямована, в кінцевому підсумку, на вдосконалення інститутів адміністративного права з метою захисту прав та свобод громадян під час реалізації їх в сучасних умовах.

Особливе місце у з'ясуванні сутності адміністративно-правових відносин має розмежування адміністративного права з кримінальним, цивільним та іншими галузями вітчизняного законодавства. Окремої уваги заслуговує питання функціонування адміністративно-правових інститутів, які перетворили адміністративне право з управлінського на правозахисне.

Значне місце тут посідають механізми та способи забезпечення законності в публічному адмініструванні та під час розгляду справ про адміністративні правопорушення. Важливим є те, що вплив науки адміністрати-

вного права і адміністративного процесу є взаємозалежними, адже адміністративне судочинство спрямоване на визначення оцінки вірного застосування адміністративно-правових норм.

Водночас теорія адміністративного права слугує обґрунтуванню відповідей на проблеми в галузі адміністративного судочинства та способів подолання недоліків судового захисту публічних прав і свобод, інтересів громадян. Серед таких недоліків варто зазначити – визначення критеріїв адміністративної юрисдикції та здійснення забезпечення правосуддя в соціальних, земельних, податкових спорах, спорах щодо адміністративних договорів тощо.

Однак, як засвідчує практика адміністративного судочинства, доволі неоднозначними є положення теорії адміністративного права та адміністративного законодавства. Тому, в учасників адміністративно-правових відносин виникає чимало труднощів під час реалізації своїх прав в судовому порядку.

Водночас, оновлення законодавства та прийняття численних нормативно-правових актів створюють проблеми правозастосування як для фізичних (юридичних) осіб, так і суб'єктів владних повноважень.

У зв'язку з прийняттям Кодексу про адміністративне судочинство України, в якому закріплено нові положення, виникає гостра необхідність їх вірного тлумачення та визначення правильного змісту окремих процесуально-правових інститутів [2].

Також, внаслідок законодавчого закріплення системи адміністративних судів виникають певні процесуальні проблеми щодо вирішення адміністративних справ. Існує потреба у розмежуванні юрисдикції між адміністративними та судами загальної юрисдикції. Актуальність цього напрямку наукового пошуку підтверджується значною кількістю роз'яснень уповноважених на це судових інстанцій та суттєвою кількістю праць вчених-правників.

Отже, розвиток адміністративно-правових відносин створює умови для осучаснення адміністративного законодавства, відображає стан готовності адміністративних судів до ефективного судочинства. Так, особливої уваги потребує питання розмежування публічного та приватного права.

Потреба у розмежуванні компетенції між адміністративними та іншими судами загальної юрисдикції викликана тим, що здійснення судочинства не завжди вірно вирішує питання належності конкретного публічно-правового спору до відповідного суду.

З цього приводу доволі влучною видається думка доктора юридичних наук О. П. Рябченко: «Відповідь на те, який саме суд – господарський чи адміністративний буде розглядати окремі категорії спорів у сфері господарської діяльності за участі органу державної влади, органу місцевого самоврядування, передбачає необхідність вирішення ще одного питання. Воно стосується визначення змісту правовідносин, які становлять предмет спору: або це правовідносини, які виникають у зв'язку з реалізацією публічних

інтересів (інтересів держави, інтересів територіальної громади) або це господарські відносини» [3].

На сучасному етапі свого розвитку держава намагається належним чином владнати суспільно-правові відносини між людиною та органами судової влади.

Насамперед, нагальним є розмежування різного роду приватно-правових відносин у зв'язку з набранням чинності цивільним кодексом та Кодексом адміністративного судочинства. Існування публічно-правових відносин дає можливість оцінити значення таких відносин для забезпечення прав та свобод громадян в судовому порядку під час вирішення адміністративних спорів.

Таким чином, необхідно підсумувати, що об'єктивне існування публічно-правових відносин створює можливість для вдосконалення адміністративно-правових відносин шляхом ефективної реалізації адміністративно-правових норм та механізмів.

Підводячи підсумки нашої доповіді, можна сказати про такі перспективні напрямки розвитку доктрини адміністративного права, що обумовлені прийняттям Кодексу адміністративного судочинства. Головними питаннями тут постають – законодавче визначення категорій та понять (таких наприклад, як: «адміністративний договір», «адміністративна послуга», «суб'єкт публічної адміністрації»), а також оцінка цих категорій адміністративними судами під час захисту публічних прав, свобод та інтересів громадянами. Окремої уваги потребують також питання визначення адміністративної юрисдикції та її відмежування від господарської, митної, фінансової, земельної та ін.

Пріоритетним напрямком також має стати оновлення діючих процесуальних норм та подальше прийняття адміністративного процедурного законодавства, яке дозволить вилучити такі норми з різних законів (з таких, як: закон України «Про звернення громадян», «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» та ін.) та систематизувати їх в одному нормативно-правовому акті задля зручного та ефективного їх правозастосування усіма суб'єктами правовідносин.

Список бібліографічних посилань

1. Бевзенко В.М. Административное право как бы «проникает» в другие отрасли права, приводя их в действие // pravotoday.in.ua – юридичний портал. URL: <http://www.bigmir.net> (дата звернення 02.06.2017).
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 01.09.2005 року. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/in.ua> (дата звернення 02.06.2017).
3. Рябченко О.П. Проблемні питання розвитку сучасної доктрини адміністративного права та процесу // Адміністративне право і процес. 2014. Т. № 4 (10). С. 6

Одержано 12.06.2017

УДК 342.9

Юрій Леонідович БОЛЬБІТ,

здобувач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету, м. Суми

ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИРОБНИЦТВОМ ТА ОБІГОМ СПИРТУ, АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ І ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ

Контроль по своїй суті є багатогранним явищем, а також важливою ознакою змісту державного управління. Зауважимо, що державний контроль за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів може здійснюватись у багатьох формах та за допомогою різних методів. У юридичній літературі має місце ототожнення термінів «форма державного контролю» й «метод державного контролю». Проте, на нашу думку, такий підхід в контексті нашого дослідження є невірним. Саме тому виклад основного матеріалу даного дослідження пропонуємо розділити на дві частини: в першій ми розглянемо форми, а у другій методи державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів.

Питання форм державного контролю в юридичній літературі є дискусійним, адже і досі науковці не прийшли до єдиної думки щодо їх визначення. На нашу думку, слід погодитись із точкою зору М.І. Іншина та О.М. Музичука, відповідно до якої конкретна форма реалізації контролю залежить від мети та завдань контролю, а також його предмета. Науковці виокремлюють основні, загальні та спеціальні форми контролю. Зокрема, до основних форм контролю вони відносять перевірку; спостереження; ознайомлення зі статистичною звітністю; вивчення та аналіз матеріалів, які містяться в ЗМІ; до загальних – інспектування, ревізії, інвентаризацію та аудит [1, с. 148–150]. Вважаємо, що вказані науковцями форми державного контролю також є актуальними і для сфери виробництва та обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Проте, окрім зазначених вище форм, на нашу думку, слід виділити і спеціальні форми державного контролю щодо виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Розглянемо більш детально кожен із зазначених вище форм державного контролю у зазначеній сфері.

Найпоширенішою формою контролю у будь-якій сфері суспільних відносин є перевірка. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови зазначено, що «перевірка» - це комплекс прийомів, за допомогою яких надається можливість пересвідчитись у чомусь, огляд, дослідження, переконання та ін. [2, с. 719]. На нашу думку, під перевіркою слід розуміти таку форму контролю, що здійснюється органами та установами державної

влади для забезпечення дотримання фізичними та (або) юридичними особами чинного законодавства України щодо виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Об'єктами перевірки є суб'єкти господарювання, що здійснюють свою діяльність у зазначеній сфері суспільних відносин. В свою чергу предметом перевірки є та область фінансово-господарської діяльності, яка підлягає контролю тими чи іншими державними органами.

Наступною формою контролю є спостереження, яке на відміну перевірки передбачає втручання безпосередньо у діяльність суб'єктів господарювання. Так, відповідно до Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» від 19.12.1995 № 481/95-ВР, виробництво спирту етилового, коньячного і плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, спирту-сирцю виноградного, спирту-сирцю плодового та алкогольних напоїв здійснюється за наявності внесених до Єдиного реєстру місць зберігання спирту. При цьому приміщення, в яких здійснюється виробництво спирту етилового, та місця зберігання спирту, розташовані на державному підприємстві, яке виробляє спирт етиловий, вважаються акцизним складом. Акцизним складом також вважаються виробничі приміщення на території суб'єкта господарювання, де суб'єктом господарювання виробляється, обробляється (переробляється) горілка та лікero-горілчані вироби, та його складські приміщення, в яких зберігається, одержується чи відправляється горілка та лікero-горілчані вироби. Акцизні склади повинні бути обладнані витратомірами - лічильниками обсягу виробленого спирту етилового, які зареєстровані в Єдиному державному реєстрі витратомірів - лічильників обсягу виробленого спирту етилового. Відпуск спирту етилового без наявності витратоміра - лічильника обсягу виробленого спирту етилового забороняється. Порядок ведення Єдиного державного реєстру витратомірів - лічильників обсягу виробленого спирту етилового встановлюється Кабінетом Міністрів України [3]. Зауважимо, що на акцизних складах постійно діють представники органу доходів і зборів за місцем розташування акцизного складу, які, власне, і здійснюють безпосереднє спостереження.

До загальних форм державного контролю у досліджуваній сфері ми також відносимо: інспектування, ревізію, інвентаризацію та аудит. У своєму тлумачному словнику С.І. Ожегов зазначає, що інспектування – це перевірка правильності чиєї-небудь діяльності в порядку нагляду та інструктування [4, с. 248]. В контексті нашого дослідження інспектування сприяє виявленню фактів порушення законодавства, що регулює виробництво та обіг спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів. За його допомогою можна встановити винних у цих правопорушеннях. Окрім зазначеного, дана форма контролю дозволяє одержати найбільший обсяг інформації про роботу органу, що здійснює контрольну діяльність у зазначеній сфері суспільних відносин.

Розповсюдженою формою державного контролю є ревізія. Під час проведення ревізії перевіряються первинні документи, бухгалтерська звітність, плани, звіти, фактична наявність коштів, цінних паперів, товарно-матеріальних цінностей і основних фондів; проводяться інвентаризації (як часткові, так і повні), опечатуються склади, каси; залучаються фахівці та експерти; від посадових і матеріально відповідальних осіб відбираються письмові пояснення; проводяться й інші дії [5, с.67]. Таким чином, основною метою ревізії за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів є визначення законності, правильності та доцільності фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання у зазначеній сфері.

Наступною важливою формою державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів є аудит, під яким слід розуміти незалежний фінансовий контроль, який здійснюється спеціалізованими аудиторськими фірмами і службами [6, с.38]. В Законі України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993 р. зазначено, що аудит – це перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам [7]. Таким чином, аудит за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів дозволяє здійснити об'єктивний та незалежний контроль за зазначеною сферою діяльності.

До спеціальних форм державного контролю, традиційно, в юридичній літературі відносять форми, які визначаються спеціальним законодавством. Це ж значною мірою стосується і сфери виробництва та обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів. До них належать: прийняття державних та галузевих стандартів та затвердження технічних умов сфері виробництва та обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів; сертифікація відповідності або свідоцтв про визнання відповідності, виданих на спирт етиловий, коньячний і плодовий, спирт етиловий ректифікований виноградний, спирт етиловий ректифікований плодовий, алкогольні напої та тютюнові вироби; атестація виробництва спирту етилового, коньячного і плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, спирту-сирцю виноградного, спирту-сирцю плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів; ліцензування зазначеної діяльності; встановлення стандартів щодо маркування алкогольних напоїв та тютюнових виробів.

Таким чином, підсумовуючи зазначене вище, справедливим буде зауважити, що на законодавчому рівні закріплено лише спеціальні форми державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Всі інші форми, по суті, є загальними та можуть застосовуватись до різних сфер господарської діяльності.

Таким чином, підсумовуючи зазначене вище справедливим буде зауважити, що запропонований нами перелік форм державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів не претендує на вичерпність. Проте, на нашу думку, саме у них найбільш повно та змістовно відображається сутність контрольної діяльності органів державної влади у зазначеній сфері. Проведене нами дослідження підтверджує запропоновану нами позицію щодо того, що не можна ототожнювати «форми державного контролю» та «методи державного контролю». Адже у формах проявляється те, яким чином здійснюється контроль за виробництвом та обігом спирту, алкогольними напоями та тютюновими виробами, а у методах – за допомогою яких засобів ця контрольна діяльність здійснюється.

Список бібліографічних посилань

1. Цивільний контроль за діяльністю міліції: організаційно-правові питання: наук.-практ. посіб. / за заг. ред. М. І. Іншина, О. М. Музичука, Р. С. Веприцького. Харків: Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2007. 206 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2001. 1440 с.
3. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів : Закон України від 19.12.1995 № 481/95-ВР. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481/95-vr/conv> (дата звернення 02.06.2017).
4. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка : 80 000 слов и фразеологических выражений / Рос. акад. наук. Ин-т рус. яз. им. В. В. Виноградова. М.: Азбуковник, 1999. 944 с.
5. Стародубова О. А. Парламентський контроль за Державним бюджетом України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2010. 201, [5] арк.
6. Жирков Г. В. История цензуры в России 19-20 вв.: учеб. пособие для вузов. М.: Аспект Пресс, 2001. 368 с.
7. Про аудиторську діяльність: Закон України від 22.04.1993 р. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3125-12> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 342.9

Орест Андрійович БУДЬ,

оперуповноважений відділу кримінальної поліції Основнянського відділу поліції ГУНП в Харківській області, м. Харків

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІЦІЄЮ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ

Протягом усього часу втілення у життя положень Основного закону нашої держави здійснюються рішучі кроки – реформи. Їх здійснення в усіх без винятку галузях господарювання є життєвою необхідністю для кожного

громадянина. Не стала винятком й адміністративна реформа, в рамках якої вже було прийнято ряд ключових Законів, серед яких і Закон України «Про національну поліцію» [1]. Статтею 1 зазначеного Закону Національна поліція України визначається як центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. У своїй правоохоронній діяльності Національна поліція використовує ряд засобів, серед яких чільне місце посідає адміністративна відповідальність.

Інституту адміністративної відповідальності присвячена низка монографій, наукових статей, навчальних посібників, науково-практичних коментарів до законодавства тощо таких авторів як Ю. Абакумова, В. Авер'янов, О. Бандурка, О. Безсмертний, Ю. Битяк, І. Голосніченко, Є. Додін, В. Зуй, З. Кисіль, А. Комзюк, В. Колпаков, О.С. Літошенко, О. Остапенко, М. Тищенко та інших. Разом із тим аналіз праць наведених вище науковців дозволяє зробити висновок про відсутність єдності думок щодо поняття адміністративної відповідальності. До прикладу, А. Комзюк визначає адміністративну відповідальність як застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки, адміністративних стягнень, що мають для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і у порядку, встановлених нормами адміністративного права [2, с. 7]. У свою чергу, І. Голосніченко вважає, що адміністративна відповідальність – це різновид юридичної відповідальності, що являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, що вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій – адміністративних стягнень [3, с. 430-431]. Як видно, одні науковці адміністративну відповідальність розуміють як накладення адміністративних стягнень, інші ж асоціюють її із сукупністю правовідносин, які виникають з приводу накладення цих стягнень уповноваженими органами. Тому звернемося до положень чинного законодавства.

На превеликий жаль, жоден нормативно-правовий акт не дає прямого визначення адміністративної відповідальності. Так, згідно з положеннями пункту 22 частини 1 статті 92 Конституції України [4], адміністративну відповідальність слід визначати як один із основних видів юридичної відповідальності в Україні. Вона є наслідком невиконання чи неналежного виконання суб'єктом правовідносин норм законодавства, що тягне невідворотне реагування держави. Така відповідальність встановлюється виключно законами України. Аналізуючи положення статті 23 Кодексу України про адміністративні правопорушення [5] (далі – КУпАП) – ключового кодифікованого нормативно-правового акта в галузі адміністративного права, робимо висновок про опосередковане визначення змісту адміністративної відповідальності як міри, яка застосовується з метою виховання особи, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими

особами. Наведене повною мірою підкреслює правильність твердження про відсутність чіткого визначення адміністративної відповідальності із прямим посиленням на конкретний нормативно-правовий акт.

Аби розкрити зміст досліджуваного терміна, необхідно проаналізувати ознаки адміністративної відповідальності, серед яких ключове місце посідають:

1) притягнення до адміністративної відповідальності можливо тільки в результаті вчинення адміністративного проступку;

2) адміністративна відповідальність полягає в застосуванні до винних адміністративних стягнень, передбачених статтею 24 КУпАП;

3) мета адміністративної відповідальності полягає: а) у вихованні особи в дусі додержання законів, поваги до правил співжиття; б) запобіганні здійсненню нових проступків;

4) право притягнення до адміністративної відповідальності надано багатьом суб'єктам, серед яких – органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, суди, органи Національної поліції тощо;

5) законодавством встановлено особливий порядок притягнення до адміністративної відповідальності (складання протоколу, збір і оцінка доказів, винесення постанови і т. ін.).

Важливі положення щодо нормативного забезпечення відповідальності за адміністративні проступки містить стаття 8 КУпАП – «Чинність закону про відповідальність за адміністративні правопорушення», яка встановлює, що:

– притягнення до відповідальності здійснюється за нормами, які діють під час і за місцем вчинення правопорушення;

– закони, які пом'якшують або скасовують відповідальність, мають зворотну силу (поширюються на правопорушення, вчинені до їх видання);

– закони, які встановлюють або посилюють відповідальність, зворотної сили не мають;

– провадження по проступкам ведеться на підставі закону, що діє під час і за місцем розгляду справи.

Резюмуючи проведені дослідження, присвячені питанню адміністративної відповідальності як засобу підтримання публічного порядку в діяльності Національної поліції, можна надати авторське визначення адміністративної відповідальності, під необхідно слід розуміти передбачене законодавством, примусове, із додержанням встановленої процедури застосування правомочним суб'єктом, у тому числі й поліцейськими, заходів впливу до осіб, які вчинили адміністративні проступки. Звичайно, наведене визначення змісту адміністративної відповідальності не претендує на свою повноту та вичерпність через те, що досліджуваний термін слід розглядати у різних площинах, які неможливо охопити в рамках одного визначення. А тому, адміністративну відповідальність слід розглядати:

– по-перше, як вид юридичної відповідальності;

– по-друге, як інститут адміністративного права;

– по-третє, як реакцію держави, що знаходить свій прояв в діяльності уповноважених органів щодо накладення стягнення за вчинений суб'єктом адміністративний проступок.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію: Закон від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379.
2. Адміністративна відповідальність в Україні: навч. посіб. / за заг. ред. А. Т. Комзюка. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Ун-т внутр. справ, 2000. 99 с.
3. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. Т. 1. Загальна частина / редкол.: В.Б. Авер'янов (голова). Київ: Юрид. думка, 2004. 584 с.
4. Конституція України : від 28.06.1996 р. // ВВР України. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. № 51. Ст. 1122.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.9

Віталій Олександрович БУРБИКА,

здобувач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету, м Суми

**ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ**

Зараз українська держава знаходиться на шляху свого становлення та розвитку. Відзначимо, що такий розвиток є неможливим без вирішення такого ключового завдання як забезпечення громадської безпеки та правопорядку. Для цього в системі органів державної влади були створені правоохоронні органи. Однак, зазначені органи для того щоб якомога ефективніше здійснювати свою діяльність мають взаємодіяти з іншими органами державної влади. Відмітимо, що взаємодія, як і будь-яка інша діяльність потребує належного правового регулювання. Правове регулювання як одне з магістральних напрямків дії права переслідує загальну соціальну мету: створення необхідних умов для поступального розвитку суспільства. Загальною юридичною метою правового регулювання є створення в суспільстві стабільного правопорядку, а також системи органів, здатних цей правопорядок підтримувати і захищати.

Дослідженню окремих аспектів адміністративно-правового регулювання взаємодії різних органів державної влади присвячували увагу у своїх дослідженнях такі вчені, як: Р.В. Шагиєва, М.Ю. Яковчук, В.І. Теремецький, С.Г. Стеценко, В.В. Галуцько, В.І. Олефір, М.П. Пихтін, В.В. Голіна, О.Н. Ярмиш, В.О. Серьогін, Ю.М. Фролов та інші. Однак єдиного комплексного дослідження визначеної в даній статті проблематики, так проведено і не було.

В контексті нашого дослідження, вважаємо необхідним в першу чергу розглянути сутність поняття «адміністративно-правове регулювання».

Вважаємо, що адміністративно-правове регулювання взаємодії органів місцевого самоврядування та правоохоронних органів – це цілеспрямований вплив держави на відносини, що виникають між зазначеними органами під час їх спільної діяльності, за допомогою норм адміністративного права. До нормативно-правових актів, що регулюють взаємодію між органами місцевого самоврядування та правоохоронними органами слід віднести наступні.

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року. Зазначений нормативно-правовий акт визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Крім того в ньому закріплені деякі аспекти взаємодії зазначеного органу з правоохоронними органами України, зокрема це стосується:

- визначення правового статусу органів місцевого самоврядування;
- напрямків взаємодії органів місцевого самоврядування та правоохоронних органів;
- обміну інформацією органів місцевого самоврядування з прокурами та керівниками органів Національної поліції про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території;
- вирішення спільно з відповідними органами Національної поліції питань щодо створення належних умов для служби та відпочинку поліцейських;
- регулювання відносин органів місцевого самоврядування із судами загальної юрисдикції;
- визначає компетенцію органів місцевого самоврядування під час взаємодії з правоохоронними органами.

Наступний нормативно-правовий акт, який визначає взаємодію органів місцевого самоврядування з правоохоронними органами є Закон України «Про Національну поліцію України» від 02.07.2015. Зазначений нормативно-правовий акт визначає правові засади організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції України. У Законі вказано, що поліція у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів. Крім того, у Законі України «Про Національну поліцію України» стосовно взаємодії поліції з органами місцевого самоврядування вказано, що даний нормативно-правовий акт регулює:

- напрямки взаємодії між керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування;

- виконання спільних проектів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань;
- здійснення спільних проектів на засадах партнерства;
- співпрацю між поліцією та органами місцевого самоврядування, що спрямована на виявлення та усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності, і сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності;
- підтримку поліцією програмам правового виховання, пропагує правові знання в освітніх закладах, засобах масової інформації та у видавничій діяльності.

Вказані нормативно-правові акти, в основному, регулюють діяльність органів місцевого самоврядування та правоохоронних органів. Однак, на нашу думку, слід також відмітити нормативні акти, які регулюють взаємодію у певних напрямках спільної діяльності зазначених органів, серед таких актів, на нашу думку, слід вказати:

Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» від 15 лютого 1995 року. Даний нормативно-правовий акт визначає систему заходів в Україні, спрямованих проти незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними, а також визначає права і обов'язки юридичних осіб і громадян у зв'язку із застосуванням цього Закону.

Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року. Основними завданнями цього Закону є: створення загальних правових і організаційних засад у сфері боротьби з організованою злочинністю, сприяння її попередженню та ліквідації; визначення системи державних органів, що ведуть боротьбу з організованою злочинністю, та їх взаємовідносин; встановлення повноважень спеціальних державних органів по боротьбі з організованою злочинністю та спеціальних заходів, що здійснюються ними; встановлення обов'язків інших державних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю; правове забезпечення фінансових, матеріально-технічних та інших умов, необхідних для боротьби з організованою злочинністю; забезпечення гарантій прав громадян і юридичних осіб під час здійснення заходів боротьби з організованою злочинністю.

Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року. Вказаний нормативно-правовий акт визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень. Даний закон визначає правові засади взаємодії органів місцевого самоврядування та правоохоронних органів пов'язаних з боротьбою проти корупцією на місцях.

Закон України «Про охоронну діяльність» від 22 березня 2012 року. Зазначений нормативно-правовий акт визначає організаційні засади взаємодії органів місцевого самоврядування з правоохоронними органами (вони можуть спільно організовувати взаємодію і надавати взаємодопомогу у діяльності, що спрямована на попередження, припинення і розкриття кримінальних правопорушень та забезпечення охорони громадського порядку). Крім того Закон визначає форми взаємодії вказаних органів.

Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 листопада 2001 року. Даний Закон визначає правові і організаційні основи попередження насильства в сім'ї, а також органи та установи, на які покладається здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї. Окрім зазначеного, вказаний нормативно-правовий акт визначає повноваження уповноважених підрозділів органів Національної поліції, а також органів місцевого самоврядування щодо попередження насильства в сім'ї.

Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22 червня 2000 року. Зазначений нормативно-правовий акт визначає: правові засади участі органів місцевого самоврядування в охороні громадського порядку і державного кордону; засади організації та діяльності органів місцевого самоврядування у зазначеному напрямку взаємодії з правоохоронними органами, форми і методи роботи громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону; права та обов'язки органів місцевого самоврядування щодо участі в охороні громадського порядку і державного кордону; координує діяльність правоохоронних органів та органів місцевого самоврядування; є правовою основою для нагляду і контролю за додержанням законодавства щодо дотримання громадського порядку і державного кордону.

Таким чином, підсумовуючи все вказане у даному науковому дослідженні, справедливим буде зауважити, що адміністративне право регулює різноманітні відносини управлінського характеру. Відзначимо, що норми вказаної галузі права регулюють відносини, які мають загальний характер для всіх напрямків будь-якої взаємодії. Однак, разом з тим, адміністративно-правове регулювання взаємодії органів місцевого самоврядування та правоохоронних органів спрямовано лише на окремі сфери спільної діяльності зазначених органів.

Одержано 12.06.2017

УДК 351.713

Олександр Сергійович ВАЖИНСЬКИЙ,

*ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID:<http://orcid.org/0000-0001-9288-2490>*

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Інформація, як і інформаційні системи існували з моменту появи суспільства, оскільки на будь-якій стадії розвитку суспільства виникала потреба в його управлінні. У кожній з інформаційних систем здійснюється робота в таких напрямках: виявлення інформаційних потреб; добір джерел інформації; збирання інформації; аналіз інформації із зовнішнього та внутрішнього середовищ; опрацювання інформації, оцінка її повноти та значимості і подання її в зручному вигляді; виведення інформації для надання її споживачам або передачі в іншу систему; використання інформації для оцінки тенденцій, розроблення прогнозів, альтернативних рішень, вироблення стратегії тощо.

Діяльність Державної фіскальної служби України (далі – ДФСУ) побудована на великих обсягах різноманітної інформації. Інформаційно-аналітичне забезпечення в системі органів ДФСУ є важливим видом допоміжної діяльності в здійсненні ними своїх функцій. Інформаційна система є обов'язковою складовою процесу організації управління ДФСУ та містить такі частини:

а) економічну інформацію, розміщену на відповідних носіях, організованих певним чином;

б) методи, способи, технічні засоби й технології збирання, опрацювання, зберігання, пересилання інформації та її надання підприємствам-користувачам.

Інформаційна система є обов'язковою складовою процесу організації управління ДФСУ та містить такі частини: а) економічну інформацію, розміщену на відповідних носіях, організованих певним чином; б) методи, способи, технічні засоби й технології збирання, опрацювання, зберігання, пересилання інформації та її надання підприємствам - користувачам. Залежно від застосування технічних засобів опрацювання інформації розрізняють ручні, механізовані та автоматизовані інформаційні системи.

Метою інформаційного забезпечення ДФСУ є одержання на базі зібраних висхідних даних опрацьованої, агрегованої інформації, яка має слугувати основою для прийняття управлінських рішень. Досягнення цієї мети передбачає вирішення низки завдань, таких як збирання первинної інформації, її зберігання, перерозподіл між структурними підрозділами органів і їх працівниками, підготовка до переробки, власне переробка, надання

суб'єкту управління в переробленому вигляді, аналіз, забезпечення прямих і зворотних зв'язків у її циркуляції тощо. При сучасних потоках інформації ефективно вирішення цих завдань неможливе без використання засобів обчислювальної техніки та нових інформаційних технологій.

Робота ДФСУ ґрунтується на власній інформаційній системі. Структурними елементами такої системи є: зосередження у відповідних інформаційних масивах (банках даних) відомостей, необхідних для здійснення основних функцій ДФСУ та управління структурними підрозділами її системи; джерела отримання цих відомостей і схеми потоків інформації; засоби обліку, зберігання й переробки інформації; канали зв'язку і передачі інформації, персонал суб'єкта й об'єкта управління, що забезпечує діяльність інформаційної системи [1].

Інформаційна система ДФСУ має ряд особливостей, які одночасно називають її проблемами. Зокрема, спостерігається надмірно велика розмірність завдань, цьому сприяє невпинне зростання кількості платників податків і лібералізація законодавства (наприклад, дозвіл мати необмежену кількість банківських рахунків). Усе це підвищує функціональну і географічну мобільність суб'єктів підприємницької діяльності. На сьогодні інформаційна модель реєстраційних даних юридичної особи нараховує близько 150 реквізитів за наявності в Державному реєстрі понад 800 тис. юридичних осіб, а Державний реєстр фізичних осіб нараховує більше 42 млн записів. Великими є обсяги тіньової економіки, породжені надмірним податковим навантаженням через недосконале законодавство. Окрема проблема – це існування «фіктивних» підприємств і так званих конвертаційних центрів. Зазначені фактори вимагають від органів ДФСУ здійснення в межах повноважень, передбачених законом, контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, митних та інших платежів, державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, державної політики з адміністрування єдиного внеску, а також боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати єдиного внеску, державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленій законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, торгових патентів. Усе це вимагає значної за своїм складом і обсягом додаткової інформації від цілого ряду відомств і організацій. Крім проблеми великого обсягу робіт із введення інформації, залишаються невирішеними питання електронного стандарту обміну документами, оскільки юридичні колізії органів ДФСУ із платниками податків вирішуються в господарському суді. Значно ускладнює проблему обміну інформацією між рівнями системи, особливо в умовах відсутності достатньо розвиненої корпоративної телекомунікаційної мережі, гетерогенність існуючої трирівневої інформаційної системи. Нарешті, надмірно ускладненим є адміністрування

податків як наслідок досить складного, щоб не сказати заплутаного, податкового законодавства, яке перебуває в стані постійних змін і доповнень, що, у свою чергу, постійно вимагає відповідних термінових змін у програмному забезпеченні [2].

Отже, на сучасному етапі розвитку економіки успіх діяльності ДФСУ багато в чому залежить від ефективності функціонування автоматизованої інформаційної системи.

Таким чином, пріоритетним завданням ДФСУ є інформатизація органів ДФСУ, широке використання інформаційних технологій та розбудова інформаційної системи. Структура автоматизованої інформаційної системи, як і структура самих органів ДФСУ, є багаторівневою та багатфункціональною.

Основні завдання інформаційних систем:

- постійне поповнення необхідною інформацією;
- своєчасне забезпечення відповідних споживачів достовірними даними;
- збирання, обробка даних про стан та результати роботи об'єктів управління для інформування вищих органів управління;
- аналітична обробка інформації, необхідна для прийняття управлінських рішень.

До професійних баз даних, що можуть використовуватися в органах ДФСУ, можна віднести бази:

- даних первинних і звітних даних з податкових надходжень у розрізі розділів та параграфів бюджетної класифікації, бюджетів, територій, часових періодів по регламентованих звітних формах;
- оперативних даних із податкових надходжень;
- листів, прецедентів, відповідей, пропозицій з податкового законодавства;
- похідних та інтегрованих даних на основі звітних форм;
- документів внутрішнього використання різного призначення;
- документів внутрішнього користування різного призначення та інші. Особливістю останніх баз даних є те, що вони активно використовуються всіма підрозділами ДФСУ [3].

Інформаційно-аналітичне забезпечення ДФСУ має здійснюватися комплексно із проведенням таких проблемно-цільових досліджень: вивчення факторів і механізмів утворення тіньової економіки й оцінка її обсягів; виявлення й оцінка загроз економічній безпеці в податковій і бюджетній сфері; виявлення характерних способів і схем здійснення податкових правопорушень; вироблення рекомендацій щодо запобігання податковим правопорушенням; вивчення каналів та способів приховування об'єктів оподаткування в процесі зовнішньоекономічної діяльності і вироблення рекомендацій із повернення прихованих коштів; дослідження соціально-економічних наслідків порушень податкового законодавства й ін.

Список бібліографічних посилань

1. Стаценко-Сургучова І. С. Забезпечення інформаційної безпеки в органах державної податкової служби // Держава та регіони. 2007. № 1. С. 326—328.
2. Синьогуб К. І. Інформаційно-аналітичне забезпечення Державної податкової служби України: мета, принципи, особливості // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. 2012. № 1. С. 120—128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2012_1_143 (дата звернення: 30.05.2017).
3. Стаценко-Сургучова І. С. Концепція модернізації інформаційно-аналітичної служби податкових органів України шляхом інформатизації оперативної діяльності // Підприємництво, господарство і право. 2006. № 12 (132). С. 21—22.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.51

Віктор Анатолійович ВОЛКОВ,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

**СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО З'ЯСУВАННЯ ЗМІСТУ КОМПЕТЕНЦІЙ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ
ТА КОНТРОЛЮ ЗА НАРКОТИКАМИ**

Оптимізація процесів державного управління у сферах обігу наркотичних та лікарських засобів призвела також до упорядкування системи державних органів, які відповідають за цей напрям роботи. У серпні 2015 року було затверджено Положення про Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, як центральний орган виконавчої влади, який виконує завдання з реалізації державної політики у сферах контролю якості та безпеки лікарських засобів, медичних виробів та обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу. Цей орган був реорганізований шляхом злиття Державної служби з лікарських засобів та Державної служби з контролю за наркотиками, а отже державою оновлені сфери діяльності та коло питань, які він буде вирішувати. Ці напрями функціонування державних інституцій у науковій літературі міцно асоціюються із поняттями «повноваження» та «компетенція», що зобов'язує наукову спільноту приділити увагу особливостям та змісту компетенції Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками.

Під терміном компетенція більшість вчених розуміють сукупність кількох елементів. Перший з них має назву «повноваження» – перелік визначених нормативними актами прав та обов'язків відповідного державного органу, а також «предмети відання», під якими частіше розуміється коло питань, які вирішує відповідний орган шляхом реалізації відповідних прав і обов'язків. До цих елементів вчені ще додають функції, завдання, відповідальність, форми, методи діяльності.

З цього приводу ми маємо зазначити наступне:

1. У науковій літературі дуже повно багатьма вченими досліджується поняття «правовий статус» державного органу. В структурі правового статусу найчастіше виділяється 3 основоположні елементи: цільовий елемент (блок), що містить у собі цілі, завдання та функції державного органу; структурно організаційний елемент (блок) до якого входить сама структура органу, як центрального апарату, так і територіальних і функціональних підрозділів (у разі їх наявності), основи підпорядкування, взаємодії, порядок створення, ліквідації або реорганізації органу; компетенційний елемент (блок), який і включає у собі компетенцію (повноваження, предмети відання тощо). Отже, ми вважаємо, що включення до компетенції функцій та завдань державного органу є помилковим, оскільки це елементи окремого блоку правового статусу будь-якого державного органу. Завдання державного органу – це певні кроки, які має здійснювати орган для досягнення мети його створення, завдання органу витікають із його мети. Натомість сама компетенція, як сукупність повноважень та предметів відання, обумовлюється цілями, завданнями та функціями відповідного державного органу. Функції державного органу – це напрями його діяльності, а не права та обов'язки (повноваження). Повноваження – це певні прамочності, що закріплені за органом в рамках виконання завдань та реалізації цих функцій (напрямів діяльності).

2. Також, на наш погляд, хибним є позиція щодо синонімічного вживання термінів «повноваження» та «компетенція», оскільки повноваження є складовим елементом компетенції. Компетенція, окрім, повноважень, включає в себе предмети відання державного органу та просторові межі його діяльності.

3. Теж саме стосується форм, методів діяльності державного органу та відповідальності. Форми та методи діяльності представляють собою, відповідно, зовнішній вираз та прийоми і способи реалізації повноважень, а отже не пов'язані із їх змістом. Відповідальність державного органу є окремим елементом правового статусу, що виражається у настанні негативних наслідків за фактом неналежного виконання (невиконання) покладених на орган обов'язків.

Компетенцією Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками слід визначити як встановлену нормативно-правовими актами сукупність повноважень (прав і обов'язків), які мають просторові межі та реалізуються у сферах контролю якості та безпеки лікарських засобів, медичної техніки і виробів медичного призначення, обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу.

В структурі компетенції Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками ми виділяємо такі елементи: повноваження (права і обов'язки служби) та підвідомчість – відповідні сфери

суспільних відносин та територіальні межі на які поширюються ці владні повноваження.

В структурі компетенції Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками можна виділити компетенцію загальну (для всієї системи служби), функціональну (наприклад підрозділів центрального апарату), територіальну (територіальних підрозділів цієї служби).

До структури компетенції Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками не доцільно відносити цілі, завдання та функції цього органу, оскільки вони є окремими елементами його правового статусу та входять до так званого «цільового» блоку. Завдання Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками – це певні кроки, які вона має здійснювати орган для досягнення мети її створення. Натомість сама компетенція, як сукупність повноважень та предметів відання, обумовлюється цими цілями, завданнями та функціями. Функції Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками – це напрями її діяльності, а не самі повноваження. Повноваження – це певні прамочності, що закріплені за службою в рамках виконання завдань та реалізації напрямів її діяльності.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.9:355.271

Віктор Олександрович ГОЛУБ,

аспірант відділу моніторингу законодавства Інституту законодавства Верховної Ради України, м. Київ

ДО ДИСКУСІЇ ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ ПРОЦЕДУРНИХ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНИХ НОРМ У НАДЗВИЧАЙНОМУ АДМІНІСТРАТИВНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

В адміністративній правовій науці, як і в інших галузевих науках, застосовується поділ нормативно-правових актів за характером регулювання їхніх норм – на матеріальні та процесуальні. Така класифікація пов'язана з первинною класифікацією норм, з яких складається акт. На нашу думку, виділення в системі нормативно-правових актів, направлених на регулювання правового режиму воєнного стану, саме процесуальних норм, є можливим. Спробуємо обґрунтувати це.

Пояснення сутності матеріальних та процесуальних норм Л.М. Ніколенко дає у такий спосіб: «У структурі права взаємодіють два блоки правових норм – матеріального і процесуального права. Норми матеріального права мають на меті визначення змісту прав та обов'язків суб'єктів права і відповідають на питання, що треба зробити для реалізації цих прав і обов'язків, а норми процесуального права відповідають на

питання: як, яким чином, у якому порядку права та обов'язки можуть і мають бути реалізовані. Процесуальні норми визначають компетенцію, предмет, повноваження органів держави, органів місцевої самоврядування, посадових осіб, що є суб'єктами юридичного процесу. Окрім цього, процесуальні норми визначають суб'єктивні права та обов'язки інших учасників процесу» [1, с. 149].

Ми розділяємо позицію Е.Ф. Демського, який стверджує, що «норма адміністративного процесуального права – це правило поведінки, що набуває якостей нормативності і загальнообов'язковості в чітко встановленому порядку. Причому норма такою стає лише тоді, коли вона видається уповноваженим на те органом у межах його компетенції і в рамках визначеної процедури, а також коли її реалізація забезпечується державою шляхом створення реальних умов і засобів, що сприяють безперешкодному здійсненню сформульованих у правовій нормі зразків поведінки та засобами заохочення, переконання, а в необхідних випадках – і примусу» [2, с. 54].

Питання «Чи можна застосовувати до норм адміністративного права поняття «процесуальні», якщо вони набувають якостей нормативності і загальнообов'язковості в чітко встановленому порядку?» є дискусійним. Така дискусія виникла ще у 60-х роках минулого століття у науці радянського адміністративного права на підставі аналізів співвідношення понять «адміністративний процес» і «адміністративна процедура», та продовжується ніби як у середовищі вітчизняних адміністративістів, так і в середовищі адміністративістів країн колишнього СРСР. При цьому автори демонструють результати багатьох способів дослідження: етимологічного, історичного, компаративного та методу аналогій. Хоча питання, поставлені на дискусію, не отримали вирішення ні в теоретичному, ні в нормативному аспектах. До речі, такі дискусії тривають і в інших галузевих науках [3].

У традиційному (радянської правової школи) юридичному тлумаченні поняття «процес», зазвичай, ототожнюється з діяльністю судових органів щодо розгляду і вирішення конкретних кримінальних, цивільних, трудових та інших справ (кримінальний і цивільний процеси). Проте в подібному розумінні процес зводиться лише до правоохоронної діяльності, що складає основний зміст функцій правосуддя. Так, А.А. Дьомін, підкреслюючи різницю між поняттями «процес» та «процедура», вказує, що «при відсутності спору державний орган діє не в рамках юридичного процесу, а в рамках процедури функціонування цього юрисдикційного органу» [4, с. 22]. Подібне формулювання подає і В.Б. Авер'янов: «Адміністративною процедурою вважається порядок розв'язання адміністративних справ, які не передбачають «юрисдикційного» розгляду конфлікту» [5, с. 199]. У цей же час у іншому дослідженні учений викладає формулювання: «Процесуальна (процедурна) форма – це необхідна умова належного функціонування будь-яких адміністративних правовідносин ...» [6, с. 9], у такий спосіб ототожнюючи ці два поняття.

С.Г. Стеценко вважає, що існують як юрисдикційні, так і неюрисдикційні процедури, зокрема: «адміністративні процедури, що мають неюрисдикційний характер, спрямовані на вирішення справ стосовно відносин так званого позитивного характеру, що виникають у процесі виконавчо-розпорядчої діяльності державних органів» [7, с. 266].

Протилежну думку має О.Ф. Скакун, яка визначила поняття «юридичний процес» у більш широкому розумінні: «Урегульований процесуальними нормами порядок діяльності компетентних державних органів, що виражається в системі їхніх процесуальних дій з підготовки, прийняття і документування юридичних рішень загального й індивідуального характеру. При цьому, відповідно до процедурно-процесуальних норм застосовуються норми матеріального права, вирішення індивідуально-конкретних справ і фіксується їх розгляд у правових документах» [8, с. 213].

Виходячи з розуміння понять «правове регулювання» та «нормативно-правове регулювання», які первинно були сформульовані в загальній теорії права, ми усвідомлюємо важливе значення їхньої специфіки у застосуванні до іншої правової галузі, наприклад адміністративного права, та проєкції цих понять на правовідносини, що виникають унаслідок практичного застосування інституту надзвичайного адміністративно-правового режиму воєнного стану, введення якого, а це є очевидно, регулюється конституційними нормами. Тому, звертаючись до правових норм Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану», слід звернути увагу саме на конституційний порядок введення, продовження та скасування воєнного стану. Тому, на нашу думку, застосування класичного поділу правових норм, що регулюють адміністративно-правовий режим воєнного стану на матеріальні та процесуальні, є можливим також і з розуміння поняття «конституційного процесу», як встановленого конституційними нормами порядку здійснення діяльності зі створення, тлумачення та реалізації конституційно-правових та інших юридичних норм, спрямованого на досягнення певного соціального чи правового результату [9, с. 6].

У цей же час серед вітчизняних та зарубіжних дослідників інститутів надзвичайних адміністративно-правових режимів не зауважується дискусії з приводу віднесення алгоритму організаційно-правових дій, направлених на введення того чи іншого надзвичайного правового режиму, до категорій «процедура» чи «процес». Більшість науковців у своїх дослідженнях вважають, що адміністративно-правові режими вводяться за процедурою. При цьому в окремих авторів можна зустріти такі формулювання, як «конституційна процедура» та «юридична процедура».

Варто зауважити, що Д.О. Єзерський, досліджуючи адміністративно-правовий режим надзвичайного стану, вживає як поняття «процедура введення надзвичайного стану», так і поняття «процес введення воєнного стану» [10].

Очевидною є відсутність єдиного правового акту, направленого на врегулювання процедури введення та скасування воєнного стану, а також

встановлення за наслідками такого введення спеціального адміністративно-правового режиму. Правове регулювання таких процедур здійснюється окремими нормами, зокрема нормами Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану». При цьому норми законодавства, що регламентують адміністративну діяльність по забезпеченню адміністративно-правового режиму воєнного стану, мають яскраво виражений процесуальний та процедурний характер.

Список бібліографічних посилань

1. Ніколенко Л. М. Матеріальні та процесуальні норми і правовідносини: їх взаємозв'язок у господарському судочинстві // Наше право. 2013. № 10. С 148–154.
2. Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб. К. : Юрінком Інтер, 2008. 496 с.
3. Теорія нотаріального процесу: науково-практичний посібник / За заг. ред. С. Я. Фурси. Київ: Алерта; Центр учб. літератури, 2012. 920 с.
4. Демин А. А. Понятие административного процесса и административно-процесуальный кодекс Российской Федерации // Государство и право. 2001. № 6. С. 16–24.
5. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ: Факт, 2003. 384 с.
6. Авер'янов, В.Б. Значення адміністративних процедур у реформуванні адміністративного права // Часопис Київського університету права. 2009. № 3. С. 8–14.
7. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ: Атіка, 2007. 624 с.
8. Баскакова Ю. В., Качанова П. В., Руденко О. М., Усатий Г. О. Конституційний процес та особливості реалізації реформ в Україні: навч.-метод. матеріали. Київ: НАДУ, 2013. 88 с.
9. Афзалетдинова Г. Х. Исключительные режимы в российском праве: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. М., 2016. 202 с.
10. Єзерський Д. О. Надзвичайний стан. Зміст і порядок введення // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2015. № 1. С. 127–136.

Одержано 12.06.2017

УДК 343.13

Андрій Володимирович ДАНИЛЯК,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ УКРАЇНИ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ

Наша держава зараз знаходиться на шляху глобальних змін у багатьох сферах суспільного життя. Політичні, соціально-економічні, ринкові перетворення, впровадження новітніх систем і технологій, а також реформування системи правоохоронних органів (скорочення, перепідготовка, набір нових поліцейських) даються в знаки. На цьому фоні спостерігається стрімкий

ріст злочинності та якісні зміни її проявів. Найбільш чутливо на нестабільність системи реагує та частина кримінального світу, що характеризується високим рівнем інтелекту, організованістю, корупційною підтримкою, наявністю сучасних технічних засобів та потужною фінансовою базою. Мова йде, насамперед, про злочинну діяльність, що маскується під оболонкою підприємницької, банківської, страхової, інвестиційної чи іншої діяльності. Часто ці злочини мають транснаціональний характер. Це пов'язано із трьома основними факторами: 1) доходи здобуті злочинним шляхом, як правило, розміщуються на банківських рахунках зарубіжних держав; 2) майно підозрюваних, що підлягає конфіскації знаходиться за кордоном; 3) підозрювані намагаються приховуватись за межами держави.

Саме з цих причин в рамках кримінальних проваджень часто постає питання щодо налагодження міжнародної взаємодії для вирішення завдань розслідування.

З прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України, суттєвих змін зазнала як кримінально-процесуальна так і оперативно-розшукова діяльність, окремо були нормативно врегульовані способи і форми міжнародного співробітництва у протидії злочинності.

Взаємодія органів досудового розслідування МВС України з правоохоронними органами зарубіжних держав при розслідуванні злочинів - це процесуальна і не процесуальна діяльність, що ґрунтується на міжнародних стандартах визначених Конвенцією Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколами, що її доповнюють, Конвенцією про правову допомогу і правові відносини в цивільних, сімейних та кримінальних справах, іншими двосторонніми та багатосторонніми міжнародними угодами укладеними Україною з окремими державами-учасниками, а також на положеннях національного законодавства та відомих нормативних актах.

Важливим інструментом взаємодії правоохоронних органів різних країн є укладення угод про співпрацю у попередженні та боротьбі із злочинами, що мають транснаціональний характер. Адже на їх основі формується національне законодавство країн-учасниць, виробляються програмні документи державного контролю і управління. Відповідно на владні структури покладаються зобов'язання щодо дотримання передбачених цими документами правил, принципів і норм співпраці.

На даний час Міністерством внутрішніх справ України укладено угоди про взаємодію із Міністерствами внутрішніх справ Азербайджану, Грузії, Республік Молдови, Польщі, Австрійської, Чеської Республік та багатьма іншими державами.

Загальний аналіз нормативно-правової бази і спеціальної літератури з питань міжнародної взаємодії при розслідуванні злочинів дозволяє виділити дві форми співпраці органів досудового розслідування України і зарубіжних держав. До них зокрема відносяться: 1) спільне розслідування транснаціонального злочину шляхом створення спільних слідчих груп; 2) надання

міжнародної правової допомоги органам України у розслідуванні злочину правоохоронними органами зарубіжних держав в рамках міжнародного співробітництва.

На наше переконання, спільне розслідування злочину, як форма міжнародної співпраці, є найбільш ефективною і результативною, адже зацікавленість у своєчасному і повному встановленні обставин злочину є обоюдною для органів правопорядку держав-учасниць.

Узагальнення досвіду розслідування економічних злочинів дає підстави стверджувати про те, що випадки використання міжнародного співробітництва у даній формі, були пов'язані із трьома головними обставинами. По-перше, з намаганням легалізувати кошти здобуті злочинним шляхом на території іншої держави. По-друге, із знаходженням співучасників злочину закордоном у зв'язку із постійним проживанням і наявністю громадянства іншої держави. По-третє, із знаходженням потерпілих закордоном у зв'язку із постійним проживанням і наявністю громадянства іншої держави.

Саме вказані обставини обумовлювали транснаціональний характер розслідуваної події, і вимагали поєднання зусиль правоохоронців на міжнародному рівні.

Слід зазначити, що відкриття кримінальних проваджень про економічні злочини, що мають ознаки транснаціональних, як правило, ініціюється уповноваженими органами однієї з сторін шляхом направлення іншої матеріалів отриманих в результаті гласних або негласних слідчих (розшукових) дій або оперативної розробки. Обмін інформацією відбувається через структурні підрозділи центрального апарату МВС України за напрямками оперативно-службової діяльності, а також Управління міжнародних зв'язків та робочий апарат Національного центрального бюро Інтерполу в Україні. Офіційно направлені матеріали використовуються, відповідно, як підстави для організації документування злочинної діяльності у рамках оперативно-розшукових справ і можуть бути джерелом інформації, що визначить напрямки оперативних розробок (оперативно-розшукових та оперативно-технічних заходів) і оперативно-слідчих тактичних операцій.

Неофіційний обмін інформацією може здійснюватися через «офіцерів зв'язку» або особисті контакти співробітників за допомогою телефонного зв'язку, електронною поштою, факсимільним зв'язком чи іншими засобами.

Якщо обмін інформацією і проведені перевірочні заходи підтверджують необхідність проведення спільного розслідування злочину обома сторонами, відповідному органу досудового розслідування України або прокурору необхідно направити до Генерального прокурора України запит про створення спільної слідчої групи з правоохоронцями іншої держави.

Координацію і контроль діяльності спільної групи здійснює ініціатор її створення або старший слідчої групи. Члени спільної слідчої групи безпосередньо взаємодіють між собою, узгоджують основні напрями досудового розслідування, проведення процесуальних дій, обмінюються отриманою інформацією.

Ефективність даної форми взаємодії обумовлена тим, що по суті процедура доказування таких масштабних, багатоепізодних злочинних схем не обмежуються кордонами, юрисдикцією і законодавчими нюансами різних держав. Члени спільної слідчої групи мають можливість виконувати спільне завдання – встановлення і притягнення до кримінальної відповідальності всіх співучасників злочину, встановлення всіх епізодів та потерпілих.

У випадках, коли працівники зарубіжних поліцейських відомств не можуть самостійно вирішити тактичні завдання розслідування, і для цього необхідні спільні зусилля обох сторін, організується участь працівників органів досудового розслідування України у проведенні слідчих (розшукових) дій або оперативних заходів на території іншої держави. Цей вид взаємодії реалізується шляхом виїзду українських поліцейських до іншої країни та прийнятті участі ними у плануванні і підготовці окремих слідчих (розшукових) дій або тактичних операцій. Безпосередньої участі у проведенні вказаних заходів українські співробітники не приймають. Вони мають право лише бути присутніми при діях зарубіжних поліцейських, обмінюватись інформацією та координувати зусилля.

Органам досудового розслідування України для організації даного виду взаємодії необхідно отримати позитивну відповідь на запит (клопотання) про надання міжнародної правової допомоги компетентного відомства країни, у яку планується відрядження. Підставою для здійснення виїзду за кордон працівників Національної поліції України є дозвіл на те Міністра внутрішніх справ України або його заступників.

Процедура отримання дозволу керівництва МВС України на закордонні відрядження працівників поліції за останні роки зазнала змін, адже відомчі накази і інструкції, які встановлювали чіткий алгоритм оформлення службових документів, втратили чинність, а нові не було прийнято. Такий стан викликаний не тільки зміною кримінального процесуального законодавства, а й тим, що реформування системи органів правопорядку України ще триває.

Велике значення у оптимізації взаємодії має допомога міжнародних урядових та неурядових організацій. Під їх егідою розроблюються програми протидії транснаціональним злочинам, в рамках яких активізується робота слідчих та оперативних підрозділів країн у конкретних напрямках, координуються і узгоджуються їх зусилля, відбувається обмін інформацією, проводяться як окремі слідчі (розшукові) дії, так і їх комплекси. Також в рамках даних проектів створюються інформаційно-аналітичні групи, які здійснюють аналіз оперативної інформації, статистичних даних, положень національних нормативно-правових актів країн-учасниць з метою вироблення стандартів у їх спільній міжнародній діяльності по боротьбі з організованою злочинністю. Зарекомендувала з позитивного боку практика розроблення за сприянням таких проектів спільних тактичних операцій по припиненню діяльності транснаціональних злочинних угруповань.

Підводячи підсумок вищезазначеному, хотілось би наголосити на тому, що боротьба з такою масштабною протиправною діяльністю, як еконо-

мічні злочини, потребує об'єднання зусиль не тільки сил і засобів на національному рівні, а й вироблення механізму протидії цьому явищу на міждержавному рівні. Представлена робота, звісно, не висвітлює всі засоби налагодження міжнародної співпраці у вказаному напрямку, але вона є одним з кроків на цьому шляху.

Одержано 12.06.2017

УДК 347.73

Карина Костянтинівна КАРПЕНКО,

аспірант кафедри адміністративного права та адміністративного процесу Одеського державного університету внутрішніх справ, м. Одеса

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА СУТНІСТЬ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЛАСНИКІВ НАЗЕМНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ

Динамічний розвиток страхового ринку, значне розширення його учасників, як страховиків, так і страхувальників неможливий без формування відповідної структури та змісту адміністративних правовідносин, що забезпечує дотримання інтересів усіх учасників страхового ринку. Суб'єкти ринку повинні бути впевнені у тому, що ризик, який пов'язаний з їх участю у страхових відносинах, зведений до мінімуму.

Залежно від того, який склад правовідносин виникає у суспільстві, формується відповідний арсенал адміністративно-правового впливу на свідомість та поведінку їх учасників.

Страхова діяльність породжує страхові відносини, учасниками яких виступають страховики та страхувальники, інтереси яких в силу законодавчого впливу зводяться до запобігання та відшкодування завданої шкоди. Усі умови сторін мають чітке закріплення у страховому договорі, типову форму якого визначає державний уповноважений орган. Як бачимо, страхова діяльність потребує присутності державних органів, відтак вивчення регулюючого впливу на вказану сферу потребує використання наукових здобутків вітчизняних вчених як у сфері приватного, так і публічного права. Більше того потреба дослідження структури та змісту адміністративних правовідносин у сфері страхування, зокрема цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів в Україні пояснюється як прийняттям нових нормативно-правових актів, так і новими конструкціями страхових відносин [1].

Основними ознаками адміністративно-правових відносин є: по-перше, виникають, змінюються, припиняються на основі правових норм, які породжують ці відносини, і реалізуються через них; такі відносини відрізняються

чіткою регламентацією адміністративно-правових норм поведінки сторін, їх взаємних прав та обов'язків; по-друге, складаються у специфічній сфері здійснення виконавчо-розпорядчої, тобто владно-організаційної діяльності суб'єктів державного управління; по-третє обов'язковим суб'єктом у них виступає відповідний орган виконавчої влади (посадова особа); по-четверте, спори, які можуть виникати між учасниками адміністративно-правових відносин, вирішуються переважно в адміністративному порядку; по-п'яте, відповідальність суб'єктів адміністративно-правових відносин перед державою.

На нашу думку, такі відносини, що регулюють правові відносини у сфері ОСЦПВВ, доцільно залежно від суб'єкта правовідносин та галузевої належності правових норм розділяти на такі групи:

- основні або обов'язкові: це відносини, що складаються між страховиком та страхувальником з приводу виконання останнім обов'язків щодо обов'язкового страхування своєї цивільної відповідальності власника ТЗ;
- додаткові: відносини, що виникають з приводу відшкодування шкоди, заподіяної діями власника ТЗ життю, здоров'ю або майну іншої особи (називаються додатковими, оскільки їх виникнення має імовірнісний характер, події, що їх породжують, можуть не настати);
- супутні: це відносини, тісно пов'язані з основними і забезпечують їх реалізацію, наприклад, відносини між страховиком і органом страхового нагляду, між страховиком і уповноваженим співробітником поліції під час вчинення ДТП тощо.

На перший погляд, основні відносини у цій сфері (між страхувальником і страховиком) не можна назвати адміністративно-правовими, оскільки в них не бере участі орган виконавчої влади чи посадова особа. Однак дослідження сучасних форм і засобів впливу держави на суспільні відносини, вивчення питань взаємодії держави та громадянського суспільства дає змогу говорити про існування непрямих (опосередкованих) правових відносин, що забезпечують непрямий вплив держави на суспільні відносини через інститути громадянського суспільства.

Такі непрямі (опосередковані) адміністративно-правові відносини мають такі ознаки: по-перше, непрямий спосіб впливу державних органів на суспільні відносини здійснюється через третю структуру (інститут громадянського суспільства); по-друге, ступінь владного впливу визначається за допомогою встановлення компетенцій для такої структури; по-третє, непряма форма впливу державних органів на суспільні відносини здійснюється за допомогою делегування представників відповідних органів у цю структуру [2, с. 40].

Розглядаючи зміст адміністративних правовідносин у сфері страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів в Україні зазначимо, що страхові відносини, які за своїм змістом є складним правовим утворенням. Перш за все, мова йде про те, який характер притаманний страховим відносинам, приватний чи публічний.

Звичайно що це питання має безпосередній зв'язок зі змістом страхового права, яке є характерним поєднання елементів публічного та приватного права, оскільки у сфері страхової діяльності виникають як публічно-правові, так і приватно-правові відносини. Така комбінація правових норм страхового права є характерною й для інших галузей права, як то біржове, банківське, житлове, екологічне, аграрне, інформаційне та ін., що вказує на його комплексний характер. Відтак і страхові відносини, як об'єкт страхового права мають комплексний характер, поєднуючи у собі публічно-правовий та приватно-правовий характер.

Відтак страхові відносини, що виникають в процесі здійсненням Національною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України, Департаментом страхового нагляду та суб'єктами страхового ринку, перш за все страховими компаніями, своїх функцій та завдань, в багатьох випадках можна віднести до цивільних, господарських, адміністративних, фінансових та інших правовідносин. Разом з тим, беручи до уваги специфіку страхової діяльності, дана сфера породжує такі правовідносини, що не можуть бути віднесені до первинних щодо страхового права галузей, зокрема цивільного, господарського та особливо адміністративного і фінансового.

Страхові правовідносини складають, таким чином, особливу групу відносин, що характерна виключно страховому праву, і складають специфіку його предмета. Такими зокрема є відносини між Національною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України та страховими компаніями, страховими компаніями та органами державної реєстрації, страховими компаніями між собою, між страховими компаніями та клієнтами. Це свідчить про те, що ці страхові відносини різні за своєю природою, а відтак, різняться ступенем державного регулювання, що пояснюється також різною природою правових норм, що їх (відносини) регулюють.

Отже, дослідивши зміст адміністративних правовідносин у сфері страхування загалом, і обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів зокрема, можна констатувати про функціонування складної та дієздатної системи адміністративно-правового впливу на свідомість та поведінку суб'єктів страхових відносин, що забезпечує дотримання інтересів як страховиків, так і страхувальників, а в цілому й суспільства та держави. Основним стрижнем адміністративних правовідносин у сфері страхування є принципи його (механізму) здійснення, дотримання яких складає основний зміст адміністративних правовідносин у сфері обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів в Україні.

Підсумовуючи викладе, можемо констатувати, що правові відносини у сфері обов'язкового страхування цивільної відповідальності власника наземного транспортного засобу доцільно розділити на групи залежно від суб'єкта правовідносин і галузевої належності правових норм, які регулюють ці відносини: основні і супутні (адміністративно-правові); додаткові

(цивільно-правові). Доцільне створення державою умов для широкої взаємодії уповноважених органів виконавчої влади у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху і страхових організацій, розширення можливостей для їх співпраці з метою забезпечення безпеки у сфері дорожнього руху та внесення доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Список бібліографічних посилань

1. Непран А. В. Проблеми розвитку обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів та шляхи їх розв'язання // *Фінанси України*. 2014. № 7. С. 75–86.

2. Асадов А. М. Косвенные (опосредованные) правовые отношения: вопросы методологии и значение в финансовой деятельности государства. М.: Норма, 2013. 320 с.

3. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 1 липня 2004 р. // *Голос України*. 2004. № 165. С. 572.

4. Косинська В. А. Особливості страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. // *Митна справа*. 2012. № 6(84). С. 305–311.

Одержано 12.06.2017

УДК 351.75+343.34

Альона Валентинівна КОМЗЮК,

*аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2615-103X>*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ З ГРОМАДСЬКИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ

Докорінні зміни в нашій державі у всіх сферах життєдіяльності, у тому числі у сфері охорони правопорядку, справляють значний вплив на організацію діяльності суб'єктів, які реалізують державну політику у відповідних напрямках.

В системі здійснення державної влади Національна поліція посідає значне місце. Це пояснюється функціями, які вона виконує, а також тим, що її робота тісно пов'язана з населенням. Цей правоохоронний орган інформує населення про свою роботу, оцінку стану публічного порядку та реалізацію його зміцнення.

Дослідження практики співробітництва органів правопорядку та населення свідчить, що сьогодні процес взаємодії поліції з громадськими об'єднаннями позитивно впливає на результати її діяльності, з одного боку, й формування позитивного іміджу в очах населення – з іншого [1]. Отже, результати діяльності поліції безпосередньо залежать від співпраці її працівників з громадськими об'єднаннями.

Загальні питання взаємодії різних суб'єктів у сфері охорони правопорядку були предметом дослідження багатьох вчених, проте, варто

зазначити, що питання взаємодії правоохоронних органів та громадських об'єднань не втрачає своєї актуальності, оскільки органи Національної поліції перебувають в процесі реформування та оптимізації їх структурних підрозділів.

Спеціально-юридичний підхід до поняття взаємодії показує, що його сутність не зводиться тільки до спільної діяльності суб'єктів, а містить у собі більш широке коло зв'язків і контактів (обмін інформацією, узгодження самостійних дій, планування роботи тощо). Соціологічні дослідження показують, що практика охорони громадського порядку і протидії правопорушенням пов'язується із широким спектром стійких відносин між поліцією та громадськістю для досягнення загальних цілей [2].

Щодо практики співробітництва правоохоронних органів з населенням такий процес визнається науковцями як погоджена за метою, місцем і часом спільна діяльність суб'єктів при виконанні покладених на них завдань у сфері охорони громадського порядку, попередження і припинення правопорушень на певній території [3, с. 33].

В літературі підкреслюється, що поліпшення взаємодії між населенням і поліцією є актуальною проблемою, з вирішенням якої пов'язано зміцнення демократичних засад суспільства [4, с. 16-18]. Це пояснюється тим, що існують різні концептуальні підходи щодо взаємодії поліції і населення, тому при розробці програм їх співпраці важливо виявити можливості кожного з них; з'явилися нові форми і способи взаємодії, які потребують ґрунтовного аналізу та узагальнення; поширюється обмін досвідом роботи між працівниками правоохоронних органів України та поліцією зарубіжних країн; існує потреба поглибленого вивчення та розробки рекомендацій щодо використання зарубіжного досвіду взаємодії поліцейських структур та громадян з урахуванням особливостей менталітету українського суспільства.

Варто констатувати, що в Україні на сьогодні розвиток співробітництва між поліцією та громадянами відбувається спонтанно, без належної організації і системного підходу. Заходи щодо залучення громадськості до правоохоронної діяльності відбуваються, як правило, внаслідок будь-яких екстремальних подій. У зв'язку з цим великий інтерес становить практика вироблення, прийняття і реалізації спільних активних дій, яка повинна здійснюватися за певною схемою [5, с. 75]. По суті, вона має бути обов'язковою основою для кожного, хто бере участь у взаємодії з правоохоронними органами.

Така робота повинна ґрунтуватися на принципах діяльності поліції, які останнім часом чомусь мало діють. А саме - головними принципами в діяльності цього органу, якими є верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервність.

Необхідно детальніше зупинитися на змісті принципу взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства, який означає необхідність забезпечення тісної співпраці поліції з населенням, з територіальними громадами

та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства з метою задоволення їхніх потреб у поліцейських послугах.

Цей принцип також передбачає, що планування і здійснення поліцією службової діяльності здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад. Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. Оцінка рівня довіри населення до поліції проводиться незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Важливе значення для процесу демократизації суспільства, побудови правової держави, забезпечення законності має взаємодія державних правоохоронних органів з громадськістю. Спільна діяльність поліції і формувань громадськості, які беруть участь у протидії правопорушенням і охороні громадського порядку, формує у свідомості громадян необхідність рахуватися з загальними інтересами, шанобливо ставитися до правових приписів, з гідністю виконувати свої громадянські обов'язки.

Уміння працівників правоохоронних органів будувати взаємовідносини з представниками конкретних громадських правоохоронних об'єднань розглядається як важливий критерій оцінки їх професійного рівня, політичної і правової культури. Для виконання завдань, які постають, на рівні сучасних вимог, необхідно по-новому осмислити набутий досвід, збагатити усі напрямки діяльності новим змістом, докорінно оновити арсенал форм, методів та засобів охорони громадського порядку і громадської безпеки, боротьби з правопорушеннями [6, с. 25].

Зрозуміло, що для забезпечення взаємодії й співпраці та налагодження партнерських відносин між представниками закону і населенням має бути створена якісна нормативно-правова база. Але те, наскільки активно вона впроваджується в життя, залежить від бажання, підготовленості суб'єктів взаємодії будувати свої відносини саме в цьому напрямі. Для цього необхідно формувати у членів суспільства відчуття причетності до правового порядку, відповідальності за стан його охорони й забезпеченості.

На завершення можна зробити висновок про необхідність перегляду видів та форм взаємодії з населенням, які використовувались раніше органами внутрішніх справ, і в оновленому вигляді використовувати їх у взаємодії поліції з громадськими об'єднаннями, а також запровадити нові форми з урахуванням здобутого досвіду.

Список бібліографічних посилань

1. Филосовский словарь / под ред. И.Т. Фролова. 5-е изд. М. : Политиздат, 1986. 590 с.
2. Музичук О. М. Напрямки вдосконалення взаємодії органів внутрішніх справ з громадськістю в сфері охорони громадського порядку // Право і безпека. 2003. № 3. С. 114–117.
3. Андриашин Х.А., Прудников А.С., Бровко Н.В. Общественные объединения как субъекты обеспечения личной безопасности граждан, охраны общественного порядка и общественной безопасности (на примере участия казачьих объединений): учеб. пособие. М.: ЮИ МВД России, 1998. 64 с.

4. Музичук О.М. Організаційно-правові основи участі громадян в охороні громадського порядку і боротьбі з правопорушеннями: автореф. дис. ... канд. юрид наук. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2003. 20 с.

5. Бандурка О. М. та ін. Партнерські взаємовідносини між населенням та міліцією: підручник. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. 352 с.

6. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підручник / за заг. ред. І. П. Голосніченка, Ю. А. Кондратьєва. Київ: Укр. акад. внутр. справ, 1995. 103 с.

Одержано 12.06.2017

УДК 351.81

Володимир Олександрович КУЩЕНКО,

викладач кафедри тактичної та тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5859-5906>;

Денис Володимирович СЕРГІЄНКО,

старший викладач кафедри тактичної та тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8929-4743>

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУРИ РЕЄСТРАЦІЇ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ

На тлі зовнішніх викликів та необхідності України боротися за свою територіальну цілісність та європейський вектор розвитку питання вдосконалення законодавства та покращення роботи органів державної влади стали одними з ключових при проведенні реформ, від яких залежить майбутнє нашої країни.

Тому питання надання адміністративних послуг та створення нових центрів з надання адміністративних послуг в Україні є досить актуальним і потребує подальшого дослідження, оскільки зарубіжний досвід надання адміністративних послуг правоохоронними органами показує високий професійний рівень працівників і, як наслідок, високий рівень довіри населення до правоохоронних органів в цілому.

Однією з найпоширеніших адміністративних послуг, якою користуються майже всі громадяни, є реєстрація транспортних засобів. До реформування правоохоронних органів в Україні цими питаннями займалася Державна автомобільна інспекція. На сьогодні ці послуги надають органи Національної поліції України.

Згідно з Порядком реєстрації транспортних засобів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 07.09.1998 № 1371, новим власникам автомобілів дозволено здійснювати реєстрацію та перереєстрацію

автомобілів за місцем звернення незалежно від місця їхньої реєстрації. Цією постановою було також скасовано оцінку вартості транспортного засобу та надано можливість не знімати автомобіль з обліку при його продажі однією особою іншій. Однак на сьогодні досі є обов'язковою процедура перевірки справжності транспортного засобу, для цього кожного разу автомобіль для реєстрації чи перереєстрації потрібно надавати до підрозділу поліції для проведення огляду ідентифікаційних номерів, перевірки їх справжності. Лише пройшовши цю процедуру, можна отримати свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу та номерний знак. Саме на цій стадії виникає запитання: чи доцільно кожного разу при реєстрації проводити огляд автомобіля? І чи можна передати можливість надання таких послуг до центрів надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП)?

Для вирішення цього питання вважаємо за доцільне звернутися до зарубіжного досвіду окремих розвинутих країн. Звернемо увагу на процедуру реєстрації транспортних засобів після переходу права власності у зарубіжних країнах, а саме США (Нью-Йорк та Каліфорнія), а також таких країн – членів Європейського союзу як Швеція та Франція.

Як і в Україні, у США, а саме штаті Нью-Йорк обов'язок реєстрації транспортних засобів покладено на нових власників авто. Для цього їм необхідно мати при собі оригінал документа, що підтверджує правомірність придбання автомобіля (наприклад, контракт, підписаний продавцем та покупцем, що містить інформацію про ціну транспортного засобу та дату підписання контракту), чек, що підтверджує сплату податку штату Нью-Йорк, та документ, що ідентифікує особу.

Наступним обов'язковим кроком у ході даної процедури є страхування. Після заповнення реєстраційної форми та сплати реєстраційного збору автомобіль вважається зареєстрованим, під час реєстрації автомобіль огляду не підлягає, на відміну від процедури реєстрації в Україні.

Особливістю реєстрації транспортних засобів у штаті є необхідність складання додаткових документів. Так, для авто, якому до 10 років, необхідно зробити опис одометру, а автомобілю до 8 років – опис щодо ушкоджень. Перевірка даних щодо технічних ушкоджень та пробігу автомобіля є засобом захисту покупця від переплати та зниження рівня шахрайства.

Процедура реєстрації транспортного засобу у штаті Каліфорнія майже не відрізняється від процедури у штаті Нью-Йорк та передбачена ст.19 Транспортного кодексу цього штату. Особливість реєстрації транспортних засобів у цьому штаті полягає в тому, що автомобіль, якому понад 4 роки, має пройти сертифікацію на викиди смогу в повітря, якщо такий сертифікат не було надіслано попереднім власником до Департаменту автотранспортних засобів протягом останніх 90 днів. Автомобілям, яким понад 10 років, має бути проведено опис одометру. Ця процедура є обов'язковою в усіх штатах США і закріплена на федеральному рівні. На відміну від штату Нью-Йорк, процедура підтвердження страхування автомобіля під час реєстрації у штаті Каліфорнія не є обов'язковою, а саме страхування транспортного засобу є обов'язковим.

В країнах ЄС процедури реєстрації транспортних засобів вважаються найменш бюрократичними, оскільки Директивою ЄС 1999/37 було запроваджено єдину форму реєстраційного сертифікату транспортних засобів та перелік інформації, яку він повинен містити. Наприклад, у Швеції при реєстрації транспортного засобу власник повинен мати при собі єдиний документ – оригінал реєстраційного сертифікату, виданий транспортним агентством Швеції.

У Франції реєстраційні вимоги є більш складними. У ході реєстрації транспортного засобу продавець має забезпечити новому власнику пакет документів, необхідних при реєстрації авто. Одним з таких документів є реєстраційний сертифікат. Такий документ є підтвердженням права власності на автомобіль, доки новий власник не отримає сертифікат на своє ім'я, тому при продажу авто на ньому має бути помітка «продано», проставлена дата продажу та підпис продавця. [2]

У Франції при реєстрації новому власнику необхідно також підтвердити купівлю автомобіля, для цього заповнюється відповідна форма, потім він має отримати результати перевірки транспортного засобу на дотримання вимог екологічної безпеки, а вже тоді отримує реєстраційний сертифікат.

Отже, проаналізувавши зарубіжний досвід реєстрації транспортних засобів, бачимо, що у зарубіжних країнах перевірка ідентифікаційних номерів та частин автомобіля на стадії реєстрації транспортних засобів не проводиться. Дана послуга надається також не правоохоронними органами, а цивільними агенціями чи органами місцевої влади.[2]

Отже, Україні, яка обрала європейський вектор розвитку, необхідно вдосконалювати чинне законодавство, передавати деякі функції держави від правоохоронних органів цивільній владі та впроваджувати нові процедури надання адміністративних послуг, зокрема щодо реєстрації транспортних засобів.

Список бібліографічних посилань

1. Про затвердження Порядку проведення обов'язкового технічного контролю та обсягів перевірки технічного стану транспортних засобів, технічного опису та зразка протоколу перевірки технічного стану транспортного засобу: Постанова КМУ від 30.01.2012 № 137.

2. Адміністративні послуги: стан і перспективи реформування. Збірник матеріалів / Тимошук В. П., Добрянська Н. Л., Курінний О. В., Школьник Є. О. та ін.; заг. ред. Тимошука В. П., Курінного О. В. Київ, 2015. 428 с

3. Карпенко О. В. Управлінські послуги в Україні: механізми надання органами влади. Київ: АМУ, 2014. С. 16

4. Концепція розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України № 90 від 15.02.2006 р. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/90-2006-%D1%80> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 342.95

Дмитро Володимирович ЛАЗАРЄВ,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

ПОНЯТТЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ЯК ОБ'ЄКТА МІЖНАРОДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Практика соціального життя свідчить про те, що однією з найгостріших проблем сучасних держав наприкінці ХХ початку ХХІ століття стала зростаюча національна та міжнародна злочинність. Злочинність є надзвичайно небезпечним деструктивним явищем соціально-правового характеру, що наносить найбільший збиток суспільству. Особливу загрозу становить організована злочинність, небезпека якої різко відрізняється від небезпеки неорганізованих її проявів.

Організована злочинність не має меж, а злочинці мало занепокоєні міркуваннями дотримання державного суверенітету. Вона формує силу, яка загрожує соціально-економічному розвитку кожної з держав, при цьому масштаби її постійно ростуть. Організована злочинність здатна не просто розширювати свою діяльність, а й націлювати її на підлив безпеки економіки держав, в першу чергу, що розвиваються, і країн з перехідною економікою. Разом із тим – це явище носить глобальний характер, від нього не застрахована жодна держава, жоден регіон.

З огляду на вищевикладене цілком очевидно, що ефективна протидія виникненню, розвитку та діяльності організованої злочинності є одним із центральних напрямків державної діяльності. Однак дуже часто лише внутрішньодержавних заходів зазначеної протидії не достатньо, оскільки сфера їх застосування обмежується територією держави. Тож особливого значення тут набуває міжнародна взаємодія.

Різноманітність суб'єктів міжнародної взаємодії щодо протидії організованої злочинності, наявність значної кількості органів управління нею, наявність значної кількості та видів публічних відносин, особливості правових систем та багато інших обставин, обумовлюють необхідність її адміністративно-правового забезпечення, визначення місця, ролі та особливостей норм саме адміністративного законодавства в її регулюванні.

В юридичній науковій літературі проблематика організованої злочинності як об'єкту міжнародної взаємодії розглядається фрагментарно, що не сприяло розробці відповідного законодавства. У той же час у сфері адміністративно-правового забезпечення міжнародної взаємодії щодо протидії організованої злочинності існують невирішені проблеми теоретичного, організаційного і правового характеру, розв'язання яких безпосередньо залежить від розвитку адміністративного законодавства. Тож, використання світових стандартів захисту прав і свобод людини і громадянина, прагнення України стати повноправним учасником світової спільноти, роблять наукові

дослідження у сфері протидії організованій злочинності, зокрема теоретичне обґрунтування міжнародної співпраці у цьому напрямку, надзвичайно актуальними і суспільно значущими.

Як і будь-яке інше явище чи процес організована злочинність має свої ознаки (властивості). У юридичній літературі існують різні точки зору щодо їх класифікації, їх спробував узагальнити і синтезувати німецький кримінолог Г. Шнайдер. До числа таких ознак він відносить наступні:

- організована злочинність задовольняє потреби населення в нелегальних товарах і послугах;
- вона здійснює свою діяльність раціонально і плановірно. Злочинні дії визначаються виходячи з міркувань малого ризику і великої виручки;
- мафіозна група ґрунтується на суворому розподілі ролей;
- всі представники організованої злочинності – професіонали. Вони розвивають у своєму колі кримінальну систему цінностей;
- будь-який злочинний синдикат знаходиться в підпорядкуванні невеликої пануючої групи, яка веде пошук можливостей для кримінальних дій, зважає ризик, вартість і вигідність злочинних проєктів, контролює їх виконання. Маючи у своєму розпорядженні величезні фінансові можливості, злочинна конфедерація має змогу не поспішати у виборі цілей та проведенні операцій. «Вона лише тоді натискає курок, коли злочинне діяння пов'язане із мінімальним ризиком»;
- злочинна організація має свої керівні принципи;
- організована злочинність ґрунтується на нейтралізації державного кримінального переслідування.

На нашу думку, німецький дослідник досить вдало визначив найбільш суттєві ознаки організованої злочинності, які відображають глибинну сутність даного явища. Спираючись на вище викладене вважаємо що під організованою злочинністю слід розуміти особливо небезпечну форму злочинності, що реалізується у зв'язку із організацією злочинних угруповань та здійсненням ними злочинної діяльності, характеризується наявністю чітко визначеної ієрархічної структури та відповідної їй системи зв'язків і ролей, значної матеріально-фінансової бази, стійких видів злочинної діяльності, спрямованої на отримання доходів (матеріальних та фінансових благ) протизаконним шляхом, а також певною захищеністю від суспільно-державного впливу (контролю, примусу тощо) через наявність корупційних зв'язків із органами державної влади та їх посадовими особами.

На вищезазначеному конгресі ООН також відзначалося, що злочини дуже часто виходять за межі кордонів окремої держави. Така ситуація вимагає поєднання зусиль різних держав у боротьбі зі спільним ворогом – організованою злочинністю. Про необхідність міжнародної взаємодії щодо протидії організованій злочинності фахівці стали говорити з другої половини XIX століття, а конкретні її форми обговорювалися на численних міжнародних конференціях, присвячених питанням боротьби зі злочинністю.

У сучасному світі організована злочинність стала бізнесом, який стрімко розвивається і якому стає тісно в межах кордонів якоїсь окремої держави, і такі види злочинної діяльності, наркобізнес, торгівля зброєю, викрадання і продаж автотранспорту, торгівля «живим товаром» (людьми) – є прямим тому підтвердженням, адже вони не знають кордонів і здійснюються, як правило, на території декількох держав. Стрімкий розвиток та розростання організованої злочинності як міжнародного явища пов'язаний із різними факторами та чинниками. Так, наприклад Організація об'єднаних націй вбачає такі тенденції в розвитку організованої злочинності:

- різке поширення, пов'язане з використанням електронних засобів;
- проникнення в легальну економіку;
- посилення корумпованості чиновницького апарату (панує філософія безмежного «матеріалізму»);
- посилення розвитку наркобізнесу (невизначеність, яка виникла в результаті глобальної кризи в економічній, політичній і соціальній сферах, штовхає людей на пошук засобів для тимчасового забуття);
- тенденція до інтернаціоналізації.

Особлива небезпека організованої злочинності полягає у тому що вона, маючи яскраво виражений антисоціальний характер, тим не менш, завдяки високому рівню латентності, «доволі успішно» співіснує паралельно з життям законослухняного суспільства, так би мовити вбудовуючись у нього та створюючи свій власний таємний «світок», який має дворівневу структуру: нижчий рівень, який включає виконавців злочинів різного характеру, та вищий, до якого належать керівники угруповань і керівники цих керівників, які безпосередньо злочинів не вчиняють, але через ланки системи керують злочинною діяльністю, накопичуючи величезний капітал. Керівники організованої злочинності стають поважними членами суспільства. Для самоствердження і власної безпеки вони намагаються проникнути в усі рівні органів влади і управління самостійно або за допомогою завербованих за матеріальні блага, корумпованих службових осіб з метою здійснення власної політики, насамперед у вирішенні на всіх рівнях економічних проблем для здобуття максимальних прибутків.

З огляду на вище викладене, можемо констатувати, що сьогодні глобалізаційні процеси притаманні й організаційній злочинності, яка безперервно змінюється, пристосовуючись до нових умов життєдіяльності людей, заповнюючи неконтрольовані і слабо контрольовані сфери. Організована злочинність на рубежі XX та XXI ст.ст. набула якісно нові риси. Лідери кримінального світу активно і планомірно створюють більш згуртовані злочинні співтовариства з жорсткою централізованою побудовою і підпорядкованістю. До них входять злочинні групи із суворою дисципліною, наявністю розвідки і контррозвідки, озброєння, загонів бойовиків, сучасного технічного оснащення.

Одержано 12.06.2017

УДК 343.132

Віталій Ігорович ЛЕВІН,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОЦЕДУРИ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ

Відповідно до норм ст. 62 Конституції України обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь. У кримінальному провадженні наведена конституційна норма набуває особливого значення, про що свідчить положення ст. 17 КПК України, у ч. 3 якої вказано на те, що підозра та обвинувачення не можуть ґрунтуватися на доказах, отриманих незаконним шляхом. Відтак, по-перше, дотримання встановленого законом процесуального порядку збирання доказів є запорукою доведення вини особи; по-друге, сприяє досягненню завдання кримінального провадження, зокрема щодо швидкого, повного і неупередженого розслідування кримінальних правопорушень. Одним із способів збирання доказів є проведення уповноваженими особами слідчих (розшукових) дій, вважливе місце в системі яких посідає обшук. У цьому разі важливе значення має чітке закріплення законодавчих підстав його проведення, оскільки проведений за відсутності на те підстав обшук буде недійсним, а встановлені в ході нього докази недопустимими.

З метою встановлення всіх обставин вчинення кримінального правопорушення уповноважені особи проводять певний комплекс слідчих (розшукових) дій. При цьому їх характер і послідовність визначається в кожному кримінальному провадженні окремо, зокрема в залежності від виду злочину, встановлених обставин його вчинення та ін. Процесуальний порядок і форма проведення конкретної слідчої (розшукової) дії різняться між собою, але усі вони спрямовані на: 1) збирання доказів вчинення кримінального правопорушення; 2) виявлення знаряддя вчинення кримінального правопорушення або цінностей, які були здобуті злочинним шляхом; 3) перевірку вже отриманих доказів; 4) розшук злочинця. У цьому разі важливе значення має проведення обшуку, який відрізняється від інших процесуальних дій підставами, формою і цілями проведення. З огляду на предмет нашого дослідження, більш детально зупинимося саме на аналізі підстав для проведення обшуку.

Насамперед слід зазначити, що першоосновою нормативно-правового регулювання проведення обшуку є ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також ст. 30 Конституції України. Зокрема, у нормах зазначених статей передбачено, що обшук проводиться не інакше як за вмотивованим рішенням суду. Лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням

осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок обшуку житла та іншого володіння особи. Тобто, таке втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

З прийняттям чинного КПК України будь-яка слідча (розшукова) дія повинна проводитися не інакше як за наявності для того законних підстав, тобто, як впливає зі змісті ч. 223 КПК України, це наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення її мети. Інакше кажучи, як уже було зазначено вище, це є загальна підстава для проведення будь-якої слідчої (розшукової) дії. Ця підстава є і фактичною та вказує на дві взаємопов'язані її складові – «наявність достатніх відомостей» та «можливість досягнення мети». Однак, у науково-практичних коментарях до КПК України 2012 р. зазначається, що у законі не вказується, яка саме сукупність відомостей може бути визнана достатньою для проведення слідчої дії. Передусім, як слушно зауважують вчені, законодавець вживає словосполучення в множині, а значить мова повинна йти не про одиничні повідомлення, відомості, докази, а про їх сукупність. До того ж, визначення достатності відомостей для проведення слідчої (розшукової) дії пов'язано з їх оцінкою з точки зору достатності та залежить від внутрішнього переконання слідчого чи прокурора. На цій основі вчені вважають, що достатньою уявляється певна сукупність відомостей, яка при її оцінці приводить слідчого чи прокурора до єдиного висновку – про необхідність проведення слідчої (розшукової) дії, під час якої буде досягнута її мета як ідеальна модель того результату, якого намагається досягти слідчий чи прокурор. При цьому було б несправедливо вимагати отримання підстав, які з достовірністю встановлюють можливість досягнення її мети, адже достатнім є високий ступінь достовірності. Відтак відомості, що вказують на можливість досягнення мети слідчої (розшукової) дії, можуть бути отримані в ході проведення процесуальних дій оперативно-розшукових заходів, ревізій та перевірок, передбачених КПК України. Що ж стосується мети проведення конкретної слідчої (розшукової) дії, то вона вказується у відповідній статті КПК України, що безпосередньо регулює процесуальний порядок її проведення.

Дещо по-іншому підстави для проведення слідчих (розшукових) дій визначено у науково-практичному коментарі КПК України за редакцією С. В. Ківалова. Так, у коментарі до ст. 223 КПК України під юридичними (правовими) підстави розуміються положення, відповідно до яких у законі міститься вказівка на те, що слідчий має право проводити певні слідчі дії за наявності відповідної постанови, а у випадках, прямо передбачених законом, ще й наявність постанови, згоди прокурора або ухвали слідчого судді. У свою чергу, фактичною підставою є дані, що мають у розпорядженні слідчого, які дозволяють дійти висновку щодо необхідності виконання в інтересах розслідування конкретної слідчої дії. Ці дані не завжди повинні

мати характер доказу, вони можуть бути отримані з непроцесуальних джерел. Зокрема, обшук може проводитися виходячи з отриманих оперативним шляхом відомостей про наявність знарядь злочину в певній квартирі, будинку чи іншому володінні особи.

Суттєвих змін зазнала й процесуальна форма проведення обшуку, у зв'язку з чим підстави для його проведення також було змінено. Насамперед, у чинному КПК України, на відміну від попереднього КПК України 1960 р. не передбачено окремої статті, яка б регулювала підстави для проведення обшуку. Лише у ч. 2 ст. 234 чинного КПК України вказано, що обшук проводиться на підставі ухвали слідчого судді, тобто це і є спеціальна та правова (юридична) підстава.

Фактичною підставою для проведення обшуку є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення його мети. До них, зокрема, можна віднести достатні відомості про те, що знаряддя кримінального правопорушення або майно (речі й цінності), здобуте у результаті його вчинення, а також інші предмети і документи, що мають значення для розкриття правопорушення чи забезпечення цивільного позову, відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення знаходяться в певному приміщенні або місці чи в якої-небудь особи. Обшук проводиться також і в тому випадку, коли є достатні дані про те, що в певному приміщенні або місці знаходяться розшукувані особи, трупи чи тварини. Такі дані можуть бути одержані кримінальним процесуальним шляхом і міститися в матеріалах кримінального провадження (у показаннях та інших повідомленнях громадян і посадових осіб, заявах, поясненнях, рапортах), у протоколах слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій та ін. Ці дані також можуть бути отримані оперативно-розшуковим шляхом. Важливим є те, що докази, на підставі яких виносяться клопотання про проведення обшуку, повинні відповідати вимогам допустимості (ст. 86-88 КПК).

Таким чином, нині виникає необхідність у внесенні законодавчих змін з питань особистого обшуку особи, що стане додатковою процесуальною гарантією обшукуваного та дієвості здійснення кримінального провадження.

Підсумовуючи викладене вище, слід відзначити, що на сьогодні залишається законодавча невизначеність та протиріччя між положеннями КПК України, які регулюють підстави і порядок проведення обшуку. Насамперед, необхідно запровадити чітку й логічну побудову норм, що регулюють порядок здійснення особистого обшуку, оскільки в порівнянні з іншими видами обшуку він має свої процесуальні особливості.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.5

Оксана Володимирівна ЛЕГКА,

*докторант Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара,
м. Дніпро*

ЕТИМОЛОГІЯ ТА ГЕНЕЗИС ПОНЯТТЯ «ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ» ЯК СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЯВИЩА

Адміністративне право регулює передусім діяльність держави щодо виконання законів та інших правових актів, і така діяльність держави зазвичай розглядається як здійснення державного управління. Під яким в галузі адміністративного права розуміється нормотворча та розпорядча діяльність органів виконавчої влади з метою владно-організуючого впливу на відповідні суспільні відносини і процеси в економічній, соціально-культурній та адміністративно-політичній сферах, а також внутрішньо організаційна діяльність апарату всіх державних органів щодо забезпечення належного виконання покладених на них завдань, функцій і повноважень.

Основною сферою регулювання адміністративно-правових відносин є відносини, які виникають у зв'язку із здійсненням органами влади та управління наданих їм владних повноважень щодо підтримання оптимального/задовільного функціонування економічної, воєнної, соціально-культурної системи країни, а також щодо охорони державного та суспільного порядку. Причому це найбільш складна, об'єктивна та докладно регламентована група адміністративно-правових відносин, які утворюють окремий інститут адміністративного права – адміністративну відповідальність.

Відповідальність органічно включена до всієї сукупності різноманітних відносин особистості та суспільства, у всі сфери життєдіяльності людини та держави, що свідчить про її складну структуру, обумовлену не лише різницею видів людської діяльності, суб'єктно-об'єктних відносин та способів забезпечення, а й економічними, політичними, психологічними факторами. Тому закономірно, що досить значна частина літератури присвячена дослідженню етичного, морального аспекту феномену відповідальності, де відповідальність розглядається в якості усвідомленої і сприйнятої індивідом соціальної необхідності ініціативного виконання обов'язку (почуття відповідальності).

Спільним для досліджуваного поняття у різних галузях є наявна в них оцінка результатів дій, що мали місце у минулому. Однак, поряд з цим, належить визнати існування і зворотного вектора відповідальності – її спрямованість у майбутнє. Зокрема в юриспруденції – це свідоме, «відповідальне» ставлення до законодавчих норм, розуміння необхідності їх дотримання. Як наслідок, правова відповідальність – це відповідальність як за минулу, так і за майбутню поведінку.

Таким чином, відповідальність виникає в результаті соціальної необхідності узгодження поведінки людини із системою суспільних відносин як сфера меж, рамок необхідної поведінки людини, вимог суспільства до індивіда, як невідворотність настання конкретних наслідків за свою поведінку перед особою чи організацією, котрі мають на це право.

Категорія відповідальності за джерелами виникнення і часом первісного формування є філософським поняттям, яке наповнене моральним змістом і, в той же час, має правове значення. Як наслідок, правова відповідальність – це об'єктивно існуюче соціальне явище, яке відображає об'єктивну необхідність узгодження поведінки суб'єктів суспільних відносин. Особливість якої полягає в тому, що вона включена у всі види людської діяльності як їх якісний показник.

У процесі розвитку суспільства складаються відповідні відносини між людьми у вигляді взаємних прав та обов'язків. Ці норми неоднакові і виступають як звичаї, традиції, табу тощо. Так, в перехідні періоди історії багато політичних діячів, говорячи одне, вчиняли інше, тому в суспільстві склалося переконання, що можна жити не по моральним та правовим засадам.

Виконання будь-якої соціальної норми вважається добром, позитивною цінністю, необхідною поведінкою кожного члена суспільства. Дії, які направлені на порушення чи порушують соціально-значимі правила, оцінюються як недопустимі, як зло, негативна цінність. Відповідно критерієм визначення співвідношення між необхідністю та свободою волі особистості є, з однієї сторони, приписи соціальних норм, а з іншої поведінка (дія або бездіяльність) конкретної особистості.

Соціальна відповідальність та юридична відповідальність співвідносяться між собою як категорії роду та виду. В такому понятійному ряді рід представляє собою дещо загальне у предметах, які складають його види. Поняття, яке відноситься до категорії «виду», наділене властивостями, ознаками понять, які знаходяться на вищому рівні, але разом з тим мають свої відмінні риси. Таким чином, адміністративна відповідальність це різновид правової відповідальності, специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (передусім адміністративних проступків), згідно з якою особи, що скоїли ці правопорушення, повинні дати відповідь перед повноваженим державним органом за свої неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установлених законом формах і порядку.

Головною об'єктивною підставою соціальної відповідальності з точки зору соціального регулювання є нормативний метод регулювання і охорони суспільних відносин, оскільки взаємні обов'язки суб'єктів в суспільстві виражаються і закріплюються в соціальних нормах. Відповідно, соціальна роль адміністративної відповідальності є надзвичайно важливою насамперед тому, що вона виникає як правовий наслідок неналежної реалізації громадянами та юридичними особами своїх прав та обов'язків в суспільстві.

Вона включає не тільки ретроспективну відповідальність, як наслідок правопорушення, але й позитивний аспект, тобто певний внутрішній стан особи, її ставлення до дорученої справи, суспільства, своєї поведінки.

Адміністративна відповідальність являє собою регламентовані нормами адміністративного права відносини між порушником адміністративно-правової норми та уповноваженим державним органом з приводу скоєного адміністративного правопорушення. Хоча сутність цих відносин і зводиться до обов'язку порушника перетерпіти обмеження, позбавлення або інші несприятливі наслідки, що визначені санкцією порушеної статті закону, але поняття «адміністративна відповідальність» не слід зводити до поняття «адміністративне стягнення», оскільки адміністративна відповідальність включає такі елементи, як державний осуд діяння і особи, яка його скоїла, і застосування до порушника інших заходів примусу. Зміст реалізації адміністративної відповідальності полягає у здійсненні державно-правового контролю за суспільними відносинами, урегульованими специфічними соціальними нормами – правовими нормами. Її соціальна цінність полягає не лише у попереджувальній та охоронній функціях, але і в активному стимулюванні соціально корисних видів правомірної поведінки.

Одержано 12.06.2017

УДК 343.98

Андрій Васильович ЛУБЕНЦОВ,

завідувач сектору транспортно-трасологічних досліджень та досліджень технічного стану транспортних засобів Харківського НДІ судових експертиз ім. засл. проф. М. С. Бокаріуса, м. Харків

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ АВТОТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Останнім часом в Україні збільшилась кількість дорожньо-транспортних пригод (далі – ДТП). В числі останніх особливу небезпеку та занепокоєння становлять пригоди із тяжкими чи смертельними наслідками, які за останній рік значно перевищили кількісні показники минулих звітних періодів. У зв'язку з цим першочерговим завданням правоохоронних органів є повне та об'єктивне встановлення обставин подій, які відбуваються, збір достатніх доказів для з'ясування механізму злочину та винності учасників ДТП. Очевидно, що під час розслідування даної категорії кримінальних проваджень не достатньо лише правових знань слідчого, тому у абсолютній більшості випадків виникає необхідність у використанні спеціальних знань з різних галузей науки та техніки. Однією із форм використання спеціальних знань у кримінальному провадженні по фактам ДТП є призначення автотехнічної експертизи. Тому, очевидно, що першочерговим питанням в межах дослідження автотехнічної експертизи є з'ясування підстав для призначення та проведення вказаного виду досліджень.

Судова автотехнічна експертиза може проводитися як у експертних установах Міністерства юстиції України (Науково-дослідних інститутах судових експертиз) так і в експертних установах Міністерства внутрішніх справ (Науково-дослідних експертно-криміналістичних центрах) відповідно до регіональних зон обслуговування.

Аналіз норм КПК дозволяє дійти висновку, що законодавець передбачає, що при наявності підстав, ініціаторами судової експертизи, в тому числі і авто технічної, є сторона обвинувачення (слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор, потерпілий та його представник та законний представник), сторона захисту (підозрюваний, обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхні захисники та законні представники), а також слідчий суддя.

Юридичною підставою для проведення експертизи є відповідний процесуальний документ, який виноситься уповноваженою особою з метою посвідчення прийнятого нею рішення про залучення експерта до участі у кримінальному провадженні, шляхом проведення спеціальних досліджень. Однак з приводу юридичної підстави виникають певні дискусії. Адже у КПК не міститься прямої вказівки на такий документ.

Враховуючи загальні підстави для залучення експерта у кримінальне провадження можна визначити фактичні та юридичні підстави для призначення та проведення автотехнічної експертизи. Так фактичні підстави визначені завданнями, які підлягають вирішенню у кримінальному провадженні і, звісно, які вирішуються автотехнічною експертизою.

Юридичною підставою для призначення та проведення автотехнічної експертизи є два види процесуальних документів: 1) постанова слідчого або прокурора про доручення проведення автотехнічної експертизи; 2) ухвала суду про доручення проведення автотехнічної експертизи. Крім того, підставою для проведення експертизи чи залучення експерта також може бути письмове звернення потерпілого чи сторони захисту кримінального провадження.

Крім того, відповідно до Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень у документах про призначення авто технічної експертизи додатково повинні вказуватися момент виникнення небезпеки для руху. Якщо у документі про призначення експертизи (залучення експерта) момент виникнення небезпеки не зазначений, то експерт, виходячи з аналізу дорожньої обстановки, може визначити його за даними, що містяться в матеріалах справи (ч. 1.1).

Якщо призначається експертиза технічного стану ТЗ, у документі про призначення експертизи (залучення експерта) достатньо викласти фабулу справи і обставини, які стосуються особливостей об'єкта дослідження, знання яких може мати значення для експерта, наприклад, чи експлуатувався

ТЗ після події; у якому стані були деталі (вузли), сполучені з деталями (вузлами), що досліджуються, тощо (ч. 1.4).

Якщо до моменту призначення експертизи (залучення експерта) органу (особі), що її призначає, не вдалося усунути протиріччя у вихідних даних, що були в справі, він (вона) може зазначити в документі про призначення експертизи (залучення експерта) варіанти їх значень і отримати висновки щодо кожного з них (ч. 1.5).

Орган (особа), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), не має права вимагати від експерта, щоб той самостійно вибирав зі справи вихідні дані для проведення експертизи. Разом з тим вказані особи можуть поставити перед експертом питання про технічну спроможність (неспроможність) тих чи інших даних, які є у справі (ч. 1.6).

Разом з документом про призначення експертизи (залучення експерта) експерту за потреби надаються всі матеріали кримінального провадження, справи про адміністративне правопорушення, цивільної, господарської, адміністративної справи. Якщо орган (особа), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), не може направити експерту всі матеріали справи, він повинен надати: протокол огляду місця події разом зі схемою та іншими додатками; протокол огляду ТЗ; протокол відтворення обстановки й обставин події (ч. 1.7).

Таким чином, враховуючи викладене, можна зробити висновок, що процесуальні аспекти автотехнічної експертизи обумовлюються підставами їх призначення та проведення. Підставами для призначення та проведення автотехнічної експертизи є ряд фактичних та юридичних умов, при виникненні та виконанні яких можливе проведення експертизи. Так, фактичними підставами автотехнічної експертизи є потреба у встановленні несправностей транспортного засобу, які загрожували безпеці руху, механізму ДТП та її елементів, а також відповідності дій водія ТЗ у даній дорожній ситуації технічним вимогам Правил дорожнього руху. Юридичними підставами є постанова слідчого, прокурора або ухвала суду про доручення проведення автотехнічної експертизи, а також письмове звернення потерпілого чи сторони захисту кримінального провадження. Такі документи повинні містити ряд обов'язкових даних (загальних та специфічних), які притаманні, по-перше, для будь-якого виду експертиз (загальні дані), а по-друге, для автотехнічної експертизи (специфічні дані).

Одержано 12.06.2017

УДК 343.14(477)

Олег Анатолійович ЛЬОЗНИЙ,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

ПРЕДМЕТ ДОКАЗУВАННЯ У ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ

Події останніх років, що кардинально змінили напрям розвитку України, стосуються і питань кримінального судочинства. Зміна орієнтирів кримінально-процесуальної діяльності безпосередньо має відношення до багатьох правових інститутів, включаючи питання теорії процесу доказування. У зв'язку з цим, виникла нагальна потреба переосмислення її методологічних основ. Вказана необхідність обумовлена також і тим, що норми доказового права є одними із ключових у практичній діяльності правоохоронних органів.

Важливим чинником у теорії доказів є поняття предмета доказування. Належне його визначення є необхідною передумовою для встановлення наявності чи відсутності фактів та обставин, що мають значення для відповідного кримінального провадження. Тому від того, як буде визначено предмет доказування, безпосередньо залежить вирішення завдань кримінального провадження, передбачених положеннями ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [1].

Слід зазначити, що положення чинного кримінального процесуального законодавства не містять визначення поняття «предмет доказування». Разом з цим, у юридичній літературі різних часів науковці формулювали наступні підходи до визначення поняття та сутності предмета доказування. Так, М.С. Строгович предмет доказування визначав як систему обставин, які виражають властивості та зв'язки події, що досліджується, важливі для правильного вирішення кримінальної справи та прийняття процесуальних профілактичних заходів у справі, а також для реалізації у кожному конкретному випадку завдань судочинства [2, с. 152].

На думку М.М. Михеєнка, під предметом доказування в радянському кримінальному процесі слід розуміти таку сукупність передбачених кримінально-процесуальним законом обставин, встановлення яких необхідно для вирішення заяв і повідомлень про злочини, кримінальної справи взагалі або судової справи на стадії виконання вироку, а також для прийняття процесуальних профілактичних заходів у справі [3, с. 36]. Вказані визначення дещо схожі і містять положення щодо профілактичної діяльності, яка не передбачена чинним КПК України.

У свою чергу, Л.Т. Ульянова під предметом доказування розуміє сукупність обставин, що підлягають обов'язковому встановленню в кожній кримінальній справі, незалежно від її специфіки, і які мають правове значення для вирішення справи по суті [5, с. 108].

На думку С.М. Стахівського, предмет доказування - це передбачена законом сукупність обставин, що підлягають обов'язковому встановленню у кожній кримінальній справі з метою її правильного вирішення [6, с. 32].

Схоже визначення формулює В. В. Назаров та розкриває досліджуване поняття як сукупність обставин, що підлягають доказуванню у кожному кримінальному провадженні і є необхідними для його вирішення по суті [7, с. 194]. Вважаємо, що вказані визначення є більш досконалішими за змістом і повністю відповідають реаліям сьогодення.

Більш ґрунтовано сутність предмету доказування у кримінальному провадженні досліджують Л.М. Лобойко та О.А. Банчук. Вчені розкривають його через кримінально-правовий, цивільно-правовий та кримінально-процесуальний елементи. Так, на думку науковців, кримінально-правовий елемент предмету доказування утворюють обставини, встановлення яких дозволяє дати правильну юридичну кваліфікацію певного діяння як кримінального правопорушення і призначити справедливе покарання. До них належать обставини, що становлять склад кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого та обтяжують чи пом'якшують його відповідальність. У свою чергу, цивільно-правовий елемент визначається обставинами, пов'язаними із заявленням цивільного позову та можливою конфіскацією майна. І нарешті, кримінально-процесуальний елемент розкривається через обставини, доказування яких є необхідним для вирішення поточних питань провадження. Ними є обставини, що визначаються в законі як підстави для прийняття кримінальних процесуальних рішень як за результатами певного обсягу діяльності у кримінальній справі, так і для здійснення окремих процесуальних дій [14, с. 171–172].

Окрім цього, в юридичній літературі також висловлювалась думка щодо необхідності використання у досліджуваному питанні шлюбно-сімейного та іншого законодавства, що не знайшло підтримки як серед практиків, так і науковців [15, с. 96].

У контексті викладеного, заслуговує уваги позиція В.А. Баніна, згідно якої інформація про структурні елементи предмета доказування, її обсяг на певному етапі розслідування надає можливість слідчому висувати версії та планувати розслідування, а також зумовлює вибір певних процесуальних дій під час розслідування конкретного злочину [16, с. 10].

Привертає увагу той факт, що у юридичній літературі протягом тривалого часу не було єдності щодо розуміння понять «предмет доказування» і «межі доказування». Це, у свою чергу, призвело до того, що вказані терміни розглядалися як тотожні. Так, наприклад, Р.Д. Рахунов зазначав, що межі доказування - менш вдале викладення обставин, що підлягають доказуванню у конкретній кримінальній справі [17, с. 100].

Дослідження сутності предмета доказування у кримінальному провадженні надає можливість прийти до висновку, згідно з яким дана категорія є багатоаспектним поняттям кримінально-процесуальної науки. Його визначення у кожному кримінальному провадженні, перш за все, залежить від

особливостей вчиненого кримінального правопорушення. Отже, обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, визначаються кримінальним процесуальним законодавством у положеннях ст. 91 КПК України, а тому предмет доказування є єдиним для усього кримінального процесу, але має конкретизуватися залежно від певного провадження.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 02.06.2017).
2. Строгович М. С. Теория судебных доказательств // Избранные труды: в 3-х т. Т. 3. М.: Наука, 1991. 300 с.
3. Михеенко М. М. Теоретические проблемы доказывания в советском уголовном процессе. : автореф. дисс. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. К., 1984. 47 с.
4. Уголовный процесс. Общая часть / под ред. Ф. П. Гуценко. М., 1996. 304 с.
5. Стахівський С. М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування : монографія. К. : Нац. академія внутр. справ України, 2005. 272 с.
6. Назаров В. В. Кримінальний процес України : навч. посіб. Київ: ФОП О. С. Ліпкан, 2013. 448 с.
7. Кримінально-процесуальний кодекс України із змінами та доповненнями станом на 01 грудня 2012 року: (Відповідає офіц. текстові). Київ: Алерта, 2012. 304 с.
8. Лобойко Л. М., Банчук О. А. Кримінальний процес: навч. посіб. Київ: Ваїте, 2014. 280 с.
9. Попелюшко В. О. Предмет доказування в кримінальному процесі (кримінально-процесуальні та кримінально-правові аспекти): монографія. Острог : Нац. ун-т «Острозька академія», 2001. 194 с.
10. Банин В. А. Структура предмета доказывания в советском уголовном процессе: учеб. пособие. Уфа, 1976. 125 с.
11. Рахунов Р. Д. О понятии доказательства и главном факте доказывания // Советское государство и право. 1965. № 12. С. 96–101.

Одержано 12.06.2017

УДК 351.745

Сергій Вікторович МЕДВЕДЕНКО,

аспірант кафедри адміністративного права та адміністративного процесу Одеського державного університету внутрішніх справ, м. Одеса

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ КЕРІВНИКА ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПІДРОЗДІЛУ З ГРОМАДСЬКІСТЮ.

Організації взаємодії керівника територіального органу поліції з громадськістю приділяється велике значення, оскільки вона переслідує досягнення головної мети – планування та використання наявних сил та засобів для попередження та припинення правопорушень та забезпечення публічного порядку. Правильна організація взаємодії дозволяє досягати позитивних результатів щодо протидії злочинності, профілактики правопорушень.

Взаємодія керівника територіального органу поліції з громадськістю в цьому напрямку будується в їх погоджених за метою, часом і місцем зусиллях і взаємній допомозі під час виконання різноманітних задач.

До них належать:

- взаємодія під час планування охорони публічного порядку на вулицях, площах, на транспортних магістралях, вокзалах, пристанях, в аеропортах і інших громадських місцях;
- охорона власності, прав і законних інтересів громадян підприємств, установ і організацій від злочинних зазіхань і інших антигромадських дій;
- здійснення нагляду за дотриманням посадовими особами й громадянами рішень органів державної влади й управління органами в питаннях охорони громадського порядку;
- попередження й припинення злочинів і інших правопорушень у громадських місцях, активна участь у розкритті злочинів і затриманні злочинців;
- забезпечення адміністративно-правової боротьби з хуліганством;
- здійснення дозвільної системи;
- здійснення паспортної системи й впровадження в життя правил перебування іноземних громадян і осіб без громадянства;
- забезпечення безпеки дорожнього руху в містах і інших населених пунктах, а також на дорогах [1, с.12].

Планування роботи, у тому числі спільна розробка керівниками територіальних органів національної поліції і громадськістю заходів щодо охорони порядку на вулицях і в інших громадських місцях, складає важливу форму взаємодії.

Ефективність роботи громадськості багато в чому залежить від рівня їхньої взаємодії з органами Національної поліції. Головним критерієм оцінки діяльності поліції й громадськості є наявність (чи відсутність) правопорушень на території, що обслуговується. Запобігання правопорушень є основною метою, заради якої законодавцем покладений обов'язок організації взаємодії на керівника територіального органу поліції.

Наступною формою взаємодії є спільна діяльність з профілактики правопорушень. Законом України «Про участь громадян у охороні громадського порядку і державного кордону» [2] передбачено декілька форм роботи громадян щодо забезпечення правопорядку, серед яких основними є: патрулювання, виставлення постів разом з працівниками поліції; участь у забезпеченні охорони публічного порядку під час проведення масових заходів, погоджених у випадках, передбачених законом, з виконавчими органами місцевого самоврядування; участь у заходах, спрямованих на боротьбу з окремими видами правопорушень (ст. 11). Проте, як свідчить узагальнена практика їх роботи, форми участі членів громадських формувань є більш різноманітними. Їх можна систематизувати за такими напрямками:

Охорона громадського порядку й профілактика правопорушень [30, с.65].

Цей напрям передбачає безпосередню участь членів громадського формування (спільно з працівниками поліції) в охороні правопорядку і полягає в їх залученні до таких видів правоохоронної діяльності:

- патрулювання в межах закріпленої за формуванням території та за визначеними маршрутами;
- виставлення постів, де цього вимагає оперативна обстановка або у місцях проведення масових заходів;
- проведення рейдів з виявлення правопорушень та осіб, які їх вчиняють; перевірка місць концентрації (знаходження) кримінальних елементів;
- виявлення, розкриття та попередження правопорушень та осіб, підозрюваних у їх вчиненні;
- виявлення й обстеження відкритих горищ, підвалів будинків, де можуть зосереджуватись правопорушники, особи без певного місця проживання, жебраки, безпритульні неповнолітні;
- здійснення заходів, спрямованих на попередження дорожньо-транспортних пригод;
- охорона територій дачних кооперативів, садово-городніх товариств, присадибних ділянок тощо;
- надання допомоги працівникам поліції в припиненні правопорушень і доставлення правопорушників до органу поліції або до громадських пунктів охорони порядку;
- чергування у громадських пунктах охорони відповідно з графіками роботи. Підтримка й здійснення взаємозв'язку як з працівниками поліції, так і з членами формувань, які безпосередньо залучені до виконання обов'язків з охорони публічного порядку й знаходяться на маршруті патрулювання (посту);
- розгляд у межах своєї компетенції заяв чи повідомлень про правопорушення;
- охорона місця вчинення правопорушення або місць виникнення аварійних ситуацій, виявлення свідків та потерпілих, вжиття заходів для надання останнім негайної медичної допомоги;
- вжиття відповідних заходів щодо запобігання шкідливих наслідків під час виникнення надзвичайних ситуацій;
- припинення правопорушень, які були вчинені на ґрунті сімейно-побутових взаємин;
- в якості понятих при проведенні окремих слідчо-розшукових заходів [3, с.67].

Аналіз нормативних актів і матеріалів практики свідчить, що основними формами взаємодії керівників територіальних органів поліції і громадськості є взаємне інформування про стан публічного порядку й засоби з

його охорони, інструктаж і навчання представників громадськості, надання допомоги дружинам у їхній роботі, спільне патрулювання й ряд інших форм взаємодії.

Особливий інтерес представляє така форма взаємодії, як спільне патрулювання співробітниками поліції й громадськості. Саме в цій формі взаємодії знаходять свій прояв психологічні, тактичні, організаційні й інші аспекти спільної діяльності.

Спільне патрулювання вводиться з ініціативи керівника територіального підрозділу поліції з метою охоплення великої кількості маршрутів, підвищення ефективності й надійності забезпечення громадського порядку в містах і населених пунктах. Але перед проведенням спільного патрулювання керівник територіального підрозділу поліції зобов'язаний провести або організувати навчальну роботу з представниками населення з метою отримання ними необхідних знань та вмінь.

Розташування сил поліції й громадськості здійснюється з урахуванням «гарячих точок» патрульної ділянки, місць і часу найбільшого скупчення людей і ін. Визначення маршрутів патрулювання в зв'язку з цим проводиться з розрахунком можливого взаємопосилення нарядів у цих місцях, маневрування ними на суміжних, додаткових маршрутах. Для кожного маршруту розробляються особливі обов'язки за місцем і часом несення служби. При цьому передбачається не тільки патрулювання на вулицях, але й огляд дворів, під'їздів і т.д. У той же час маршрути патрулювання екіпажів на автомобілях прокладаються через найбільш криміногенні місця маршрутів піших нарядів. При такій організації практично підтримується безперервна цільова взаємодія між ними [4, с.79].

Важливим інструментом залучення населення до участі в охороні громадського порядку й профілактики правопорушень слугує система заохочень, що визначена нормативно-правовими актами. Так Закон України «Про участь громадян у охороні громадського порядку й державного кордону»[2] за активну участь громадян у правоохоронній діяльності передбачає такі види заохочень: подяка, цінний подарунок, грошова винагорода. Право надання цих видів заохочень також мають керівники територіальних органів Національної поліції України.

Зараз в нашій державі досить міцно затвердилась практика залучення населення до охорони публічного порядку. Завдання полягає в тому, щоб вона розповсюдилась скрізь, здійснювалась завжди в суворих організаційно-правових межах за допомогою науково обґрунтованих засобів та прийомів інформаційного впливу, була максимально оптимізована.

Список бібліографічних посилань

1. Московець В. І. Взаємодія населення з міліцією: стан та шляхи удосконалення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2001. 18 с.
2. Про участь громадян у охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22.06.2000 року // Офіційний вісник України. 2000. № 30. Ст. 1248.

3. Взаємодія міліції та громадськості в Україні: навч. посіб. / за заг. ред. А. Дж. Бека, О.Н. Ярмиша. Харків: Вид-во Нац. ун-ту. внутр. справ, 2001. 200 с.

4. Музичук О. М. Організаційно-правові основи участі громадян в охороні громадського порядку і боротьбі з правопорушеннями: монографія. Харків, 2003. 162 с.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.9

Олег Олександрович МИХАЛЬСЬКИЙ,

аспірант Науково-дослідного інституту публічного права, м. Київ

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ

В останні роки відбувається стрімке зростання ролі права інтелектуальної власності, як юридичного інституту в правовій системі сучасної України. Наукове та практичне розроблення даної категорії є одним з ключових питань, яке має бути вирішено на шляху інтеграції нашої держави у європейську спільноту. Однак, проблематика інтелектуальної власності полягає не тільки в її визначенні, як суто цивілістичного інституту, але й у виділенні окремих положень, що свідчать про багатоаспектність цього явища, яке може бути об'єктом дії категорій інших правових галузей. Наразі в Україні є актуальним питання щодо окреслення поняття інтелектуальної власності, як об'єкта адміністративно-правової протидії. Розгляд даної категорії у ракурсі публічної сфери регулювання має свої особливості та практичне значення, адже вона становить інтерес для практичної діяльності, щодо виявлення, попередження та припинення правопорушень інтелектуально-правового характеру.

Починаючи виклад основного матеріалу представленого наукового дослідження перш за все необхідно визначитись з поняттям інтелектуальної власності взагалі та його «привабливістю» із точки зору адміністративної галузі. Ключова особливість даного питання полягає в тому, що інтелектуальна власність – це інститут приватного, а адміністративно-правова протидія – публічного права. Розкриваючи зміст поняття «інтелектуальна власність», слід зазначити, що його можна розділити на дві складові, а саме: об'єкти інтелектуальної власності та право інтелектуальної власності. Вказані категорії взаємодоповнюють одне одного та регулюються нормами цивільного права.

Право інтелектуальної власності виступає правом особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності. При цьому дана категорія також має свою структуру. Право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності, зміст яких

щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності визначається законодавством України.

Незважаючи на те, що інтелектуальна власність є здебільшого категорією цивільного права, вона також є цілісним інститутом, який співвідноситься із такою галуззю права, як адміністративне. При цьому слід зазначити, що даний інститут виступає і як об'єкт адміністративно-правової протидії, специфічними особливостями якої є: по-перше, адміністративно-правова протидія – це врегульована нормами однойменної галузі діяльність, яка полягає у фактичному виявленні та впливі на певні моменти дійсності з метою припинення порушень чинного нормативного режиму у нашій країні; по-друге, адміністративно-правова протидія є діяльністю офіційних органів влади в Україні, тобто іншими словами, має владно-управлінський характер; по-третє, адміністративно-правова протидія має свій об'єктний склад. В його структуру входять суспільні явища, які безпосередньо провокують вчинення правопорушень або вже є наслідком певних протиправних дій.

Перш за все необхідно зазначити, що сама по собі інтелектуальна власність існує в легальних рамках, тобто, вона є законодавчо дозволеною. Це, безперечно, виділяє інтелектуальну власність з поміж інших об'єктів адміністративної протидії. Наприклад, корупція та організована злочинність – це негативні явища суспільного буття, сама наявність яких вже не входить в рамки режимів законності та правопорядку. Таким чином можна дійти висновку про те, що адміністративно-правова протидія здійснюється не по відношенню до інтелектуальної власності у її класичному вигляді, а безпосередньо до правопорушень у цій сфері.

Отже, інтелектуальна власність, як об'єкт адміністративно-правової протидії, являє собою сукупність соціальних відносин у сфері створення і використання інтелектуальної власності, на які може бути спричинено посягання, тобто, правопорушення. За таких умов можна ототожнити поняття «адміністративно-правова протидія» та «адміністративно-правовий захист». Адже в обох випадках йдеться мова про нормативний вплив не на саме явище інтелектуальної власності, а негативні чинники, які виникають з його приводу. При цьому адміністративно-правова протидія порушенням у сфері інтелектуальної власності має комплексний характер. Діяльність в даному випадку включає в себе різні юридичні та організаційні чинники.

На сьогоднішній день центральним органом виконавчої влади, що забезпечує політику та регулює діяльність у сфері інтелектуальної власності, є Державна служба інтелектуальної власності. Одним із головних завдань цього відомства є реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності. Таким чином, діяльність Державної служби інтелектуальної власності України фактично спрямована на забезпечення регулювання правовідносин, що виникають з приводу інтелектуальної власності, включаючи правовідносини адміністративно-правової протидії. Тобто, орган фактично

створює юридичний статус інтелектуальної власності в різних ракурсах. Відповідно до Положення про державну службу інтелектуальної власності України відомство для виконання покладених на нього завдань має право: залучати в установленому порядку до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань учених і фахівців (за згодою), працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками); організовувати проведення науково-дослідних робіт з удосконалення законодавства та діяльності у сфері інтелектуальної власності, в тому числі на договірній основі; одержувати безоплатно від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, їх посадових осіб, а також громадських об'єднань інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на неї завдань і функцій; скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити та брати участь у наукових конференціях та семінарах з питань, що належать до її компетенції; користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державною системою урядового зв'язку та іншими технічними засобами.

Таким чином, інтелектуальна власність, як об'єкт адміністративно-правової протидії, є комплексним явищем, яке складається з окремих видів порушень прав на інтелектуальну власність та усіх суміжних з цим правовідносин. При цьому регулювання діяльності даної спрямованості здійснюється не тільки правоохоронними, а й іншими органами виконавчої влади. У цій особливості проявляється організаційний аспект забезпечення адміністративно-правової протидії. До того ж існування окремих органів підтверджує той факт, що інтелектуальна власність є специфічним об'єктом адміністративно-правової протидії. Узагальнюючи все вказане вище, ми можемо виділити найбільш характерні аспекти інтелектуальної власності як об'єкта адміністративно-правової протидії:

1. Інтелектуальна власність в цілому є комплексним явищем, яке має дворівневу структуру, в яку входить право інтелектуальної власності та об'єкти інтелектуальної власності.

2. Як об'єкт адміністративно-правової протидії, інтелектуальна власність займає специфічне положення. На відміну від інших об'єктів інтелектуальна власність є легальним явищем суспільства і сама по собі не становить загрози правопорядку і законності у державі.

3. Адміністративно-правова протидія направлена не на інтелектуальну власність безпосередньо, а на негативні відносини (правопорушення), що виникають з приводу цього об'єкту.

4. Забезпечення адміністративно-правової протидії інтелектуальній власності, існує на двох рівнях: нормативному та організаційному. В першому випадку ми говоримо про цілу низку законодавчих актів, в яких закріплено норми, що регулюють протидію правопорушенням у сфері

інтелектуальної власності. В свою чергу, організаційна складова проявляється в існуванні системи органів, які забезпечують додержання норм законів у відповідному секторі.

5. Діяльність відповідних органів у сфері адміністративно-правової протидії інтелектуальній власності проявляється у вигляді боротьби з правопорушеннями, а також забезпеченні легальних правовідносин у цій сфері.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.951

Павло Іванович НАГОРНИЙ,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ЗДІЙСНЕННЯ НОРМОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Враховуючи особливу значущість нормотворчої діяльності, її соціальний та суспільний вплив, необхідність встановлення єдиного, гарантованого порядку її реалізації, сформувалась гостра потреба в окремій нормативній регламентації правотворчого процесу в Україні взагалі та нормотворчості органів державної виконавчої влади зокрема. Проте недостатня правова регламентація нормотворчого процесу органів виконавчої влади на рівні регіонів, його послідовності дій, уніфікованих вимог щодо видів і форм їх нормативно-правових актів суттєво впливає на якість та ефективність нормотворчої діяльності в Україні та відповідно ускладнює реалізацію українцями своїх прав і законних інтересів.

Внаслідок чого важливим є вивчення та аналіз досвіду ряду європейських країн, в яких механізм здійснення нормотворчої діяльності місцевих органів державної влади отримав позитивні результати, з можливістю впровадження його в Україні особливо в умовах розвитку в державі євроінтеграційного процесу. Так з аналізу досвіду Німеччини виявляється, що там виконавча влада розуміється, як управлінська і адміністративна діяльність [1, с. 210]. У Франції уряд виконує політичні і адміністративні функції (тобто здійснення публічного управління, забезпечення повсякденного виконання законів) [2, с. 60]. Управлінським змістом виконавчої влади є діяльність органів виконавчої влади з управління державою та суспільством, яка контролюється з боку органів інших гілок державної влади та реалізується в межах власної компетенції, встановленої законом [3, с. 307]. Отже, незалежно від спроб уникнути застосування терміну «державне управління» в українському нормотворенні, світовий досвід регулювання організації виконавчої влади свідчить, що сутністю її повсякденної діяльності є державне управління.

Проаналізуємо також й досвід ряду пострадянських країн. Так першою країною, що прийняла Закон «Про нормативно-правові акти» у 1996 році, була Киргизька Республіка. Пізніше у 1998 році відповідний закон було прийнято в Республіці Казахстан, у 1999 році – у Республіці Азербайджан, у 2000 році – у Білорусі та Узбекистані. З 2010 року у цих країнах вказані Закони було прийнято в новій редакції. На сьогодні закони, що регулюють нормотворчу діяльність, прийняті також у Молдові, Вірменії та Таджикистані [4, с. 18-20].

Слід зазначити, що Законами Республіки Казахстан «Про нормативні правові акти» [5], Республіки Білорусь «Про нормативні правові акти Республіки Білорусь» [6], Республіки Таджикистан «Про нормативно-правові акти» [7] перш за все визначаються основні поняття, які розкривають зміст і значення нормативного акту, що сприяє однозначному розумінню та недопущенню різночитань при тлумаченні та застосуванні законодавства при реалізації нормотворчого процесу. Разом із тим Законом Республіки Узбекистан «Про нормативно-правові акти» [8], Законом Республіки Молдова «Про законодавчі акти» [9] не передбачено статті, в якій визначалися б основні терміни, які застосовуються в документі, що нашу думку є певним недоліком цих законодавчих актів. Законом Республіки Білорусь визначено поняття нормотворчої діяльності як наукової та організаційної діяльності з підготовки, експертизи, зміни, доповнення, прийняття (видання), тлумачення, призупинення дії, визнання такими, що втратили чинність чи відміні нормативно-правових актів [6]. Таким чином, вбачається, що в Білорусі у поняття нормотворчої діяльності включається також наукова діяльність, а не лише фактичні практичні дії уповноважених державних органів щодо створення нормативно-правових актів.

Отже, як ми бачимо, значення органів виконавчої влади полягає саме у здійсненні державного управління в усіх сферах забезпечення життєдіяльності держави у формах управлінської та виконавчо-розпорядчої діяльності. У свою чергу органи законодавчої та судової гілок влади наділені законом специфічною, обмеженою сферою діяльності [10, с. 311], хоча також здійснюють управлінську діяльність, але лише у межах свого апарату.

Враховуючи наведене вище, можна дійти висновку, що нормотворча діяльність – це діяльність з формування норм права, що безпосередньо пов'язана з розумовою діяльністю нормотворчого органу. Саме вона є основою для прийняття певного управлінського рішення, і від неї залежить, яким же це рішення буде на практиці [11, с. 224]. Нормотворчий процес є багатограним і складним, але в основі системного підходу щодо визначення нормотворчої діяльності лежить цілісне бачення цієї категорії, а не розуміння її як набору окремих підсистем. Дійсно застосування комплексного підходу до нормотворчого процесу місцевих органів виконавчої влади України дозволяє визначити всі необхідні умови прийняття того чи іншого нормативного акту, врахувати думку громади певного регіону нашої країни,

створити умови для належного впорядкування суспільних відносин і отримання позитивного результату нормотворчості на рівні регіонів.

Список бібліографічних посилань

1. Егорова М.О. Ялбулганов А.А. Правовые основы деятельности Правительства ФРГ // Правоведение. 2006. № 5. С. 205–215
2. Бесчастный В. М., Філонов О. В., Субботін В. М. Конституційне (державне право) зарубіжних країн : навч. посіб. / за заг. ред. В. М. Бесчастного. 2-ге вид. стер. Київ: Знання, 2008. 467 с.
3. Бабич О. М. Виконавча влада та її місце в системі державної влади // Держава і право : зб. наук. пр. 2010. Вип. 50. С. 302–309.
4. Гарник Л.Л. Планування нормотворчої діяльності за законодавством країн-учасниць СНД // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2010. № 5. С. 16–25.
5. О нормативных правовых актах: Закон Республики Казахстан от 24.03.1998 г. № 213-І // Ведомости Парламента Республики Казахстан. 1998. № 2–3. Ст. 25.
6. О нормативных правовых актах Республики Беларусь : Закон Республики Беларусь от 10.01.2000 г. № 361-3 (с изменениями) // Газета «Звязда» от 02.08.2000 г. № 143–144.
7. О нормативных правовых актах: Закон Республики Таджикистан от 26.03.2009 г. № 506 // Ахбори Маджлиси Оли Республики Таджикистан. 2009. № 3. Ст. 99.
8. О нормативно-правовых актах: Закон Республики Узбекистан от 14.12.2000 г. № 160-ІІ (с изменениями) // БД «Законодательство стран СНГ» / ИПС «Законодательство стран СНГ». Электрон, дан. М.: СоюзПравоИнформ, 2003–2014. URL: <http://www.spinform.ru>.
9. О законодательных актах: Закон Республики Молдова от 27.12.2001 г. № 780-ХУ // БД «Законодательство стран СНГ» / ИПС «Законодательство стран СНГ». Электрон, дан. М. : СоюзПравоИнформ, 2003—2014. Режим доступа : <http://www.spinform.ru>
10. Адміністративне право України: підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, О. В. Дяченко та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 544 с.
11. Карабін Т.О. Компетенція місцевих органів державно виконавчої влади та органів місцевого самоврядування: теоретико-термінологічні аспекти // Держава і право: 2005. № 29. С. 221–228.

Одержано 12.06.2017

УДК 347.73

Марина Олексіївна НАСТЕНКО

аспірант кафедри правового забезпечення господарської діяльності факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК ОБ'ЄКТ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

В сучасних умовах розвитку господарських відносин в Україні діяльність суб'єктів господарювання регламентується чинним законодавством з метою забезпечення стабільності, ефективності та законності підприємни-

цької діяльності. Фахівець фінансового права Л.К.Воронова зазначає, що фінансовий контроль є - засобом дотримання законності фінансовій та господарській діяльності, за допомогою якого держава здійснює попередження безгосподарності, виявляє факти зловживань та марнотратства [1, с. 82].

У чинному законодавстві встановлюються правові засади державного контролю та нагляду за господарською діяльністю суб'єктів господарювання у сфері фінансових, кредитних відносинах, валютного регулювання та податкових відносин (ст. 19 Господарського кодексу України - далі ГКУ), проте законодавець підкреслює, що не є предметом регулювання фінансові відносини за участю суб'єктів господарювання, що виникають у процесі формування та контролю виконання бюджетів усіх рівнів (ст. 4 ГКУ) [2]. Зважаючи на те, що право на ведення господарської діяльності охоплює учасників бюджетного процесу, оскільки бюджетним установам, органам державної влади дозволяється господарська діяльність, а поняття «фінансового контролю» трактується у широкому значенні, як публічного фінансового контролю, що охоплює і діяльність господарюючих суб'єктів, у чинному законодавстві складається колізія, яка потребує вирішення.

Фундаментальне дослідження правових основ фінансового контролю проведено Л.А.Савченко, яка визначає, що до об'єкту фінансового контролю належить фінансова та пов'язана з нею господарська діяльність, підконтрольних суб'єктів, стан їх внутрішнього контролю, на яку спрямовується дії контролюючих суб'єктів чи суб'єктів, що здійснюють фінансовий контроль, публічні фінанси, майно, що належить державі, чи органам місцевого самоврядування [3, с. 51]. Функції та завдання публічного фінансового контролю аналізується С.О. Ніщимою, яка зазначає, що «публічний фінансовий контроль дає змогу виявляти помилки, допущені у процесі як публічної фінансової діяльності, так і в діяльності суб'єктів господарювання, робота яких повністю або частково пов'язана з діяльністю органів публічної влади» [4, с. 51]. На широкому значенні публічного фінансового контролю в системі фінансового контролю наполягають економісти.

Відповідно до визначених законом України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» головними завданнями його проведення є - перевірка законності формування, збереження та використання публічних фінансових ресурсів [5]. Завдання контролюючого суб'єкта групуються за призначенням в суспільному виробництві об'єкту контролю: по-перше, це - фінансові операції з державними фінансовими ресурсами, які є у власності та розпорядженні міністерств та інших органах виконавчої влади, державних фондах, бюджетних установах і суб'єктах господарювання державного сектору економіки; по-друге, діяльність підприємств, установ, організацій з фінансовими ресурсами, бюджетними коштами, які отримують (отримували в період, що перевіряється) або використовують (використовували в період, що перевіряється) державне чи комунальне майно; по - третє, діяльність суб'єктів господарювання незалежно від форми власності, які не віднесені законодавством до підконтрольних установ. Таким чином до об'єктів контролю належать ті публічні фінансові

ресурси, які задіяні у діяльності підконтрольного суб'єкта, а до підконтрольних суб'єктів належать негосподарюючи суб'єкти, господарюючи суб'єкти, а також підприємці при умові наявності об'єкту контролю.

Фінансовий контроль за діяльністю суб'єктів господарювання, що характеризується підконтрольними суб'єктами та особливими об'єктами контролю, має власні завдання, які разом з іншими елементами контролю характеризують його як особливий різновид публічного фінансового контролю - фінансово-господарський контроль. Фінансово-господарський контроль повинен забезпечувати законність і фінансову дисципліну у господарських відносинах, пов'язаних з використанням публічних фінансових ресурсів, і регламентується правовими нормами.

Фінансово-господарський контроль має правове значення, оскільки з одного боку, як і фінансовий контроль націлений на перевірки законності фінансових операцій, а з іншого, є засобом правового регулювання господарських відносин. Таким чином, завдання фінансово-господарського контролю охоплюють всі фінансові операції, які пов'язані з рухом публічних фінансових ресурсів, що є в розпорядження, володінні, користуванні суб'єктів господарювання.

Особливість фінансово-господарського контролю є те, що однією, владною стороною є уповноважені контролюючі суб'єкти, а іншою - суб'єкти господарювання, які використовують публічні фінансові ресурси. Мета господарсько-фінансового контролю - є спільною з іншими видами фінансового контролю, це, як визначено у законодавчих актах та наукових працях, забезпечення законності та ефективності використання державних фінансових ресурсів та державної власності [6], а завдання деталізуються не тільки по контролюючим суб'єктам, а і в залежності від діяльності підконтрольного суб'єкта.

Список бібліографічних посилань

1. Воронова Л. К. Фінансове право України : підручник. Київ: Прецедент, Моя книга, 2006. 448 с.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18–22. Ст. 144.
3. Савченко Л.А. Правові основи фінансового контролю : навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 504 с.
4. Ніщимна С.О. Функції та завдання публічного фінансового контролю. URL: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/8499/%D1> (дата звернення 02.06.2017).
5. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України № 5463- VI від 16.10.2012 // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 13. Ст. 110.
6. Лимская декларация руководящих принципов контроля. Принята IX Конгрессом Международной организации высших органов финансового контроля (ИНТОСАИ) в г. Лиме (Республика Перу) в 1977 году/ // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/604_001 (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 342.9

Антоніна Геннадіївна НІКУЛІНА,

аспірант кафедри конституційного, адміністративного права та соціально-гуманітарних дисциплін Інституту права та суспільних відносин Університету «Україна», м. Київ

ДО ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

На сьогодні органи досудового розслідування Національної поліції України залишаються досить новим суб'єктом в системі органів досудового розслідування, як і в правоохоронній системі України загалом. І наразі навколо організації функціонування та безпосередньої діяльності даного структурного підрозділу Національної поліції залишається низка невирішених належним чином адміністративно-правових питань.

Причиною цього, передусім, є кардинальні зміни адміністративного та процесуального законодавства, пов'язані зі створенням нового органу – Національної поліції, застосуванням нових підходів до організації та ведення досудового розслідування, у тому числі взаємодії слідчого, прокурора, слідчого судді, проведенням антикорупційної політики тощо. Більш того, практичне впровадження нових форм і методів діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України відбувається загалом у складний період державної перебудови, політичної та соціально-економічної напруги, військового конфлікту на Сході України та в АРК Крим, погіршення криміногенної ситуації в окремих регіонах країни, реформування багатьох, так чи інакше взаємопов'язаних між собою, сфер суспільно-правового життя. Зазначене вище обумовлює доцільність як власне діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України, так і врегулювання їх адміністративно-правового статусу для забезпечення її неупередженості, повноти та ефективності.

З прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII, який набув чинності 7 листопада 2015 р., інститут досудового слідства в контексті положень даного Закону зіткнувся з низкою законодавчих прогалин і колізій. Зокрема, відповідно до ст. 13 Закону у складі поліції функціонують: 1) кримінальна поліція; 2) патрульна поліція; 3) органи досудового розслідування; 4) поліція охорони; 5) спеціальна поліція; 6) поліція особливого призначення [1]. Тобто органи досудового розслідування позиціонуються як окремий елемент системи органів поліції, проте не визначається їх адміністративно-правовий статус, не окреслено завдання та функції, обсяг повноважень, сфери компетенції, права, обов'язки тощо.

Варто зазначити, що згідно ст. 38 Кримінального процесуального Кодексу України визначено загалом систему органів досудового розслідування (органи, що здійснюють дізнання і досудове слідство) наступним чином: 1) слідчі підрозділи: а) органів Національної поліції; б) органів безпеки; в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; г) органів державного бюро розслідувань; ґ) органів Державної кримінально-виконавчої служби України; 2) підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України. Крім того, у ст. 216 Кодексу визначено, що слідчі органів Національної поліції здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, крім тих, які віднесені до підслідності інших органів досудового розслідування [2]. Проте й Кодексом належним чином не визначено адміністративно-правовий статус досліджуваних органів, що негативно впливає на якість повсякденної діяльності важливого суб'єкта правоохоронної системи, неоднозначність його повноважень, можливе дублювання чи перекладання функцій з одного підрозділу поліції на інший тощо.

У цьому контексті відмітимо, що незважаючи на тривалу відсутність Положення про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції, яке б мало регламентувати окреслені питання (у випадку інших підрозділів Національної поліції такі положення були розроблені і затверджені), Міністерством внутрішніх справ України було прийнято Інструкцію про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події (наказ від 03.11.2015 р. № 1339) [3], Інструкцію з організації обліку та руху кримінальних проваджень в органах досудового розслідування Національної поліції (наказ від 14.04.2016 № 296) [4] тощо. Проте прийняття та введення в дію зазначених нормативно-правових не вирішує проблем врегулювання адміністративно-правового статусу органів досудового розслідування Національної поліції України.

Тому вважаємо доречним якнайшвидше прийняти проект наказу Міністерства внутрішніх справ «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції», яким саме й передбачається затвердити: Положення про органи досудового розслідування Національної поліції; Типове положення про слідче управління головного управління Національної поліції в місті Києві, областях, Автономній Республіці Крим та місті Севастополі; Типове положення про слідчий відділ (відділення) територіального органу поліції головного управління Національної поліції в місті Києві, областях, Автономній Республіці Крим та місті Севастополі; Інструкцію з організації діяльності органів досудового розслідування Національної поліції.

Цікаво зазначити, що в зазначеному проекті Положення про органи досудового розслідування Національної поліції органи досудового

розслідування Національної поліції позиціонуються як структурні підрозділи апарату Національної поліції, її територіальних органів – головних управлінь Національної поліції в місті Києві, областях, Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, управлінь, відділів, відділень поліції, відділів (відділень) спеціальної поліції головних управлінь Національної поліції в місті Києві, областях, Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, які згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України забезпечують досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності слідчих органів Національної поліції. Такими органами є: 1) Головне слідче управління Національної поліції; 2) слідчі управління головних управлінь Національної поліції в місті Києві, областях, Автономній Республіці Крим та місті Севастополі; 3) слідчі відділи (відділення) територіальних органів поліції [5]. У зазначеному документі визначено визначаються завдання, функції, повноваження та інші аспекти адміністративно-правового статусу органів досудового розслідування Національної поліції.

Крім того, не менш важливо прийняти й проект наказу Міністерства внутрішніх справ «Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень» [6], зважаючи й на те, що органи досудового розслідування при здійсненні своїх повноважень взаємодіють з міністерствами, іншими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, державними установами, громадськими організаціями і об'єднаннями, а також відповідно до міжнародних договорів з компетентними та судовими органами іноземних держав, і тому важливо чітко розмежовувати компетенцію тих чи інших органів на стадії досудового розслідування.

Підсумовуючи вище сказане, приходимо до висновку щодо необхідності подальшого вдосконалення чинної нормативної бази у сфері регламентації організації функціонування та діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України задля приведення нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ у відповідність до вимог Закону України «Про Національну поліцію» й належного врегулювання адміністративно-правового статусу органів досудового розслідування Національної поліції України, без чого неможливою вбачається їх ефективна практична діяльність у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст.379.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2013. № 9–10, 11–12, № 13. Ст. 88.
3. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події

МВС України» від 03.11.2015 р. № 1339 // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15> (дата звернення 02.06.2017).

4. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації обліку та руху кримінальних проваджень в органах досудового розслідування Національної поліції України» від 14.04.2016 № 296 // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0884-16> (дата звернення 02.06.2017).

5. Проект наказу МВС «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції». URL: <http://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1768489> (дата звернення 02.06.2017).

6. Проект наказу МВС «Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень». URL: <http://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1768465> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 342.5(477)

Андрій Володимирович НОСАЧ,

аспірант Науково-дослідного інституту публічного права, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ

Служба безпеки України у своїй діяльності взаємодіє з багатьма суб'єктами за різними напрямками роботи та з метою виконання різних завдань. Одним з найважливіших таких напрямків є протидія тероризму, як діяльність покликана попередити вчинення будь-яких терористичних дій на території України, виявити осіб, які можуть або вчинили такі дії, забезпечити їх притягнення до відповідальності та відновлення порушених прав, свобод чи законних інтересів. Протидія тероризму є досить складним завданням, поставленим перед правоохоронними органами нашої держави, що вимагає їх постійної взаємодії шляхом проведення спільних операцій, об'єднання сил, засобів та постійного обміну інформацією. Така спільна діяльність реалізується як в напрямку профілактики та попередження терористичних дій, так і щодо їх припинення і притягнення винних осіб до відповідальності. У зв'язку з цим суб'єктами, з якими взаємодіє Служба безпеки України в даному напрямку є органи державної влади, у тому числі правоохоронні органи, органи місцевого самоврядування та громадськість. Зважаючи на транснаціональний характер досліджуваної протиправної діяльності, важливе значення має також проведення спільних заходів з міжнародними організаціями.

Враховуючи вищевикладене взаємодію Служби безпеки з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму можна

визначити як засновану на національних та міжнародних правових актах спільну узгоджену за метою, місцем та часом її спільну діяльність з іншими не підпорядкованими їй компетентними суб'єктами, що реалізується з метою профілактики, попередження, виявлення та припинення терористичних дій, забезпечення притягнення винних осіб до відповідальності, встановлення причин та умов, що сприяли вчиненню таких дій, та їх усунення, а полягає у вчиненні спільних дій, об'єднанні сил та засобів.

Служба безпеки України у сфері протидії тероризму взаємодіє з багатьма правоохоронними органами, іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, міжнародними організаціями та громадськістю. Порядок та особливості такої взаємодії визначені як в національних, так і в міжнародних правових актах. Вони визначають, як коло суб'єктів, які повинні забезпечувати національну безпеку, у тому числі протидію тероризму, так і дії, які повинні вчинятися для виконання даних завдань.

Відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» суб'єктами, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції, є: Служба безпеки України, яка є головним органом у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю; Міністерство внутрішніх справ України; Національна поліція; Міністерство оборони України; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері цивільного захисту; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань; Управління державної охорони України; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи. До участі у здійсненні заходів, пов'язаних з попередженням, виявленням і припиненням терористичної діяльності, залучаються у разі необхідності також: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму; Служба зовнішньої розвідки України; Міністерство закордонних справ України; Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику в електроенергетичному, вугільно-промисловому та нафтогазовому комплексах; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління об'єктами державної власності; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сферах транспорту; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну фінансову політику; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього

природного середовища; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну аграрну політику.

Закон України «Про Службу безпеки України» визначає, що Служба безпеки України взаємодіє з державними органами, підприємствами, установами, організаціями та посадовими особами, які сприяють виконанню покладених на неї завдань. Громадяни України та їх об'єднання, інші особи сприяють законній діяльності Служби безпеки України на добровільних засадах.

Як спеціально уповноважений орган державної влади у сфері контррозвідувальної діяльності, одного з основних напрямків протидії тероризму, Служба безпеки України взаємодіє з розвідувальними органами України, підрозділами забезпечення внутрішньої і власної безпеки Державної прикордонної служби України та Управлінням державної охорони України, яким законами України «Про оперативно-розшукову діяльність» та «Про розвідувальні органи України» надано право здійснювати оперативно-розшукову чи розвідувальну діяльність. Правоохоронні та інші органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації України, незалежно від форми власності, в межах, визначених законами України та іншими нормативно-правовими актами, сприяють органам і підрозділам Служби безпеки України у проведенні контррозвідувальної діяльності в інтересах забезпечення державної безпеки.

З даних нормативно-правових актів випливає, що Служба безпеки України в сфері протидії тероризму в Україні взаємодіє з наступними суб'єктами: Міністерство внутрішніх справ України; Національна поліція; Міністерство оборони України; Державна служба України з надзвичайних ситуацій; Державна прикордонна служба України; Державна пенітенціарна служба; Управління державної охорони України; Державна фіскальна служба України; Державна служба фінансового моніторингу України; Служба зовнішньої розвідки України; Міністерство закордонних справ України; Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України; інші державні органи, підприємства, установи, організації, посадові особи, інші особи та їх об'єднання, які сприяють протидії тероризму.

Взаємодія Служби безпеки України з органами державної влади і громадськістю у сфері протидії тероризму відбувається в різних напрямках та формах. Вони залежать від завдань, що виконуються, обстановки та від суб'єктів, які вступають у взаємодію. Основні напрямки такої взаємодії знаходять вираження в нормативно-правових актах, які регулюють той чи інший напрямок роботи з протидії тероризму. Такі правові акти визначають мету, завдання та порядок дій взаємодіючих суб'єктів, їх взаємні права та обов'язки. Одним з основних нормативно-правових актів у сфері протидії тероризму є Закон України «Про боротьбу з тероризмом», який визначив правові та організаційні основи боротьби з цим небезпечним явищем, повноваження і обов'язки органів виконавчої влади, об'єднань громадян і організацій, посадових осіб та окремих громадян у цій сфері, порядок

координації їх діяльності, гарантії правового і соціального захисту громадян у зв'язку із участю у боротьбі з тероризмом. Саме у ньому вказано, які суб'єкти зобов'язані протидіяти тероризму та правові засади їх взаємодії в даному напрямку. Зокрема суб'єкти, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом, зобов'язані: 1) взаємодіяти з метою припинення злочинної діяльності осіб, причетних до тероризму, в тому числі міжнародного, фінансування, підтримки чи вчинення терористичних актів та злочинів, які скоєні з терористичною метою; 2) здійснювати обмін інформацією щодо: заволодіння чи виникнення загрози заволодіння терористичними групами (терористичними організаціями) зброєю, вибуховими речовинами, іншими засобами масового ураження; перетинання державного кордону України її громадянами, іноземцями та особами без громадянства з метою вчинення терористичних актів; виявлених у пасажирів проїзних документів, що дають право на проїзд у транспортних засобах міжміського та міжнародного сполучення, з ознаками підроблення; використання чи загрози використання терористами, терористичними групами чи терористичними організаціями засобів зв'язку та комунікаційних технологій; 3) сприяти забезпеченню ефективного прикордонного контролю, контролю за видачею документів, що посвідчують особу, та проїзних документів з метою запобігання їх фальсифікації, підробленню або незаконному використанню; 4) запобігати діям або пересуванню терористів, терористичних груп чи терористичних організацій, а також осіб, які підозрюються у вчиненні терористичних актів або причетності до міжнародних терористичних груп чи організацій; 5) припиняти спроби іноземців, щодо яких є дані про їх причетність до міжнародних терористичних груп чи організацій, здійснювати транзитний проїзд через територію України.

Формами взаємодії Служби безпеки України з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму є зовнішній прояв їх спільних узгоджених дій. Вони залежать від напрямку та виду взаємодії, суб'єктів, що спільно діють, способів та обставин взаємодії.

Взаємодія у сфері протидії тероризму здійснюється у наступних формах: надання взаємної правової допомоги у кримінальних справах, включаючи видачу злочинця; координація зусиль і заходів щодо запобігання та припинення тероризму; забезпечення невідворотності покарання та ряду інших. В якості перспективних форм міжнародного співробітництва у боротьбі з тероризмом, що надають позитивний вплив на міжнародний правопорядок, слід виділити: координацію дій по боротьбі з тероризмом; укладання договорів про боротьбу з міжнародними злочинами та злочинами міжнародного характеру; правову допомогу у кримінальних справах; спільні заходи по припиненню злочинних терористичних дій та притягнення винних до відповідальності.

Окремо в законодавстві визначені форми міжнародного співробітництва з питань боротьби з тероризмом, а саме: укладення та приєднання до міжнародних договорів щодо протидії тероризму, укладених у рамках ООН,

інших міжнародних організацій, членом яких є Україна; координація, вдосконалення та розширення взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом із правоохоронними органами і спеціальними службами іноземних держав, анти-терористичними структурами ООН, ОБСЄ, НАТО, ЄС, СНД, іншими міжнародними організаціями, що здійснюють боротьбу з тероризмом, на підставі міжнародних договорів; укладення міжнародних договорів про співробітництво у сфері боротьби з тероризмом між суб'єктами боротьби з тероризмом та відповідними органами іноземних держав; обмін інформацією та досвідом із відповідними органами іноземних держав та міжнародними організаціями, що здійснюють боротьбу з тероризмом; стажування та навчання за кордоном фахівців суб'єктів протидії тероризму; проведення спільних заходів відповідно до норм міжнародного права, у тому числі щодо припинення терористичних дій.

Узагальнюючи вищевикладене, до основних форм взаємодії Служби безпеки України з органами державної влади та громадськістю у сфері протидії тероризму можна віднести:

- координацію дій щодо протидії та припинення тероризму;
- обмін інформацією та формування баз даних;
- укладення міжнародних договорів про співробітництво у сфері боротьби з тероризмом;
- розробку спільних управлінських рішень та забезпечення їх реалізації;
- правопросвітницьку роботу;
- контрольню-наглядову діяльність.

Форми такої взаємодії постійно розвиваються та удосконалюються з метою вжиття найбільш ефективних заходів та засобів, спрямованих на подолання даного протиправного явища. Вони закріплюються як у міжнародних, так і в національних нормативно-правових актах.

Одержано 12.06.2017

УДК 342.951:69

Євгеніївна Околович МАРТА,

аспірант кафедри адміністративного права та адміністративного процесу Одеського державного університету внутрішніх справ, м. Одеса

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОКРЕМИХ ЕЛЕМЕНТІВ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ МІСТОБУДІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Упорядкування та облік об'єктів містобудування є істотною складовою управлінської діяльності органів місцевого самоврядування. Важливим

інструментом у цій галузі правовідносин є адреса об'єкту будівництва, яка присвоюється задля його ідентифікації та виокремлення серед інших.

На превеликий жаль правова наука, оминули своєю увагою проблеми присвоєння адрес об'єктам будівництва, при тому, наявність адреси у об'єкта будівництва є обов'язковою умовою для введення його в експлуатацію та здійснення будь-якої операції з ним як з нерухомим майном. Процедура присвоєння адрес на сьогоднішній день не врегульована на законодавчому рівні. Відсутність єдиного порядку присвоєння будівельної адреси об'єкту будівництва та поштової адреси закінченому будівництвом об'єкту на практиці призводить до врегулювання цих питань органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями на власний розсуд.

За наслідками проведеного Міністерством економічного розвитку і торгівлі України аналізу практики присвоєння об'єктам будівництва адрес вбачається, що для присвоєння будівельної адреси об'єкту органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації вимагають в середньому 5-6 документів, а для присвоєння поштової адреси – 6-7 документів. Строк присвоєння будівельної адреси складає в середньому 10 робочих днів, а поштової адреси – 10-18 робочих днів [1].

Зазначені проблеми потребують детального наукового дослідження правових механізмів присвоєння адрес об'єктам будівництва, упорядкування понятійного апарату у цій галузі правовідносин, що сприятиме забезпеченню однакової практики надання адміністративних послуг цього виду та забезпечення прав фізичних та юридичних осіб.

Розкриваючи зміст поняття «адреса», укладачі Короткого тлумачного словника української мови пояснюють його як: позначення місця розташування житла людини або будівлі (території) юридичної особи. Напис на конверті, пакунку і т. ін., що вказує на місце призначення та одержувача [2, с.10].

Відсутність законодавчих джерел та потреба нормативного закріплення дефініції для однозначного розуміння та застосування обумовлює спроби пояснити ці правові категорії в локальних нормативно-правових актах прийнятих органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями.

Так Київська міська державна адміністрація у Тимчасовому порядку присвоєння поштових адрес об'єктам нерухомості у місті Києві поняття «адреса» пояснює як «... ідентифікатор об'єкта нерухомого майна (за критеріями його місцезнаходження)» [3].

Інший орган Київського міського самоврядування – Київська міська рада своїм нормативно-правовим актом – Положенням про реєстр адрес у місті Києві, виклала дефініцію поняття «адреса» у дещо іншому форматі, а саме: «адреса – структурований опис сукупності реквізитів місця розташування об'єкта нерухомості на місцевості, що однозначно визначає даний об'єкт» [4].

Івано-Франківська міська рада визначила це поняття на свій лад: «адреса – структурований опис по встановленій формі сукупності реквізитів місцеположення будівель, будов та/або споруд» [5].

Виконавчий комітет Луцької міської ради сформулював таке визначення: «адреса – структурована словесна (на відміну від цифрової кадастрової) сукупність реквізитів, що однозначно визначають положення об'єкта адресації на території міста відносно поіменованих елементів вулично-дорожньої мережі міста» [6].

Як бачимо під поняттям «адреса» розробники місцевих нормативно-правових актів вбачають: ідентифікатор об'єктів будівництва, структуровану сукупність реквізитів об'єктів будівництва, структурований опис реквізитів об'єктів будівництва тощо.

На сьогоднішній день існують спроби врегулювати таку різноманітність термінологічних визначень шляхом закріплення в Законі України «Про регулювання містобудівної діяльності» визначення досліджуваного поняття – «адреса структурований опис сукупності реквізитів місця знаходження об'єкта будівництва на місцевості, що однозначно визначає даний об'єкт» [7].

Подібна ситуація існує і при формулюванні визначення «поштова адреса». Хоча його дефініція обумовлена Правилами надання послуг поштового зв'язку, затвердженими Постановою Кабінету Міністрів України від 5.03.2009 № 270: «поштова адреса – адреса відправника та адресата, яка зазначена на поштовому відправленні, бланку поштового переказу у спеціально призначеному для цього місці» [8], однак, таке тлумачення цієї правової категорії у містобудівних правовідносинах мало прийнятне.

Виконавчий комітет Кременчуцької міської ради Полтавської області у Положенні про порядок присвоєння поштових адрес об'єктам нерухомого майна у м. Кременчуці зазначив, що «поштова адреса – ідентифікатор об'єкта нерухомого майна, що визначає розташування об'єкта нерухомого майна на території міста відносно поіменованих елементів вулично-дорожньої мережі міста» [9].

Валківська міська рада Харківської області визначила у своєму рішенні поштову адресу, як «... ідентифікатор об'єкта нерухомого майна (місцезнаходження житла людини або установи (підприємства) відносно країни, регіону (області), району, міста (села, селища), вулиці, провулку, інше» [10].

Виконавчий комітет Шевченківської сільської ради Броварського району ототожнив два поняття «адреса» та «поштова адреса»: «адреса (поштова адреса) – ідентифікатор об'єкта нерухомого майна (за критеріями його місцезнаходження)» [11].

Автори проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні», яким пропонується внести зміни до Закону України «Про регулювання

містобудівної діяльності», сформулювали визначення поняття «поштова адреса» наступним чином: «поштова адреса – адреса, яка присвоюється закінченому будівництвом об'єкту та використовується для його ідентифікації» [7]. Одночасно законопроектом пропонується встановити єдиний в країні порядок присвоєння адрес об'єктам будівництва, для чого законом надати Кабінету Міністрів України повноваження на розробку відповідного нормативно-правового акту. У цей же час Мінрегіонбуд пропонує зберегти за органами місцевого самоврядування повноваження на затвердження нормативно-правових актів направлених на регулювання порядку присвоєння поштових адрес об'єктам нерухомого майна [12], чим демонструє діаметрально протилежну позицію ніж та що є у Мінекономрозвитку щодо повноважень на регулювання порядку присвоєння адрес, та, на нашу думку, не сприятиме вирішенню ситуації.

Вважаємо, що порядок присвоєння адрес об'єктам будівництва повинен бути встановленим на рівні держави, наприклад постановою Кабінету Міністрів України чи наказом Мінрегіонбуду України. Лише у такий спосіб можна забезпечити єдиний по всій країні порядок надання цієї адміністративної послуги.

Список бібліографічних посилань

1. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні». URL: <http://www.me.gov.ua> (дата звернення 02.06.2017).
2. Короткий тлумачний словник Української мови: словник / під ред. Д. Г. Гринчишина. Київ: Радянська школа, 1988. 320 с.
3. Про питання присвоєння поштових адрес об'єктам нерухомості у місті Києві: Розпорядження виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 25.06.2011 № 1094. URL: <http://kga.gov.ua> (дата звернення 02.06.2017).
4. Про деякі питання ведення реєстрів адрес, вулиць та інших поіменованих об'єктів у місті Києві: Рішення Київської міської ради від 22.05.2013 № 337/9394. URL: <http://kmr.ligazakon.ua> (дата звернення 02.06.2017).
5. Про затвердження Положення про порядок присвоєння (зміну) та реєстрації адрес об'єктів нерухомості міста Івано-Франківська: Рішення Івано-Франківської міської ради від 20.07.2013 № 1134-36. URL: <http://www.mvk.if.ua/rprpv/28417> (дата звернення 02.06.2017).
6. Положення про присвоєння адрес об'єктам нерухомого майна, розташованим на території міста Луцька. Рішення виконавчого комітету Луцької міської ради від 14.02.2015. URL: <http://www.lutskrada.gov.ua> (дата звернення 02.06.2017).
7. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні». URL: <http://www.me.gov.ua> (дата звернення 02.06.2017).
8. Про затвердження Правил надання послуг поштового зв'язку : Постанова Кабінету Міністрів України від 5.03.2009 № 270. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270-2009-п> (дата звернення 02.06.2017).
9. Про затвердження Положення про порядок присвоєння поштових адрес об'єктам нерухомого майна у м. Кременчуці : Рішення виконкому Кременчуцької міської ради від 8.07.2015 № 343. URL: <https://kremen.gov.ua/downloadtmp/projects/705.doc> (дата звернення 02.06.2017).

10. Про затвердження Порядку присвоєння та зміни поштових адрес об'єктам нерухомого майна на території Валківської міської ради : Рішення Валківської міської ради від 26.02.2016 № 106. URL: <http://valky-rada.at.ua> (дата звернення 02.06.2017).

11. Про питання присвоєння адрес об'єктам нерухомого майна на території села Шевченкове : Рішення Виконавчого комітету Шевченківської сільської ради. URL: http://shevchenkove-sr.ucoz.ru/Rishenya_vukonk/2013r/RVK-28-05-13.doc (дата звернення 02.06.2017).

12. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення містобудівної діяльності». [Електронний ресурс]. URL: <http://old.minregion.gov.ua>.

Одержано 12.06.2017

УДК [342.9.03:356.35](477)

Інна Олегівна ОСТАПЕНКО,

здобувач кафедри загальноправових дисциплін факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, юрисконсульт військової частини А1660, м. Вінниця

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ВІЙСЬКОВІ АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

В умовах здійснення адміністративно-правової реформи в Україні особливе місце займає формування принципово нових механізмів, спрямованих на вдосконалення провадження у справах про адміністративні правопорушення, зокрема у справах про військові адміністративні правопорушення. Розгляд питання щодо даного виду провадження є досить важливим на сьогоднішній день та потребує додаткового вивчення, адже в умовах дії особливого періоду в Україні збільшилася кількість правопорушень, які вчиняються військовослужбовцями, що призводить до погіршення рівня боєготовності та боєздатності військ, унеможливорює належне виконання військовими формуваннями завдань за призначенням та підриває їх авторитет.

Під провадженням у справах про адміністративні правопорушення розуміється визначена адміністративно-процесуальними нормами діяльність уповноважених на те органів та посадових осіб, пов'язана з розглядом і вирішенням справ про адміністративні правопорушення, винесенням по них законних і об'єктивних постанов та їх виконанням, а також вжиттям заходів щодо попередження правопорушень. [1, с. 62]

Важливою характеристикою провадження у справах про адміністративні правопорушення є його стадійність, тобто послідовність вчинення визначених у законодавстві дій. Серед науковців відсутні єдині підходи у визначенні кількості стадій та їх назви. Однак, на нашу думку, головне, щоб провадження у справах про адміністративні правопорушення було послідовним і у сукупності всі стадії були спрямовані на досягнення загальної мети та вирішення закріплених у законі завдань провадження.

Так, В. Авер'янов, О. Бандурка, Ю. Битяк, О. Кузьменко, М. Тищенко вказують на чотири стадії провадження в справах про адміністративні правопорушення, а саме: 1) порушення справи про адміністративне правопорушення; 2) розгляд справи про адміністративне правопорушення й винесення у справі постанови; 3) оскарження постанови; 4) виконання постанови. [2, 401]

У свою чергу, кожен етап можна поділити на етапи. Так, для стадії порушення справи такими є виявлення факту порушення та складання протоколу по ньому; прийняття й оформлення рішення про порушення справи. Для стадії розгляду справи - збір доказів; встановлення даних, що характеризують особу правопорушника; направлення матеріалів для розгляду за підслідністю. Для стадії оскарження й опротестування постанови - перевірка законності винесення постанови; винесення рішення. Для стадії виконання постанови - звернення постанови до виконання; безпосереднє виконання [3, с. 147].

Вказана стадійність адміністративного провадження здійснюється, у тому числі, у справах про військові адміністративні правопорушення, однак із врахуванням певних особливостей.

Підставами притягнення військовослужбовця до адміністративної відповідальності є вчинення ним військового адміністративного правопорушення, передбаченого статтями 172-10 – 172-20 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП).

Справи про військові адміністративні правопорушення розглядаються та вирішуються районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судами за місцем вчинення правопорушення.

Протоколи про військові адміністративні правопорушення мають право складати командири (начальники) військових частин (установ, закладів), командири підрозділів, які уповноважені на те командирами (начальниками) військових частин (установ, закладів).

У разі вчинення військовослужбовцем кількох окремих військових адміністративних правопорушень протоколи складаються щодо кожного з вчинених правопорушень. У випадку вчинення військового адміністративного правопорушення кількома військовослужбовцями протокол про військове адміністративне правопорушення складається на кожну особу окремо [4].

Під час розгляду справи та притягнення особи до відповідальності за вчинення військових адміністративних правопорушень, необхідно врахувати ряд чинників, серед яких: 1) наявність у винної особи статусу військовослужбовця, а також спеціального суб'єкта окремих складів адміністративних правопорушень; 2) відсутність у діях (бездіяльності) правопорушника ознак кримінально караного діяння; 3) наявність у діях (бездіяльності) військовослужбовця складу військового адміністративного правопорушення; 4) наявність чи відсутність ознаки повторності при скоєнні адміністратив-

них правопорушень; 5) наявність чи відсутність кваліфікуючої ознаки вчинення військових адміністративних правопорушень в умовах дії особливого періоду; 6) дотримання строків притягнення винної особи до адміністративної відповідальності. 7) наявність обставин, що виключають адміністративну відповідальність.

Оформлення матеріалів справи про військово адміністративне правопорушення забезпечує командир (начальник) військової частини (установи, закладу), який склав протокол, командир підрозділу, який уповноважений на те командиром (начальником) військової частини (установи, закладу).

Право на оскарження постанови за результатами розгляду протоколу є однією з гарантій захисту прав особи, забезпечення законності притягнення до адміністративної відповідальності.

Слід зазначити, що на сьогоднішній день постає проблемне питання щодо неможливості оскарження постанови, за результатами розгляду протоколу про військово адміністративне правопорушення, особою, яка склала протокол. Відповідно до статті 287 КУпАП України постанова може бути оскаржена прокурором, особою, щодо якої її винесено, а також потерпілим.

Виконання постанов за вчинення військового адміністративного правопорушення є завершальною стадією провадження в справах про адміністративні правопорушення. Постанова по справі про військово адміністративне правопорушення є обов'язковою для виконання військовослужбовцями, які притягаються до адміністративної відповідальності, та виконується негайно після її винесення.

Особливістю виконання постанов за результатами розгляду протоколів про військові адміністративні правопорушення є те, що постанови є обов'язковими до виконання, у тому числі, для командирів (начальників) військових частин. Оскільки командир (начальник) військової частини (установи, закладу), де проходить військову службу правопорушник, зобов'язаний позбавити військовослужбовця премії повністю у разі винесення судом постанови про накладення адміністративного стягнення за вчинення військового адміністративного правопорушення. Крім того, у разі винесення судом постанови про накладення адміністративного стягнення за вчинення військового адміністративного правопорушення надбавка за виконання особливо важливих завдань не виплачується за місяць, у якому така постанова надійшла у військову частину [5].

Осіб, підданих адміністративному арешту, тримають під вартою в місцях, що їх визначають органи Національної поліції. При виконанні постанови про застосування адміністративного арешту арештовані піддаються особистому оглядові. Військовослужбовців, підданих арешту, утримують на гауптвахтах Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

Таким чином, на законодавчому рівні існують нормативно-правові документи, що характеризують основні положення провадження у справах про адміністративні правопорушення. Однак провадження у справах про

військові адміністративні правопорушення мають ряд особливостей, що зумовлено специфікою проходження військової служби правопорушників та основними завданнями, які покладаються на військові формування в цілому, а тому потребують більшої уваги з боку держави.

Список бібліографічних посилань

1. Гончарук С. Т. Адміністративний процес: навч. посіб. Київ: НАУ, 2012. 184 с.
2. Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб. К. : Юрінком Інтер, 2008. 496 с.
3. Бандурка О. М, Тищенко М. М. Адміністративний процес. Київ, 2001. 301 с.
4. Наказ Міністерства оборони України від 19.05.2015 № 222 // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0656-15> (дата звернення 02.06.2017).
5. Наказ Міністерства оборони України від 11.06.2008 № 260 // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0638-08> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 342.922

Павло Андрійович ПІНЧУК,

науковий співробітник НДІ Приватного права

**ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПРОВАДЖЕННЯ
У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ»**

Питання наукового визначення поняття «провадження у справах про адміністративні правопорушення» є досить дискусійним. Так, законодавець, в Кодексі України про адміністративні правопорушення обмежився виключно завданнями провадження, проте саме визначення цього процесу не надав. А от у Митному кодексі України, окрім завдань провадження у справі про порушення митних правил, визначено зміст провадження. Так, ч. 2 ст. 486 Митного кодексу України встановлено, що провадження у справі про порушення митних правил (що є адміністративними правопорушеннями, окрім контрабанди – кримінальне правопорушення) включає в себе виконання процесуальних дій, зазначених у статті 508 цього Кодексу, розгляд справи, винесення постанови та її перегляд у зв'язку з оскарженням [1, с. 313]. Тому найчастіше провадження в справах про адміністративні правопорушення визначають як специфічне та важливе адміністративно-юрисдикційне провадження, яке входить в загальний адміністративно-юрисдикційний процес. На доктринальному рівні Ю.П. Битяк визначає даний процес як низку послідовних дій уповноважених органів (посадових осіб), а у деяких випадках інших суб'єктів, які згідно з нормами адміністративного законодавства здійснюють заходи, спрямовані на притягнення

правопорушників до відповідальності і забезпечення виконання винесеної постанови [2, с. 198–199]. С.М. Алфьоров зазначає, що провадження у справах про адміністративні правопорушення – це особливий вид процесуальної діяльності, тобто врегульована нормами адміністративно-процесуального права діяльність уповноважених органів, яка спрямована на притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які вчинили адміністративні правопорушення [3], тобто це комплекс взаємопов'язаних та взаємообумовлених процесуальних дій, спрямованих на своєчасне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законодавством, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян в дусі додержання законів, зміцнення законності, які здійснюються спеціально уповноваженим органом або посадовою особою державних органів з метою охорони прав та законних інтересів громадян, охорони власності, виконання завдань з охорони громадського порядку і громадської безпеки [3].

В.Д. Сорокін, вивчаючи зміст та значення провадження у справах про адміністративні правопорушення називає низку обставин, які є характерними саме для цього процесу. Зокрема, він зазначає, що, по-перше, воно пов'язане з реалізацією такої форми державного примусу, як адміністративна відповідальність, яка спричиняє практичну потребу відповідного правового регулювання всіх етапів і сторін цієї процедури. По-друге, практична потреба, своєю чергою, суттєво стимулює активізацію наукових досліджень і матеріальних аспектів інституту адміністративної відповідальності, і проблем процесуального забезпечення регулятивних функцій цього інституту. По-третє, забезпечуючи матеріально-юридичну сутність інституту адміністративної відповідальності, провадження у справах про адміністративні правопорушення отримує необхідну стабільність, впорядкованість і стійкість у здійсненні (відправленні) цієї процедури. По-четверте, з наукової точки зору, цей вид провадження, його існування та зміст не викликає сумнівів у представників юрисдикційної концепції, які вважають його головним елементом [4, с. 494–495].

Більше того, І.О. Галаган, М.А. Самбор, О.В. Зайчук та Н.М. Оніщенко вважають, що провадження у справах про адміністративні правопорушення є самостійним інститутом адміністративно-процесуального права. Тобто увага акцентується на тому, що провадження у справі про адміністративне правопорушення являє собою сукупність відокремлених, взаємопов'язаних правових норм, що утворюють самостійну частину галузі права та регулюють певну сторону однорідних суспільних відносин [5, с. 131]. З цією позицією варто погодитися, оскільки в систематизованих законодавчих актах (Кодексі України про адміністративні правопорушення, Митному кодексі України) існують окремі (однорідні) системи норм, направлені саме на врегулювання суспільних відносин, що виникають

в ході розгляду справи про адміністративне правопорушення та притягнення винної особи до відповідальності.

Отже, провадженням в справах про адміністративні правопорушення є діяльність спеціально уповноважених суб'єктів владних повноважень, яка урегульована процесуальними нормами чинного законодавства щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та притягнення винних осіб до юридичної відповідальності.

Список бібліографічних посилань

1. Митний кодекс України: станом на 11 квітня 2016 року. Харків: Право, 2016. 404 с.
2. Адміністративне право України Підручник для юрид. вузів і фак. / Ю. П. Битяк, В.В. Богуцький, В.М. Гаращук та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. Харків: Право, 2001. 528 с.
3. Алфьоров С. М., Ващенко С. В., Долгополова М. М., Купін А. П. Адміністративне право. Загальна частина: навч. посіб. Київ: Центр учб. літ., 2011. 216 с.
4. Сорокин В. Д. Административно-процессуальное право: учебник. СПб., 2004. 540 с.
5. Самбор М. А. Проведення у справі про адміністративне правопорушення: погляди та поняття // Вісник Дніпропетровського Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Юридичні науки». 2015. № 1 (6). С. 128–134.

Одержано 12.06.2017

УДК [351.84:364-322](477)

Вікторія Сергіївна СІРКО,

аспірант кафедри адміністративного права та адміністративного процесу Одеського державного університету внутрішніх справ, м. Одеса

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Волонтерська діяльність є основою побудови та розвитку громадянського суспільства. Вона втілює в себе – прагнення миру, свободи, безпеки та справедливості для всіх людей. Одним із таких напрямів соціальної допомоги є участь добровольців у здійсненні цілого ряду соціальних послуг для тих, хто їх потребує.

Глобальні соціальні, економічні, політичні та культурні зміни, що відбуваються в сучасному українському суспільстві, висувають нові вимоги до соціальної роботи та волонтерської діяльності. Волонтерська діяльність визначена Законом[1] як добровільна, безкорислива, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання волонтерської допомоги.

За часів незалежності України державою видано низку нормативно-правових актів щодо волонтерської діяльності: Закони України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю»[5], «Про соціальні послуги» [10], «Про

страхування» [6]; «Про волонтерську діяльність» [1]; Указ Президента України «Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації» від 24 березня 2012 року № 212/2012 [7]; Розпорядження Президента України «Про організацію проведення в Україні у 2001 році Міжнародного року волонтерів» від 22.03.2001 р., № 67/2001-рп [8]; Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про утворення Координаційної ради з питань розвитку і підтримки волонтерського руху» від 23.04.2003 р., № 225-р [9]; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг» від 10.12.2003 р., № 1895 [12] та ін.

Ідеї державної підтримки та популяризації волонтерства в Україні набули свого розвитку в Указі Президента України «Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації» [7], яким передбачається розроблення державної цільової програми розвитку волонтерської діяльності.

Основним нормативно-правовим актом, яким регулюється волонтерська діяльність в Україні, визначаються права, обов'язки та правовий статус її суб'єктів, закріплюються принципи волонтерської діяльності, головні напрями та форми її державної підтримки є Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19 квітня 2011 року [1]. Цей закон популяризує волонтерський рух в Україні, сприяє залученню волонтерів до надання соціальної підтримки та допомоги особам з обмеженими можливостями, самотнім людям похилого віку, малозабезпеченим, безпритульним та іншим, використанню волонтерської допомоги під час організації та проведення масових культурних та спортивних заходів загальнодержавного значення.

Зараз волонтерство в Україні – потужний соціально-суспільний рух, спроможний прийняти на себе частину повноважень державних соціальних установ. Грандіозну роботу нині здійснюють численні волонтерські групи та окремі волонтери. За останні місяці вони навчилися провозити на передову все — від продуктів харчування та ліків до військового оснащення, допомагати родинам загиблих бійців і збирати кошти на лікування поранених, замовляти необхідні речі за кордоном [4, с.8].

Сьогодні життєдіяльність української армії більшою мірою підтримують саме вони. Але, діяльність цих людей досі не регламентована, й це створює для них низку ризиків і проблем. Закон України «Про волонтерську діяльність» [1] не передбачав участі волонтерів у подіях, аналогічних тим, які розгорнулися в Україні, починаючи з грудня 2013 року.

Згідно із Законом України «Про боротьбу з тероризмом» 14 квітня 2014 року на сході України була розпочата антитерористична операція. Початок проведення антитерористичної операції — дата набрання чинності Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України»» від 14 квітня 2014 року № 405/2014 [2].

Основними напрямками роботи волонтерського руху в зоні АТО є: допомога українській армії (збір харчів, теплих речей та амуніції, ліків); допомога пораненим, військовим госпіталям та лікарням, у яких лікуються поранені військовослужбовці; допомога сім'ям тимчасових переселенців з Криму та території АТО (юридична, психологічна та гуманітарна допомога, пошук житла та роботи, адаптація в новому місті та соціумі); допомога сім'ям учасників АТО (психологічна, гуманітарна); технічна допомога: відновлення старих, ремонт, удосконалення, бронювання бойових машин. Волонтери координують свою діяльність із військовими, бійцями добровольчих корпусів.

Основними засобами і способами допомоги є збір коштів (волонтери збирають гроші у спеціальні скриньки у громадських місцях; під час проведення благодійних ярмарків, концертів чи інших громадсько-культурних заходів; під час літургій у храмах; збір речей; довозення зібраної допомоги до військових підрозділів за місцем їх дислокації, госпіталів, родин військовослужбовців).

Хоча волонтерські організації є неприбутковими, до цього часу вони, як і всі, змушені були платити податок з прибутку (залежно від суми, 15 або 17 відсотків від того, що зібрали), прибутковий податок брали навіть із тих, хто просто сам збирав собі гроші на лікування – із суми, яку небайдужі переказали на картковий рахунок. Благодійники не один рік намагалися переконати можновладців якщо не скасувати оподаткування, то хоча б зробити його пільговим. Прохання волонтерів почули лише нещодавно [4, с.9].

З метою створення сприятливих умов для здійснення благодійної діяльності, спрямованої на вирішення питань забезпечення потреб учасників АТО, фізичних осіб, які мешкають або виїхали з території проведення АТО Законом України від 02.09.2014 № 1668-VII «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо деяких питань оподаткування благодійної допомоги» урегульовано питання щодо оподаткування благодійної допомоги, що виплачується учасникам АТО [3].

Зокрема, статтю 165 ПКУ доповнено п.165.1.54, згідно з якої, до розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника не включається сума (вартість) благодійної допомоги:

а) виплаченої (наданої) благодійниками, у тому числі благодійниками – фізичними особами, які внесені до Реєстру волонтерів антитерористичної операції в порядку, визначеному Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»;

б) отриманої благодійниками – фізичними особами, які внесені до Реєстру волонтерів антитерористичної операції в порядку, визначеному Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». Вказані доходи не включаються до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платників податку до 31 грудня (включно) року, наступного за роком, у якому завершено антитерористичну операцію.

Крім того, бійці зони АТО визнані учасниками бойових дій, відповідно до Закону України від 01.07.2014 № 1547-VII «Про статус ветеранів вій-

ни, гарантії їх соціального захисту», звільняються від сплати земельного податку.

У той же час, закон про волонтерську діяльність вимагає коригувань у зв'язку з веденням бойових дій на території України, оскільки їм абсолютно не врегульовані питання захисту, в тому числі соціальної, волонтерів, які опинилися в зоні проведення АТО, отримали поранення при виконанні своєї місії на зазначених територіях, а також сімей волонтерів, загиблих в результаті ведення бойових дій на території нашої держави.

Список бібліографічних посилань

1. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квітня 2011 року № 5073-VI // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17> (дата звернення 02.06.2017).
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України»: Указ Президента України // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405/2014> (дата звернення 02.06.2017).
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо деяких питань оподаткування благодійної допомоги: Закон України // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1668-18> (дата звернення 02.06.2017).
4. Юрченко, Ірина Вадимівна. Інституціоналізація волонтерського руху в Україні: автореф. дис. ... канд. соц. наук: 22.00.03. Київ, 2009. 16 с.
5. Про соціальну роботу з дітьми та молоддю: Закон України від 21.06.2001 № 2558-III // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>
6. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 02.06.2017).
7. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації: Указ Президента України від 24 березня 2012 року № 212/2012. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/14621.html> (дата звернення 02.06.2017).
8. Про організацію проведення в Україні у 2001 році Міжнародного року волонтерів: Розпорядження Президента України від 22.03.2001 р., № 67/2001-рп // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67/2001-%D1%80%D0%BF> (дата звернення 02.06.2017).
9. Про утворення Координаційної ради з питань розвитку і підтримки волонтерського руху: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 р., № 225-р. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225-2003-%D1%80> (дата звернення 02.06.2017).
10. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06.2003 р., № 966-IV // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15> (дата звернення 02.06.2017).
12. Про затвердження Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 р., № 1895. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1895-2003-%D0%BF> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 342.9

Ірена Давидівна ФАЙНГОЛЬД,

аспірант Міжрегіональної Академії управління персоналом, м. Київ

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРИНЦИПІВ КОНТРОЛЮ ЗА АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Контрольно-наглядова діяльність, виступаючи елементом системи управління, сприяє забезпеченню законності та дисципліни в державі. Ця функція реалізується не стихійно, а через сукупність передбачених законодавством способів та методів досягнення поставленої мети на підставі теоретично-обґрунтованих засадничих основ, фундаментальних начал контролю, які забезпечують його результативність.

Логічно визначити принципи контролю за адвокатською діяльністю як основні ідеї, вихідні начала реалізації адміністративної компетенції контролю та нагляду за роботою адвокатів.

Стосовно класифікацій принципів контролю, єдиного розуміння цього питання в наукових колах не має.

Формуючи власну систему принципів контролю за адвокатською діяльністю, охарактеризуємо як загальні принципи теорії права та контролю, так і специфічні засади, які відображають особливості надання юридичної допомоги на професійній основі. Основоположним принципом правової системи є принцип верховенства права. В контексті контрольних функцій суб'єктів управління, цей принцип означає, що право на отримання професійної правничої допомоги є одним з головних обов'язків держави; його порушення чи неналежне надання є неприпустимим. З огляду на те, що більшість дисциплінарних проваджень проти адвокатів порушуються за заявами фізичних осіб щодо неякісного чи неналежного надання юридичної підтримки, їх розгляд та притягнення до відповідальності винної особи є формою відновлення соціальної справедливості, зменшує ризики порушення цього права в майбутньому як самим покараним адвокатом, так і його колегами.

Наступним загально правовим принципом здійснення контролю в сфері адвокатської діяльності є законність. Органи контролю та адвокати повинні суворо дотримуватися процедури здійснення нагляду (дисциплінарного провадження), обов'язково здійснюється перевірка отриманих відомостей про дисциплінарний проступок адвоката, причому перевіряється інформація, викладена в письмовій заяві на кваліфікаційно-дисциплінарну комісію, а не довільні аспекти надання юридичної допомоги адвокатом. Не допускається зловживання правом ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвоката без достатніх підстав.

Зміст принципу рівності розкривається в статті 24 Конституції України, встановлюючи неприпустимість привілеїв чи обмежень за ознаками

статі, раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівний підхід означає конституційну ознаку справедливості. Отож вирішуючи питання про відкриття дисциплінарного провадження проти адвоката, а також ході його здійснення не може бути дискримінації, диференційованого ставлення до того чи іншого адвоката в залежності від його соціального походження, статі, майнового стану та інших обмежуючих факторів.

Принцип гласності демонструє відкритість та доступність для суспільства та засобів масової інформації – наявна можливість бути присутнім при розгляді справи про дисциплінарний проступок адвоката, а так само знайомитися з результатами проведеної перевірки.

Принцип науковості (наукової обґрунтованості) означає використання напрацювань теорії права, юридичної доктрини, узагальнень практики правозастосування при формування та вдосконаленні правового поля, яке регулює питання контролю та нагляду в сфері адвокатури. Мова може йти про новий підхід до організації контрольних заходів, осмислення та аналіз результатів перевірок, викритих недоліків у роботі адвоката з метою підготовки рекомендації для їх запобігання у майбутньому, уточнення процедури притягнення до дисциплінарної відповідальності, переліку дисциплінарних стягнень і т.д. Розвинута, систематизована наукова практична база спрощує, підвищує ефективність реалізації на практиці контрольних повноважень суб'єктами управління.

Розглянуті нами принципи верховенства права, законності, рівності, гласності, науковості характеризують засади, похідні від загально-правових вимог, що ставлять до учасників суспільних відносин. Поряд з цим контрольно-наглядова діяльність як вид управління має додаткові особливості, що зумовлюють наявність спеціальних принципів її здійснення. Так, принцип об'єктивності передбачає неупереджений підхід контролюючого органу до всіх підконтрольних суб'єктів, використання фактичних даних, повної та достовірної інформації при прийнятті рішення. Отож в ході контролю за адвокатською діяльністю повинні бути якомога детальніше вивчені відомості та факти, які підлягають перевірці, ретельно опрацьована вся інформація відносно роботи адвоката, заслухані пояснення зацікавлених осіб, витребувані документи – з подальшим об'єктивним та виваженим узагальненням отриманих результатів та прийняття рішення по суті дисциплінарної справи.

Принцип незалежності означає, що функції контролю та нагляду, що здійснюються кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури, повинні бути повністю незалежними від органів державної влади та місцевого самоврядування, окремих юридичних та фізичних осіб, політичних партій, громадських об'єднань (організацій, асоціацій). Таким чином дана засада здійснення контролю створює передумови захищеності від будь – якого зовнішнього втручання в роботу суб'єкта управління.

Принцип обґрунтованості контролю характеризується наявністю чітких підстав проведення перевірки належності, професіоналізму надання юридичних послуг адвокатом. Дана засада реалізується через механізм «попередньої кваліфікації» письмової заяви, в якій викладені обставини поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність. Тобто за результатом перевірки відомостей, викладених в заяві, опитуванні зацікавлених осіб членом дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури складає довідка з викладенням обставин, виявлених під час перевірки, висновків та пропозицій щодо наявності підстав для порушення дисциплінарної справи – після чого дисциплінарна палата більшістю голосів приймає рішення про порушення чи відмову у порушенні дисциплінарної справи проти адвоката.

Принцип результативності (дієвості, ефективності) характеризує загальноприйняте правило, що «контроль не може здійснюватися виключно заради контролю». Тобто контролюючий орган спрямовує свою діяльність не тільки на виявлення реального стану справ у діяльності адвоката, допущених порушень чинного законодавства та вимог професійної етики. Також важливим елементом є глибокий аналіз причин та обставин виникнення цих правопорушень, створення передумов попередження повторення таких фактів в подальшій роботі адвоката, формуванні відповідних рекомендацій з цього приводу.

Принцип професіоналізму контролюючої діяльності є запорукою здійснення контролю високо фаховими спеціалістами, недопущення поверхневого підходу до розгляду дисциплінарних справ. Адвокатська діяльність є досить специфічним різновидом професійної діяльності, відтак справедливо та належно оцінити роботу адвоката, допустимість, повнота вчинених ним заходів в ході представництва інтересів клієнта може лише особа, яка також професійно займалася наданням правничої допомоги. Саме з цих міркувань обов'язковим критерієм для кандидатів, які мають намір претендувати на посаду в контролюючому органі (кваліфікаційно-дисциплінарній комісії адвокатури), є наявність не менше п'яти років стажу роботи адвокатом.

Особливий правовий статус адвокатури виключає можливість поширення значної кількості принципів контролю, прийнятних для інших сфер господарювання (плановість, систематичність, раптовість, втручання в оперативну діяльність і т.д.), а так само зумовлює наявність власних, виняткових засад контролю адвокатської діяльності. В першу чергу потрібно згадати принцип збереження адвокатської таємниці як першооснови правової природи адвокатури, формування довірчих відносин між адвокатом та клієнтом. Тобто в цілях дотримання режиму конфіденційності окремих відомостей допускається обмеження відкритості засідань кваліфікаційно – дисциплінарних комісій адвокатури, а в разі оскарження рішень цих комісій в порядку адміністративного судочинства – проведення судових слухань справи

в закритому режимі. Поряд з цим хочемо звернути увагу, що надання адвокатом за власної ініціативи на виконання вимогу закону або на запит контролюючого органу фінансового моніторингу відповідної інформації, не є порушенням принципу збереження адвокатської таємниці.

Відсутність плановості та систематичності контролю за сферою адвокатури відображає незалежну природу даного інституту, і обумовлює здійснення контролю лише за письмовими заявами осіб, яким відомі факти, що можуть слугувати підставами притягнення до дисциплінарної відповідальності адвоката. Так як, в принципі неможливо навіть орієнтовно передбачити кількість подібних скарг в розрізі діяльності окремих адвокатів та адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надаються юридичні послуги, то і не може йти жодної мови про формування якихось планів перевірок, встановлення високого чи низького ризику небезпеки непрофесіоналізму при здійсненні адвокатської діяльності.

Принцип неприпустимості втручання в поточну роботу адвоката, знову ж таки характеризує гарантію заборони будь-якого втручання, створення перешкод у здійсненні адвокатської діяльності. Фактично контроль здійснюється в ретроспективному аспекті, після надання адвокатом правничої допомоги. Полягає в оцінці якості та належності її надання в минулому. Навіть узагальнення та висновки контролюючих органів, підсумки дисциплінарної практики, мають виключно рекомендаційний характер. Тобто адвокат самостійно приймає рішення, брати чи не брати до уваги, до використання в повсякденній роботі рекомендації контролюючих органів.

Проведений аналіз різноманітних засад здійснення контролю за адвокатською діяльністю дозволив сформулювати три групи принципів: загальні, спеціальні та галузеві. Загальні принципи характеризують засади, похідні від загально-правових вимог, що передбачені до учасників суспільних відносин; до них відносимо верховенство права, законність, рівність, гласність, науковість. Спеціальні принципи відображають додаткові особливості контролю як специфічного типу управління; до них відносимо об'єктивність, незалежність, обґрунтованість, результативність, професіоналізм. Галузеві принципи окреслюють засади, властиві виключно контролю за адвокатською діяльністю; до них відносимо збереження адвокатської таємниці, відсутність плановості та систематичності, невтручання в поточну (оперативну) діяльність адвоката.

Одержано 12.06.2017

УДК 351.741(477)

Тихін Віталійович ШЕВЧЕНКО,

*викладач кафедри тактичної тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0366-7217>*

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У час реформування системи правоохоронних органів, а також при активному залученні працівників Національної поліції України до участі у антитерористичній операції проблеми безпеки поліцейських стоять особливо гостро та становлять національні інтереси держави.

Згідно до стаття № 3 Конституції України «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Реалії сьогодення, не проста політико-економічна ситуація у державі та підвищенні криміногенної обстановки в Україні вимагають від держави рішучих заходів що до забезпечення національної безпеки та, в особливу чергу, безпеки правоохоронців.

За останні роки різко збільшилась кількість фактів групових порушень публічного порядку та безпеки, а також різного роду нападів на працівників Національної поліції України, тому дуже різко постає питання забезпечення публічного порядку та законності і, як наслідок, - забезпечення особистої безпеки поліцейського. Заходам особистої безпеки правоохоронців у системі професійної підготовки приділяється особлива увага. По-перше, це конституційне право кожного громадянина на здоров'я та життя. По-друге, це вимога для підвищення кваліфікації правоохоронців і по-третє це обов'язкова умова виконання службово-бойових задач.

Актуальність даного питання полягає у забезпеченні безпеки поліцейських як основного формуючого чиннику ефективності виконання ними своїх службових обов'язків.. Актуальність дослідження визначається зростаючою значимістю в сучасних умовах високого рівня індивідуальної та групової бойової готовності до дій у надзвичайних ситуаціях. Складна політико-соціальна ситуація в країні та проведення антитерористичної операції на сході України, підвищення, за офіційними даними МВС України, рівня злочинності на 60% та збільшення кількості вогнепальної нелегальної вогнепальної зброї у населення більше ніж у 5 разів негативно впливають на стан безпеки у державі і, як наслідок, значно збільшують кількість екстремальних ситуацій в роботі національної поліції та ускладнюють їх наслідки. Такий негативний вплив може призвести до значних матеріальних збитків та людських втрат, навіть, у національному масштабі. Для протидії цим негативним явищам та забезпечення захисту населення необхідно постійне

вдосконалення системи підготовки до дій у екстремальних ситуаціях. В цій системі, визначення готовності правоохоронних органів до протидії небезпекам у надзвичайних ситуаціях носить перспективний характер.

Актуальність вказаної теми дослідження також підтверджується і світовими статистичними даними. Підвищення терористичної загрози у світі, напад на редакцію французького журналу *Charlie Hebdo* у Парижі та захоплення заручників у Венсенських воріт у січні 2015, теракти у Ниці у 2015 та у Берліні у грудні 2016, чисельні напади та вбивства поліцейських у Туреччині, Іраку, Ізраїлі, Австрії, Італії, США та інші надзвичайні події та їх кількість приймають загрозливий характер. Варто зазначити, що дослідження діяльності працівників правоохоронних органів в екстремальних ситуаціях вивчали науковці різних сфер, зокрема: педагогічної В. Горайнов, М. Корольчук, С. Кубіцький, Є. Левін, В. Лефтеров, О. Федоренко, Г. Яворська; психологічної О. Охременко, О. Тімченко, М. Чуносів; юридичної М. Ануфрієв, О. Бандурка, О. Джафарова, Д. Денисюк, І. Власенко, С. Кузніченко, О. Синявська, С. Шатрава.

Значення стану особистої безпеки поліцейських є не тільки професійною проблемою, але й впливає й на національну безпеку України. Тому для покращення загального стану в цій галузі вкрай необхідні державні кроки в цій сфері, національне фінансування і докорінна зміна системи професійної підготовки в правоохоронних органах. Методи, методики та способи цього покращення є подальшою метою наукових досліджень кафедри тактичної та тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 ХНУВС.

Знання правил поведінки з громадянами, способів захисту себе і оточуючих в умовах виникнення екстремальної ситуації та вміння застосовувати їх на практиці - це той шанс, який може допомогти поліцейському з мінімальними фізичними і моральними втратами вижити в небезпечній ситуації та професійно виконати свої обов'язки.

Одержано 12.06.2017

УДК 351.746.3

Ганна Михайлівна ШОРОХОВА,

*науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності, Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3639-7025>*

ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ І ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У світі все системно, але незважаючи на спільність систем всіх видів, вони всі мають свої специфічні риси [1, с. 122]. Національна поліція України

відноситься до класу соціальних систем, а значить, має певну структуру, що складається з набору елементів, які відповідним чином оформлені і взаємопов'язані між собою [2, с.116]. Отже, поліція функціонує одночасно як суб'єкт управління та об'єкт управління.

У процесі реформування системи МВС України та розвитку процесу інформатизації нової поліції актуалізуються питання чіткого розмежування суб'єктів та об'єктів інформаційної діяльності органів і підрозділів Національної поліції України з метою визначення шляхів оптимізації правової регламентації їх інформаційної взаємодії.

Новела прийняття в 2015 році Закону України «Про Національну поліцію» стало абсолютно нове значення правового статусу поліції як центрального органу виконавчої влади, основне завдання якого - надання поліцейських послуг. У зв'язку з чим, в статті 13 Закону дається чітке визначення системи поліції, яку складають: 1) центральний орган управління поліцією; 2) територіальні органи поліції [3]. До складу апарату центрального органу управління поліції входять організаційно об'єднані структурні підрозділи, які забезпечують діяльність керівника поліції, а також виконання покладених на поліцію завдань. У свою чергу, виконання практичних функцій, які стоять перед поліцією, як сервісної служби, безпосередньо покладається на територіальні органи поліції. Саме від їх ефективної поліцейської діяльності, від налагодженості інформаційної взаємодії між підрозділами всередині системи залежить нормальний стан забезпечення публічної безпеки та порядку в регіонах, і найголовніше - підтримка і загальну довіру населення до поліції в цілому.

Проаналізуємо норми адміністративного та інформаційного законодавства України, які регулюють правовідносини у процесі здійснення поліцейської діяльності, з метою визначення поняття і класифікації суб'єктів інформаційного забезпечення діяльності Національної поліції України в сучасних умовах.

Як відомо, суб'єктами інформаційних правовідносин є фізичні особи (громадяни України, іноземці та особи без громадянства), юридичні особи, які наділені законодавством України інформаційними правами і обов'язками, а також держава Україна та іноземні держави [4, с. 68]. У свою чергу, адміністративно-правові відносини виникають, розвиваються і припиняються між органами виконавчої влади (в даному випадку - Національною поліцією України) і фізичними та юридичними особами.

Розглядаючи питання суб'єктів інформаційного забезпечення діяльності поліції, проаналізуємо Закон України «Про інформацію», який дає визначення суб'єкта інформаційних відносин [5, ст. 4]. Згідно з цим Законом за способом участі суб'єкти інформаційних відносин діляться на: фізичні особи, юридичні особи, об'єднання громадян, суб'єкти владних повноважень. У Законі України «Про національну програму інформатизації» (1998) суб'єктами вказані: замовники інформаційної діяльності; виконавці окремих завдань (проектів) інформатизації; організації, що здійснюють

експертизу проектів інформатизації; користувачі автоматизованих та інших інформаційних систем, засобів інформації [6].

В системі Національної поліції України функціонують: 1) кримінальна поліція; 2) патрульна поліція; 3) органи досудового розслідування; 4) поліція охорони; 5) спеціальна поліція; 6) поліція особливого призначення [3, ст. 13]. Зазначені підрозділи за критерієм правового становища і призначення в системі є основними суб'єктами інформаційної взаємодії.

Строєві підрозділи поліції, як елементи системи управління, одночасно виступають в ролі керуючих і керованих. Між ними існують постійні прямі та зворотні зв'язки. Прямі зв'язки лунають із боку суб'єкта управління в формі наказів, розпоряджень, інструкцій. Зворотній зв'язок (знизу в верх) здійснюється у вигляді звітів, рапортів з інформацією про виконання управлінських рішень [2, с.118]. Організаційну структуру Національної поліції України складають апарат, міжрегіональні територіальні органи, територіальні органи, які в свою чергу діляться на департаменти, головні управління, відділи, відділення, сектору. В цілому, органи і підрозділи поліції утворюють необхідний комплекс елементів системи, взаємодіючи між собою в певному порядку.

Слід зазначити, що головним підрозділом в системі інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів і підрозділів Національної поліції України, який і здійснює організаційно-методичне керівництво за цими напрямками, є Департамент інформаційної підтримки і координації поліції «102» Національної поліції України. За своїм правовим положенням даний Департамент - структурний підрозділ апарату центрального органу управління Національної поліції України, який організовує та здійснює заходи, передбачені законодавством України, спрямовані на інформаційно-аналітичне та інформаційно-пошукове забезпечення правоохоронної діяльності, захисту персональних даних при їх обробці в структурних підрозділах Національної поліції України [7].

Отже, Департамент інформаційної підтримки і координації поліції «102», як головний відомчий суб'єкт управління інформаційними ресурсами Національної поліції України, є спеціальним суб'єктом інформаційного забезпечення поліції на центральному рівні. У свою чергу, такими спеціальними суб'єктами інформаційного забезпечення на територіальному (регіональному) рівні є Управління комунікації інформаційної підтримки і координації поліції «102», а також відділи комунікації, створені при головних управліннях Національної поліції в областях України. Відзначимо, що відділ комунікації є самостійним структурним підрозділом, який координує діяльність органів і підрозділів поліції в здійсненні взаємодії із засобами масової інформації, населенням, об'єднаннями громадян, підприємствами, організаціями та установами, що діють в інформаційній сфері, з метою оперативного інформування населення про стан правопорядку в регіоні, профілактики правопорушень, формування позитивного образу поліцейського. Крім того, до категорії спеціальних суб'єктів слід віднести службу

інформаційних технологій Міністерства внутрішніх справ України. Також кожна дія поліцейського на отримання інформації з інформаційних ресурсів, передбачених статтями 26, 27 Закону України «Про Національну поліцію», фіксується в спеціальному електронному архіві, ведення якого і покладається на дану службу [3].

Виходячи зі сказаного, до суб'єктів інформаційного забезпечення поліції можна віднести департаменти, управління, відділи, сектори, відділення, а також кожного поліцейського (рядового і керівного складу поліції), який при здійсненні поліцейської діяльності своїми діями створює інформаційні правовідносини, тим самим забезпечуючи процес управління і функціонування інформаційних систем органів поліції.

Зростання масштабів і зміна в структурі Національної поліції України повинна супроводжуватися формуванням єдиної загальнонаціональної інформаційної системи, яка б забезпечувала необхідні зв'язки між її суб'єктами.

Список бібліографічних посилань

1. Аристова И. В. Формирование информационной среды органов внутренних дел Украины (методологические аспекты) // Вестник Одесского института внутренних дел. 1999. № 1. С. 121–126.
2. Бандурка О. М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України (4 том): монографія. Харків: Скорпион ЛТД, 2012. 756 с.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст.379.
4. Сопілко І.М. Теоретико-правові підходи до розуміння суб'єктів права окремими галузевими науками // Юридичний вісник. № 4 (9). 2008. С. 66–70.
5. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст. 650.
6. Про національну програму інформатизації: Закон України від 04.02.1998 року № 74/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1998. № 27–28. Ст. 181.
7. Департамент інформаційної підтримки та координації поліції «102» Національної поліції України. URL: <http://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1820541> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 340.13+342.95

Павло Олександрович ШОРСЬКИЙ,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН В УКРАЇНИ

Забезпечення виборчих прав громадян в Україні потребує використання від держави та її уповноважених органів відповідних способів,

переважно, правових, за допомогою яких будуть врегульовані суспільні відносини, що складаються у сфері реалізації громадянами цих прав, а також під час здійснення іншими суб'єктами виборчого процесу повноважень, що надані їм чинним законодавством України стосовно його організації та проведення. У цьому випадку ми маємо говорити про правове регулювання забезпечення виборчих прав. В узагальненому вигляді, коли говорять про правове регулювання, то мають на увазі вплив на суспільні відносини та їх учасників за допомогою відповідних юридичних засобів.

Найчастіше до механізму правового регулювання відносяться норми права, суспільні відносини, акти застосування норм права (нормативні та індивідуальні), акти тлумачення норм права.

Слід зазначити, що у науковій літературі термін «правове регулювання» ототожнюють за змістом з термінами «правова основа» та «правовий вплив». З цього приводу ми маємо зазначити наступне. Сам термін «регулювання» означає, в узагальненому вигляді, впорядкування, налагодження, приведення чогось у відповідність з чимось, натомість «правовий вплив – поширення дії права в усіх його формах на свідомість і поведінку людей, на їх взаємодію як учасників суспільних відносин з метою забезпечення особистих чи соціально-значущих результатів [1].

Отже щодо співвідношення правового регулювання та правового впливу слід сказати, що:

- поняття вплив більш широке за змістом, ніж регулювання, оскільки вплив включає як регулювання за допомогою правової норми, так і інші правові засоби та форми впливу на поведінку людей. Предмет правового регулювання становлять не всі стосунки людей, а тільки ті суспільні відносини, що регулюються правом, предметом правового впливу охоплюються й ті стосунки людей (економічні, політичні, соціокультурні), які не регулюються правом [1; 2, с. 412];

- правове регулювання і правовий вплив мають власні механізми - механізм правового регулювання здійснюється через систему юридичних засобів і форм, а механізм правового впливу функціонує через систему юридичних і неюридичних засобів [1; 3, с. 212];

- всі правові засоби, які застосовуються в процесі правового регулювання, спираються на державний примус, натомість правовий вплив не завжди має обов'язковий характер і часто реалізується без нього [4, с. 25].

Правове регулювання відрізняється від правового впливу, оскільки правовий вплив більш широке за змістом поняття і включає усі засоби та форми впливу на поведінку людей, не тільки правові, крім механізм правового впливу функціонує через систему юридичних і неюридичних (ідеологічних, психологічних, інформаційних) засобів.

Поняття правова основа є вужчим поняттям ніж правове регулювання, адже норми права, акти тлумачення норм права та, відповідно, нормативні акти, які розуміють під цим терміном є органічною складовою механізму

правового регулювання. Засновуючись на вищевикладеному можна зробити висновок про те, що правове регулювання забезпечення виборчих прав громадян представляє собою здійснюваний за допомогою юридичних засобів процес упорядкування суспільних відносин, пов'язаних з реалізацією громадянами виборчих прав, закріплених Конституцією України та чинним законодавством, який забезпечується у необхідних випадках державним примусом.

Метою правового регулювання забезпечення виборчих прав громадян є формування умов, що максимально сприяють реалізації закріплених нормативно-правовими актами активного, пасивного та додаткових виборчих прав громадян, а також створити належні умови для їх захисту і відновлення.

Правове регулювання забезпечення виборчих прав громадян має власний механізм, що включає норми права, які закріплюють виборчі права громадян, механізм їх реалізації та захисту, акти тлумачення відповідних норм, акти застосування законодавства про вибори (індивідуальні, нормативні) та суспільні відносини, які виникають в процесі реалізації громадянами виборчих прав.

Основою механізму правового регулювання забезпечення виборчих прав громадян є правова норма. Як зазначає Кропачов Н.М. правове регулювання в усіх випадках починається з юридичної норми, в якій би формі вона не була виражена, де зміст норми і метод її впливу визначено предметом її регулювання [21, с. 25]. Слід також погодитися із думкою Шишки Р.Б., який підкреслює, що визначальним елементом правового регулювання визнана норма права – нормативна основа механізму правового регулювання, яка охоплює інші його елементи. Вона встановлює можливий варіант поведінки (активної чи пасивної), визначає суб'єктивні права та можливості реалізувати охоронюваний законом інтерес, так і необхідний варіант поведінки – юридичні обов'язки [22].

Зазначені правові норми об'єднуються у так звані «нормативно-правові акти», тобто офіційні документи прийняті уповноваженими суб'єктами в рамках своїх повноважень у відповідній формі, з дотриманням певного порядку, що містять норми права і розраховані на невизначене коло осіб та неодноразове застосування.

Реалізація громадянами України виборчих прав врегульовано нормативними актами багатьох галузей права. Натомість ми можемо зазначити, що взагалі складно виділити «чисті галузеві» нормативні акти з цього напрямку. Натомість у багатьох актах містяться адміністративно-правові норми, що метою яких є регулювання управлінських суспільних відносин, в сфері організації виборів та забезпечення виборчих прав усіх суб'єктів виборчого процесу, закріплення розпорядчо-владних та контрольних повноважень за відповідними державними органами щодо здійснення державних та місцевих виборів, визначення порядку адміністративного та судового захисту порушених виборчих прав та ін.

Адміністративне законодавство займає ключове місце в механізмі правового регулювання забезпечення виборчих прав громадян в Україні, оскільки є складовим елементом його механізму. Крім того, багато нормативних актів містять адміністративно-правові норми, що регулюють управлінські та владно-розпорядчі відносини щодо організації та проведення виборчого процесу, а також захисту виборчих прав громадян. На перший погляд, може здаватися, що виборчий процес – це сфера конституційного права. Але, все ж таки вибори – це керована система, яка потребує організації, управління та координації усіх її елементів. А управління є предметом регулювання саме адміністративного права. Наприклад, суб'єкти виборчих відносин, зокрема органи виконавчої влади, Центральна виборча комісія застосовують відповідні адміністративно-правові форми та методи управління у своїй діяльності, а тому взагалі можна сказати про наявність окремого механізму адміністративно-правового забезпечення реалізації виборчих прав громадян в Україні.

Список бібліографічних посилань

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник: пер. з рос. Харків: Консум. 2006. 656 с. URL: <https://goo.gl/Xr4VzI> (дата звернення 02.06.2017).
2. Комаров С. А. Общая теория государства и права: учебник. 7-е изд. СПб.: Питер, 2008. 512 с.
3. Теория государства и права: учебник / под ред. В. К. Бабаева. М.: Юристъ. 2003. 592 с.
4. Іщенко І. Проблеми співвідношення понять «правове регулювання» і «правовий вплив» у сучасній теорії права // Юридична Україна. 2011. № 8. С. 21–27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2011_8_6 (дата звернення 13.03.2017).
5. Кропачев Н. М. Уголовно-правовое регулирование. Механизм и система. СПб.: С.-Петербург. гос. ун-т, 1999. 262 с.
6. Шишка Р.Б. Механізм правового регулювання правовідносин у сфері інтелектуальної власності // Сайт Асоціації докторів філософії України. Серія. ІТ право: проблеми і перспективи розвитку в Україні. URL: <http://aphd.ua/publication-85> (дата звернення 15.03.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 351.752(477)

Ярослава Андріївна ДОЛИННА,

курсант 2 курсу факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

Науковий керівник: В. А. Євтушок, старший викладач кафедри тактичної та тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ

За останній час в Україні відбулося дуже багато змін, і навіть не зважаючи на те в яких саме сферах життя промайнули ці зміни, вони завжди супроводжуються підвищенням політичної активності громадян. Така зростаюча активність населення здебільшого змінює сприйняття громадянами гарантій забезпечення їх прав та свобод і порушує проблемні питання, які потребують нових шляхів вирішення.

Мітинги, збори, демонстрації, вуличні походи є політичними свободами, які закріплюються в Конституції України, але за час незалежності нашої держави так і не було встановлено саме механізм їх реалізації. Для громадян залишається невідомим те, яким чином та з дотриманням яких правил вони мають право скористатися даними свободами.

Вдосконаленням діяльності правоохоронних органів у сфері охорони публічного порядку було присвячені праці таких науковців: О. М. Бандурки, Д. М. Бахраха, О. К. Безсмертного, Ю. П. Бітяка, І. П. Голосніченка, С. Т. Гончарука, М. М. Дорогих, М. І. Єропкина, С. В. Ківалова, О. П. Ключніченка, А. Т. Комзюка, О. П. Коренєва, О. І. Остапенка [2].

Стаття 39 Конституції України визначає, що громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. В науково-практичному коментарі Кодексу України про адміністративні правопорушення, ст. 185(1) вказується, що «таке сповіщення має здійснюватись громадянами через організаторів масових зібрань. Завчасне сповіщення відповідних органів про проведення тих чи інших масових зібрань - це строк від дня такого сповіщення до дати проведення масового зібрання. Тривалість строків завчасного сповіщення має бути у розумних межах і не повинна обмежувати передбаченого ст. 39 Конституції України права громадян на проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій [3]. Такі строки повинні виступати і слугувати гарантією реалізації цього права громадянами. За цей час уповноважені органи повинні вчинити певний ряд заходів, які потрібні для проведення того заходу, про який їх повідомили. Строк завчасного сповіщення має бути достатнім і

для того, щоб органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування могли визначитися, наскільки проведення таких зібрань відповідає закону, та в разі потреби, згідно з ч. 2 ст. 39 Конституції України, звернутися до суду для вирішення спірних питань [3].

На підставі ч. 2 статті 39 Основного Закону України обмеження щодо реалізації права на збори встановлюються судом згідно із законом з метою запобігання правопорушенням, також для охорони здоров'я та захисту прав і свобод інших громадян в інтересах публічного порядку та національної безпеки. Тому під час реалізації цього права не повинно бути посягань на права і свободи, честь та гідність інших людей, так як відповідно до положень статті 68 Конституції України кожен зобов'язаний неухильно дотримуватися Основного Закону та законів України [1].

На сьогодні, як вже і зазначалось, в Україні не встановлені терміни своєчасного сповіщення громадянами про намір здійснити масові заходи. І тому, ми розуміємо, що це повинно бути виправлено в законі, має бути встановлений чіткий граничний термін подання повідомлення та термін розгляду його, щоб уповноважені органи мали змогу з'ясувати усі умови та причини проведення масових заходів, що повинні відповідати діючому законодавству, а також не повинні порушувати права та свободи інших громадян.

З приводу цього питання є рішення Конституційного Суду України в якому говориться, що положення статті 39 Конституції України треба розуміти так, що громадянам України дозволяється проводити, мітинги, пікетування, маніфести лише за умови коли, по-перше, ці збори не порушують права та свободи інших людей, а по-друге, коли організатори заздалегідь попереджують уповноважені органи у намірі провести збори. І знов таки, конкретних строків не наведено, і слово «заздалегідь» кожен громадянин може зрозуміти по своєму. Так як не поодинокі випадки, коли організатори подають заяву про проведення певного заходу лише за добу, а буває і навіть за декілька годин до початку. За такий короткий термін неможливо з'ясувати чи законний такий захід, чи несе він загрозу публічному порядку тощо.

Тому ми робимо висновок, що в Україні на законодавчому рівні це питання повинно бути детально досліджено, 39 стаття Конституції України повинна мати логічне і повне пояснення та доповнення про конкретизацію строків подання заяви до уповноважених органів про намір проведення певного заходу. На рівні керівництва правоохоронних органів повинен бути складений чіткий поетапний перелік дій працівників поліції при організації масових заходів. Повинні бути встановлені чіткі строки не тільки для своєчасної подачі заяви, але й для проведення певних заходів, які потрібні для з'ясування всіх деталей організування заходу. Можливо навіть, розробити механізм співпраці уповноважених органів та організаторів масових заходів, завдяки якому громадяни зможуть цілком законно користуватися своїм

правом на проведення масових заходів, а зі сторони органів не виникне жодних питань.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
2. Поліщук В. Г. Адміністративно-правове регулювання та практика проведення масових заходів: автореф, дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2005.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Науково-практичний коментар / Р. А. Калюжний, А. Т. Комзюк, О. О. Погрібний та ін. Київ, 2008. 781 с.

Одержано 12.06.2017

УДК [354.31:3.073.52](477)

Катерина Сергіївна ЄРМАКОВА,

курсант факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

Науковий керівник: О. В. Пабат, канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

ЗДІЙСНЕННЯ ВІДОМЧОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ МВС УКРАЇНИ

Питання правового регулювання фінансового контролю в системі МВС України на сьогоднішній день є доволі недослідженим у науковому аспекті, але стає все актуальнішим у зв'язку з виникненням проблем щодо конкретизації контрольної компетенції, визначення повноважень контрольно-ревізійного підрозділу міністерств тощо.

Дані питання тією чи іншою мірою досліджували вчені: Воронова Л.К., Кучерявенко М.П., Савченко Л.А. та інші.

Під фінансовим контролем слід розуміти особливу сферу державного контролю, що представляє собою діяльність фінансових органів з виявлення порушень законності, фінансової дисципліни і доцільності при формуванні, розподілі (перерозподілі) і використанні державних грошових фондів та безпосередньо пов'язаних з ними ресурсів [1, с. 87].

Державний контроль здійснюється органами державної законодавчої та виконавчої влади загальної компетенції (Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України) та спеціально створеними органами виконавчої влади (Рахункова палата, Міністерство фінансів України, органи фінансової інспекції, органи державної фіскальної служби тощо) [2, с. 88].

Згідно ст. 16 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» відомчий державний фінансовий контроль здійснюється службами контролю, які є самостійними структурними підрозділами (головні управління, управління, відділи, відділення, групи) у

складі центральних органів виконавчої влади. Ці структурні підрозділи є функціонально й організаційно незалежними від керівників та підрозділів, що ними перевіряються [3].

Здійснення відомчого (внутрішнього) фінансового контролю в системі МВС України можна визначити як спосіб організації і функціонування контролю, який має вираження у створенні і розвитку системи суб'єктів контролю, які за допомогою встановлених нормами права повноважень і методів діяльності покликані досягти обґрунтованих цілей контролю у сфері фінансової діяльності МВС України.

Згідно Постанови Кабінету міністрів України від 28 вересня 2011 р. № 1001, основним завданням підрозділу є надання керівникові центрального органу виконавчої влади об'єктивних і незалежних висновків та рекомендацій щодо: функціонування системи внутрішнього контролю та її удосконалення; удосконалення системи управління; запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів; запобігання виникненню помилок чи інших недоліків у діяльності центрального органу виконавчої влади, його територіального органу та бюджетної установи [4].

Наказом Національної поліції України від 24.02.2017 року № 176 було визначено Антикорупційну програму НПУ на 2017 рік. Метою такої програми є створення ефективної системи запобігання і протидії корупції в апараті центрального органу управління поліцією, територіальних, міжрегіональних територіальних органах, державних установах; ефективності та законності використання бюджетних коштів тощо [5].

Отже, фінансовий контроль здійснюється багатьма органами загального та спеціального призначення задля повного і широкого контролю за діяльністю системи МВС України з метою запобігання корупції, контролю використання бюджетних коштів, виявлення порушень принципу законності. Чітке виконання поставлених завдань перед компетентними органами сприятиме розбудові справедливої, чесної, правової держави, а отже, і системи МВС України.

Список бібліографічних посилань

1. Фінансове право: підручник / М. П. Кучерявенко, О. О. Дмитрик, О. А. Лукашев та ін.; за ред. М. П. Кучерявенка. Харків: Право, 2016. 440 с.
2. Воронова Л. К. Фінансове право України: підручник. Київ: Прецедент; Моя книга, 2006. 448 с.
3. Постанова Верховної Ради України № 2940-XII від 26.01.1993.
4. Порядок утворення структурних підрозділів внутрішнього аудиту та проведення такого аудиту в міністерствах, інших центральних органах та бюджетних установах, які належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади: постанова КМУ від 28 вересня 2011 р. № 1001.
5. Фінансовий контроль Національної поліції. URL: <http://www.pl.npu.gov.ua>

Одержано 12.06.2017

УДК [347.962+343.162](477)

Олексій Олегович НАУМКІН,

*студент факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Харків*

*Науковий керівник: О. Є. Железов, канд. юрид. наук, доцент кафедри загальноправових
дисциплін факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Харків*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ ЗГІДНО З НОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ТА ПРАВОВЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ РАДИ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТА ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ

Розуміння справедливості усі часи було метою до діяльності суду але сучасне правосуддя базується на міжнародних та національних нормативно-правових актах основою для яких є ст. 10 Загальної декларації прав людини 1948 р. яка визначає: «Кожна людина для визначення її прав і обов'язків і для встановлення обґрунтованості пред'явленого їй кримінального обвинувачення має право, на основі повної рівності, на те, щоб її справа була розглянута прилюдно з додержанням усіх вимог справедливості незалежним і безстороннім судом»[1, ст. 10, стр. 2].

Як визначають провідні фахівці з питань судоустрою М. А. Погорецький, О. Г. Яновська «Право на справедливий суд складає система елементів, які є засадами організації та діяльності судових органів». Даними елементами є: відповідальність професійних суддів та діяльність Громадської Ради Доброчесності.

Нове законодавство передбачає дуже розвинуту відповідальність для професійного судді. Це може бути як дисциплінарна відповідальність передбачена статтею 107 Закону України «Про Судоустрій та статус суддів» [3, с. 5] також може бути моральна відповідальність яка закріплена ст. 58 [3, с. 2] вище вказаного закону.

Насамперед порушення суддівської етики може мати правові наслідки, коли моральний вчинок не співпадає з Кодексом суддівської етики [4, с. 1]. Кодекс суддівської етики був прийнятий 24 жовтня 2002 року, на V з'їзді суддів, але нова його редакція затверджена на XI з'їзді суддів ст. 58 перетворює його на норму прямої дії, і цією нормою права Кодекс суддівської етики перетворюється з корпоративної норми у норму права. Цим кодексом закріплюються всі правові та моральні принципи якими керується суддя як у час проведення судового засідання, так і у своїй позасудовій поведінці. В правовій основі цього кодексу полягають: Конституція України, Закон України «Про судоустрій і статус суддів», ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, резолюцією Генеральної Асамблеї ООН щодо

ефективного впровадження Основних принципів незалежності судових органів, а також Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН від 27 липня 2006 року, Європейською хартією про закон щодо статусу суддів, Рекомендацією CM/Rec (2010) 12 Кабінету Міністрів Ради Європи.

Згідно зі ст. 1-3 цього кодексу суддя зобов'язаний бути прикладом додержання вимог закону і принципу верховенства права, має уникати будь-якого незаконного впливу на його діяльність та не має права використовувати своє посадове становище в особистих інтересах чи в інтересах інших осіб, тобто при зловживанні правом суддя підлягає відповідальності [4, с. 1]. Але ст. 4 даного кодексу вказує, що ці проступки не можуть бути підставою для дисциплінарного провадження, у разі якщо буде присутнє вчинення іншого правопорушення. У ст. 5-15 описано поведінку судді під час судового процесу, і обов'язки покладені на нього яких він повинен дотримуватися, тому, що у разі їх невиконання на суддю може бути покладено дисциплінарну відповідальність так як це є його поведінка на робочому місці. Мета ст. 15-20 цього Кодексу є уніфікація норм адміністративних та відповідальних з нормами моралі, в тому щоб суддя був не тільки в правовому полі але і у моральному одночасно [4, с. 1].

Крім того, Закон України «Про Судоустрій та статус суддів» передбачає такий правовий інститут як декларація доброчесності цей інститут регулюється ст. 62 цього [3, с. 2]. Зміст цієї декларації полягає у тому, що суддя зобов'язаний до 1 лютого подати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України декларацію доброчесності за формою, що визначається Комісією.

Ця декларація доброчесності судді складається з переліку тверджень, правдивість яких суддя повинен задекларувати шляхом їх підтвердження або непідтвердження, в ній зазначаються прізвище, ім'я, по батькові судді, його місце роботи, займана посада та твердження про відповідність рівня життя судді наявному в нього та членів його сім'ї майну і одержаним ними доходам; своєчасне та повне подання декларацій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та достовірність задекларованих у них відомостей; невчинення корупційних правопорушень; відсутність підстав для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності; сумлінне виконання обов'язків судді та дотримання ним присяги; невтручання у правосуддя, яке здійснюється іншими суддями; проходження перевірки суддів відповідно до Закону України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» [5, с. 1] та її результати; відсутність заборон, визначених Законом України «Про очищення влади» [6, с. 1].

Особливе місце за моральним станом судді є наявність Громадської Ради Доброчесності, яка регулюється ст. 85 Закону України «Про Судоустрій та статус суддів» [3, с. 3] ця рада утворюється згідно з законодавством з метою відповідності норм професійної етики яких повинен обов'язково дотримуватися даний суддя або кандидат на посаду судді. Громадська рада доброчесності складається з 20 членів та повинна збирати: перевіряти, аналізувати

інформацію, щодо судді або кандидата на посаду судді, надавати Кваліфікаційній Комісії Суддів інформацію щодо кандидата на посаду судді та надавати за наявності відповідних підстав Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Для здійснення цих повноважень зазначених у цій статті передбачається, що членом Громадської Ради Добročесності надається право безоплатного та повного доступу до відкритих державних реєстрів.

Громадська рада доброчесності формується з громадськості але до неї не входять особи які перебувають у дружніх чи особистих стосунках з суддею чи кандидатом на посаду судді, якщо він перебуває у дружніх чи інших особистих стосунках з суддею чи з кандидатом на посаду судді, якщо він причетний до справ які розглядав чи розглядає такий суддя, за наявності іншого конфлікту інтересів або обставин, що викликають сумнів у його неупередженості. Члени Громадської ради доброчесності призначаються зборами представників громадських об'єднань які скликаються Головою Вищої кваліфікаційної комісії суддів у цих зборах приймають участь громадські організації які здійснюють діяльність у правозахисній сфері, а також ставлять за мету подолання корупції в Україні. Ці організації не можуть фінансуватися юридичними особами які мають бюджетний або інший фінансовий зв'язок з офіційно визнаними Верховною Радою терористичними організаціями та країною агресором. Членом Громадської ради доброчесності обирається громадянин України строком на 2 роки. Громадська рада доброчесності вважається правомочною за умовою призначення, як найменше 10 її членів.

Згідно з вище викладеним Законодавство України зробила крок у своєму розвитку по відповідальності суддів. Професійний суддя є ключовою особою яка здійснює правосуддя тому дотримання моральних норм відіграє дуже важливу роль тому ці зміни є дуже важливими і є дуже актуальними.

Список бібліографічних посилань

1. Загальна декларація прав людини прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. URL: <http://kr-admin.gov.ua/mol/molod/2.pdf> (дата звернення 02.06.2017).
2. Судоустрій України: Навч. посіб. / М. А. Погорецького, О.Г. Яновської. За ред. проф. М. А. Погорецького, О.Г. Яновської. К.:Юрінком Інтер 2015 р. 339 с.
3. Про Судоустрій та статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/page5> (дата звернення 02.06.2017).
4. Кодекс суддівської етики прийнятий на XI черговий з'їзд суддів України 22.02.2013р // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13/paran4#n4> (дата звернення 02.06.2017).
- 5). Про відновлення довіри до судової влади в Україні: Закон України від 08.04.2014 р. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1188-18> (дата звернення 02.06.2017).
- 6). Про очищення влади: Закон України від 16.09.2014 р. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 351.74(477)

Олександр Олександрович ПИХТІН,

курсант 2 курсу факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

Науковий керівник: В. А. Євтушок, старший викладач кафедри тактичної та тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРЕЗУМПЦІЇ ПРАВОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УКРАЇНІ

Формування якісно нового, сервісного державного органу – Національної поліції України відбувається шляхом поступових змін, європеїзації, впровадження фундаментальних принципів та ідей. На цьому, зовсім не простому шляху, ми зіткнулись з низькою проблем, таких як: недостатня підготовка та правова обізнаність нових поліцейських, недостатня правосвідомість населення, правові недоліки стосовно повноважень працівників поліції, їхніх чітких дій, прав та обов'язків, взаємодії з населенням та застосування різних видів примусу й вогнепальної зброї поліцейськими.

Передумовою розгляду даних проблем та невідкладної реакції на них стала сумнозвісна трагедія в м. Дніпрі, внаслідок якої загинули два поліцейських. У зв'язку з цим МВС зазначило на необхідності розширення прав поліцейських, шляхом впровадження презумпції правоти поліцейського.

Що ж це за така презумпція правоти, тобто фактично презумпція винуватості? Яким чином вона може мати своє місце в демократичній, правовій державі, адже в ст. 62 Конституції закріплена саме презумпція невинуватості. Існує два підходи до вирішення цього питання.

Перший полягає в тому, що презумпція невинуватості застосовується лише в кримінальному праві та процесі, тобто стосується лише осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, а не адміністративного проступку.

Другий підхід передбачає, що презумпція невинуватості відноситься щодо всіх правовідносин у суспільстві, тобто повинна застосовуватися і під час притягнення особи до адміністративної відповідальності. З поширенням дії вказаної презумпції згодні не лише науковці, а й Конституційний Суд України, який у Рішенні від 22.12.2010р. опосередковано вказав на те, що презумпція невинуватості поширюється на адміністративні правопорушення, передбачені КУпАП [3].

Виходячи з цього, ми можемо зазначити, що фактично презумпція правоти поліцейського може суперечити фундаментальному принципу презумпції невинуватості. Однак, якщо виходити з того, що «презумпція правоти поліцейського» полягає у безумовному дотриманні законності, гуманності поліцейським при виконанні його службових обов'язків і навіть якщо

громадянин не згоден з поліцейським і вважає інакше – він має підкоритися законній вимозі поліцейського і лише потім оскаржувати його дії чи бездіяльність в суді, то варто зазначити що цей принцип має доречне місце в побудові колективної безпеки та дотриманні правопорядку в нашій державі, обов'язково не порушуючи при цьому права та свободи людини. Адже ключовою інстанцією в цьому питанні вважається справедливий та незалежний суд.

Обговорюючи питання доречності та своєчасності впровадження презумпції правоти поліцейського, слід звернути увагу на проблеми, з якими зіштовхнулася наша держава.

1. Відсутність законодавчих норм правоти поліцейського. Головна проблема впровадження презумпції правоти поліцейського – відсутність ряду законодавчих норм та чітких інструкцій, які б дали змогу надати поліцейським більше законних повноважень. Це і необхідність законодавчо закріпити заборону залишати транспортний засіб після його зупинки поліцейським, обов'язковість чемно та поважно звертатися до поліцейського, виконувати всі його законні вимоги, необхідність збільшити час адміністративного затримання за правопорушення тощо.

2. Неготовність судової системи в Україні до презумпції правоти поліцейського. Як відомо, презумпція правоти поліцейських існує у багатьох країнах і цей принцип вважається нормою. Але поряд із презумпцією правоти поліцейських в цих країнах існують й інші норми або інші правила та стандарти життя. На відміну від України, це, в першу чергу, – справедливий суд, який швидко та об'єктивно може оцінити правоту чи неправоту поліцейських та прийняти відповідні рішення.

3. Несприйняття українського суспільства основних засад презумпції правоти поліцейського. Імператив презумпції правоти поліцейського в Україні повинен стати соціальною нормою, де суспільство повинне прийняти головні засади правоти поліцейських як необхідні правила для власної безпеки. На сьогодні існує низка підтверджень того, що українське суспільство може не сприйняти презумпцію правоти поліцейського, наприклад, через загальний низький рівень довіри до інституту правоохоронних органів та низький рівень правосвідомості.

4. Можливість перевищення повноважень поліцейськими. Надання більших прав та можливостей поліцейським може привести й до можливості перевищення їх службових повноважень, що може призвести до тотального імперативу та беззаконності.

Таким чином, ми можемо зробити наступний висновок: важливим етапом реформування правоохоронних органів в Україні, а саме Національної поліції, є законодавче закріплення правового статусу поліцейського, визначення його повноважень та чітких інструкцій щодо його необхідних дій. Впровадження презумпції правоти поліцейського зумовило б розширення їх повноважень на засадах законності та гуманності. Однак, слід зазначити, що ці зміни повинні відбуватися поступово та виважено, враховуючи досвід

провідних країн світу та культуру нашого народу. Тільки тоді вони зможуть досягнути своєї ефективності, забезпечать справедливі відносини між поліцейськими та громадянами та сформують поважне ставлення до правоохоронних органів.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379.
3. Шутак І. Д. Колізія між презумпцією невинуватості громадянина і презумпцією правоти поліцейського // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України 2016. № 5.

Одержано 12.06.2017

УДК 347.963

Валентина Володимирівна ПОДРІЗ,

курсант факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

Науковий керівник: В. О. Невядовський, канд. юрид. наук, доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ КООРДИНАЦІЇ
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Держава забезпечує життєдіяльність суспільства як системи через використання влади, а право - через нормативне регулювання. В умовах формування в Україні основ правової держави роль і значення правового регулювання суспільних відносин набувають особливої актуальності. На переконання М.І. Іншина, враховуючи значимість правоохорони для суспільства, підвищену вимогливість до результатів цього виду суспільної діяльності та обов'язковість існування контролю за правоохоронною діяльністю з боку громадськості, можна з впевненістю стверджувати про нагальну необхідність в чіткому, послідовному, прозорому правовому регулюванні процесу правоохорони [1, с. 14]. Не є виключенням у цьому питанні й діяльність суб'єктів координації правоохоронної діяльності, яка також потребує чіткого та зрозумілого для всіх учасників правового регулювання.

На сьогодні проблеми правового регулювання діяльності суб'єктів координації правоохоронної діяльності досліджені у науковій літературі фрагментарно. Відтак, спробую дослідити правове регулювання діяльності суб'єктів координації правоохоронної діяльності з урахуванням юридичної сили нормативно-правових та підзаконних нормативно-правових актів.

Тому першим нормативно-правовим актом, який перебуває у досліджуваній сфері є Конституція України – Основний Закон України [2]. Відповідно до положень статті 17 Закону, забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом.

Наступним нормативно-правовим актом законодавчого рівня є Закон України «Про Кабінет Міністрів України» [3], положення якого відповідно до Конституції України визначають організацію, повноваження і порядок діяльності Кабінету Міністрів України. Координаційні повноваження Кабінету Міністрів України знайшли свого висвітлення й у Законі України «Про Національну поліцію» [4] в частині діяльності поліції, яка спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України згідно із законом. Наступним ключовим нормативно-правовим актом, що своїми положеннями урегульовує діяльність суб'єктів координації правоохоронної діяльності є Закон України «Про прокуратуру» [5], який визначає правові засади організації і діяльності прокуратури України, статус прокурорів, порядок здійснення прокурорського самоврядування, а також систему прокуратури України. У свою чергу, відповідно до статті 10 Закону України «Про Службу безпеки України» [6] Центральне управління Служби безпеки України відповідає за стан державної безпеки, координує і контролює діяльність інших органів Служби безпеки України серед яких: підрозділи контррозвідки, військової контррозвідки, контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки, захисту національної державності, боротьби з корупцією і організованою злочинною діяльністю, інформаційно-аналітичний, оперативно-технічний, оперативного документування та інші.

Розглянувши основні, на думку автора представлених тез, нормативно-правові акти законодавчого рівня слід перейти до розгляду положень ключового підзаконного нормативно-правового акту у досліджуваній сфері. Особливу увагу хотілося б привернути саме Указу Президента України «Про Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України» [7], відповідно до якого створено Антитерористичний центр (далі - Центр), що є постійно діючим органом при Службі безпеки України, який здійснює координацію діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом у запобіганні терористичним актам щодо державних діячів, критичних об'єктів життєзабезпечення населення, об'єктів підвищеної небезпеки, актам, що загрожують життю і здоров'ю значної кількості людей, та їх припиненні. Колегіальним органом Центру є Міжвідомча координаційна комісія, яка формується у складі керівника Центру та його заступників; заступників Міністра внутрішніх справ України та Голови Державної служби України з надзвичайних ситуацій; заступника начальника Генерального штабу Збройних Сил України;

заступників керівників Адміністрації Державної прикордонної служби України, Управління державної охорони України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної пенітенціарної служби України; командувача Національної гвардії України; начальника Головного управління Служби безпеки України у м. Києві та Київській області, заступника голови Київської міської державної адміністрації, заступників керівників інших центральних органів виконавчої влади, а також інших визначених Президентом України посадових осіб. Рішення міжвідомчої координаційної комісії є обов'язковими для всіх членів комісії і штабу, Центру, координаційних груп при регіональних органах Служби безпеки України та їх штабів, що підкреслює досить широкі повноваження зазначеного колегіального органу.

Звичайно, наведений перелік з урахуванням юридичної сили нормативно-правових та підзаконних нормативно-правових актів не претендує на свою вичерпність. Цілковите й повне встановлення їх кількості не було метою даних тез. Однак автор переконаний у здійсненні вдалої спроби окреслити перелік ключових елементів правових засад діяльності суб'єктів координації правоохоронної діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Правове регулювання окремих напрямків правоохоронної діяльності органів внутрішніх справ : навч. посіб. / за заг. ред. М. І. Іншина; В. І. Олефіра. Харків: НікаНова, 2014. 840 с.
2. Конституція України : від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про Кабінет Міністрів України : Закон України : від 27 лют. 2014 р. № 794-VII // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 22. Ст. 222.
4. Про Національну поліцію : Верховна Рада України; Закон від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379.
5. Про прокуратуру : Верховна Рада України; Закон, Перелік від 14.10.2014 № 1697-VII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 2–3. Ст. 12.
6. Про Службу безпеки України : Верховна Рада України; Закон від 25.03.1992 № 2229-XII // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 27. Ст. 382.
7. Про Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України: Указ Президента України від 14.04.1999 № 379/99 // Офіційний вісник України. 2010. № 7. Ст. 302.

Одержано 12.06.2017

УДК 616-083.98

Людмила Олегівна САННІКОВА,

студентка 2-К курсу навчально-наукового інституту № 4 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

Науковий керівник: О. Г. Стрельченко, канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права і процесу Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ

Екстрена медична допомога - це вид швидкої медичної допомоги, яка полягає у здійсненні кваліфікованими працівниками системи екстреної медичної допомоги невідкладних організаційних, діагностичних та лікувальних заходів, спрямованих на врятування і збереження життя людини, що надаються при раптових гострих, хронічних захворюваннях та інших загрозливих станах, що становлять небезпеку життю пацієнта, з метою попередження або мінімізації шкідливих наслідків.

Кабінет Міністрів України з метою підвищення ефективності використання бюджетних коштів пропонує передати обласним бюджетам фінансування закладів охорони здоров'я, що надають спеціалізовану та високоспеціалізовану медичну допомогу.

Закон України «Про екстрену медичну допомогу» [1] має важливе значення для подальшого реформування та розвитку всієї системи охорони здоров'я в нашій країні. Екстрена допомога — це унікальний механізм, що поєднує всі шаблі та ланки медичної допомоги, починаючи з первинної медикосанітарної, тобто від сільського ФАПу, сільської лікарської амбулаторії, амбулаторії загальної практики — сімейної медицини, і закінчуючи клініками інститутів Національної академії медичних наук України. Саме від злагодженої, чіткої, зрозумілої, прозорої діяльності системи і служби екстреної допомоги залежить у цілому рівень доступності медичної допомоги в країні, і це є запорукою збереження здоров'я та життя наших людей і взагалі — важливим чинником національної безпеки держави.

Всесвітня організація охорони здоров'я визначає систему ЕМД як інтегровану частину будь-якої ефективної та функціональної системи охорони здоров'я. ЕМД є точкою першого контакту з системою охорони здоров'я для більшості пацієнтів під час надзвичайних ситуацій та травм, що загрожують життю та здоров'ю людей. ЕМД є першим кроком у доступі до вторинного та третинного рівня надання медичної допомоги. Позагоспітальна екстрена медична допомога призначена для надання допомоги на місці випадку чи гострого захворювання. Це єдиний комплекс, який включає різні служби, від пунктів ЕМД до диспетчерських, які мають змогу прийняти екстрений виклик, надати поради людині, яка звернулася за допомогою, та у разі необхідності направити мобільну бригаду ЕМД [2].

Основними принципами ЕМД має бути постійна готовність до термінового надання медичних послуг, оперативне цілодобове реагування на виклики бригад швидкої медичної допомоги, доступність та безоплатність, своєчасність, якість та пріоритетність, послідовність та відповідність вимогам екстериторіальності. Від оперативності та якості ЕМД безпосередньо залежить життя людини.

У 2012 році прийнято Закон України «Про екстрену медичну допомогу», яким чітко визначено не тільки організаційно-правові засади забезпечення громадян України екстреною медичною допомогою, а й засади створення, функціонування і розвитку системи екстреної медичної допомоги [1].

Однак недофінансування ЕМД не сприяє реалізації положень цього закону у повному обсязі, зокрема:

- не завершено побудову та функціонування єдиної диспетчерської служби, оснащеної відповідним програмним забезпеченням, що дало б змогу досягти максимальної координації роботи бригад ЕМД та виконання встановлених нормативів доїзду до хворого;

- залишається невирішеною проблема забезпечення системи ЕМД спеціалізованим медичним транспортом у необхідному обсязі (наявна кількість у 2 965 одиниць становить лише 67% від нормативної). При цьому в середньому 60-70% медичної техніки та спеціалізованого медичного авто-транспорту є застарілими, фізично зношеними та такими, що потребують заміни;

- не забезпечено належну оплату праці працівників бригад ЕМД відповідно до складних умов у яких вони працюють. Зокрема, наявний фонд заробітної плати для працівників ЕМД не дає можливості забезпечити виплати надбавок за особливий характер праці, за особливі умови праці, матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань та інших фінансових заохочень в повному обсязі відповідно до законодавства. Так, в Київській області фонд заробітної плати на 2017 рік для працівників ЕМД складає 131 млн. гривень при потребі 275 млн. гривень [2].

Отже, треба відзначити, що в умовах децентралізації, створення госпітальних округів, реформи первинної ланки медичної допомоги та системи фінансування охорони здоров'я розвиток ЕМД має відбуватися комплексно з іншими напрямками реформування системи охорони здоров'я.

Водночас, реалізація положень Закону України «Про екстрену медичну допомогу» ускладнена через фінансування, що не відповідає реальним потребам у цій сфері та викликам сьогодення.

При цьому, стратегічно важливим пріоритетним завданням держави в галузі охорони здоров'я є збереження життя та здоров'я людини. Система ЕМД посідає важливе місце в системі охорони здоров'я України.

Список бібліографічних посилань

1. Про екстрену медичну допомогу: Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5081-VI // Відомості Верховної Ради. 2013. № 30. Ст. 340.

2. Матеріали «круглого столу» на тему: «Робота системи екстреної медичної допомоги України: проблеми на шляхи вирішення» (28 лютого 2017 року. м. Київ : Комітет з питань охорони здоров'я провів засідання URL: <http://komzdrav.rada.gov.ua/print/73148.html> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 351.824.1

Дарія Олександрівна СЕЧАНЦИНА,

курсант факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

Науковий керівник: О. Ю. Кириченко, канд. юрид. наук, доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

ЩОДО РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Забезпечення нормального функціонування сучасної держави як об'єднання громадян у суспільство з метою його організації та визначення першочергових завдань розвитку на початкових етапах потребує чіткої і осмисленої політичної та законодавчої регламентації. 07.11.2015 року вступив в законну силу Закон України «Про Національну поліцію». Це стало початком нового історичного витка у розвитку України як демократичної європейської держави. Але, разом із тим, перед державою постав цілий ряд нових проблем. Функціонування тільки створеної Національної поліції в Україні передбачає вирішення великої кількості питань стосовно нормативно-правового регулювання цього процесу. Беручи до уваги, що раніше в Україні відбувався лише поетапний перехід до європейських стандартів організації роботи правоохоронних органів, треба зазначити, що працівники нової поліції повинні чітко розуміти принципи роботи в умовах стрімкої реформи. Так, вони повинні застосовувати мінімум сили, бути моральними, не терпіти проявів «карального ухилу» та неправомірних дій, боротися за справедливість, прагнути запобігати злочинам, а не просто реагувати на їх скоєння, а також сягати якомога вищого ступеня відповідальності за діяльність кожного й усіх разом, цілої організації.

Згідно ЗУ «Про Національну поліцію» основними завданнями Національної поліції є: забезпечення громадської безпеки і безпеки дорожнього руху, боротьба із злочинністю, захист прав і свобод громадян, розслідування злочинів. Для демократичних країн характерною ознакою демократії є децентралізація поліції, тобто поряд із наявністю федеральної (національної) поліції існує структура муніципальної (місцевої) поліції, створеної органами місцевого самоврядування відповідних територіальних одиниць, що функціонує в межах визначених законом повноважень. Доцільність її існування обґрунтовується не лише традиціями організації влади в окремих

країнах, а й необхідністю децентралізації в галузі охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю, захисту прав людини і громадянина. Формою такої децентралізації є муніципальні поліцейські формування, які існують у більшості розвинених країн. Підходи до їх формування, структури та завдань різні, проте є і спільні ознаки. Практично всюди муніципальна поліція включає «зовнішню службу» - поліцію, яка займається патрулюванням, іноді до неї входять бригади кінної міліції та групи співробітників зі службово - розшуковими собаками. Є в цій системі дорожньо-транспортні відділи, відповідальні за організацію дорожнього руху та розслідування дорожньо-транспортних пригод, а також адміністративні відділи. Під контролем останніх - забезпечення реалізації на місцевому рівні законодавства про видачу ліцензій, підприємництво, про правила торгівлі тощо. У віданні муніципальної поліції перебувають служби у справах дітей та служби з протидії проституції та наркоманії. Іноді ще є підрозділи поліції, які здійснюють нагляд за правилами перебування та проживання іноземців на території, підвідомчій цим поліцейським органам.

Будь-яка реформа в державних органах та й загалом у системі влади завжди потребує значного вкладання коштів. Враховуючи, що рівень внутрішнього валового продукту в країні не сягає значних висот, а тому бюджетний кошторис «не планує» збільшуватись в наступні роки, владі необхідно чітко визначити ті сфери державного управління, за рахунок яких відбуватимуться подальші реформи Національної поліції.

Зміни правового забезпечення діяльності поліції, повинні відображатися не лише в одному правовому акті, що є головним нормативним документом поліцейської реформи, а й це повинно стосуватися величезної кількості підзаконних нормативно-правових актів з метою уникнення прогалин та правових суперечок.

Підбиваючи підсумки викладеному, варто наголосити на тому, що Україна вже активно приймає участь в євроінтеграційних процесах. На разі це наглядно демонструє нинішня реформа усієї правоохоронної системи.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379.
2. Салманова О. Ю. Правові акти в управлінській діяльності Національної поліції України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2016. 455 с.
3. У Європі порадили Україні не гратися з правилами // Українська правда. URL: <http://www.pravda.com.ua/news/2010/03/31/4902299/> (дата звернення 02.06.2017).

Одержано 12.06.2017

УДК 616-083.98

Костянтин Анатолійович СТРЕЛЬЧЕНКО,

студент 2 курсу Одеського медичного університету, м. Одеса

Науковий керівник: Л. В. Шевченко, канд. юрид. наук, старший викладач кафедри адміністративного права і процесу Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

Важливими елементами адміністративно-правового регулювання екстреної медичної допомоги виступають завдання та принципи, які складають підґрунтя зазначеної діяльності.

Для багатьох праць, присвячених відповідній проблематиці, характерним є визначення понять «завдання» та «функції».

На думку Р. Драго завдання – це виконання всього, реалізація чого забезпечується ним чи повинна забезпечуватися [1, с. 60].

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови «завдання» визначається як наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи, справи тощо; настанова, розпорядження виконати певне доручення; мета, до якої прагнуть; те що хочуть здійснити тощо [2, с. 284].

Вікіпедія визначає «завдання» як доручення, вказівка або настанова чого-небудь; або те, що було задано, призначено для виконання [3].

Так, американські вчені Г. Кунц та С. О'Доннел зазначають, що завдання регулювання – це кінцеві цілі, на які спрямована діяльність, а мета також по суті є завданням, але має кількісні та якісні показники [4, с. 193].

Ю.В. Пирожкова оптимальним визначенням завдань адміністративно-правового регулювання вважає їх розуміння як основних напрямків державної регулюючої діяльності, які в конкретних умовах є етапами досягнення мети адміністративно-правового регулювання [5, с. 50].

В той же час функція (робота) (лат. *functio* – вчинення, виконання) – діяльність, роль об'єкта в рамках деякої системи, робота вироблена органом, організмом; роль, значення чого-небудь. Функція (лат. *functio* – виконання) – обов'язок, коло діяльності [3].

Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає функцію як явище, яке залежить від іншого явища, є формою виявлення і змінюється відповідно до його змін; робота кого-, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось; призначення, роль чого-небудь [2, с. 1335].

Так, завдання першої медичної допомоги полягає в тому, щоб найпростішими засобами врятувати життя потерпілому, полегшити його страждання, запобігти розвитку можливих ускладнень, зменшити тяжкість перебігу травми чи захворювання [6].

Так, Закон України «Про екстерну медичну допомогу» основними завданнями системи екстреної медичної допомоги визначає організацію та

забезпечення: надання доступної, безоплатної, своєчасної та якісної екстреної медичної допомоги, у тому числі під час виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків; медико-санітарного супроводу масових заходів та заходів за участю осіб, стосовно яких здійснюється державна охорона; взаємодії з аварійно-рятувальними підрозділами міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади під час виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків [7].

Таким чином, завданням екстреної медичної допомоги – є визначений, запланований для виконання обсяг діяльності, який спрямований на врятування і збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я, рятування життя постраждалих, усунення дії уражуючих факторів, попередження чи зменшення тяжких ускладнень і якнайшвидша евакуація з осередку ураження.

В свою чергу, функція екстреної медичної допомоги – це цілеспрямована діяльність, направлена на виконання встановлених обов'язків по врятування і збереження життя людини у невідкладному стані, які визначені законодавцем, направлених на мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я; створення, функціонування і розвиток системи екстреної медичної допомоги; усунення дії уражуючих факторів, а також попередження чи зменшення тяжких ускладнень і якнайшвидша евакуація з осередку ураження.

Треба відзначити, що законодавець не визначає поняття завдань та функцій екстреної медичної допомоги, тому пропонуємо доповнити п. 2, ст. 5 Закону України «Про екстерну медичну допомогу», а саме: рятування життя постраждалих, усунення дії уражуючих факторів, попередження чи зменшення тяжких ускладнень і якнайшвидша евакуація з осередку ураження; розвиток системи екстреної медичної допомоги; впровадження новітніх технологій у діяльність екстреної медичної допомоги; підвищення якості роботи медичного персоналу екстреної медичної допомоги.

Список бібліографічних посилань

1. Драго Р. Административная наука / пер. с франц. Л. Энтина ; под ред. Б. М. Лазарева. М.: Прогресс, 1982. 245 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / за ред. В. Т. Бусела. Київ; Ірпінь: Перун, 2004. 1440 с.
3. Вікепедія URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki/>.
4. Кунц Г., О'Доннел С. Управление: системный и ситуационный анализ управленческих функций; пер. с англ. Д. М. Гвишиани. М.: Прогресс, 1981. Т.1. 493 с.
5. Пирожкова Ю. В. Адміністративно-правове регулювання у сфері автомобілебудування в Україні: дис. ... канд. юрид. наук:12.00.07. Запоріжжя, 2007. 223 с.
6. Скорая и неотложная медицинская помощь: задачи и организация работы. Больницы скорой медицинской помощи. Организация скорой и неотложной помощи при стоматологических заболеваниях. URL: <http://neostom.ru/organizatsiya-lechebno-profilakticheskoy> (дата звернення 02.06.2017).
7. Про екстерну медичну допомогу : Закон України від 05 лип. 2012 р. № 5081-VI // Відомості Верховної Ради. 2013. № 30. Ст. 340.

Одержано 12.06.2017

УДК 351.74 (477)

Яна Ігорівна ФЕЩЕНКО,

курсант факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

Науковий керівник: Н. В. Коломоєць, канд. юрид. наук, доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ УМОВ ТА МЕЖ ЗАСТОСУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ СИЛИ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

З прийняттям Конституції України наша держава вступила в новий етап свого існування як суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава та визнала людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. Визначальними щодо змісту та спрямованості її діяльності стали права і свободи людини та гарантії їх забезпечення. Окрім того, Україна, як одна з демократичних країн світу та учасниця ООН ратифікувала Загальну декларацію прав людини, прийняту Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року [1]. Зокрема, у 1979 році Генеральна Асамблея ООН ухвалила Кодекс поведінки посадових осіб у підтриманні правопорядку. У цьому документі Генеральна Асамблея спонукає правоохоронні органи, у тому числі поліцію, поважати й захищати людську гідність і дотримуватись прав людини. Генеральна Асамблея рекомендувала всім державам-членам ООН прийняти Кодекс поведінки посадових осіб у підтриманні правопорядку як основу для законодавчих актів і/або як принципи практичної діяльності працівників поліції. Кодекс наголошує, що застосування катувань з боку працівників поліції мусить бути заборонено, а фізичну силу слід застосовувати лише у разі крайньої необхідності [2].

Декларація про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання засуджує та забороняє застосовувати катування, спричиняти сильний біль чи страждання (фізичні чи моральні), з метою отримати інформацію чи зізнання. Цей документ закликає навчати і готувати персонал правоохоронних органів, обов'язково зважаючи та наголошуючи на забороні катувань й інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання.

Таким чином, на працівників органів Національної поліції, які є представниками влади, покладено широке коло завдань щодо забезпечення законності та правопорядку, захисту прав і свобод громадян, прав і законних інтересів юридичних осіб від протиправних посягань тощо. Від належного

виконання цими органами своїх функцій значною мірою залежить стан правопорядку в країні. Отже, працівник поліції виступає своєрідним гарантом як правопорядку, так і стабільності в суспільстві й державі в цілому.

Поліція під час виконання повноважень, визначених Законом України «Про Національну поліцію», уповноважена застосовувати такі заходи примусу: 1) фізичний вплив (сила); 2) застосування спеціальних засобів; 3) застосування вогнепальної зброї. В свою чергу, фізичним впливом є застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників. Але в будь-якому випадку, поліцейський зобов'язаний заздалегідь попередити особу про застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї і надати їй достатньо часу для виконання законної вимоги поліцейського, крім випадку, коли зволікання може спричинити посягання на життя і здоров'я особи чи та/або поліцейського або інші тяжкі наслідки, або в ситуації, що склалася, таке попередження є не виправданим або неможливим. Таке попередження може бути зроблено голосом, а за значної відстані або звернення до великої групи людей – через гучномовні установки, підсилювачі звуку[3].

Зокрема, у статті 44 Закону України «Про Національну поліцію» вказано, що поліцейський може застосовувати фізичну силу, у тому числі спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою). Вид та інтенсивність застосування заходів примусу визначаються з урахуванням конкретної ситуації, характеру правопорушення та індивідуальних особливостей особи, яка вчинила правопорушення. Але наразі не існує жодного нормативно-правового акту, у якому було б зазначено визначення «рукопашний бій». Не вказується з якою саме мірою необхідно застосовувати заходи фізичного впливу, щоб не порушити права громадян та не нанести їхньому життю та здоров'ю шкоди, а також не вказано за яких саме обставин необхідно застосовувати даний вид примусу.

Отже, виникає така ситуація за якої поліцейськими може бути перевищено свої повноваження та заподіяно катування, болю чи страждання. Для того щоб відповідати рівню демократичної країни та діяти відповідно до принципу законності, необхідно терміново видати нормативно-правовий акт у якому було б зазначено наступне:

- перелік прийомів, які мають право застосовувати поліцейські до громадян при застосування заходів фізичної сили;
- які дії правопорушників є підставами для застосування сили;
- які вчинки відповідають певним мірам застосування сили;
- які дії повинні здійснюватися під час затримання і арешту, а які для забезпечення особистої безпеки.

Тобто, необхідно навчати і готувати персонал правоохоронних органів, наголошуючи на заборону катувань й інших жорстоких нелюдських або принижуючих видів поводження з громадянами. Зокрема, необхідно забезпечити суворий контроль за всіма посадовими особами, які є відповідальними за затримання, арешт, утримання під вартою і ув'язнення, а також за

іншими посадовими особами, котрим закон дозволяє застосовувати заходи фізичної сили та вогнепальну зброю.

Кожна особа, котра вірить у людську гідність, обов'язково підтримає стандарти прав людини, що їх ухвалила Організація Об'єднаних Націй. Ці стандарти розробили та схвалили розумні й помірковані чоловіки та жінки з усього світу, котрі вважали, що людські істоти мають певні права вже через те, що вони люди. Якби ці універсальні стандарти було втілено на практиці, у світі, можливо, поменшало б тероризму, хаосу чи революційних рухів. Поліцейські в усіх країнах світу є відображенням урядів своїх країн. Лише тоді, коли в тій чи іншій країні буде ухвалено і надано чинності стандартам прав людини, кількість порушень цих прав зменшиться, контроль посилиться. Ухвалення, імплементація та охорона універсальних норм прав людини підвищить довіру не лише до поліцейських різних країн світу, а й до урядів.

Список бібліографічних посилань

1. Загальна Декларація прав людини: Міжнародний документ від 10.12.1948 р. // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення 02.06.2017).
2. Кодекс поведення должностных лиц по поддержанию правопорядка: Резолюція 34/169 Генеральної Ассамблеї ООН // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282 (дата звернення 02.06.2017).
3. Про Національну поліцію: Закон України // Відомості Верховної Ради. 2015. № 40–41. Ст. 379.

Одержано 12.06.2017

УДК 351.824.1

Олена Юріївна ЦЕБИНОГА,

курсант факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

Науковий керівник: І. Є. Руколайніна, канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри адміністративної діяльності поліції факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

РЕФОРМУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Прагнення України до змін та обрання європейського курсу розвитку зумовлює необхідність впровадження нових реформ, соціально-економічних зрушень та вдосконалення процесу управління, особливо в органах публічної адміністрації. З ухваленням концепції реформування публічної адміністрації в Україні почався процес формування та удосконалення органів державного управління, які в подальшому мають стати новим органом публічної адміністрації європейського зразка та стати основою

побудови демократичної, правової держави з європейськими стандартами за цінностями.

Мета реформування публічної адміністрації полягає у створення принципово нового органу публічної адміністрації, що надаватиме якісні публічні послуги громадянам на рівні європейських стандартів та забезпечуватиме оптимальне використання публічних коштів та зможе вчасно реагувати на нові зовнішньополітичні виклики та зрушення.

Згідно даної концепції для досягнення поставлених цілей а саме реформування органів публічного адміністрування повинна впроваджуватися ідеологія «служіння суспільству» з чим і ми погоджуємося, оскільки основним принципом та засадою діяльності державних органів є взаємодія з суспільством, оскільки даний принцип є головним та базовим при побудові нової правової держави європейського зразка.

Для цього діяльність публічних органів повинна будуватися на таких принципах як: верховенство права, що буде спрямоване на дотримання та захист прав та свобод людини та громадянина, зокрема при наданні адміністративних послуг; законності та обґрунтованості прийнятих рішень, що не будуть викликати сумнівів у громадськості та допоможуть закріпити віру у людей у високу правову обізнаність публічних управлінців; принцип політичної нейтральності та політичної неупередженості; відкритості та доступі до публічної служби. Вважаємо, що дотримання даних принципів в діяльності органів публічного управління дасть змогу налагодити ефективну систему органів публічного управління, підвищити рівень довіри населення до публічних органів та забезпечити рівний доступ всіх громадян до публічної служби.

Для досягнення даної мети вважаємо за необхідне впровадити такі заходи як:

- Стабілізувати діяльність державних органів, а саме публічного управління, з чітким розмежуванням їх адміністративних функцій та налагодити якісний зв'язок взаємодії між ними

- Впровадити нові механізми захисту публічних службовців від будь-якого впливу, що заважає діяти публічним службовцям політично неупереджено

- Відокремити політичні посади від посад публічної служби в органах публічного управління, задля забезпечення відкритої, політично нейтральної публічної служби

- Впровадити відкритий конкурс на зайняття вакантних посад в органах публічного управління

- Створити центри з надання адміністративних послуг

- Впровадити та налагодити з урахуванням європейського досвіду процедуру надання адміністративних послуг, що стануть на захист прав людини і громадянина, дадуть змогу зміцнити авторитет органів публічного управління та налагодити взаємозв'язок органів публічного управління з населенням

Підсумовуючи викладено, варто зазначити, що органи публічної адміністрації – це побудована певним чином система органів державного управління, які діють на таких засадах, як верховенство права та закону, відкритість та прозорість, політична неупередженість та нейтральність, демократизму та професійної компетентності.

Саме дотримання вищезазначених принципів та впровадження заходів дадуть змогу створити нову ефективну систему органів управління з високим рівнем довіри населення та висококваліфікованими публічними управліннями.

Одержано 12.06.2017

Наукове видання

***Сучасні проблеми
адміністративного права та процесу***
Тези доповідей учасників
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Харків, 30 червня 2017 року)

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 17,21. Обл.-вид. арк. 19,71.
Тираж 70 пр. Зам. № 2017-22.

Видавець і виготовлювач –
Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.